Parengė
VILMA ŽALTAUSKAITĖ

Povilas Januševičius. Visokių atsitikimų sąrasza: 1895–1898

AL BIBLIOTHECA ARCHIVI LITHUANICI 5

Parengė
Vilma Žaltauskaitė

Povilas Januševičius. Visokių atsitikimų sąrasza: 1895–1898

LIETUVOS ISTORIJOS
INSTITUTAS

Parengė
Vilma Žaltauskaitė

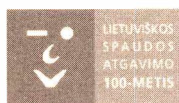
Povilas Januševičius. Visokių atsitikimų sąrasza: 1895–1898

LII
LEIDYKLA
VILNIUS 2004

Recenzavo
dr. Birutė Kabašinskaitė
dr. Zita Medišauskienė
prof. habil. dr. Antanas Tyla

Parengimą rėmė
Valstybinė lietuvių kalbos
komisija pagal Lietuvos
Respublikos valstybinės kalbos
vartojimo ir ugdymo 1996–
2005 metų programą

Rengiant perrašo teksto dalį
lenkų kalba konsultavo
dr. Krystyna Rutkowska,
iš lotynų kalbos vertė
dr. Mintautas Čiurinskas

Knygos leidybą finansavo
Lietuviškos spaudos lotyniškais
rašmenimis atgavimo 100-mečio
minėjimo komisija.

ISSN 1648-3294
ISBN 9986-780-66-7

Skiriu Adomo Seneliams

Turinys

Pratarmė

Nagrinėjant XIX amžiaus pabaigos–XX amžiaus pradžios Lietuvos istorijos problemas sutinkama ne vieno dvasininko pavardė. Tyrėjai domisi jų kultūrinėmis, politinėmis nuostatomis, vadinamąja viešojo gyvenimo sritimi. Kunigo Povilo Januševičiaus rankraštis *Visokių atsitikimų sąrasza. Nů metų 1895 iki [1898] m̃.*, saugomas Kauno arkivyskupijos kurijos archyve, yra autoriaus studijų Sankt Peterburgo Romos katalikų dvasinėje akademijoje dienoraštis. Iš pirmo žvilgsnio, tai intymus kasdienybės tekstas, tačiau jame atsispindi ne tik individuali, bet ir kolektyvinė patirtis, ne tik autoriaus, bet ir dvasininkijos – socialinės grupės – kultūrinė, socialinė laikysena ir nuostatos.

Kalbiniu požiūriu tekstas itin įdomus, nes leidžia analizuoti, kokią įtaką Januševičiaus lietuvių kalbos sampratai turėjo kalbininkas Kazimieras Jaunius. Rankraštyje, lyginant su kiek vėliau, 1903 ir 1905 metais, jo išleistomis lietuvių kalbos gramatikomis, atsiskleidžia Povilo Januševičiaus kalbos evoliucija, atsispindi lietuvių bendrinės kalbos formavimosi procesas, skirtingų jos sampratų varžymasis. Šias problemas nagrinėja Jurgita Venckienė leidinyje publikuojamame straipsnyje „Povilo Januševičiaus rašomoji kalba".

Rankraštis publikuojamas pirmą kartą, skelbiamas Povilo Januševičiaus rankraščio komentuotas paraidinis perrašas, fotografijos, pridedama elektroninė dokumento kopija.

Labai smagu padėkoti visiems, padėjusiems rengti rankraštį ir penktąjį *Bibliotheca Archivi Lithuanici* tomą.

Dėkoju Ekscelencijai Kauno arkivyskupui metropolitui Sigitui Tamkevičiui už galimybę publikuoti Kauno arkivyskupijos kurijos archyve saugomą Povilo Januševičiaus rankraštį ir fotografijas.

Ačiū dr. Redai Griškaitei, paakinusiai rengti rankraščio publikaciją ir konsultavusiai ją rengiant.

Dėkoju prof. habil. dr. Giedriui Subačiui, priėmusiam publikaciją į *Bibliotheca Archivi Lithuanici* seriją ir kolegiškai patardavusiam rengiant perrašą ir leidinį.

Ačiū prof. habil. dr. Antanui Tylai, visada palaikiusiam šios knygos rengimo sumanymą.

Dėkoju visiems XIX amžiaus istorijos skyriaus kolegoms už geranorišką pagalbą. Ačiū dr. Zitai Medišauskienei už paramą ir įžvalgas, kolegei Olgai Mastianicai, padėjusiai rengiant perrašą, Lietuvos istorijos instituto kolegoms dr. Rūtai Čapaitei, dr. Mintautui Čiurinskui, dr. Vytautui Jogėlai, Algimatui Katiliui už pagalbą rengiant komentarus, o dr. Dariui Staliūnui – rengiant leidinį, taip pat dėkoju dr. Rimai Praspaliauskienei ir dr. Krystynai Rutkowskai.

Nuoširdžiai dėkoju Lietuvių kalbos instituto doktorantei Jurgitai Venckienei, pagelbėjusiai nuo pirmųjų perrašo rengimo dienų – ji ne tik analizavo Povilo Januševičiaus tekstą, jo išleistas lietuvių kalbos gramatikas, kitas knygas ir parengė analitinį straipsnį apie Januševičiaus rašomąją kalbą, bet daug padėjo interpretuojant rankraščio tekstą, rengiant komentarus ir visą leidinį.

Rengiant perrašą darbuotasi ne viename archyve ir bibliotekoje, be jų darbuotojų geranoriškumo pastabų „nustatyti nepavyko“ būtų gerokai daugiau. Ačiū Lietuvos ir Sankt Peterburgo archyvų ir bibliotekų rankraštynų darbuotojams, padėjusiems renkant medžiagą komentarams ir tikslinant Povilo Januševičiaus biografijos duomenis.

Buvo smagu bendradarbiauti su žmonėmis, kūrusiais *Bibliotheca Archivi Lithuanici* tomo veidą. Ačiū Irenai Stankevičienei, Sauliui Juozapaičiui, Alfonsui Žviliui.

Dėkoju Lietuvos istorijos instituto vadovams, Valstybinei lietuvių kalbos komisijai, Lietuviškos spaudos lotyniškais rašmenimis atgavimo 100-mečio minėjimo komisijai, padėjusiems įgyvendinti sumanymą.

Vilnius, 2004 metų gruodžio 17 diena

Jurgita Venckienė

Povilo Januševičiaus rašomoji kalba[1]

Žemaičių kunigų seminariją Povilas Januševičius baigė 1890 metais, tad joje mokėsi tuo metu, kai lietuvių kalbą čia dėstė Kazimieras Jaunius.[2] Lietuvių kalbos paskaitos turėjo didelę įtaką – Januševičius perėmė kai kuriuos Jauniaus rašmenis, laikėsi jo rašybos principų. 1898 metais baigęs Sankt Peterburgo dvasinę akademiją, Januševičius buvo paskirtas į Žemaičių kunigų seminariją dėstyti lietuvių kalbos ir homiletikos. Dirbdamas Kaune jis ėmėsi rengti lietuvių kalbos gramatikas, rėmėsi Jauniaus darbais, be to, išleido kitokių knygų[3], prisidėjo prie Antano Juškos žodyno rengimo[4].

1. Povilo Januševičiaus Dienoraščio[5] (1895–1898) kalba

Kunigo Povilo Januševičiaus Dienoraštis, jo paties pavadintas *Visokių atsitikimų sąraša*, rašytas 1895–1898 metais Sankt Peterburge, yra vienas iš bendrinės lietuvių kalbos kūrimosi laikotarpio teks-

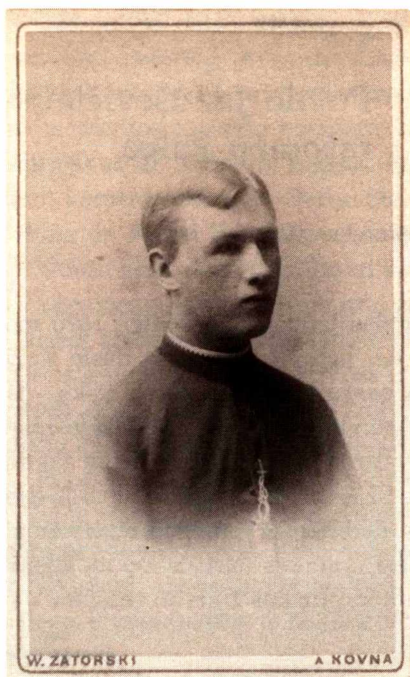
[1] Nuoširdžiai ačiū prof. habil. dr. Giedriui Subačiui už vertingas pastabas ir patarimus.

[2] Petras Jonikas, *Lietuvių kalba ir tauta amžių būvyje*, Chicago: Lituanistikos instituto leidykla, 1987, 362.

[3] *Lietuvių enciklopedija* 9, Boston: Lietuvių enciklopedijos leidykla, 1956, 296; *Lietuvių kalbos enciklopedija*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1999, 276; Juozapas Stakauskas, „Prelatas Povilas Januševičius (Jo 70 metų amžiaus sukakties proga)", *Lietuvos Aidas* 438 (09 27), 1937, 4; Zigmas Zinkevičius, *Lietuvių kalbos istorija* 5. *Bendrinės kalbos iškilimas*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1992, 162.

[4] Jonas Jablonskis Juškos žodyno prakalboje Januševičių mini tarp pagalbininkų rengiant šį darbą; И. Яблонскій, „Послѣсловіе И. О. Яблонскаго", *Литовскій Словарь А. Юшкевича съ Толкованіемъ Словъ на Русскомъ и Польскомъ Языкахъ*. Томъ 1. Изданіе Отдѣленія Русскаго Языка и Словесности Императорской Академіи Наукъ, Санктпетербургъ, 1904, LVIII.

[5] Povilas Januševičius, *Visokių atsitikimų sąraša. Nů metu 1895 iki [1898] m̃.*; KAKA: b. 470.

1 PAV. Povilas Januševičius. 54 × 94 mm fotografija, priklijuota ant 62 × 102 mm balto kartono kortelės. Kitoje pusėje Kurijos archyvo darbuotojo kun. Petro Veblaičio įrašas: „Januševičius Povilas“; KAKA: albumas 7 (kun. Povilo Januševičiaus), l. 9r

tų. Bendrinės kalbos pagrindu sulig *Auszra* buvo pasirinkta vakarų aukštaičių pietinės dalies tarmė.[6]

Iš Dienoraščio atsiskleidžia ankstyvosios, dar ne visai nuoseklios, Januševičiaus, kilusio iš Biržų – rytų aukštaičių panevėžiškių tarmės ploto, – kalbinės pažiūros, kai kuriais atvejais ir jų kitimas per ketverius Dienoraščio rašymo metus.

1.1. Rašyba ir fonetika

Giedrius Subačius yra nurodęs, kad sąmoningos autoriaus intencijos rinktis tarmę nustatytinos iš įvairiatarmių lyčių statistikos ir iš

[6] Petras Jonikas, *Lietuvių bendinės rašomosios kalbos kūrimasis antrojoje XIX a. pusėje*, Čikaga: Pedagoginis lituanistikos institutas, 1972, 114.

autoriaus padarytų klaidų.[7] Dienoraštyje nemaža Januševičiaus gimtosios šnektos – biržiškių[8] – ypatybių, bet dažnesnės vakarų aukštaičių pietinės dalies tarmės formos, akivaizdi besiformuojančios bendrinės kalbos įtaka.

Dienoraščio raidynas panašus į Jauniaus *Lietuviško Kalbomokslio*[9], parengto pagal 1885–1892 metų Žemaičių kunigų seminarijos klierikų užrašus[10], raidyną, tačiau vartojami ir tradicinės raštų kalbos rašmenys.

1.1.1. <ą>, <ę> ir <ų> (<u>), <į> (<i>, <y>). Januševičius grafemomis <ą>, <ę> dažnai žymėjo tradiciniuose raštuose ir atsirandančioje bendrinėje kalboje ženklintus ilgus garsus [ā], [ē], plg. <ą>: *daržą* 1[11], *ranką* 3; <ę>: *Bažnitelę* 14, *iszdžiuvę* 33, *liůsybę* 5, *pasirůszęs* 6. Pasitaiko ir hipernormalizmų – netiksliai atstatytų vakarietiškų formų: *neturęs* part. praes. act. nom. sg. m. 71 ~ neturįs, *turentęs* part. praes. act. nom. pl. m. 37 ~ turintys.

Rytietiškas (jo gimtąsias biržiškių) lytis atspindintys parašymai su <u>, <ų> ir <i>, <į>, <y> retoki. Labai retai <u> ar <ų> Januševičius parašydavo šaknyje: *szuła* 143(2x) ~ šąla ir acc. sg. galūnėje: *kałnu* 128 ~ kalną, *Klasikų* 7 ~ klasiką, *Pamoksłų* 82 ~ pamokslą, *paveiksłu* 79 ~ paveikslą, *ritu* 81, 130, 142, *ritų* 25 ~ rytą, *vakarų* 19, 150 ~ vakarą, *visų kelių* 52 ~ visą kelią, *žemų* 129 ~ žiemą. <i>, <į> ar <y> pasitaiko: acc. sg. galūnėje – *celi* 35 ~ celę, *žemi* 124 ~ žemę; part. praet. act. nom. sg. m. – *apsitaisis* 72 ~ apsitaisęs, *iszsimegojis* 50 ~ išsimiegojęs, *pasakys* 26 ~ pasakęs, ir part. praet. act. nom. pl. m. galūnėje – *apaugi* 121, 125, 126, 128 ~ apaugę, *apdriski* 121 ~ apdriskę, *apdulkeji* 121 ~ apdulkėję, *apsigręži* 176 ~ apsigręžę, *apsiredi* 36, 115, 176 ~ apsirėdę, *iszvidį* 149 ~ išvydę, *parsigandi* 84, 149 ~ parsigandę, *priaugi* 126 ~ priaugę, *prisiriszi* 118 (greta *prisiriszę* 116) ~ prisirišę, *susirenki* 84, 116, 176 ~ susirinkę, *užsimislii* 84 ~ užsimisliję.

[7] Giedrius Subačius, *Žemaičių bendrinės kalbos idėjos*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1998, 25.

[8] Irena Jašinskaitė skyrė Biržų tarmę, kuria kalba vietiniai gyventojai Biržų mieste ir 5–10 km spinduliu aplinkui. Žr. Irena Jašinskaitė, „Kirtis, priegaidė ir jų poveikis vokalizmui Biržų tarmėje", *LKK* 1, 1957, 189.

[9] [Kazimieras Jaunius] *Lietuviškas kn. Jaunio Kalbomokslis Baltiko padangėse*, 1897; KAKA: b. 422.

[10] Petras Jonikas, *Tarmės ir bendrinė rašyba*, Stockholm: Almqvist & Wiksell, 1970, 237.

[11] Cituojama iš Dienoraščio rankraščio.

2 PAV. Kauno Švč. Trejybės bažnyčia, XX amžiaus pradžia. Fotografija, 84 × 134 mm; KAKA: albumas 11, l. 2r

Tekste vyrauja vakarietiškos formos, todėl galima daryti išvadą, kad Januševičius stengėsi rašyti vak. a. tarme – orientavosi į jos pagrindu besiformavusią bendrinę kalbą. Iš retokai pasitaikančių tarminių formų galima spręsti, kad vak. a. balsių žymėjimas jam jau buvo įprastas.

1.1.2. <ė> ir <e>. Grafema <ė> Dienoraštyje reta, vartota pramaišiui su <e> žymėti:

1) vak. a. atviros galūnės balsio [ė] poziciją, apie Biržus po nesukietėjusių priebalsių tariamą [e].[12] Pavyzdžiui, forma *pasakė* parašyta septynis kartus (p. 4, 40, 100[3x], 101, 163), *pasake* ~ pasakė – 35 kartus (p. 1, 10, 26, 39, 58, 70[3x], 71[2x], 72[3x], 73, 83, 100[2x], 117, 118, 135[2x], 137, 141, 146, 153[2x], 161, 166[2x], 167[2x], 172, 173, 175, 177), *žemė*, *jodžemė* parašyta du kartus (p. 30, 33), *žeme* ~ žemė – 15 kartų (30[2x], 31, 32, 50[3x], 121, 123[3x], 126, 130[2x], 132);

2) kirčiuotą negalūninį vak. a. [ė] (biržiškių ši pozicija tariama [ė·], *LKA* II, 27 žemėl.): *pradėjo* 71, *sedėjo* 23, *turėjo* 6 ir *galejo* 6, 70, 74, 163, *Girdejau* 1, *nenorejo* 11, 99, 136, *pradejo* 9, *sedejo* 11, 13, *sudejo* 5, *turejo* 4, 7, 41, *žybejo* 12. Čia <ė> vartojama taip pat retai, kaip ir pirmuoju atveju;

[12] *LKA* II, 31–32 žemėl.

3) uždaros galūnės [ė] (biržiškiai šioje vietoje taria [ę], *LKA* II, 33 žemėl.): gen. sg. *pyktybės* 56, *salės* 104, *upės* 30, *viresmybės* 109 ir *drobes* 15, 62, *karalystes* 5, 12, *kares* 5, *Kariumenes* 5, *puses* 13, 22, *sales* 3, 6, 13, *viresnybes* 4; nom. pl. *Užgavenės* 89 ir *aplinkybes* 30, 123 'apylinkės', *freilines* 13, *žvakes* 14.

Grafema <ė> Januševičius kartais pažymėdavo ir dvibalsį [ie]: *dėnoje* 19 ~ dienoje, *gėdojo* 39 ~ giedojo, *lėtus* 102 ~ lietus, *pėtus* 87, 114 ~ pietūs (*pėtų* 114[2x] ~ pietų), *sėnos* nom. pl. 37 ~ sienos, *tėsei* adv. 35 ~ tiesei. Tad visai gali būti, kad jam nebuvo aišku, kur raidė <ė> rašytina.

Iš tokio biržiškių [ė·], [ę] ir [e] žymėjimo grafemomis <e> ir <ė> pramaišiui ir apskritai reto <ė> vartojimo visame tekste galima daryti išvadą, kad Januševičius dar tik bandė ją, bet nebuvo susiformavęs ryškesnių įgūdžių. Net ir XX amžiaus pradžioje rašytuose laiškuose Aleksandrui Dambrauskui (Adomui Jakštui) Januševičius šią raidę rašė nenuosekliai.[13]

1.1.3. <i> ir <y>. Dienoraštyje pramaišiui vartotos ir grafemos <i> ir <y> balsiams [i] ir [ī] žymėti.

1.1.3.1. Raidėmis <i> ir <y> Januševičius žymėjo rytų aukštaičių ilginamą iš seno (ne atitrauktiniu kirčiu) kirčiuotą balsį [i] (*LKA* II, 19 žemėl.; Jašinskaitė 1957, 192). Dienoraštyje dažnesnės vakarietiškos lytys – [i] žymėta <i>: *atminimo* 53, *patika* 2, 75 ~ patiko, *pikto* 135, *tikslą* 95. Gana dažnai raide <i> Januševičius žymėjo ir kirčiuotą vak. a. [ī] – tikriausiai manė, kad čia rytų aukštaičiai pailgina kirčiuotą balsį, tad stengėsi rašyti vakarietiškai, „neva" atstatyti trumpumą: *dalikų* 106, *ligios* nom. pl. 31(2x), 32, 34, *rito* 35 ~ ryto, *valdibos* gen. sg. 4, *viresnibes* gen. sg. 4, *virų* 15, *zviras* 130.

Rytietišką tartį atspindinčios formos su grafema <y> maždaug dvigubai retesnės už vakarietiškas: *atsityks* 85, *palyko* 109, *patyko* 2, *pyktindami* 11, *Tykslas* 95 (*tykslą* 95[2x], 171[2x], *tyksło* 171, 174), *vainyko* 60 (*vainykůse* 16), *wysas* 40. Raide <y> Januševičius pažymėdavo ir biržiškių ilginamą kirčiuotą tvirtapradžių dvigarsių [il], [ir] balsį (*LKA* II, 20 žemėl.): [il] *pylde* 96 (*dapylditi* 151, *Iszsipylde* 174), *pylnas* 30, 132, [ir] *dyrbo* 48 (*iszdyrbe* 47), *paskyrtas* 106, 111, 153, 162, 164, *Tvyrtina* 40 (*tvyrtink* 40), *Zyrnei* 33. <y> pasitaiko ir kirčiuotoje priesagoje *-imas*: *Paskyrymas* 93, *praneszymą* 162, *susirenkymas* 89, *uždraudymo* 109, *-inis, -inė*: *laukynei* 130, *szendinynę* 100, tačiau tokie

[13] Povilas Januševičius, Laiškai Dambrauskui, 1902 09 03–1902 11 03; VUB RS: f. 1 – E 206.

parašymai nėra dažni, šiose priesagose paprastai rašoma <i>. Akivaizdžios Januševičiaus pastangos orientuotis į vak. a. lytis.

Kai kuriais atvejais <y> reikėtų sieti ne su rytietišku kirčiuoto [i] ilginimu, o su lenkų kalbos įtaka: „*Encyklikų*" 9 (lenk. *encyklika*), *Rymą* 100(5x) (lenk. *Rzym*), *styliuje* 32, 43 (lenk. *styl*), taip pat nekirčiuotoje pozicijoje: *administracyjos* 102 (lenk. *administracja, administracyjny*), *Arcyviskupas* (lenk. *arcybiskup*) 18(2x), 25, 26, 39.

1.1.3.2. Grafemomis <i> ir <y> Januševičius pramaišiui žymėjo ir vak. a. balsį [ī]. Rytų aukštaičių trumpinamas nekirčiuotas kamieno [ī][14], parašomas grafema <i>: *apginimą* 109, *isztirinetu* 3 cond. 7, *milejo* 136, *neticzomis* 3, *palidejo* 70, *pasiroditi* 6, *piragelių* 56, *potvinis* 88, *puszinelei* 33, *sąriszio* 98, *susivinitu* 60, *tilejo* 90, *valgiti* 149, *viresnybe* 53, *wiresniojo* 37. Raide <i> Januševičius beveik visada žymėjo ir nekirčiuotą priesagos *-ymas* balsį: *Apłankimas* 2, *Atsakimas* 167 (*įsakimo* 113, *sakimo* 104), *iszganimas* 93, *iszkłausimą* 14, *Paredimas* 172, 175, *pasiraszimo* 53, *Praszimas* 6, *Skaitimas* 171(2x), 172(2x), *Statimą* 108. Priesagas *-imas* (žr. 1.1.3.1.) ir *-ymas* jis rašė ir su trumpuoju, ir su ilguoju balsiu, tad greičiausiai neskyrė šių priesagų. Žodžiai su grafema <i>, žyminčia nekirčiuotą vak. a. [ī], t. y. atspindintys rytų aukštaičių tarmės lytis, Dienoraštyje vyrauja. Su <y> tokioje pozicijoje parašoma dažniausiai tik šaknies *gyv-* žodžiai: *gyvais* 13, *gyvena* 20, 36, 40, 120, 126, 127, 140, *gyvenanczos* 13, *gyvendami* 173, *gyvenimas* 41, 95, *gyventi* 106, 122, *gyventojei* 124(2x), 125(2x), 126, *gyvomis* 13, *gyvulių* 121, 126, *liaizgyve* 132. Kituose žodžiuose <y> pasitaiko retai: *mylema* 73, *Mylimieji* 65 (greta *nemilejo* 168), *paskyrimas* 97 (greta *paskirimą* 95), *plyszei* 126.

Raide <y> Januševičius pažymėdavo ir nekirčiuotą [i]: *atskyrai* 29, *dobylei* 31 (greta *Dobilus* 32), *pyktybės* gen. sg. 56, *žybejo* 12, ir nekirčiuotą dvigarsių [il], [ir] balsį: [il] *szylkais* 37 (greta *szilkines* nom. pl. 37), [ir] *parskyrti* part. 31, *szyrdyje* 172, *tvyrtai* adv. 10, *tvyrtybe* 118 (*tvyrtybes* gen. sg. 40). Tad nors tarminės lytys vyrauja, iš pasitaikančių hipernormalizmų galima spręsti autorių mėginus tarmybių vengti.

Kai kurie žodžiai, nepaisant kirčio vietos, rašyti tik su viena ar kita grafema. Jau minėti šaknies *gyv-* žodžiai, rašyti beveik vien su <y>, taip pat daiktavardis *rytas*, beveik visada rašytas su <y>. Kai kurių žodžių rašymas kito: daiktavardį *bažnyczia* Januševičius

[14] Zigmas Zinkevičius, *Lietuvių dialektologija*, Vilnius: Mintis, 1966, 109–110; Jašinskaitė 1957, 193.

iš pradžių dažniau parašydavo su <y>, nuo 75 iki 102 puslapio (1895 gruodis–1896 kovas) rašė tik su <i>, o vėliau viršų vėl ėmė formos su <y>.

Iš dažnesnių negu kitais atvejais tarminių formų ir hipernormalizmų galima spręsti, kad grafemų <i> ir <y> vartosena Januševičiui nebuvo visai aiški. Kita vertus, toks nevienodumas asmeniniame tekste suprantamas – šių grafemų rašymas dar labai įvairavo ir spaudoje. Plg. „išpažintojai *y* jokiu budu negali sutarti visur vienaip nutaikyti įbrukti *y*: kur viens rašo *y*, ten antras išpažintojas to pat tikējimo drožia *i* ir atžagariai. Del paveikslo pridurių: p. Miežinis rašo M*i*kolas, o p. A iš B rašo M*y*kolas; 'Aušroj' ir 'Varpe' randame klaus*y*mą, o 'Apšvietoj' 'klaus*i*mą'; p. Obelaitis mokina rašyti 'p*y*nē,' o 'Apšvieta' rašo 'p*i*nasi,' viens rašo 'mot*y*na,' kits 'mot*i*na,' vienam rodos 'at*y*da' o kitam 'at*i*da'"[15].

1.1.4. <iͤ>, <ie> ir <e>. Dvibalsį [ie] Januševičius žymėjo grafemomis <ie> ir <iͤ>, nors pastarosios, rodos, nevartojo nei bažnyčios vadovai, pripažįstantys vyskupo Antano Baranausko autoritetą ir [ie] žymintys <ë>[16], nei katalikiška spauda. Dienoraštyje esama šių grafemų distribucijos: <iͤ>, tikriausiai išmoktą iš Jauniaus ir visame tekste kiek dažnesnę negu <ie>, be keleto išimčių, Januševičius rašė žodžiuose *apiͤ, diͤna, Diͤvas, kiͤkviͤnas, priͤ, viͤnas, viͤnybeje, Viͤszpati* voc., *viͤta*, o <ie> – žodžiuose *giedoti, kiemas, kvieczei, miestas, pietus, sniegas*. Kai kuriuose žodžiuose [ie] pažymėdavo abejaip: *Liͤtus* 107, *liͤtus* 52(2x) ir *lietus* 52, 127, 128, 130, 157(2x), *Liͤtuvos* 88, 98, 124, 153 ir *Lietuvos* 3, 10, 139, 160, *Liͤtuvei* 43, 61, *liͤtuvei* 89 ir *Lietuvei* 3, 167, *siͤnų* 59 ir *sienų* 41, 62, 64, *tiͤsą* 87, 150 ir *Tiesos* 154. Atrodytų, kad <iͤ> Januševičius parašydavo dažniau vartojamuose žodžiuose – jau įgudęs juos rašyti su <iͤ>. Dienoraštyje labai dažną veiksmažodį *giedoti* rašė su <ie> (ar <e>, <ė>, bet ne <iͤ>), tačiau taip galėjo norėti žymėti priebalsio [g] minkštumą. Raide <i> priebalsių [g], [k] minkštumas kartais žymėtas ir kituose žodžiuose: *gieležinių* 53 ~ geležinių, *gieležinkelis* 49 ~ geležinkelis, *Giełtonas* 42 ~ geltonas, *gierai* 104 ~ gerai, *Kieturių* 98, *kieturių* 137, 165 ~ keturių, *kietvirta* 97 ~ ketvirta, *Kietvirtas* 108 ~ ketvirtas, *Prisikielimą* 97 ~ prisikėlimą, *rugiei* 44 ~ rugiai, *sakie* 92 ~ sakė.

Galūnėse dažniausiai rašyta <iͤ>: gen. sg. *patiͤs* 32, 42, 47, 65, 121, *prižastiͤs* 56, 72(2x), *Smiertiͤs* 60, *smiertiͤs* 40, *Szirdiͤs* 36; dat. pl. *kitiͤms*

[15] M. Sk-dra [Mikalojus Kuprevičius], „Ar reikalinga musų rašysenai raidē y?", *Varpas* 4, 1893, 56.

[16] Plg. Mečislovas Paliulionis, Laiškas tikintiesiems, 1898 06 10; KAKA: b. 289.

3 PAV. Kaunas, 1900 metai. 163 × 121 mm fotografija, priklijuota ant 240,2 × 180 mm pilko kartono kortelės, kitoje pusėje mėlynas antspaudas su užrašu „Lietuviszka Paroda 1900 Paryžiuje“, įrašas juodu tušu „Mikalojaus prospektas Kaune“; LLTIB RS: aplankas 335, inv. nr. 4031

78, 160, 165, *Visiͤms* 152, *visiͤms* 14, 18(2x), 25, 82, 94, 101, *Wisiͤms* 40; nom. pl. *jiͤ* 26, 95, 120, 122, 124, 140, *kuriͤ* 18, 26, 29, 40, 60, 69(2x). Rečiau tokiose formose pasitaiko ir <ie>: *Jie* 70, *jie* 10(2x), *Niekurie* 78, *tie* 84, *tokie* 69, *visokie* 1, 5.

Tad tikriausiai Januševičius buvo nusistatęs dvibalsį [ie] žymėti grafema <iͤ>, tik ji dar buvo neįprasta ir todėl rečiau vartotuose žodžiuose prasprūsdavo <ie>.

Nekirčiuotas vak. a. kamieno [ie] (Zinkevičius 1966, 506, 61 žemėl.) apie Biržus monoftongizuojamas. Jau iš pateiktų pavyzdžių matyti, kad Januševičius tokį [ie] paprastai žymėjo <iͤ> ar <ie>: *dienoje* 1, *diͤnoje* 19(2x), *Giedojame* 90(2x), *Kvieczei* 32, *kviecziukai* 129. Tarminės formos su monoftongizuotu dvibalsiu pasitaiko tik kartais – parašoma <e> ar <ė>: *denoje* 17 (*dėnoje* 19) ~ dienoje, *gedojome* 83 ~ giedojome, *kveczei* 33, 132 ~ kviečiai, *kvecziukai* 31 ~ kviečiukai. Grafema <e> Januševičius kartais perdėdamas pažymėdavo net tiek biržiškių, tiek vak. a. išlaikomą sveiką kirčiuotą kamie-

no [ie] (Zinkevičius 1966, 58 žemėl.), tačiau tik keliuose žodžiuose: *lepe* 139, 140, 141, 163 ~ liepė, *lepia* 73, 85, 104 ~ liepia, *mestas* 29 ~ miestas, *prisekę* 26 ~ prisiekę, *užletos* 164 ~ užlietos. <e> čia galėtų būti parašyta dėl panašumo su formomis, turinčiomis monoftongizuotą [ie]. Kirčiuotą dvibalsį [ie] pažymėjus grafema <e> kartais taisoma į <iͤ>, <ie>: *susiviͤnitu* 60 taisyta iš *susivenitu*, *sniegas* 82 iš *snegas*, *Ciecorio* 87 iš *Cecorio*, *Szendiͤną* 144 iš *Szendeną*. Vėl matyti orientacija į vak. a. tarmę (bendrinę kalbą).

Taip pat atvirkščiai – nekirčiuotą kamieno [e] galbūt netiksliai vakarietindamas kartais pažymėdavo <ie>: *akmieninių* 53 ~ akmeninių, *meniesio* 99 ~ mėnesio, *Niekalto* 2 ~ nekalto, *užmietineja* praet. 76 ~ užmetinėjo. Digrafu <ie> kartais pažymėtas ir kirčiuotas biržiškių [ė·]: *Biego* 40 ~ bėgo, *drebiejau* 53 ~ drebėjau, *pasieta* 126 ~ pasėta, *pradiejo* (šalia *pradejo*) 141 ~ pradėjo, *siek* 124 ~ sėk.

Biržiškių nekirčiuotą monoftongizuojamą [e] Januševičius gana nuosekliai žymėjo vakarietiškai – grafemomis <ie>, <iͤ> [ie], parašymai su <e> labiau atsitiktiniai.

1.1.5. <ů> ir <o>. Grafema <ů> Januševičius žymėjo dvibalsį [uo]: *důti* 145, *jůkias* 69, *Jůzapas* 53, *ůgų* 56, 142, *važiůjant* 31. Šią grafemą vartojo ir Jaunius, tačiau nuosekli <ů> vartosena (nėra nė vieno <uo> parašymo atvejo) leidžia manyti, kad Dienoraščio autorius buvo įpratęs ją vartoti iš anksčiau. Šis rašmuo, nuo seno vartotas lietuvių raštuose, buvo perimtas ir kai kurių XIX amžiaus pabaigos lietuviškų laikraščių. <ů> ilgiau negu kitur išlaikyta katalikiškos pakraipos *Žemaiczių ir Lietuvos Apžvalgoje* ir *Tėvynės Sarge*[17]. 1898 metais <ů> jau nebevartota periodineje spaudoje, tačiau dar rašyta Katalikų bažnyčios atstovų.[18]

Biržiškių vienbalsinamą nekirčiuotą kamieno [uo] poziciją (Zinkevičius 1966, 87) Januševičius paprastai žymėjo <ů>, tad pagal vakarų aukštaičius (pasitaikančios tarminės formos su <o> [uo] retokos): *jokavimo* 69 ~ juokavimo, *paposzimo* 159 ~ papuoszimo, *parsijosęs* 72 ~ parsijuosęs, *Pasijokimas* 105 ~ pasijuokimas, *pasirosziau* 40, 151 ~ pasiruošiau, *sołai* 35, 140 ~ suolai, *vodegomis* 124 ~ uodegomis, *žemogių* 126 ~ žemuogių. Grafema <o> pažymimas ir atviros kirčiuotos galūnės [uo], tarmėje monoftongizuojamas (Zinkevičius 1966, 60 žemėl.): *vando* 124, 126, 131 (greta *vandů* 126) ~ vanduo.

[17] *Tėvynės Sarge* grafemos <ů> atsisakyta nuo 1897 metų 5 numerio.

[18] Žemaičių vyskupo Mečislovo Paliulionio 1898 06 10 laiške tikintiesiems rašyta <ů>, tas pats laiškas *Tėvynės Sarge* 8, 1898 išspausdintas jau su <uo>.

Kirčiuotą negalūninį [uo], kurio biržiškiai nevienbalsina, kaip ir [ie] (plg. 1.1.4.; Zinkevičius 1966, 58 žemėl.), Januševičius vis tiek pažymėdavo <o> (netgi dažniau negu nekirčiuotą). Galbūt raidė <o> čia rašyta dėl panašumo su monoftongizuotu dvibalsiu: *asztones* 113 ~ aštuonias, *buczioti* 141 ~ bučiuoti, *jodberi* 21 ~ juodbėrį, *jodo* 16, 43 ~ juodo, *jodžemė* 30 ~ juodžemė, *jostą* instr. sg. 72 ~ juosta, *ogų* 126 ~ uogų, *pola* 45, 126 ~ puola, *žalioja* 121, 126, 153 ~ žaliuoja. Veiksmažodžio *važiuoti* formų kirčiuota priesaga su <ů> parašyta 15 kartų (p. 29[4x], 30, 31, 38, 45, 53, 54[2x], 71, 120, 121, 132), su <o> – 48 kartus (p. 27, 29[2x], 61, 64, 71, 108, 117, 120[2x], 121, 123[2x], 124[3x], 125[2x], 126[2x], 127, 128[2x], 129[2x], 130[3x], 131[4x], 133[2x], 136, 139, 140, 144, 157[3x], 160, 163[3x], 168[2x], 182), veiksmažodžio *duoti* formos su <ů> parašytos 16 kartų (p. 5, 6[x2], 14, 19, 35, 40, 53, 60, 64, 68, 73, 101, 131, 145, 152), su <o> – 6 kartus (p. 5, 14, 60, 126, 136, 140). Tikėtina, kad čia <o> ar <ů> pasirinkimą galėjo lemti įprotis: priesagos *-oti* raidė <o> rašyta ir priesagoje *-uoti*.

Kaip matyti, Januševičius beveik nevartojo tarminių formų su monoftongizuotu dvibalsiu, tačiau nevienodai žymėjo nemonoftongizuotą [uo].

1.1.6. <aì>, <ei> ir <aj>, <ej>. Dvibalsius [ai] ir [ei] Januševičius paprastai žymėjo <ai>, <ei>. Taip dvibalsiai rašyti ir Jauniaus *Lietuviškame Kalbomokslyje*. Tradiciniai lenkiškieji digrafai <aj>, <ej> Dienoraštyje labai reti: *apejgos* 176, *atejna* 46, *Dajlei* 173, *Ejdami* 118, *iszejna* 105, *jej* 151 ~ jei, *nejna* 122, *nerejkia* 148, *Pabajgoje* 108, *Palajmino* 161, *Poteraj* 171. Vietovardžius *Žemaitija, Žemaičiai, Seinai* ir pavardę *Pranaitis* Januševičius parašydavo abejaip – ir su <aj>, ir su <ai>, matyt, svyruodamas tarp tradicinių jų užrašymų ir Jauniaus <ai>.

1.1.7. <an>, <en> ir <un>, <in>. Vak. a. dvigarsius [an], [en] Januševičius paprastai rašė <an>: *einant* 1, *idant* 5, *ranką* 3, <en>: *penkios* 1, *Szendi[e]ną* 4, *Ten* 4. Žodžiai su rytietiškais <un>, <in> (Zinkevičius 1966, 96) Dienoraštyje reti: *mundagei* 35 ~ mandagiai, *Įžingimą* 109 ~ įžengimą. Kai kur rytietiškos lytys ištaisytos: 150 puslapyje *unt* ištaisyta į *ant*, 123 p. *dingtos* ištaisyta į *dengtos*. Tokių taisymų pasitaiko retai, tad Januševičius jau buvo įpratęs rašyti vakarietiškuosius <an>, <en>. Tekste pasitaiko hipernormalizmų – biržiškių [in], atitinkantis vak. a. [in], pažymėtas <en> (Biržuose [i], [u] visur išlaikomi sveiki; Zinkevičius 1966, 67): *aplenk* 132 ~ aplink, *atnaujenta* 39 ~ atnaujinta, *iszsirenko* 163 (*susirenko* 142, 157) ~ išsirinko, *praslenko* 85 ~ praslinko, *susirenkymas* 89 ~ susirinkimas, *sutenka* 73 ~ sutinka, *turentęs* part. praes. act. nom. pl. m. 37 ~ turintys, *užsikenkęs* 130 ~ užsikinkęs, *žengsnio* 126 ~ žingsnio.

1.1.8. <cz>, <sz>. Dienoraštyje Januševičius vartojo digrafus <cz>, <sz>. 1895–1898 metais tik pasaulietiniai laikraščiai <cz>, <sz> jau buvo pakeitę Vinco Kudirkos ir kitų siūlomais <č>, <š>, o katalikiškoje spaudoje <cz>, <sz> dar vartoti iki 1900–1901 metų.[19] 1902 metų laiškuose Dambrauskui Januševičius jau vartojo grafemas <č>, <š> (Januševičius, Laiškas Dambrauskui, 1902 09 03, 1–4), tačiau iš suklydimų ir taisymų matyti, kad dar nebuvo įpratęs jų rašyti, vadinasi, maždaug tuo metu apsisprendė atsisakyti <cz>, <sz>.

Iš pradžių Januševičius po <cz> ir net po <sz> prieš užpakalinės eilės balsius minkštumo linko nežymėti[20], plg. po <cz>: *Bažnicza* 13, *gyvenanczos* gen. sg. 13, *maczau* 1(2x), *mokslinyczos* gen. sg. 2(2x), *neticzomis* 3, *praszczokų* 12, *reszuczų* 3, *svetimtauczų* 5, *Szalczo* 8, *Vokeczų* 2, *žaliojanczą* 1, po <sz>: *Miszų Szv.* 7, 8, 14(3x), *Telszų* 11. Nuo 15 p. po šių priebalsių imta rašyti minkštumą žyminčią raidę <i>. Parašius be <i> pasitaisoma: 88 puslapyje *Vaikszczojame* ištaisyta į *Vaikszcziojame*, 93 p. *Koplicyczoje* [sic!] – į *Koplicyczioje*.

1.1.9. <l> ir <ł>. Dienoraštyje Januševičius kietajam [l] žymėti pramaišiui vartojo <l> ir <ł>, pastarosios Jaunius rekomendavo atsisakyti (Jonikas 1972, 208): *Kalnai* 125(x2), *kalnai* 125(x2) ir *Kałnai* 125, *Labai* 3 ir *łabai* 3, *laikę* 122 ir *łaikę* 122, *laiszko* 65 ir *łaiszkę* 65, *Laukůse* 32 ir *łaukų* 32, *palaiminti* 134 ir *pałaiminimą* 134, *pylnas* 132 ir *pyłnas* 132, *Stanislavo* 16 ir *Stanisłavo* 16, *tykslą* 95(2x) ir *tiksło* 95, *valandas* 49 ir *vałandoje* 49. <l> ir <ł> sumaišytos ir greta rašomuose žodžiuose (žodžių junginiuose): *labai dailus kalnai* 127, *labai dailus kałnai* 132, *labai pakłusni* nom. pl. 35, *laimes ir nełaimes* acc. pl. 25, *szilko gełtono* 37.

Grafemų <l> ir <ł> vartosena per visą Dienoraščio rašymo laikotarpį įvairuoja. Iki 13 p. <ł> retesnė, toliau jos vartosenos atvejų daugėja, ji ypač dažna nuo 29 iki 55 p., t. y. nuo 1895 06 12 iki 1895 09 05 – tuo metu Januševičius atostogavo Lenkijoje ir Lietuvoje. Vėliau kietajam [l] žymėti abi grafemos vartojamos daugmaž vienodu dažnumu, o 116–125 puslapiuose, 1896 05 27–1896 06 12, ir nuo 162 puslapio, 1897 09 20, iki Dienoraščio pabaigos raidė <ł> retoka. Visame Dienoraštyje pavardes *Kłopotauskis, Niedziałkauskis* rašęs su <ł> (išskyrus *Klopotauskis* 120, *Nedzialkovskią* 160, *Niedzialkowskio* 161), nuo 166 puslapio šias pavardes Januševičius ėmė rašyti su <l>: 166 puslapyje *Klopotauskis, Klapotauskis* parašyta keturis kartus, *Kłopotauskis* – vieną, *Niedzialkauskis* – du kartus, *Nie-*

[19] Išskyrus *Tėvynės Sargo* 1896 1–1897 7 numerius, spausdintus su <č>, <š>.

[20] Minkštumo po <cz>, <dž> nežymėjo ir Antanas Baranauskas. Žr. Zinkevičius 1992, 122.

działkauskis – tik vieną. Toliau šios pavardės rašomos tik su <l> (išskyrus *Niedziałkauskis* 178). Tad neberašyti <ł> apsispręsta tik teksto pabaigoje. Tačiau žinant, kad, pavyzdžiui, katalikiškasis *Tėvynės Sargas* šią grafemą vartojo iki 1899 metų (išskyrus 1896 1–1897 5 numerius, kuriuose <ł> nevartota), toks Januševičiaus apsisprendimas atrodo gana modernus katalikiškų raštų atžvilgiu.

Rytų aukštaičių kietinamą [l] prieš *e* tipo vokalizmą Januševičius kartais irgi pažymėdavo grafema <ł>. Be to, po <ł>, <l> kartais parašoma <a>, tad fiksuotas biržiškių kamieno balsio [e] ar dvibalsio [ei] virtimas [a], [ai] po sukietėjusio [l] (plg. *LKA* II, 15 žemėl.): [e] *ge**ła**žiniu* 31 ~ geležiniu, *ge**la**žinkelio* 163 ~ geležinkelio, ***La**dai* 180 ~ ledai, ***ła**das* 179 ~ ledas, *sta**la**lei* 57 ~ staleliai, *Sta**ła**lis* 38, *sta**ła**lis* 40 ~ stalelis, [ei] *ap**łai**sta* 156, 157 ~ apleista, *ap**lai**sti* part. 121 ~ apleisti, *nu**lai**dęs* 30 ~ nuleidęs, *pri**łai**sto* 41 ~ prileisto; atviros galūnės kirčiuoto ir nekirčiuoto vak. a. [ė] virtimas [a] (*LKA* II, 31–32 žemėl.): *dide**la*** 34, 36, 43, 44, 45, 51, 123, 132 ~ didelė, *nasz**ła*** 29 ~ našlė, *pirte**ła*** 40 ~ pirtelė, *tatu**la*** 73 ~ tetulė. Vis dėlto vakarietiškai parašytų žodžių daugiau, tad galima manyti, kad Januševičius stengėsi taikytis prie vakarų aukštaičių normų ir nežymėti tarmėje kietinamo [l] (tai patvir̦tintų ir hipernormalizmas *ne**lei**kio* 172 ~ nelaikė).

1.1.10. <v> ir <w>. Januševičius vartojo dvi grafemas priebalsiui [v] žymėti – <v> ir <w>. Su <w> dažniau parašomos pavardės, o bendriniuose žodžiuose ji gana reta. Iš viso teksto išsiskiria 34–39 puslapiai, kur <w> rašoma taip pat dažnai, kaip <v>. Minėtuose puslapiuose aprašomi kelionės po Lenkiją įspūdžiai (visas kelionės aprašymas tęsiasi nuo 29 iki 50 puslapio, 1895 06 12–1895 06 17). Abi grafemos čia pavartojamos tame pačiame žodžių junginyje ar net viename žodyje: *dwiͤjų gyvenimų* 35, *warda ir pavardę* 35, *nuvażewome* 38. Žodžiai *vyskupas, arcivyskupas,* visame Dienoraštyje rašyti su <v>, šiuose puslapiuose rašomi su <w>: *Arcywiskupa* acc. sg. 39, *Arcywiskupo* 39, ***W**iskupas* 39. Toliau <w> parašoma beveik vien tik vietovardžiuose ir pavardėse. Tuose pačiuose 29–50 puslapiuose dažniau pavartojama ir grafema <ł>, tad visai tikėtina, kad <ł> ir <w> čia Januševičius rašė veikiamas lenkiškos aplinkos, lenkų kalbos. Vadinasi, tuo metu jis nebuvo griežtai nusistatęs vietoj <ł> ir <w>, dar vartotų, pavyzdžiui, lietuviškose maldaknygėse, rašyti <l> ir <v>. Nors keletą metų anksčiau, 1892-aisiais, jis buvo vartojęs tik <v> (greta <ł>): *szłovį* 1 ~ šlovę, *va**ła**ndų* 1[21].

[21] Povilas Januševičius, *Pamoksłas ant pabaigos atpusko 40 vałandų arba kito*, 1892 02 17; LNB RS: PR 83.

Januševičius dažniausiai vartojo pilnąsias vardažodžių dat. sg., pl., instr. pl., loc. pl. formas, trumposios biržietiškos formos[22] Dienoraštyje retos, bet šiek tiek pasitaiko rytų aukštaičių tarmės ypatybių – maišoma daiktavardžių, būdvardžių ir veiksmažodžių kamienai.

1.2.1. Daiktavardžiai. Januševičius dažniausiai rašė <ą>, <ę> *(i̯)ā, ē* kamienų daiktavardžių instr. sg. galūnėje: *su asistenciją* 12, 14, 39, *dūną ir druską* 6, *gerą intencyją* 117, *jodą gelumbę* 13, *Karalenę Aleksandrą – savo paczią* 11, *tikrą Katalikų bažniczią* 60. Iš pavyzdžių matyti, kad taip pat jis rašė ir būdvardžių instr. sg. galūnes. Tokios formos pateikiamos ir Jauniaus *Lietuviškame Kalbomokslyje*: *sù priͤgaidą tvirtápradę̀* 75, *piͤvą* 105, *žolę̀* 107. Kitų kamienų instr. sg. galūnėse Jaunius nosinių raidžių nerašė. Januševičius jas kartais parašydavo ir *(i)i̯ŏ* kamieno daiktavardžių galūnėje: *su Karaliu – tomet įmpedinių* 86, *su viͤnu mažu varpelių* 157, taip pat šio kamieno žodžių galūnėje, matyt, pasidarytoje pagal *(i̯)ā, ē* kamienų modelį (acc. sg. = instr. sg.): *su arklį* 31, 33, 140, *gaidį* 2, *kapelionį* 135, *Kun. Sekliuckį* 64.

Beveik visuomet *ŏ* kamieno daiktavardžių ir kitų vardažodžių loc. sg. galūnėje Januševičius rašė <ę>: *Cecoriszkamę Ermitažę* 1, *miszkę (daržę)* 40, *Nazaretę* 96, *Parkę* 130, *szemę dalykę* 149, *Vakarę* 1. Jauniaus Kalbomokslyje nosinės raidės rašytos *o* kamieno loc. sg., pl. galūnėse: *vaikę* 104, *vaikůsę* 104, o kitų kamienų – tik loc. pl.: *piͤvoje* 105, *piͤvosę* 105, *giͤsmejè* 107, *giͤsmesę̀* 107, *dangujè* 109, *dangůsę̀* 109. 1911 metų Jauniaus gramatikoje nosinės raidės rašytos visų kamienų loc. sg., pl.: *vaikę* 55[23], *vaikuosę* 55, *pievoję* 56, *pievosę* 56, *giesmėję* 59, *giesmėsę* 59. Tokių nenuoseklumų Jauniaus gramatikose galėjo atsirasti jas rengiant kitiems, tačiau rašyti nosines raides loc. sg. galūnėje Januševičius greičiausiai nusižiūrėjo iš Jauniaus.

Jauniaus *Lietuviškame Kalbomokslyje* nosinės raidės rašytos *i* (*vãgįs* 108), *u* (*sū̃nųs* 109) ir priebalsinio (*piͤmenįs* 110) kamienų vardažodžių nom. pl. galūnėse. Januševičius nesekė Jauniumi ir šioje pozicijoje dažniausiai rašė <i>: *antis* 36, *debesis* 128, *duris* 13, *Kertis* 31, *moteris* 121, *Naktis* 182, *Seseris* 63, *szesziosdeszimtis* 165, <u>:

[22] Plg. *LKA* III, dat. sg. 36–40 žemėl., dat. pl. 56–61 žemėl., instr. pl. 63–66 žemėl., loc. pl. 67–70 žemėl.

[23] Žr. [Kazimieras Jaunius] *Kunigo Kazimiero Jauniaus Lietuvjų kalbos gramatika. К. Яунисъ. Грамматика литовскаго языка.* Peterburgas. – С.-Петербургъ. Mokslu Akademijos Spaustuvėje. – Типографія И. Академій Наукъ. 1911 г. Pavyzdžiai pateikiami dabartine rašyba.

daiłus 32, *petus* 20, 70(3x) ~ pietūs. Nosinė raidė tik kartais parašyta *i* kamieno daiktavardžių nom. pl. galūnėje: *durįs* 43, *kliutįs* 107, ir priebalsinio kamieno galūnėje: *patįs* 168, *szunįs* 144.

Vyriškosios giminės vardažodžių nom. pl. galūnėje Januševičius rašė *-ei*: *įpedin**ei*** *Popiež**ei*** 40, *professor**ei*** 8, *rug**ei*** 30, *Smilg**ei*** 157, *Sodž**ei*** 30, *sziaudin**ei*** 31, *vidutin**ei*** 32, instr. pl. *-eis*: *akmenin**eis*** 47, *brang**eis*** 47, *kel**eis*** 40, *medž**eis*** 51, *penk**eis*** 108, *visupuikiaus**eis*** 25, *žmogžudž**eis*** 6. Taip galūnės rašytos ir Jauniaus Kalbomokslyje: *Zemajč**ei*** 69, *vėž**ejs*** 106 (1911 metų gramatikoje rašyta *-jai*, *-jais*).

Januševičius pavartojo vak. a. (*i̯*)*ŏ* ir *i̯u* kamienų daiktavardžių nom. sg. formų su *ii̯ŏ* kamieno galūne *-is*, *-įs* ar *-ys*: *ŏ* kamieno: *sapn**ys*** 139, *i̯ŏ* kamieno: *Kel**is*** 132, *kel**ys*** 127 'kelias', *vej**is*** 34, *Wežej**is*** 127, *i̯u* kamieno: *altor**is*** 43, *bal**is*** 61, *Cecor**is** Mikaloj**is** II* 5, *Inspektor**is*** 23, *Karal**is*** 11, *sodž**is*** 126, *vasaroj**is*** 32. Su tokiomis galūnėmis parašomi ir kiti vardažodžiai: *palaik**ys*** 123 ~ palaikis, *Pirmutin**įs*** 142, *trecz**įs*** 182. Zinkevičiaus teigimu, ties Biržais eina riba, nuo kurios į rytus vardažodžiai galūnės *-is* nebeturi, vartojama tik *-ys* (Zinkevičius 1966, 216). Dienoraštyje pavartojama daiktavardžių su nom. sg. galūne *-ys* ar *-įs* vietoj vak. a. *-is*: *biszk**ys*** 124, *brol**ys*** 173, *Kunigaikszt**ys*** 108, *laikraszt**ys*** 105, 143, *mestel**ys*** 121, *pavasar**ys*** 88, 89, 98, *Petrapil**ys*** 160, *szalt**įs*** 7, *Tevel**ys*** 174, *žver**ys*** 21, tačiau tokios formos maždaug dvigubai retesnės už vakarietiškąsias su *-is*.

1.2.2. Būdvardžiai. Be minėtų būdvardžių morfologijos ypatybių, Dienoraštyje pasitaiko (*i̯*)*ā* kamieno būdvardžių nom. sg. formų su galūne *-i*, įsivesta iš tokių formų kaip *platì* (plg. Zinkevičius 1966, 271). Tik su *-i* Januševičius rašė būdvardžius *auk**szti*** 44, 51 (*neauk**szti*** 51), *liūsi* 5, *nauji* 43, 127, 157, 159. Pavartojama ir kitų *i̯ā* kamieno formų galūnių: gen. sg. *auksztesn**ios*** 49, 144, *didesn**ios*** 73, loc. sg. *paskutin**ioj*** 51, nom. pl. *gražesn**ios*** 29, *Paskutin**ios*** 153, *pirmutin**ios*** 96, *trump**ios*** 98, *vaszkin**ios*** 19, instr. pl. *didesm**iomis*** [sic!] 116. *ii̯ŏ* kamieno galūnes beveik visuomet turi aukščiausiojo laipsnio būdvardžiai: *kogražiaus**is*** 128, *Szvencziaus**is*** 16, *Szvencziaus**į*** 144, *visųseniaus**is*** 48 (*visuseniaus**is*** 101). Tokios formos biržiškių nevartojamos, tad tikriausiai Januševičiui buvo pažįstamos iš raštų kalbos (plg. Zinkevičius 1966, 276).

Januševičius vartojo vak. a. *u* kamieno būdvardžių nom. sg. formų su *ŏ* kamieno galūnėmis: *biaur**as*** 102, *reb**as*** 21, *sot**as*** 85, *tams**as*** 45. Zinkevičiaus teigimu, formų su *ŏ* kamieno fleksija vartoseną panevėžiškių tarmės plote lėmė tai, kad daugelis jų fonetiškai suplakė nom. sg. galūnes (šiaurės panevėžiškių nom. sg. *platùs* > *plàt's* ir *báltas* > *bá·lt's*). Dėl tokio sumišimo ir (*i̯*)*ŏ* kamieno būdvardžiai

gauna *u* kamieno galūnes, vartojamos naujadarinės jų nom. pl. m. formos (Zinkevičius 1966, 273). Būdvardžių nom. pl. *u*-kamienės formos Januševičiaus parašomos labai dažnai: *blog**us*** 33, *les**us*** 131(2x), *marg**us*** 42, *maž**us*** 21(2x), 31, 33, 42, 124, *siaur**us*** 121, *tikr**us*** 127, *žal**ius*** 121, *žem**us*** 30, 33, 121, tačiau greta kai kurių būdvardžių pavartojamos ir vakarietiškos *ŏ* kamieno nom. pl. formos: *auksz**tus*** 32 (*augsz**tus*** 128) ir *auksz**ti*** 127 (*neauksz**ti*** 37), *pras**tus*** 121 ir *pras**ti*** 32, 33(2x), 35, 50(3x), 122, *sen**us*** 32 ir *sen**i*** 35, 50. Su *u* kamieno galūne pavartojama ir dalyvių nom. pl.: *iszmalevot**us*** 144, *iszplesz**tus*** 128, *iszsiųs**tus*** 135, kiekinių skaitvardžių acc. formų: *keturius* 79, 103, 157 (bet *keturįs* 80), *penk**ius*** 152, 181, *szesz**ius*** 182. Tokios tarminės formos vartojamos taip pat dažnai, kaip vakarietiškosios, kai kurių žodžių – ir dažniau.

1.2.3. Veiksmažodžiai. Apie Biržus vak. a. *i* kamieno veiksmažodžių esamojo laiko formos turi *i̯ā* kamieno fleksiją (*LKA* III, 83, 94 žemėl.). Tokias formas dažnokai vartojo Januševičius: praes. 3 *iszsižiur**ia*** 30, 31(2x), 32(2x), *nor**ia*** 131 (*nenor**ia*** 107), *sedž**ia*** 40, *tur**ia*** 131, 166, *židž**ia*** 33, 153; praes. 1 pl. *sedž**iame*** 144.

Pavartojamos veiksmažodžių būtojo kartinio laiko *ā* kamieno 3 asmens formos su *ē* kamieno galūnėmis: *atleid**e*** 88 (*daleid**e*** 139, *iszlaid**e*** 40, *paleid**e*** 68), *iszdyrb**e*** 47 (greta *dyrb**o*** 48).

Su *i̯ā* kamieno galūnėmis retkarčiais parašomos vak. a. *ā* kamieno veiksmažodžių esamojo laiko formos (plg. Zinkevičius 1966, 339): *iszsipyl**ia*** 121, *ibruk**ia*** 85.

Greta būtojo kartinio laiko *ē* kamieno 3 asmens formų su vak. a. [ė] (*atlaik**e*** 1, *łauk**e*** 115, *padav**e*** 14, *rasz**e*** 26, *valg**e*** 122) Januševičius dažnokai vartojo formas su galūne *-io*: *isztrauk**io*** 162, *kłaus**io*** 40, 53, *laik**io*** 57, 81, 82, 110 (*atłaik**io*** 16, 25, 54, 59, 99), *łauk**io*** 113, 115, *nedev**io*** 12, *nelep**io*** 4, *neraszi**o*** 141, *parsimain**io*** 147, *pasibaig**io*** 181, *pasisek**io*** 24, 182, *pažeizd**io*** 3, *priem**io*** 150, *prisek**io*** 165(2x), *sak**io*** 10, *suteik**io*** 86, *suteis**io*** 165, *valg**io*** 20, 118, *vež**io*** 34. Biržietiškas 1 asmens formas su *-io* (*LKA* II, 63 žemėl.) Januševičius pavartojo vos kelis kartus: *isztrauk**io*** 162 'ištraukiau' (greta *isztrauk**io*** 162 'ištraukė'), *pakłaus**io*** 125 'paklausiau', *rad**o*** 158 'radau'. Akivaizdu, kad jų vengė, tačiau galbūt tokių formų galūnė *-io* jam atrodė tinkama 3 asmens formoms sudaryti, plg. *buv**o**, ėj**o***.

Iš Dienoraščio rašybos matyti, kad Januševičius rašė pietinės vakarų aukštaičių dalies tarme. Tą patį galima pasakyti ir apie morfologiją. Pasitaikantys rytų aukštaičiams būdingi kamienų maišymo atvejai autoriui galėjo būti mažiau pastebimi negu, pavyzdžiui, fonetikos tarmybės.

2. 1900–1917 lietuvių kalbos vadovėliai ir kitos knygos

Dėstydamas Žemaičių kunigų seminarijoje Januševičius parengė keletą lietuvių kalbos vadovėlių: 1903 metais, pasirašęs Petro Gražbylio slapyvardžiu, išleido gramatiką *Naũjas Lı̃tùviškas Kalbómokslis*[24], 1905 metais Kaune pasirodė *Senasis Lietuviškas Kalbomokslys*[25] ir *Santaika (Syntaxis) Lı̃tuviškoję Kalboję*[26], išleisti rašybos pradžiamoksliai *Trįs Lekcijos I. II. III. geram išsimokinimui puikjai rašyti*[27] ir *Naujos Trįs Lekcijos I, II, III. geram išsimokinimui puikjai rasyti*[28] (spėjama, 1900 ir 1906 metais[29]). Januševičiui priskirtinas 1903 metais šapirografu padaugintas *Lietuviškas kalbomokslis* (žr. toliau 2.1.). Be to, 1904–1917 metais Januševičius išleido kitokio turinio knygų: maldaknygę *Maĩdos Rytmetìnes, Vakarìnes ir Nekàlto Šv. Marìjos Panõs Prasidéjimo Adỹnos*[30], homiletikos vadovėlį *Trumpas Rankvedelis Katekėzos ir Omylijų apsakynėtojams*[31], antrąjį *Maĩdų* leidimą, pavadintą *Maĩdos Rytmetìnės ir Vakarìnės su Nekaĩto Ŝvenĉ. Marı́jos Panõs*

[24] [Povilas Januševičius] Pětras Gražbylỹs, *Naujas Lı̃tùviškas Kalbómokslis. Dovanẽlė Vaikáms ir Ŝodı̃ĉįams.* Tilžėje: Spauzdinta pas J. Schoenkę, 1903.

[25] [Povilas Januševičius] P[etr]as Gra[žby]llys, *Senasis Lietuviškas Kalbómokslys (Gramatika) su Lietuviškai-Rusiškai-Lenkišku tam tikru Žodynu. Dovanėlė 6: Garbingiems Seneljams. N. P. Š.Š. M. P. Vainįkeljui.* Kaunas: Spaustuve Sakalauvsko, 1905.

[26] [Povilas Januševičius] Petras Gražbylys, *Santaika (Syntaxis) Lı̃tuviškoję Kalboję. Dovanėlė 8: Mokytinjams ir kitı̃ms lı̃tuviškos kalbos mylėtajams.* Kaunas: Spaustuvė Sakalauskjo, 1905.

[27] [Povilas Januševičius] P[etras] Gražbylys, *Trįs lekcijos I. II. III. geram išsimokinimui puikjai rašyti,* [Kaunas, 1900].

[28] [Povilas Januševičius] P[etras] Gražbylys, *Naujos Trįs Lekcijos I, II, III. geram išsimokinimui puikjai rasyti,* Kaunas, [1906].

[29] *Lietuvos TSR bibliografija. Knygos lietuvių kalba* 2 (1), Vilnius: Mintis, 1985, 495; *Knygos lietuvių kalba: 1905–1917* 1, Vilnius: LTSR knygų rūmai, 1977, 409.

[30] [Povilas Januševičius], *Maĩdos Rytmetìnes, Vakarìnes ir Nekàlto Šv. Marìjos Panõs Prasidéjimo Adỹnos. Dovanẽlė: tėváms, ùkinikams, vaikáms ir šeiminiškįams,* Tilžėje: Spauzdinta pas J. Schoenkę, 1904.

[31] [Povilas Januševičius] Petras Gražbylys, *Trumpas Rankvedelis Katekėzos ir Omylijų apsakynėtojams. Pirmoji ir Antroji Dvasiškosįos Iškalbos Dalis Katekėtika ir Omylėtika. Dovanelė Broljams Kunįgams ir Katekėtams,* Tilžėje: Spauzdinta pas J. Schoenkę, 1904.

Prasidẽjimo Adýnomis, Pãmaldomis, Litánijomis ir Rožánĉ[umi[32], *Gražybė*[33], V. *Dievo žodžio apsakynėjimas, jo stovis, ydos ir jųjų priežastįs*[34], *Kame žmogaus gražybė ir laimė?*[35], *Namai. Jųjų svarba, vieta, padėjimas, stilius, medega, statymas, papuošimas, išvaizdos ir planai*[36].

2.1. Lietuviškas Kalbomokslis

Vilniaus universiteto ir Mokslų akademijos bibliotekose saugomų *Lietuviško Kalbomokslio* (toliau – *LK*) egzempliorių spėjamu autoriumi (pažymėta klaustuku) nurodytas Kazimieras Jaunius[37], o Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje – Povilas Januševičius[38]. Jaunius šio Kalbomokslio autoriumi tikriausiai nurodytas todėl, kad *LK* turi daug panašumų su 1897 metais šapirografuotu Jauniaus *Lietuvišku Kalbomoksliu.*

2.1.1. *LK* ir Jauniaus *Lietuviško Kalbomokslio* sutapimai. *LK* ir Jauniaus Kalbomokslyje beveik vienodai aiškinami kalbos dalykai, apibrėžiamos kalbos dalys, kai kur pateikiami tie patys pavyzdžiai. Pavyzdžiui, abiejuose kalbomoksliuose priegaidė apibrėžiama taip:

32 [Povilas Januševičius], *Maĩdos Rytmetìnės ir Vakarìnės su Nekaĩto Ŝvenĉ. Marı́jos Panõs Prasidẽjimo Adýnomis, Pãmaldomis, Litánijomis ir Rožánĉ[umi. Dovanẽlė 7: tėváms, ùkinįkams, vaikáms ir ŝeiminiŝk[ams. Antrõji laidà. N. P. ŜŜ. M. P. Vainįkẽl[ui,* Tilžėję: Spauzdinta pas J. Schoenkę, 1905.

33 [Povilas Januševičius], *Gražybė. Dovanėlė 11. Lietuvos naudai. N. P. ŠŠ. M. P. Vainikėliui,* Kaunas: Saliamono Banaičio spaustuvė, 1911.

34 Kun. P[ovilas] Januševičius, *V. Dievo Žodžio Apsakynėjimas, Jo Stovis, Ydos Ir Jųjų Priežastįs. 13 Dovanėlė Klebonams,* Kaunas: Saliamono Banaičio spaustuvė, 1917.

35 Pr. P[ovilas] Januševičius, *Kame žmogaus gražybė ir laimė? 14 Dovanėlė – Motinoms,* Kaunas: Saliamono Banaičio spaustuvė, 1917.

36 Pr. P[ovilas] Januševičius, *Namai. Jųjų svarba, vieta, padėjimas, stilius, medega, statymas, papuošimas, išvaizdos ir planai. Žemaičių Vyskupijos 500 metų sukaktuvių atminimui. 15 Dovanėlė kaimiečiams,* Kaunas: Saliamono Banaičio spaustuvė, 1917.

37 [Povilas Januševičius], *Lietuviškas Kalbomokslis. P. Č.,* 1903; VUB RS: f. 1 – D 237; [Povilas Januševičius], *Lietuviškas Kalbomokslis. J. M.,* 1903; LMAB RS: f. 29–516; [Povilas Januševičius], *Lietuviškas Kalbomokslis. P. G.,* 1903; LMAB RS: f. 29–517.

38 Povilas Januševičius, [*Lietuviszkas Kalbomokslis*], 1903; LNB RS: f. 23–13, f. 23–14, f. 23–77.

Jaunius:	LK:
Pr̃gaidą vadìname angštẽsnį ir̃ stiprẽsnį ištarìmą vienõs balsės ùž kitàs tõ patiẽs žõdžio, kaĩp antaĩ: pirmàsis a žõdžio „mãžas" yrà angštẽsnis ir̃ stiprẽsnis ùž antrąjį a. 73	*Priegaidą vadiname augsztesnį ir stipresnį isztarimą vienos balsės už kitas to paties žodžio.* [1.)] [1.)] *kaip antai žodyję mãžas, pirmasis a yra augsztesniu ir stipresniu balsu isztariamas už antrąjį a.* 8

Taip aiškinama prieveiksmių laipsnių formų daryba:

Jaunius:	LK:
Pr̃veiksmių láipsnei yrà dãromi ìš atsakanciũjų bũdvardžių láipsnių pagal žínomosios taisyklẽs kaĩp antaĩ: gerẽsnis – gerẽsnei (melius); geriáusis – geriáusei (optime). Bèt augštesnỹsis pr̃veiksmių láipsnis; gerẽsnei, tolẽsnei, daugẽsnei, nevìsur yrà vartójamas, deltõ-kàd tasaĩ láipsnis visosę̀ tarmesę̀ yrà dãromas sù pagàlba savótiškos galúnės -iaus arbà -iau, kaĩp antaĩ: geriaus arbà geriaũ (melius). 183	*Tie laipsnei yra dãromi isz atsakancziųjų budvardžių laipsnių.*[1.)] [1.)] *geras – gerai, geresnis – geresnei arba geriaus, geriausis – geriausei; labai, labiaus, labiausei. (augsztesnio laipsnio dviejopa yra galune: esnei ir iau, iaus: vienoję vietoję viena yra vartojama, kitoję kita = ir ta ir ana geros).* 199

Beveik vienodai aprašomi daiktavardžių skyriai, tik Jaunius nurodė jų kamiengalio balsius, o *LK* autorius – galūnes:

Jaunius:	LK:
Visùs dáiktvardzius pagal balsės, kurią̃ atrañdame jų̃ kamėno galę̀ išskìrstome į̃ penkiùs buriùs arbà skyriùs ir̃ pagal tõ įgáuname penkìs linksnĩavimus lĩtùviškos kalbõs: 1, Pìrmajį linksnĩavimą dãro: a) a-kamẽnei žõdžei tokiẽ kaĩp výras, b) o-kamẽnei žõdžei tok̃ kaĩp žmonà (iš senóviško žmānā sutrumpintas žõdis) ir̃ c) kẽletas jo-kamẽnių esýbvardžių, kurių̃ vı̃nskaitlio vardìnis liñksnis galę̀ tùri -i kaĩp antaĩ: martì, vı̃šni, patì, ponì. 121	*Penki yra lietuv. kalboję daiktvardžių linksniavimai. I Pirmojo linksniavimo tie yrà daiktvardžiai, kurie vardiniamę linksnyję*[4.)] *vienskaitlio turi galunę as*[5.)] *arba a, i*[6.)]*: su galunę as yra vyriszkos gymės*[7.)]*; su galunę a ir i motriszkos.*[8.)] [5.)] *k. a. vyr-as, stal-as, vaik-as, pon-as ir t.t.* [6.)] *su galunę i nedaug yra tokių žodžių k. a. patì, martì, ponì, veszni.* 17–18

Panašiai aprašomi būdvardžiai: Jaunius, kaip ir daiktavardžių, nurodė kamiengalius (Jaunius, 58–59), *LK* nurodytos galūnės (*LK*, 58–70). Abiejų kalbomokslių būdvardžių skyriuose aptariami ir dalyviai.

2.1.2. Skirtumai. *LK* atsisakyta Jauniaus Kalbomokslyje pateiktų mokslinių komentarų, kalbos istorijos žinių, pateikta kiek mažiau tarmių duomenų, praleistos kai kurios dalys (*Raszyba* 1, *Balsių laikilgis* 70, *Prĩgaidos įstatymai* 76, *Balsių laipsniavimas* 81, *Santaros* 89, *Santarų sąstata* 91, *Santarų įstatymai* 91, *Žodžių galo įstatymai* 100).

Kitaip negu Jaunius *LK* autorius aprašė įvardžius: Jauniaus Kalbomokslyje nurodomi du jų skyriai – *esybvardiniai arba personiniai* ir *budvardiniai* (Jaunius, 196), o *LK* skiriami *ypatiniai (personalia)*, *savintiniai (possesiva)*, *rodytiniai (demonstrativa)*, *klaustiniai (interrogativa)* ir *neapribotiniai (indefinita)* įvardžiai (*LK*, 39–40). Panašiai įvardžius buvo aprašęs Jablonskis *Lietuviškos kalbos gramatikoje*: jis skyrė *ypatinius*, *savinamuosius*, *rodomuosius*, *klausiamuosius* ir *nereiškiamuosius* įvardžius.[39] Tad aišku, kad *LK* parengėjas naudojosi ir šia Jablonskio gramatika.

Įvardžio skyriuje Jaunius aptarė ir įvardžiuotinius būdvardžius (Jaunius, 207), *LK* autoriaus aprašytus greta būdvardžių (*LK*, 59).

LK kaip atskira kalbos dalis aptartas skaitvardis, o Jaunius *skaitlinius žodžius* aprašė būdvardžio skyriuje.

Skiriasi aptariamųjų kalbomokslių veiksmažodžio aprašas. Jaunius pagal esamojo laiko pirmojo asmens formas skyrė pirminius ir antrinius veiksmažodžius, į mažesnius skyrius juos skirstė pagal esamojo ir būtojo kartinio laiko kamienų formas (Jaunius 1898, 230). *LK* pagal bendraties formą skiriami keturi veiksmažodžių skyriai: 1) veiksmažodžiai, prieš bendraties priesagą *-ti* paprastai turintys priebalsį, kartais – balsį, 2) veiksmažodžiai su priesaga *-ėti*, 3) veiksmažodžiai su priesaga *-yti*, 4) veiksmažodžiai su priesagomis *-oti* ir *-uoti* (toliau šie veiksmažodžiai taip pat skirstomi pagal esamojo ir būtojo kartinio laiko kamiengalius; *LK*, 111–112). Šie keturi *LK* veiksmažodžių skyriai sutampa su Jablonskio *Lietuviškos kalbos gramatikos* veiksmažodžių asmenavimo lentelėse pateiktais pavyzdžiais: *sukti*, *šaukti* (pirmas *LK* veiksmažodžių skyrius), *šnekėti*, *mylėti* (antras *LK* veiksmažodžių skyrius), *matyti* (trečias *LK* veiksmažodžių skyrius), *žinoti* (ketvirtas *LK* veiksmažodžių skyrius, Jab-

[39] Petras Kriaušaitis [Jonas Jablonskis], *Lietuviškos kalbos gramatika. Rašytojams vadovėlis*, Tilžėje, 1901: Spauzdinta pas Otto v. Mauderode, 23–27.

lonskis 1901, 40–41). Atrodo, kad *LK* autorius čia vėl turėjo pasinaudoti *Lietuviškos kalbos gramatika*.

Prielinksnio, vadinto *priesz-dėliu*, jungtuko, vadinto *junge* ir jaustuko, vadinto *jausma-žodžiu*, Jaunius pateikė tik apibrėžimus. *LK* šios kalbos dalys aprašytos kiek plačiau: nurodyta, su kokiais linksniais kokie prielinksniai yra vartojami, pateikta daugiau pavyzdžių.

Iš *LK* ir Jauniaus Kalbomokslio palyginimo akivaizdu, kad *LK* nėra originalus darbas, bet parengtas pagal Jauniaus Kalbomokslį ar jo paskaitų konspektus, taip pat šiek tiek atsižvelgta į Jablonskio 1901 metų gramatiką. *LK* beveik ištisai sutampa su Januševičiaus *Nauju Lituvišku Kalbomoksliu* (toliau *NLK*) ir *Senuoju Lietuvišku Kalbómoksliu* (toliau *SLK*), tad tikėtiniausia, kad *LK*, *NKL* ir *SLK* autorius yra Januševičius. Šias knygas Januševičius rengė praktikos reikalui: „Tokjos gramatikelės praše manęs – arba kartkartemis klausinėjo, ir mergaites ir vargamistros, – jų todėl troškimams, užgano padaryti geizdamas, tą dovanelę parašiau. –" (Januševičius, Laiškas Dambrauskui, 1903 05 16, 1); „dabar eina 'Senas Kalbomokslys', – užsiėmjau Santaiką. Na, žinama dėl savo mokįtinjų, nes mokslo vyrams parašys kas-kitas" (Januševičius, Laiškas Dambrauskui, 1904 10 15, 3). Visai suprantama, kad jam, pačiam klausiusiam Jauniaus paskaitų, atrodė tinkama pasinaudoti savo mokytojo darbais.

2.2. Raidynas

Kitaip nei Dienoraščio, XX amžiaus pradžioje Januševičiaus išleistų knygų fonetika nuosekliai vakarietiška. Labai skiriasi ir raidynas. Nuo 1900 metų (*Trys lekcijos geram išsimokinimui puikjai rašyti*, skirtos mokytis rašytinių raidžių[40]) nebevartotos grafemos <ł>, <w>, digrafai <aj>, <ej>. *NLK* (1903), spausdintam Schoenkės spaustuvėje, buvo pagaminti 400 rublių kainuojantys nauji rašmenys. Juozapo Stakausko teigimu, spausdindamas *NLK* naujais rašmenimis Januševičius siekė parodyti, kad lietuvių rašyba originali ir skiriasi nuo lenkų rašybos, ir „sugriauti rusų valdžios atstovų argumentavimus, kuriais jie operavo atsisakinėdami lietuviams leisti lietuviškąją spaudą" (Stakauskas 1937, 4). Pačių lietuvių tokia rašyba

[40] Išlikusio trečiojo sąsiuvinio antraštiniame lape pažymėta: *Новый чешскій Алфавитъ*. Stakauskas rašė, kad taip, suklaidinus spaustuvininką ir išvengus cenzūros, knygelės išleistos Kaune 1900 metais. Žr. Stakauskas 1937, 4.

vis dėlto vertinta nepalankiai. *Vienybėje Lietuvninkų* išspausdintoje recenzijoje rašyta: „Mums rodos, vienok, kad autorius bereikalo įvedė savo veikalėlin naują budą rašybos. Tas nepalengvįs vaikams perimti savo kalbos taisykles, bet dar apsunkįs. Dabartinė rašmenė dėl mokyklių yra visiškai atsakanti. Autorius vieton to but galėjęs išleisti pilną ir plačią savotišką kalbamokslį. Tada rasi but buvusi didesnė nauda"[41]. Iš laiškų Dambrauskui aiškėja, kad dėl naujosios rašybos nesutarta ir su Bažnyčios hierarchais: „J M. vyskupas – viͤnas ir antras – draugę su savo senotu svarsto dabar rašybos klausimą. Kalbėjo šendiͤną man daug, buk dabar nesą jokjos racijos prisilaikyti naujosjos rašybos etc. Žinama, norėjau partikrinti, parkalbėti, bet nepasisekė. [...] Ar negalėtu Buga parašyti apiͤ naują rašybą ir senąją, bet aštrjaus, gal seniͤjei atsisakytu nů savo nůmůnes?!" (Januševičius, Laiškas Dambrauskui, 1904 XII 12, 2); „Pas Rektorjų ir pas JMylistą vakarę susikovojome su senaisįais iš atžvilgjo į rašybą – turėjomes mudu su Kun Pranckiͤčju. Visi ant musų" (Januševičius, Laiškas Dambrauskui, 1905 I 4, 1).

2.2.1. <iͤ> ir <ie>. *Trijose lekcijose* dvibalsis [ie] žymėtas Jauniaus grafema <iͤ>: *Liͤtuvoję* 1, *viͤta* 1. Ši grafema vartota ir vėlesnėse knygose, paskutinį kartą – 1905 metais *Santaikoje*[42].

Išimtis yra 1903 metų *LK*. Dvibalsis [ie] čia žymėtas <ie>: *maniemjiem* 47, *priegaida* 21. Sunku pasakyti, kodėl <ie> vartota šapirografuotame *LK* – galbūt taip rašyti buvo įpratęs perrašinėtojas ar taip rašyta klierikų konspektuose, pagal kuriuos rengtas *LK*.

Abejoti dėl <iͤ> ir kai kurių kitų raidžių reikalingumo Januševičius, rodos, ėmė apie 1904 metus. Tų metų gegužės 10 dienos laiške Dambrauskui jis rašė: „Meldžįu, parašykite, kokįa rašyba bus primta spaudoję? Ar užsilaikys 'į' suminkštinimui? iͤ? ů?" (Januševičius, Laiškas Dambrauskui, 1904 V 10, 1). 1905 metais išleistas *SLK* su digrafu <ie> (ir <uo>). Tokią rašybą pats autorius pratarmėje tarsi su nusivylimu pavadino senąja: „pirmamjamę [*SLK – J. V.*] rašyba yra beveik senobinė – su 'ie', 'uo', o antramjamę [*NLK – J. V.*] naujausė – su 'iͤ', 'ů', suminkštinimo 'j' ir t. t. Pavedu jį 'Garbingiems

[41] „Petras Gražbylys. Naujas Lietuviškas kalbomokslis. Dovanėlė vaikams ir Sodiečiam. Tilžėj 1903. Pusl. 115. Prekė 25 kap.", *Vienybe Lietuvninku* 46, 1904, 553.

[42] Nepavyko surasti Januševičiaus knygos *Pradinė aritmetika 1 iki 100*, Tilžė, 1909, nors kontroliniame sąraše (*Knygos lietuvių kalba*. 1905–1917 1, Vilnius: LTSR knygų rūmai, 1977, 409) nurodyta, kad jos egzemplioriai saugomi Antano Baranausko ir Antano Vienuolio memorialiniame muziejuje Anykščiuose, Kauno viešojoje bibliotekoje ir Rokiškio kraštotyros muziejuje. Tad negalima pasakyti, koks raidynas vartotas toje knygoje.

Seneljams', nes jiems labjaus patinka, senoji rasyba, negu naujoji"[43]. Tad nors Januševičiui buvo priimtinesnė naujoji rašyba, gramatiką jis leido „senobine". Vis dėlto šis faktas nebestebina prisiminus minėtus nesutarimus su Seminarijos vadovybe.

Tais pačiais, 1905, metais po *SLK* Januševičius išleido dar vieną, tačiau jau paskutinę, knygą su grafema <iͤ> – *Santaiką*.

2.2.2. <ů> ir <uo>. Dvibalsio [uo] žymėjimas nuo Dienoraščio rašymo nepakito – vartota grafema <ů>. Kaip ir <iͤ> atveju, <ů> nebevartojama knygose, išleistose po *Santaikos* (1905). *Naujose Trijose Lekcijose*, spėjama, išleistose 1906 metais, dar vartota <ů>, nors raidės <iͤ> šioje knygelėje jau atsisakyta. Visai gali būti, kad *Trįs lekcijos* buvo išspausdintos ne 1906 metais, o kiek ankstėliau. *SLK* (1905), kaip minėta, išspausdintas su <uo>.

2.2.3. <cz>, <sz> ir <č>, <š>. *Trijose lekcijose*, spėjama, išleistose 1900 metais, įsivestos grafemos <č>, <š>: *Čjuprina* 1, *išmintingas* 1. Pats Januševičius, kaip minėta, <č>, <š> ėmęs rašyti apie 1902 metus, iš pradžių jas dar painiojo, parašydavo ir <cz>, <sz>, ir <č>, <š>. Nors grafemas su paukščiukais vartojo Jaunius (plg. Jaunius, 1911), kitų bažnyčios atstovų jos, rodos, dar nebūtinai buvo vartotos[44], katalikiškoje aplinkoje jų vartosena turėjo būti gana nauja. 1890 metais <č>, <š> pasirodė *Varpe*, tačiau katalikiškame *Tėvynės Sarge* jos nevartotos iki 1901 metų.

Šapirografuotame *LK* parašomi ir lenkiškieji digrafai <cz>, <sz>, ir naujosios <č>, <š>, pavyzdžiui, 46 puslapyje linksniuojama: *maniškei, maniszkių, maniškiams, maniškius, maniškeis, maniszkiůsę, maniszkės, maniszkių, maniškems, maniszkes, maniszkėmis, maniszkesę*. Aiškinant, kaip reikia ištarti [č], skliausteliuose nurodyta *su ženklaliu* 2, tad turbūt galvota apie grafemą <č>. Taip raides galėjo maišyti perrašinėtojas, dar neįgudęs rašyti <č>, <š>.

Vėlesnėse Januševičiaus knygose taip pat vartotos <č>, <š>. Tik 1905 metų antrame *Mal̃dų* leidime Januševičius įsivedė naujas grafemas <ĉ>: *Erŝkẽĉįais* 80, <ŝ>: *kraŝtę* 3, <ẑ>: *Dẑįaugkis* 123. Jas 1905 metais Januševičius vartojo ir laiškuose Dambrauskui (rankraštyje). Priebalsiai [š] ir [ž] panašiai – su apverstu lankeliu – žymėti ir Jauniaus 1911 metų gramatikoje.

Verta paminėti, kad 1904 metais Mauderodės spaustuvėje maldaknygė *Aukso Altorius, arba Szaltinis Dangiszkų Skarbų* dar spausdinta su digrafais <cz>, <sz> (ir grafema <ł>)[45].

[43] *SLK*, I.

[44] Žr. Vyskupas Mečislovas Paliulionis, Laiškas tikintiesiems, 1901; KAKA: b. 468.

[45] Plg. *Aukso Altorius arba Szaltinis dangiszkų Skarbų*, [Tilžė]: O. Mauderodės spaustuvė, [1904].

2.2.4. <j>, <ɿ> ir <i>. Priebalsių minkštumui žymėti vietoj Dienoraščio <i> *Trijose lekcijose geram išsimokinimui puikjai rašyti* įsivesta grafema <j>: *arkljams* 1, *Kryžjus* 1. Tikriausiai taip minkštumas imtas žymėti irgi sekant Jauniumi (plg. Jaunius 1911). 1903 metų *LK* vėl vartota <i>: *linksniůti* 66, *sakynius* 205.

NLK (1903) imtas vartoti naujas ženklas – priebalsių minkštumas pradėtas žymėti „apsukta" raide <ɿ>: *balsɿų* 4, *skyrɿai* 5, *suksɿančɿam* 35, *trečɿojo* 43. Šią raidę Januševičius rašė ir rankraščiuose: iš laiškų Dambrauskui matyti, kad bene pirmą kartą ji parašyta 1903 metų rugsėjo 24 dieną (Januševičius, Laiškas Dambrauskui, 1903 09 24, 1). O grafema <j> Januševičius tebežymėjo garsą [j]. *Trumpo Rankvedelio Katekėzos ir Omylijų apsakynėtojams* recenzijoje, išspausdintoje katalikiškame laikraštyje *Nedėldienio Skaitymas*, apie šią grafemą rašyta: „be reikalo rašybon įsivesta atbula j, kuri nepripratusiam skaitytojui durte duria į akis..."[46].

SLK, kuris nuo kitų knygų skyrėsi <ie>, <uo> vartosena, priebalsių minkštumas žymėtas grafema <j>. Po *Santaikos* ir *Naujų Trijų Lekcijų* išleistose knygose priebalsių minkštumas žymėtas <i>.

2.2.5. <ū>. Antrajame *Mal̃dų* leidime (1905) retai ir nenuosekliai pavartojama grafema <ū> su diakritikais ar be jų: *dūšjų* 9, *perkū̃no* 51, *Sunaū̃* 8(2x), *ūžù* 136(2x). Ši grafema reta, o ir kitose Januševičiaus knygose nevartota dar net 1917 metais, tad tikriausiai reikia spėti ją atsiradus ne dėl Januševičiaus intencijų, o dėl raidžių rinkėjo neapdairumo.

2.3. Morfologija

LK išlaikytas Dienoraščio principas *(i̯)ā, ē* kamienų vardažodžių instr. sg. galūnėse rašyti <ą>: *pagialbą* 9, <ę>: *galunę* 11. Atrodo, kad jų šioje galūnėje atsisakyta tik 1911 metais *Gražybėje*, kur rašyta: *su atida* 3, *tamsybe* 7.

Nuo 1903 metų *LK* grafema <ę> žymėta visų kamienų vardažodžių loc. sg., pl. galūnėse: loc. sg. *brólyję* 27, *giesmeję̃* 29, *szirdyję̃* 32, *danguję̃* 34, *piemenyję̃* 37, loc. pl. *broliůsę* 28, *giesmesę̃* 30, *szirdysę̃* 33, *dangůsę̃* 35, *piemenysę̃* 37. Po 1905 metų pasirodžiusiose knygose šiose formose nosiniai balsiai nebežymėti.

[46] „Petras Gražbylys. Trumpas rankvedėlis katekėzos ir omilijų apsakynėtojams. Tilžėje pas Schoenkę 1904 in 8[0], pp. 65", *Nedėldienio Skaitymas* 12, 1906, 7.

LK nom. pl. galūnėje imtos nuosekliai rašyti raidės <į>, <ų>: <į> *ãvįs* 32, *vãgįs*, 32, <ų> *dañgųs* 35, *súnųs* 35. Šioje pozicijoje jie dar žymėti ir 1917 metais knygoje *Namai*: <į> *durįs* 21, *kertįs* 21, <ų> *gražųs ir patogųs* 3, *panašųs* 10. Taip esant galima rašyti nurodė ir Jablonskis *Lietuviškos kalbos gramatikoje* (Jablonskis, 1901, 7).

LK, kaip ir Dienoraštyje, nom. pl. galūnėje dažniausiai rašyta *-ei*: *daiktvardž**ei*** 19, *linksn**ei*** 9, instr. pl. *-eis*: *brol**eis*** 28, *žodž**eis*** 58, pasitaiko nom. pl. formų su *-iai*: *daiktvardž**iai*** 9, 17. Vis dėlto paradigmose pateikti pavyzdžiai su galūne *-ei*, tad tokios ir turėjo būti autoriaus pasirinktos formos. Nevienodumų galėjo atsirasti Kalbomokslį perrašinėjant. 1903 metais *NLK* rašyta *-jai*: *daiktvardž**jai*** *NLK* 12, *linksn**jai*** *NLK* 7, *-jais*: *brol**jais*** *NLK* 17, *žyn**jais*** *NLK* 17. 1903 metų gegužės 16 dieną Januševičius Dambrauskui rašė apie „sutaisytą" gramatiką: „Rašybą užlaikiau kun. Jaunio; – vietoję broliai, žodžiai etc – rašiau brolei, žodžei – etc nes visur ir visůmet visi sako rugis – rugei ne rugiai, iš senas – visi sako senei etc – iš tos tai priežasties ir rašau ei, ne iai" (Januševičius, Laiškas Dambrauskui, 1903 V 16, 2). Kaip matyti iš pavyzdžių, *NLK* išleistas su *-jai*, *-jais*, vadinasi, prieš spausdindamas šias knygas Januševičius nuomonę pakeitė. 1911 metais išleistoje *Gražybėje* atsisakyta jauniško minkštumo žymėjimo grafema <j> ir imta rašyti *-iai*, *-iais*: *nagel**iai*** 2, *plauč**iai*** 9, *spigl**iai*** 10.

3. Išvados

Dienoraščio raidynas turi tradicinės raštų kalbos raidyno bruožų: čia dar vartoti digrafai <cz>: *svetimtauczų* 12 ~ svetimtaučių, <sz>: *iszeina* 45, kurių tuo metu jau buvo atsisakyta pasaulietinėje Rytų Prūsijoje leidžiamoje spaudoje (JAV vėluota dar daugiau[47]), pavartojama grafema <ł>: *tiksło* 95, rečiau – <w>: *Dwasiszkoje* 7, <aj>: *Palajmino* 161, <ej>: *apejgos* 176. Akivaizdi Jauniaus įtaka: Januševičius vartojo jo pasiūlytą grafemą <iͤ>: *liͤtuviszkai* 10, nevartotą nei Bažnyčios vadovų, nei katalikiškos spaudos. Galbūt ir apsisprendimą nebevartoti grafemų <ł>, <w>, <aj>, <ej> reikėtų sieti su Jauniumi.

[47] Žr. Giedrius Subačius, „Double Orthography in American Lithuanian Newspapers at the Turn of the Twentieth Century", *Studies in Baltic and Indo-European Linguistics*, In honor of William R. Schmalstieg, Philip Baldi, Pietro U. Dini (eds.), John Benjamin's, 2004, 189–202.

Dienoraštyje akivaizdi besiformuojančios bendrinės kalbos įtaka. Tiksliausiai vakarietiškai Januševičius žymėjo ilgus balsius [ā]: *kartą* 94, [ē]: *Bažnitelę* 14 ir dvibalsius [an]: *ranką* 3, [en]: *penkių* 1 – jų žymėjimas nebeturėjo kelti sunkumų, retos tarminės formos tikriausiai parašytos atsitiktinai. Ne itin dažnai Dienoraštyje atsispindi biržiškių tarmei būdingas nekirčiuotų dvibalsių [ie], [uo] vienbalsinimas, dažniau rašyta <ie>, <iͤ>: *dienos* gen. sg. 67, <ů>: *jůkauti* 69, taip pat [l] kietinimas prieš *e* tipo vokalizmą. Žymint kirčiuotus trumpuosius ir nekirčiuotus ilguosius balsius painiotasi daugiau, ypač dažnai nekirčiuotas vak. a. [ī] žymėtas grafema <i>, reiškiančia trumpąjį balsį: *puszinelei* 33. Visais atvejais vakarietiškų lyčių ir hipernormalizmų vartojimas leidžia daryti išvadą, kad Dienoraščio autorius prestižiškesne laikė vakarų aukštaičių tarmę, suprato jos pagrindu kuriantis bendrinę kalbą, kai kurių gimtosios tarmės formų nebevartojo, kitų stengėsi vengti.

Kaip ir kiti katalikiškosios aplinkos atstovai, Januševičius žymėjo grafemas <ą>, <ę> instr. sg. ir loc. sg. galūnėse: instr. sg. *su asistencyją piłną* 80, loc. sg. *Nazaretę* 96, bet nerašė <ę> loc. pl. galūnėje: *viͤtose* 57. Sekdamas Jauniumi rašė nom. pl. ir instr. pl. galūnes: nom. pl. *namelei* 124, instr. pl. *pirmameczeis* 76.

Dienoraščio morfologija taip pat vakarietiška. Januševičius beveik nevartojo trumpųjų vardažodžių linksnių formų, bet tekste pasitaiko rytų aukštaičiams būdingo vardažodžių ir veiksmažodžių kamienų maišymo atvejų, o veiksmažodžių būtojo kartinio laiko *ē* kamieno 3 asmens formos su galūne *-io*: *sakio* 10 tikriausiai yra Januševičiaus susikurtos.

Nuo 1900 metais išleistų *Trijų lekcijų geram išsimokinimui puikjai rašyti* Januševičius nebevartojo Dienoraštyje dar dažnos raidės <ł> ir retesnių <w>, digrafų <aj>, <ej>. Iš pradžių, sekdamas Jauniaus tradicija, greta <ů>: *ljůsỹbę NLK* 13 Januševičius vartojo raidę <iͤ>: *riͤstìnis NLK* 6 – abiejų grafemų atsisakė po 1905 metų. 1900 metais rašmenis <cz>, <sz> Januševičius pakeitė <č>, <š>. Priebalsių minkštumas nuo 1900 metų žymėtas grafema <j>: *balsjų SLK* 5, o 1904 pasirodžiusiame *NLK* imta vartoti grafema <ı̨>: *Telšı̨aī* 16. Galbūt ji įsivesta norint minkštumo ženklą atskirti nuo priebalsio <j>. 1905 metais sugrįžta prie <j>, vėliau ji pakeista grafema <i>.

Pirmosiose knygelėse, pasirodžiusiose pačioje XX amžiaus pradžioje, Januševičius dar sekė Jauniumi, tačiau po 1905 metų nebežymėti nosiniai balsiai instr. sg., loc. sg., pl. galūnėse, nom. pl. ir instr. pl. galūnėse nuo *NLK* imta rašyti *-jai, -jais,* o po 1905 metų, atsisakius jauniško minkštumo žymėjimo grafema <j>, imta rašyti *-iai, -iais.* Po 1905–1906 metų išleistose knygose imta remtis *Varpo* ir Jablonskio *Lietuviškos kalbos gramatikos* rašyba.

Literatūra ir šaltiniai

Aukso Altorius arba Szaltinis dangiszkų Skarbų, [Tilžė]: O. Mauderodės spaustuvė, [1904].

Rec.: „Petras Gražbylys. Naujas Lietuviškas kalbomokslis. Dovanėlė vaikams ir Sodiečiams. Tilžėj 1903. Pusl. 115. Prekė 25 kap.", *Vienybe Lietuvninku* 46, 1904, 553.

Rec.: „Petras Gražbylys. Trumpas rankvedėlis katekėzos ir omilijų apsakynėtojams. Tilžėje pas Schoenkę·1904 in 8⁰, pp. 65.", *Nedėldienio Skaitymas* 12, 1906, 7.

Januševičius, Povilas, 1892: *Pamokslas ant pabaigos atpusko 40 valandų arba kito;* LNB RS: PR 83.

[Jablonskis, Jonas] Kriaušaitis, Petras, 1901: *Lietuviškos kalbos gramatika. Rašytojams vadovėlis.* Tilžėje: Spauzdinta pas Otto v. Mauderode.

Januševičius, Povilas, 1895[–1898]: *Visokių atsitikimų sąraša. Nů metu 1895 iki [1898] m̃.;* KAKA: b. 470.

[Januševičius, Povilas] Gražbylys, P[etras], [1900]: *Trįs lekcijos I. II. III. geram išsimokinimui puikjai rašyti.*

Januševičius, Povilas, 1902–1914: Laiškai Dambrauskui; VUB RS: f. 1 – E 206.

[Januševičius, Povilas,] 1903: [*Lietuviszkas Kalbomokslis*]; LNB RS: f. 23–13, f. 23–14, f. 23–77.

[Januševičius, Povilas,] 1903: *Lietuviškas Kalbomokslis. J. M.;* LMAB RS: f. 29–516.

[Januševičius, Povilas,] 1903: *Lietuviškas Kalbomokslis. P. Č.;* VUB RS: f. 1 – D 237.

[Januševičius, Povilas,] 1903: *Lietuviškas Kalbomokslis. P. G.;* LMAB RS: f. 29–517.

[Januševičius, Povilas] Gražbylỹs, Pẽtras, 1903: *Naũjas Lìtùviškas Kalbómokslis. Dovanẽlė Vaikáms ir Sodĩčįams,* Tilžėje: Spauzdinta pas J. Schoenkę.

[Januševičius, Povilas,] 1904: *Mal̃dos Rytmetìnes, Vakarìnes ir Nekàlto Šv. Marìjos Panõs Prasidéjimo Adỹnos. Dovanẽlė: tėváms, ùkinikams, vaikãms ir šeiminiškįams,* Tilžėje: Spauzdinta pas J. Schoenkę.

[Januševičius, Povilas] Gražbylys, Petras, 1904: *Trumpas Rankvedelis Katekėzos ir Omylijų apsakynėtojams. Pirmoji ir Antroji Dvasiškosįos Iškalbos Dalis Katekėtika ir Omylėtika. Dovanelė Brolįams Kunįgams ir Katekėtams,* Tilžėje: Spauzdinta pas J. Schoenkę.

[Januševičius, Povilas,] 1905: *Mal̃dos Rytmetìnės ir Vakarìnės su Nekal̃to Ŝvenĉ. Maríjos Panõs Prasidẽjimo Adỹnomis, Pãmaldomis, Litánijomis ir Rožánĉįumi. Dovanẽlė 7: tėváms, ùkinįkams, vaikáms ir ŝeiminiŝkįams. Antróji laidà. N. P.*

ŜŜ. M. P. Vainįkẽlįui, Tilžėję: Spauzdinta pas J. Schoenkę.
[Januševičius, Povilas] Gra[žby]lys, P[etr]as, 1905: *Senasis Lietuviškas Kalbómokslys (Gramatika) su Lietuviškai-Rusiškai-Lenkišku tam tikru Žodynu. Dovanėlė 6: Garbingiems Seneljams. N. P. Š.Š. M. P. Vainįkeljui*, Kaunas: Spaustuve Sakalauvsko.
[Januševičius, Povilas] Gražbylys, Petras, 1905: *Santaika (Syntaxis) Lituviškoję Kalboję. Dovanėlė 8: Mokytinjams ir kitims lituviškos kalbos mylėtajams*, Kaunas: Spaustuvė Sakalauskjo.
[Januševičius, Povilas] Gražbylys, P[etras], [1906]: *Naujos Trįs Lekcijos I, II, III. geram išsimokinimui puikjai rasyti*, Kaunas.
[Januševičius, Povilas,] 1911: *Gražybė. Dovanėlė 11. Lietuvos naudai. N. P. ŠŠ. M. P. Vainikėliui*, Kaunas: Saliamono Banaičio spaustuvė.
Januševičius, P[ovilas], 1917: *Kame žmogaus gražybė ir laimė? 14 Dovanėlė – Motinoms*, Kaunas: Saliamono Banaičio spaustuvė.
Januševičius, P[ovilas], 1917: *Namai Jųjų svarba, vieta, padėjimas, stilius, medega, statymas, papuošimas, išvaizdos ir planai. Žemaičių Vyskupijos 500 metų sukaktuvių atminimui. 15 Dovanėlė kaimiečiams*, Kaunas: Saliamono Banaičio spaustuvė.
Januševičius, P[ovilas], 1917: *V. Dievo Žodžio Apsakynėjimas, Jo Stovis, Ydos Ir Jųjų Priežastįs. 13 Dovanėlė Klebonams*, Kaunas: Saliamono Banaičio spaustuvė.
Jašinskaitė, Irena, 1957: „Kirtis, priegaidė ir jų poveikis vokalizmui Biržų tarmėje“, *LKK* 1, 189–195.
[Jaunius, Kazimieras,] 1897: *Lietuviškas kn. Jaunio Kalbomokslis Baltiko padangėse*; KAKA: b. 422.
[Jaunius, Kazimieras,] 1911: *Kunigo Kazimiero Jauniaus Lietuvjų kalbos gramatika. К. Яунисъ. Грамматика литовскаго языка.* Peterburgas. – С.-Петербургъ: Mokslu Akademijos Spaustuvėje. – Типографія И. Академій Наукъ.
Jonikas, Petras, 1972: *Lietuvių bendrinės rašomosios kalbos kūrimasis antrojoje XIX a. pusėje*, Čikaga: Pedagoginis lituanistikos institutas.
Jonikas, Petras, 1987: *Lietuvių kalba ir tauta amžių būvyje*, Chicago: Lituanistikos instituto leidykla.
Jonikas, Petras, 1970: *Tarmės ir bendrinė rašyba*, Stockholm: Almqvist & Wiksell.
Knygos lietuvių kalba: 1905–1917 1, Vilnius: LTSR knygų rūmai, 1977.
[Kuprevičius, Mikalojus] Sk-dra, M., 1893: „Ar reikalinga musų rašysenai raidē y?“, *Varpas* 4, 56–57.
Lietuvių enciklopedija 9, Boston: Lietuvių enciklopedijos leidykla, 1956.
LKA II, III – *Lietuvių kalbos atlasas* II: Fonetika, Vilnius: Mokslas, 1982; *Lietuvių kalbos atlasas* III: Morfologija, Vilnius: Mokslas, 1991.
Lietuvių kalbos enciklopedija, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1999.
Lietuvos TSR bibliografija. Knygos lietuvių kalba 2 (1), Vilnius: Mintis, 1985, 495.

Paliulionis, Mečislovas: Laiškas tikintiesiems, 1898 06 10; KAKA: b. 289.

Paliulionis, Mečislovas, 1901: Laiškas tikintiesiems; KAKA: b. 468.

Stakauskas, Juozapas, 1937: „Prelatas Povilas Januševičius (Jo 70 metų amžiaus sukakties proga)", *Lietuvos Aidas* 438 (09 27), 4.

Subačius, Giedrius, 1998: *Žemaičių bendrinės kalbos idėjos*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Subačius, Giedrius, 2004: „Double Orthography in American Lithuanian Newspapers at the Turn of the Twentieth Century", *Studies in Baltic and Indo-European Linguistics*, In honor of William R. Schmalstieg, Philip Baldi, Pietro U. Dini (eds.), Johns Benjamins, 187–202.

Zinkevičius, Zigmas, 1966: *Lietuvių dialektologija*, Vilnius: Mintis.

Zinkevičius, Zigmas, 1992: *Lietuvių kalbos istorija* 5. *Bendrinės kalbos iškilimas*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.

Яблонскій И. [Jablonskis, Jonas,] 1904: „Послѣсловіе И. О. Яблонскаго", *Литовскій Словарь А. Юшкевича съ Толкованіемъ Словъ на Русскомъ и Польскомъ Языкахъ*. Томъ 1. Изданіе Отдѣленія Русскаго Языка и Словесности Императорской Академіи Наукъ, Санктпетербургъ, I–LIX.

Jurgita Venckienė

Povilas Januševičius' Written Language

Summary

This article discusses the written language of priest Povilas Januševičius' diary *Visokių atsitikimų sąraša* [List of Various Events], written between 1985-1898 in St Petersburg, and of his later works, all of them influenced by the rising standard form of the Lithuanian language.

The Diary reveals the early still inconsistent linguistic attitudes of the writer; at times their evolution in the four-year inscriptions is noticeable.

The orthography of the Diary features some traditional spelling conventions, among them the digraphs <*cz*> and <*sz*>, at that time no more in use in secular publications in Eastern Prussia (and only occasionally in the USA), the grapheme <*ł*>, and less frequently <*w*>, <*aj*> and <*ej*>. The influence of Kazimieras Jaunius, whose lectures on the Lithuanian languages were delivered at the Žemaitian Theological Seminary, is also obvious: Januševičius used <*iͤ*>, proposed by Jaunius; it was a grapheme, used neither by high-ranking Church officials nor by the Catholic press. Januševičius' rejection of the graphemes <*ł*>, <*w*>, <*aj*> and <*ej*> could possibly be attributed to Jaunius as well.

The Diary clearly displays the influence of the rising standard norm: Western Aukštaitian forms predominate in Januševičius' texts side by side with as yet rather numerous forms of his native Biržai subdialect. That was particularly obvious in the almost universal Western-type recording of nasal vowels and semidiphthongs [an], [en] – rare forms of other dialects should be treated as accidental. In the Diary the monphthongization of unstressed [ie], [uo] and the velarization of [l] before e-type vowels are rather rare – the two phenomena are peculiar to the Biržai subdialect. However, the stressed short and the unstressed long vowels are marked by the author of the Diary very inconsistently, in particular the Western Aukštaitian unstressed [ī] is represented by the grapheme <*i*>, usually standing for the short vowel.

Januševičius almost did not use the abbreviated case forms of substantives; however, the text exhibits some mixture of nominal and verbal stems, peculiar to the Eastern Aukštaitian dialect. The 3rd pers.

past tense forms of e-stem verbs, ending in *–io*, are, in all likelihood, formed by Januševičius himself.

The general use of Western and hypercorrect forms shows that the author of the Diary treated the Western Aukštaitian dialect as more prestigious, and on its basis creating the standard language he tried to avoid the forms of his native dialect.

Like all representatives of the Catholic milieu, Januševičius also marked the nasal vowels in the instrumental and locative singular inflections but did not in the locative plural forms. Like Jaunius, he also wrote nominative and instrumental plural endings.

In the early twentieth century Januševičius prepared several textbooks of the Lithuanian language and other books. The mimeographed *Lietuviškas kalbomokslis* [Handbook of Lithuanian] (*LK*), issued in 1903 and sometimes ascribed to Jaunius, is also attributed to Januševičius. The comparison of the LK and Jaunius' *Kalbomokslis* [Handbook of the Language] shows that *LK* is not an original work – it was compiled after Jaunius' *Kalbomokslis* and the student notes of his lectures, occasionally taking into account Jonas Jablonskis' grammar of 1901. Besides, *LK* almost completely coincides with Januševičius' *Naujas Liͤtuviškas Kalbomokslis* [A New Handbook of Lithuanian] and *Senasis Lietuviškas Kalbomokslis* [The Old Handbook of Lithuanian].

Unlike his Diary, Januševičius' books are distinguished by their consistently Western phonetics and morphology. There are differences in the alphabet, too. After 1900 (with the publication of *Trys lekcijos geram išsimokinimui puikiai rašyti* [Three Lectures on Perfect Writing]), he stopped using the graphemes <*ł*>,<*w*> and the digraphs <*aj*>, <*ej*>, <*cz*>, <*sz*>. In his first books Januševičius still followed Jaunius and used <*ł*> side by side with <*iͤ*> and also <*j*> to mark palatal consonants. The grapheme <į> appeared only in *NLK*, issued in 1904. The inflections of instrumental singular, locative singular and plural, and nominative and instrumental plural were also written in the manner of Jaunius.

It was only in the books, issued in 1905 and 1906, that Januševičius adopted the secular orthography of the magazine *Varpas* [Bell] and Jablonskis' *Lietuviškos kalbos gramatika* [Grammar of the Lithuanian Language] (1901).

Translation: Alfonsas Laučka

Vilma Žaltauskaitė

Povilas Januševičius. *Visokių atsitikimų sąrasza. Nů metų 1895 iki [1898] m̃.*: autorius, rankraštis, parengimo principai

Skaitytojui pateikiamas kunigo Povilo Januševičiaus dienoraščio *Visokių atsitikimų sąrasza. Nů metų 1895 iki [1898] m̃.* rankraščio teksto paraidinis perrašas[1], kalbiniai bei istoriniai komentarai, fotografijos ir elektroninė rankraščio kopija.

Tikslas – supažindinti su autentišku XIX amžiaus pabaigoje rašytu tekstu, vertingu kalbiniu ir istoriniu požiūriais. Jis suteikia ne tik naujų žinių apie autorių, Sankt Peterburgo katalikų dvasinės akademijos kasdienybę, bet ir savitai atskleidžia XIX amžiaus pabaigos Lietuvos kultūrinį, politinį gyvenimą, teikia reikšmingos informacijos, padedančios rekonstruoti XIX amžiaus pabaigos Lietuvos dvasininko socialinį portretą ir išskirti ypatingus jo bruožus, vertybines nuostatas, komunikavimo srautus ir jo dalyvius, informacijos atranką bei kriterijus.

Kalbiniu požiūriu tekstas įdomus, nes leidžia analizuoti ne tik Januševičiaus kalbos evoliuciją, bet ir lietuvių bendrinės kalbos formavimosi procesą, skirtingų jos sampratų varžymąsi.

Autorius

Kunigo Povilo Januševičiaus (1866–1948) studijų Sankt Peterburgo imperatoriškojoje Romos katalikų dvasinėje akademijoje (1894–1898) metai sutapo su socialinių, politinių, kultūrinių permainų Lietuvoje epocha ir reikšmingais procesais Katalikų Bažnyčioje: dvasininkijos apsisprendimu modernaus lietuvių nacionalizmo atžvilgiu, nauja, aktyvia dvasininkijos laikysena visuomenėje ir nauju savo vaid-

[1] Dėl termino žr. Jolanta Gelumbeckaitė, „Pirmas lietuviškas pamokslų rinkinys – *Wolfenbüttelio postilė* (1573). Rankraščio kritinio komentuoto leidimo principai ir strategija", *ALt* 5, 2003, 79.

mens visuomenėje suvokimu[2], tačiau šių problemų istoriografijoje Povilo Januševičiaus pavardė retai sutinkama. Tik Juozas Tumas (Vaižgantas) yra jį minėjęs greta 1888–1889 metais Žemaičių (Telšių)[3] seminarijoje pradėjusios veikti Lietuvos mylėtojų draugijos narių, nelegalių spaudinių organizatorių.[4]

Darbuose, nagrinėjančiuose Sankt Peterburgo dvasinės akademijos veiklą, Januševičiaus pavardės nėra, tačiau ir akademijos istoriografija nėra gausi. Dažniau jos veikla domėtasi tiek, kiek ji susijusi su tam tikrų asmenų studijomis joje.[5] Petras Pranciškus Būčys, akademijoje studijavęs kursu žemiau už Januševičių, atsiminimuose pateikė platų savo studijų metų aprašymą, dėstytojų charakteristikas.[6] Akademijos gyvenimas, rektorių kaita nuo jos veiklos Sankt Peterburge pradžios 1842 metais, kai kurios studentų gyvenimo kasdienybės detalės pateikiamos taip pat ją baigusių Michało Godlewskio[7], Bronisławo Żongołłowicziaus[8] straipsniuose.

Taigi publikuojamas Januševičiaus studijų metų Sankt Peterburgo dvasinėje akademijoje dienoraštis (taip pat vartosime rankraštis) *Visokių atsitikimų sąrasza. Nů metų 1895 iki [1898] m̃.* įdomus ir vertingas tuo, kad pateikia individualų akademijos kasdienybės vaizdą, leidžia tikrinti istoriografijoje pateikiamus teiginius, be to, aktualizuoja dienoraščio – istorinio šaltinio – iškalbingo nagrinėjant asmenybės ir socialinės grupės tapatumo klausimą visuomenės modernėjimo procesų kontekste, tyrimus. Išsami Povilo Januševičiaus biografija nėra šio straipsnio tikslas, nors aptariant istoriografiją akcentuosime kai kuriuos jos epizodus. Siekiama atskleisti, kiek ir kaip publikuojamas Povilo Januševičiaus rankraštis gali išplėsti Sankt Pe-

2 Plačiau žr. Vilma Žaltauskaitė, „Dvasininkijos kartų konfliktas (Retorika ir turinys)“, *Darbai ir dienos* 28, 2001, 243–253.

3 Žemaičių (Telšių) seminarijos pavadinimas įtvirtintas Rusijos ir Apaštališkojo Sosto vadinamajame konkordate 1847 metais. 1865 metais seminarija iš Varnių perkelta į Kauną.

4 Juozas Tumas, *„Apžvalga“ ir apžvalgininkai*, Kaunas, 1925, 10.

5 Stasys Yla, *Jurgis Matulaitis, Asmenybės apybraiža*, Putnam, Connecticut: išleido ir spaudė Nek. M. Pr. Seserys, 1977; Vanda Zaborskaitė, *Maironis*, Vilnius: Vaga, 1987.

6 Petras Pranciškus Būčys, *Atsiminimai* I, Chicago: Lietuviškos knygos klubas, 1966, 123–214.

7 Michał Godlewski, „Z dziejów Rzymsko-Katolickiej Akademii Petersburskiej“, odbitka z *Miesięcznika Katechetycznego i Wychowawczego*, Warszawa, 1938, 3–17.

8 Bronisław Żongołłowicz, „Arcybiskup Jan Cieplak“, odbitka z *Kwartalnika Teologicznego Wileńskiego* za rok 1925, Wilno: Druk Józefa Zawadzkiego, 1926, III–VIII.

terburgo dvasinės akademijos, dvasininkų socialinės ir politinės laikysenos problemų, kasdienybės istorijos tyrimo ribas, kompensuoti žinių apie patį autorių stygių, paaiškinti jo, taip pat kitų šios kartos dvasininkų socialinių nuostatų ir laikysenos genezę.

Kunigo Povilo Januševičiaus pavardė nėra užmiršta lietuviškoje istoriografijoje. Vis dėlto daugiau tyrėjų dėmesio sulaukė XX amžiaus pirmųjų dešimtmečių[9], nepriklausomos Lietuvos metų Januševičiaus veikla[10]. Dažnai tai nebuvo jo nuostatų ar veiklos analizė, o tik asmens paminėjimas tam tikruose kontekstuose ar proginiai straipsniai, kuriuose gana enciklopediškai, nesigilinant į pažiūrų genezę, apibūdinama jo veikla: lietuvių kalbos ir homiletikos dėstymas Žemaičių (Telšių) seminarijoje nuo 1898 iki 1919 metų ir lietuvių kalbos gramatikų parengimas, vaidmuo organizuojant Lietuvių katalikių moterų sąjungą ir jos suvažiavimą 1907 metų rugsėjo 23–24 dienomis. Minimas Januševičiaus, kaip Šv. Kazimiero draugijos atstovo, vizitas pas popiežių Pijų X 1908 metais[11], taip pat jis minimas kaip leidinio *Lietuvaitė* (1910–1914) organizatorius ir bendradarbis, Vaikelio Jėzaus draugijos 1919 metais įkūrėjas bei jos veiklos koordinatorius.[12] Iš proginių straipsnių išsiskiria Alek-

[9] Povilas Januševičius minėtas organizuojant krikščionių demokratų veiklos centrus, žr. Darius Staliūnas, „Vilniaus vyskupo E. Ropo veiklos pėdsakais (1903–1907)", *LAIS* 7, 1994, 170, steigiant šv. Kazimiero draugiją, organizuojant kitas katalikiškas draugijas, žr. *Šv. Kazimiero draugija (1906–1931). Jos kūrimasis ir pirmųjų XXV metų veikimas*, sustatė prel. A. Dambrauskas, Kaunas, 1932, Arvydas Gaidys, „Lietuvių katalikų draugijų bruožai 1905–1907 m.", *LAIS* 7, 1994, 254–316, legalią spaudą, žr. Regina Laukaitytė, „Legalios katalikiškos spaudos pradžia Lietuvoje", *LAIS* 7, 1994, 220–253, 1912 metais atidarant amatų mokyklą Kaune, vėliau organizuojant Vaikelio Jėzaus draugijos veiklą, žr. Giedrė Jankevičiūtė, *Dailės gyvenimas Lietuvos Respublikoje 1918–1940*, Kaunas: Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus, 2003, 160, 217.

[10] F. Virakas „Vaikelio Jėzaus draugijos Kaune istorija. 1919–1938 metai". Mašinraščiai saugomi KAKA: b. 321; b. 323, be lapų numeracijos.

[11] Povilo Januševičiaus laiškas Aleksandrui Dambrauskui (Adomui Jakštui), 1908 06 25; VUB RS: f. 1 – E 206, 44 laiškas, be lapų numeracijos; Dambrauskas, 1932, 31–32.

[12] Adomas Jakštas, „Prelato P. Januševičiaus kunigystės ir visuomenės veikimo 35-metai", *Rytas* 278 (12 15), 1925; Adomas Jakštas, „Žmogus, pašventęs jėgas jaunimo auklėjimui. Prel. P. Januševičiaus sukakties proga (1867–1937)", *XX Amžius* 215 (09 22), 1937; Jurgis Skrebys, „Prelatas P. Januševičius tautos dirvonuose (gerbiant Jo 70 m. sukaktį)", *Lietuvos Mokykla* 11, 1937, 706–717.

sandro Dambrausko (Adomo Jakšto) straipsnis, kuriame atkreiptas dėmesys į ankstyvąją Januševičiaus veiklą baigus Žemaičių (Telšių) seminariją. Nedetalizuojant rašyta, kad paskirtas vikaru Linkuvoje rūpinosi jaunimo švietimu, bendradarbiavo su vietos inteligentais.[13] Jurgis Skrebys taip pat šiek tiek aprašė Januševičiaus veiklą XIX amžiaus pabaigoje – jo profesoriavimą Žemaičių (Telšių) kunigų seminarijoje pirmaisiais metais, lietuvių kalbos vadovėlių parengimą spaudos lotyniškais rašmenimis draudimo metu.[14] Pozityviai šią Januševičiaus veiklą vertino ir Juozapas Stakauskas gretindamas jį su Antanu Baranausku ir Kazimieru Jauniumi.[15] Išsamiai nagrinėdamas lietuvių kalbos būklę seminarijoje XIX amžiaus antrojoje pusėje Stakauskas atkreipė dėmesį, kad Januševičius nebuvo tarp keturių sienų užsidaręs seminarijos dėstytojas, bet aktyviai dalyvavo kylančiame tautiniame judėjime, suvaidino reikšmingą vaidmenį atlietuvinant Kauną, nors šio teiginio plačiai nekomentavo – tepateikė faktą, kad jis organizavo lietuvių katalikų knygyną ir skaityklą.[16]

Sovietiniais metais visa kunigo biografija tilpo į trumpas enciklopedines eilutes, kuriose aprašyta jo, kaip kalbininko, veikla.[17] *Lietuvių enciklopedijoje* paminėta ir kunigo, ir kalbininko, ir socialinė katalikiška Januševičiaus veikla.[18] Pastaruoju metu jis minimas kaip kalbininkas[19], rašytojas[20], nagrinėjant katalikų socialinę mintį ir socialinę veiklą Lietuvoje.[21] Šiai problemai skirtas Aistės Zalagaity-

[13] Jakštas 1925, 2.

[14] Skrebys 1937, 706, 714.

[15] Juozapas Stakauskas, „Prelatas P. Januševičius (Jo 70 m. amžiaus sukakties proga)", *Lietuvos Aidas* 438 (09 27), 1937.

[16] Juozapas Stakauskas, „Lietuvių kalbos kelias į Žemaičių Kunigų Seminariją", *Tiesos Kelias* 1, 1938, 26–28.

[17] [?], „Januševičius Povilas", *Mažoji lietuviškoji tarybinė encikopedija* 1, Vilnius: Mintis, 1966, 674; Adelė Valeckienė, „Januševičius Povilas", *Tarybų Lietuvos encikopedija* 2, Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1986, p. 103.

[18] J. Vaišnora, „Januševičius Povilas", *Lietuvių encikopedija* 9, Bostonas: Lietuvių enciklopedijos leidykla, 1956, 296–297; [?], „Januševičius Povilas", *Encyclopedia Lituaniae* 2, Boston: Massachusetts, 1972, 507.

[19] Zigmas Zinkevičius, *Lietuvių kalbos istorija. Bendrinės kalbos iškilimas,* Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1992, 162–163.

[20] Vytautas Vanagas, *Lietuvos rašytojų sąvadas,* Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1996, 125.

[21] Vytautas Pruskus, „Prelatas – verslo ir amatų ugdytojas", *Katalikų pasaulis* 5, 1995, 22–23; Vytautas Pruskus, „Katalikų socialinė mintis Lietuvoje (XIX a. antroji pusė–XX a. pradžia)", *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis* 9, 1995.

tės magistrinis darbas[22], paremtas Kauno arkivyskupijos kurijos archyvo, ypač Virako jame sukaupta medžiaga, Lietuvos valstybės archyvo dokumentais.

Net ir trumpas istoriografijos išvardijimas teikia informacijos apie įvairiapusę Povilo Januševičiaus veiklą. Pažymėtina, kad pats įsitraukęs į visuomeninį gyvenimą, skatino jame dalyvauti ir artimuosius. Januševičių pavardė gana dažnai minima kalbant apie Biržų visuomeninį gyvenimą XX amžiaus pirmaisiais dešimtmečiais. Brolis Juozas [?] Januševičius paminėtas tarp pirmojo lietuvių spektaklio Biržuose 1906 metų rugpjūčio 6 dieną dalyvių[23], sesuo Ona Januševičiūtė – lietuviško knygyno steigėja (4 pav.), brolių Jono, Juozo ir Mykolo vardai įrašyti 1908 metais įsteigtos Biržų labdarybės draugijos narių sąrašuose, o nuo 1911 metų šios draugijos protokoluose minimas ir Povilas Januševičius.[24]

Mažai yra duomenų apie paskutinį prelato gyvenimo dešimtmetį. Po iškilmingų septyniasdešimtmečio jubiliejaus minėjimų, kuriuose, beje, jubiliatas pats nedalyvavo,[25] prasidėjo įtempti metai. 1938 metais kilo aštrus konfliktas dėl pamaldų lietuvių ir lenkų kalbomis Švč. Trejybės parapijos bažnyčioje Kaune[26] (2 pav.), dėl to prieš Januševičių 1938 metų sausį buvo panaudotas fizinis smurtas, pradėtas tyrimas. Jis parašė prašymą atleisti iš pareigų „dėl amžiaus ir nepatogių klebonavimo sąlygų"[27] taip nusišalindamas ir nuo Vaikelio Jėzaus draugijos valdybos pirmininko pareigų, nes draugijos įstatuose buvo įrašyta, kad jos pirmininkas yra Švč. Trejybės parapijos bažnyčios klebonas. Taip susiklostę įvykiai leidžia teigti, kad Januševičius tapo savo pastovių socialinių nuostatų įkaitu. Tautiškai (tautininkiškai) lietuviškame XX amžiaus ketvirtojo dešimtmečio Kaune savoje bažnyčioje jis bandė tęsti, kaip pats nurodė, keletą dešimtmečių galiojusią sielovadinio darbo praktiką: pamaldas laikyti ir lie-

[22] Aistė Zalagaitytė, *Labdaringos Vaikelio Jėzaus draugijos veikla Kaune 1919–1938 m.*, Kaunas, 1997 (magistro darbas, VDU, Humanitarinių mokslų fakultetas, Istorijos katedra).

[23] Jonas Ycas, *Biržai, tvirtovė, miestas ir Kunigaikštystė, istorijos eskizas*, Kaunas: V. D. Universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto leidinys, 1931, 125.

[24] 1908–1919 metų Biržų labdarybės draugijos protokolai; BKM: LS–115, l. 1, 5–6, 17, 22.

[25] „Iškilmės prel. Januševičiui pagerbti", *XX amžius* 254 (11 08), 1937.

[26] Povilas Januševičius skirtas Švč. Trejybės bažnyčios klebonu 1919 metų kovo 9 dieną.

[27] Povilo Januševičiaus prašymas, 1938 03 11, Asmeninės kunigų bylos; KAKA: b. 15, be lapų numeracijos.

4 PAV. Ona Januševičiūtė. 60 × 94 mm fotografija, priklijuota ant 62 × 103 mm balto kartono kortelės. Kitoje pusėje Kurijos archyvo darbuotojo kun. Petro Veblaičio įrašas: „Sesuo Ona Januševičiūtė (mirė jauna)"; KAKA: albumas 7 (kun. Povilo Januševičiaus), l. 7r

tuvių, ir lenkų kalbomis. Senasis Kaunas be prelato būtų nesuprantamas ir neišaiškinamas – rašyta jam mirus[28], tačiau naujasis Kaunas, prie kurio atlietuvinimo prisidėjo pats prelatas[29], jo nesuprato.

[28] Kalba prie a.a. prelato Povilo Januševičiaus karsto 1948 05 19; Asmeninės kunigų bylos; KAKA: b. 15, be lapų numeracijos.

[29] Povilas Januševičius buvo sąmoningai apsisprendęs ir ragino kurti lietuviškos katalikiškos veiklos centrą Kaune, šiame mieste jis matė daugiau lietuviškos veiklos galimybių ir poreikį būti „arčjaus žmonjų". Žr. Povilo Januševičiaus laiškas Aleksandrui Dambrauskui (Adomui Jakštui), 1906 04 02; VUB RS: f. 1 – E 206, 42 laiškas, be lapų numeracijos. Plačiau apie egzistavusią Kauno, alternatyvaus centro, idėją žr. Darius Staliūnas, „Visuomenė be universiteto? (Aukštosios mokyklos atkūrimo problema Lietuvoje: XIX a. vidurys–XX a. pradžia)", *LAIS* 16, 2000, 162–165.

Povilui Januševičiui teko patirti savo paties puoselėtų idėjų įgyvendinimo dramą. 1938 metų ir vėlesnėje spaudoje galima rasti ne vieną kritinį straipsnį apie Vaikelio Jėzaus draugiją ir jos buvusį globėją Januševičių.

Neturime daug duomenų apie prelato veiklą sovietiniais metais: težinome, kad jis vėl ėmėsi redaguoti savo parengtą ir 1904, 1905 metais išleistą knygą *Poteriai, Rytmetinės ir Vakarinės Maldos, Dovanėlė: Tėvams, vaikams ir šeimynninkams.*[30] Savaip iškalbingas ir taikliai sovietinių metų Bažnyčios, o ir visuomenės gyvenimą charakterizuojantis yra arkivyskupijos valdytojo Stanislovo Jokūbauskio raštas, kuriame trumpai informuota: „Jei Kan. P. Dogelis bus sukliudytas perimti iš manęs Arkivyskupijos Valdytojo pareigas, tai jas pavedu Tamstai".[31] Januševičius šių pareigų neperėmė. Mirė Kaune, savo bute Vilniaus gatvėje, 1948 metų gegužės 17 dieną pusę penktos po vidurdienio, palaidotas bazilikos šventoriuje, – tokios paskutinės duomenų apie kunigą žinialapio eilutės.[32]

Pateiksime keletą Povilo Januševičiaus ankstyvosios biografijos epizodų, kurie yra svarbūs suvokiant autoriaus ir rankraštyje jo pateikiamos informacijos santykį, dienoraščio turinį XIX amžiaus pabaigos Lietuvos istorijos problemų kontekste.

Povilas Januševičius gimė Biržuose 1866 metų gruodžio 17 dieną miestiečių[33] Magdalenos ir Kazimiero Januševičių (5, 42 pav.)

[30] Povilo Januševičiaus *Poteriai, Rytmetinės ir Vakarinės Maldos, Dovanėlė: Tėvams, vaikams ir šeimyninkams:* rankraštis ir mašinraštis su cenzoriaus P. Dogelio įrašu, 1946 08 08; KAKA: b. 467, be lapų numeracijos; taip pat mašinraštis [b. d.]; KAKA: b. 468, be lapų numeracijos.

[31] Arkivyskupijos valdytojo Stanislovo Jokūbauskio raštas prelatui Povilui Januševičiui, 1946 11 11, Asmeninės kunigų bylos; KAKA: b. 15, be lapų numeracijos.

[32] Žinios apie kunigą Januševičių Povilą, Asmeninės kunigų bylos; KAKA: b. 15, be lapų numeracijos.

[33] Kitur nurodoma valstiečių: jų sūnaus Jurgio Januševičiaus 1871 metų krikšto metrikuose nurodoma tėvą esant valstietį, tačiau visuose jo dokumentuose, pateiktuose stojant į Vilniaus kunigų seminariją 1896 metais, nurodoma jį kilus iš miestiečių, pateikiamas ir Biržų miesto valdybos liudijimas, išduotas 1896 07 23. Žr. Panevėžio apskrities, Biržų bendruomenės miestiečio Jurgio Januševičiaus, Kazimiero sūnaus, dokumentų aprašas; LMAB RS: f. 318, b. 8986, l. 2–11. Povilo Januševičiaus pavardė įrašyta greta stojančiųjų į Žemaičių (Telšių) seminariją miestiečių luomo asmenų. Žr. Kauno gubernatoriaus raštas Vilniaus, Kauno ir Gardino generalgubernatoriui apie stojančius į vietinę vyskupijos seminariją, 1886 10 01; LVIA: f. 378, ap. 1886 BS, b. 902, l. 1.

5 PAV. Povilo Januševičiaus motina Magdalena Januševičienė. Fotografijos kopija 136 × 85 mm; BKM: inv. nr. 18296/2

šeimoje.[34] Ji greičiausiai buvo pasiturinti, nes į kunigus išleido dar vieną sūnų – Jurgį[35] (6, 7 pav.). Jis studijavo Vilniaus seminarijoje, vėliau buvo Vilniaus vyskupo Jurgio Matulaičio sekretoriumi.[36] Povilas buvo antras sūnus septynių vaikų šeimoje. Pradžios mokyklą lankė Biržuose ir Rygoje, baigė Rygos Aleksandro gimnaziją.[37] 1886 metais įstojo į Žemaičių (Telšių) kunigų seminariją.[38] Jis buvo neti-

[34] 171 įrašas apie gruodžio 19 dieną Biržų parapijos bažnyčioje pakrikštytą miestiečių Kazimiero ir Magdalenos (Žitkevičiūtės) Januševičių sūnų. Žr. Panevėžio dekanato 1866 metų metrikų knyga; LVIA: f. 669, ap. 17, b. 2, l. 22

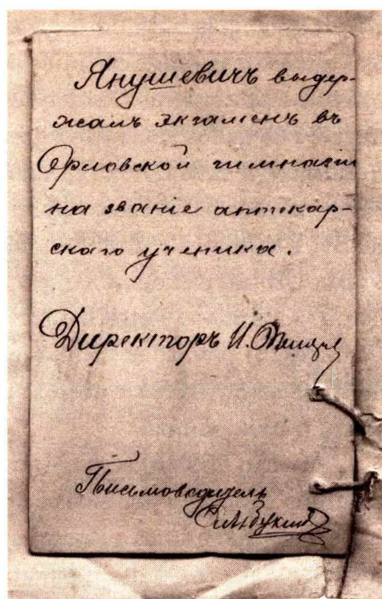
[35] Žr. 33 išnašą.

[36] *Jurgis Matulaitis, Užrašai*, parengė Paulius Subačius, Vilnius: Aidai, 1998, 144, 349.

[37] Žinios apie kunigą Januševičių Povilą. Asmeninės kunigų bylos; KAKA: b. 15, be lapų numeracijos; [Petras Veblaitis, ?], Povilo Januševičiaus biografija, siųsta spausdinti Mažojoje tarybinėje lietuviškoje enciklopedijoje, 1964 05 08; KAKA: b. 286, be lapų numeracijos.

[38] 1886 metais į seminariją stojo 42 asmenys: 34 kilę iš valstiečių, 3 iš bajorų, 5 iš miestiečių. Žr. Kauno

Янушевичъ выдержалъ экзаменъ въ Орловской гимназіи на званіе аптекарскаго ученика.

Директоръ

Письмоводитель

6, 7 PAV. Jurgis Januševičius. 60 × 90 mm fotografija, priklijuota ant 62 × 100 mm balto kartono kortelės; su Oriolo gimnazijos antspaudu, kitoje pusėje įrašas; LMAB RS: f. 318, b. 8986, l. 12r

piškas stojantysis: asmenys su gimnazijos baigimo pažymėjimais ar miestiečiai tuo metu nesudarė stojančiųjų daugumos.[39] Seminarijoje dominavo valstiečiai, dažnai išlaikę tik keturių gimnazijos klasių baigimo arba vadinamuosius vaistininko mokinio egzaminus.[40]

gubernatoriaus raštas Vilniaus, Kauno ir Gardino generalgubernatoriui apie stojančiuosius į vietinę vyskupijos seminariją, 1886 10 01; LVIA: f. 378, ap. 1886 BS, b. 902, l. 1–3.

39 Plačiau apie Žemaičių (Telšių) seminarijos klierikų socialinę sudėtį ir kaitos tendencijas žr. Vilma Žaltauskaitė, *Lietuvos krikščioniškosios demokratijos genezė. XIX a. pab.– XX a. pr. Sociopolitinis aspektas*, Vilnius, 2000, l. 65, 70, 156, 157, (daktaro disertacija, mašinraštis).

40 Į seminarijas nuo 1883 metų pabaigos leista stoti asmenims, pateikusiems vadinamąjį vaistininko mokinio pažymėjimą. Žr. Vidaus reikalų ministro raštas l. e. Vilniaus, Kauno ir Gardino generalgubernatoriaus pareigas, 1883 12 21; LVIA: f. 378, ap. 1877 BS, b. 379, dalis 1, l. 235. Vaistininko mokinio pažymėjimą buvo galima įgyti visose Rusijos gimnazijose ir progimnazijose bei egzaminų komitetuose, veikusiuose prie Švietimo apygardų, išlaikius trijų gim-

Kita vertus, joje nebuvo ir aiškiai išreikštos socialinės distinkcijos ar valstiečių ir miestiečių priešiškumo. Januševičiaus kurso draugai buvo Kazimieras Domarkas, Kazimieras Pronckietis, abu valstiečiai, nelegalios spaudos organizatoriai ir platintojai. Jų studijų seminarijoje metais ėmė organizuotai reikštis klierikų pozityvus apsisprendimas lietuviškai veiklai. 1889–1890 metais seminarijoje veikė Šv. Kazimiero ir Lietuvos mylėtojų draugija, pastarosios narių Prano Urbonavičiaus, Juozapo Stakausko (31 pav.), Juozo Dirginčiaus, Kazimiero Petreikio, Kazimiero Pronckiečio, Juozo Tumo (Vaižganto) pavardes sutinkame Januševičiaus dienoraščio eilutėse. Taigi seminarijoje ir vėliau vikaraujant užsimezgęs bendravimas tęsėsi ir akademijoje.

Žemaičių (Telšių) seminarijos keliamuosius ir baigiamuosius egzaminus Januševičius išlaikė su pagyrimu,[41] 1890 metų gruodžio 2 dieną jis įšventintas į kunigus, paskirtas Linkuvos parapinės bažnyčios vikaru. 1894 metų balandį perkeltas vikaru į Radviliškį, Šeduvos dekanatą.[42] Tuo metu Radviliškio parapinės bažnyčios klebonu buvęs Eligijus Dulevičius (34, 35 pav.) taip pat minimas dienoraštyje, jį Januševičius lankė per savo atostogas būdamas Lietuvoje. Šeduvos dekanato Smilgių parapinės bažnyčios klebonas Vladislovas Talačka (1897 metais – dekanas) taip pat ne kartą minimas dienoraštyje (26 pav.), jo laiškas saugomas šalia kitų Januševičiui į akademiją rašytų laiškų. Galėtų atrodyti, kad su vyresniu kunigu bendrauta formaliai, nes akademijos klierikai per atostogas turėjo būti globojami vietinio klebono, tačiau Vladislovo Talačkos laiško turinys rodo buvus artimą, nuoširdų bendravimą[43]. Povilo Januševičiaus albume yra ne viena Talačkos fotografija, be to, Ta-

nazijos klasių, o nuo 1876 metų sausio 23 dienos – keturių gimnazijos klasių lygio egzaminą. Žr. Vilniaus švietimo apygardos globėjo Nikolajaus Sergijevskio raštas Vilniaus, Kauno ir Gardino generalgubernatoriaus kanceliarijos valdytojui Nikolajui Grevenicui, 1883 11 08; LVIA: f. 378, ap. 1877 BS, b. 379, dalis 1, l. 225–229. Pažymėjimas nesuteikė teisės pereiti į 5 gimnazijos klasę, vadinasi, užkirto kelią aukštosioms studijoms.

[41] Egzaminų laikymo knyga nuo 1887–1888 mokslo metų; LNB RS: f. 90, b. 88, l. 50, 58.

[42] 1894 04 04 Januševičius paskirtas Radviliškio parapinės bažnyčios vikaru. Žr. 1894 01 11–04 25 perkeltų ir naujai paskirtų kunigų sąrašas; LVIA: f. 669, ap. 3, b. 2497, l. 16.

[43] Vladislovo Talačkos laiškas Povilui Januševičiui, 1897 02 23; KAKA: b. 470, laiškas neįrištas, be lapų numeracijos.

lačka tuokė Januševičiaus seserį Elžbietą.[44] Vilniaus seminarijos klierikas Jurgis Januševičius rašė broliui Povilui abejojąs dėl savo pasirinkimo, kad rinkosi seminariją tėvų ir giminių, o ypač kunigo dekano, valia.[45] Jurgio Januševičiaus laiške minimas dekanas, padaręs didelę įtaką jo apsisprendimui mokytis seminarijoje, ir buvo Talačka. Galbūt ne be jo įtakos Radviliškyje ir Povilas Januševičius parašė vyskupui prašymą savo lėšomis studijuoti Sankt Peterburgo dvasinėje akademijoje. Žemaičių (Telšių) vyskupas Mečislovas Leonardas Paliulionis (19 pav.) neprieštaravo – atsiliepė apie Januševičių kaip apie gabų ir aukštos moralės kunigą.[46] Taigi, kaip informavo akademijos rektorius Albinas Franciczekas Symonas (13 pav.), studijas Sankt Peterburge jis galėjo pradėti 1894 metų rudenį, tik turėjo atitikti stojantiesiems keliamus reikalavimus ir sumokėti į akademijos kasą už mokslą ir išlaikymą 300 sidabro rublių metams.[47] 1894 metais iš Žemaičių (Telšių) vyskupijos į akademiją taip pat išvyko Antanas Alekna, Stanislovas Sarapas ir Kazimieras Švotelis – visi valstiečiai, visi buvo išlaikomi valstybės.[48] Beje, iš visų dvidešimties akademijos pirmakursių 1894 metais šeši (trys kilę iš bajorų, vienas valstietis, vienas miestietis ir vienas kolonistas) už mokslą mokėjo patys,[49] kiti buvo išlaikomi valstybės.

Povilas Januševičius atvyko į vienintelę aukštąją Rusijos imperijos mokyklą, rengusią katalikų dvasininkus, į mokyklą, kurioje net po 1883 metais pasiekto pasaulietinės valdžios ir Apaštališkojo Sosto susitarimo nebuvo parengti ir patvirtinti nauji jos veiklą reglamentuojantys įstatai. Tokia situacija susiklostė dėl pasaulietinės val-

[44] Dienoraštyje 133.[68v] minimos Povilo Januševičiaus sesers Elžbietos Januševičiūtės vestuvės. Metrikų knygoje nurodoma, kad tuokėsi Biržų miestiečių dukra ir bajoras Juozapas Biržiška. Minimi liudininkai bajorai: Konstantinas Lapa, Julianas Drovanovskis, Vincentas Pereščako, Stanislovas Daunoravičius. Žr. Smilgių parapinės bažnyčios metrikų knyga, 1896 metai; LVIA: f. 669, ap. 20, b. 89, l. 85.

[45] Jurgio Januševičiaus laiškas Poviliui Januševičiui, 1897 09 30; KAKA: b. 470, laiškas neįrištas, be lapų numeracijos.

[46] Telšių arba Žemaičių vyskupo raštas Imperatoriškosios Romos katalikų dvasinės akademijos rektoriui, 1894 04 28; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 978, l. 25.

[47] Imperatoriškosios Romos katalikų dvasinės akademijos rektoriaus raštas Telšių vyskupui, 1894 05 04; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 978, l. 26.

[48] Duomenys apie įstojusiuosius į akademiją (iki 1895 01 01). Beje, dokumente nurodomas Jonas Alekna; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 179.

[49] Duomenys apie akademijos auklėtinius iki 1895 01 01; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 179.

džios pastangų kištis į akademijos gyvenimą, dvasininkų mokymo procesą ir Bažnyčios siekio išsaugoti savąjį *status quo*, rengiant dvasininkus vadovautis Bažnyčios mokymu, Tridento susirinkimo nuostatomis. Taigi akademijoje tebegaliojo 1833 metų liepos 1 dienos Vilniaus Romos katalikų dvasinės akademijos statutas,[50] jos gyvenimą reglamentavo Vidaus reikalų ministerijos nurodymai.[51] Be to, dėl Kelcų seminarijos bylos[52] akademijai valdžia skyrė ypatingą dėmesį: tikrino iš Kelcų vyskupijos priimtus studentus,[53] kreipėsi į akademijos rektorių Albiną Franciszeką Symoną priekaištaudama dėl auklėtinių laikysenos valdžios atžvilgiu ir reikalaudama užtikrinti lojalių valdžiai dvasininkų rengimą.[54]

Besimokančiųjų akademijoje socialinės sudėties kitimas, veikiau nekitimas,[55] rodo, kad akademijoje lėčiau reiškėsi vyskupijose tuo

[50] Plačiau žr. Vytautas Jogėla, Vilniaus Romos katalikų dvasinė akademija 1833–1842 metais: organizacija ir veikla, *LAIS* 14, 1997, 42.

[51] 1890 11 12 Vidaus reikalų ministro nurodymu akademijoje galėjo studijuoti 50 išlaikomų valstybės sudentų, kiekviena vyskupija turėjo nustatytą vietų skaičių, pvz., Žemaičių (Telšių) – turėjo šešias vietas. Žr. Trumpa ataskaita apie Imperatoriškosios Romos katalikų dvasinės akademijos veiklą 1897 metais; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 206.

[52] Žr. Povilo Januševičiaus *Visokių atsitikimų sąrasza...* perrašo 109 išnašą.

[53] Policijos departamento raštas Vidaus reikalų ministerijos Kitatikių dvasinių reikalų departamentui, 1893 10 30; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 406, l. 38.

[54] Vidaus reikalų ministro Ivano Durnovo raštas vyskupui sufraganui Albinui Franciszekui Symonui [projektas], 1893 02 25; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 406, l. 3–4. Vyskupo sufragano atsakymas, rašytas 1893 03 [?], nr. 62, patvirtina, kad tokio turinio Vidaus reikalų ministro raštas buvo gautas; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 406, l. 6–9.

[55] 1886 metais akademijoje mokėsi 44 alumnai: 10 buvo kilę iš bajorų, 14 – iš miestiečių, 17 – iš valstiečių, 1 kolonistas ir 2 – iš žemesniųjų karininkų arba tarnautojų. Žr. Statistiniai duomenys apie akademijos studentus iki 1887 01 01; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 961, l. 4. 1894–1895 mokslo metais akademijoje mokėsi 62 (48 išlaikomi valstybės ir 14 už mokslą mokėjo patys) alumnai. Kilusių iš bajorų buvo 15, iš valstiečių – 27, iš miestiečių – 14, tarnautojų sūnūs – 3, kolonistas – 1. Žr. Duomenys apie akademijos auklėtinius iki 1895 01 01; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 179. 1898 metų pradžioje akademijoje mokėsi 61 (50 išlaikomi valstybės ir 11 už mokslą mokėjo patys) alumnas. Kilusių iš bajorų buvo 20, iš valstiečių – 24, iš miestiečių – 14, tarnautojų sūnus – 1, kolonistai – 2. Žr. Duomenys apie akademijos auklėtinius iki 1898 01 01; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 213.

metu ryškėjusios dvasininkijos socialinių pokyčių tendencijos – vyskupijų seminarijose, kaip minėta, daugumą sudarė kilę iš valstiečių asmenys, akademijoje – beveik pusę – miestiečiai, bajorai. Tai taip pat galėjo būti valdžios dėmesio akademijai priežastis, nes ši socialinė grupė valdžios dažnai buvo tapatinama su lenkais, jų politinėmis aspiracijomis, nesiderinančiomis su Rusijos imperijos interesais. Povilo Januševičiaus dienoraščio puslapiai leidžia pajusti lenkiškosios kultūros reikšmingumą akademijoje be priešiškumo tai kultūrai. Kita vertus, Januševičius labai emocionaliai aprašo akademijoje 1895 metų vasario 8 dieną vykusį Leono XIII išrinkimo popiežiumi minėjimą (rankraščio perrašas 10.[7v]). Per minėjimą Juozapas Stakauskas lietuvių kalba perskaitė Bronislovo Žongolavičiaus parengtą pranešimą. Januševičius tai pažymi pabraukdamas ir didesnėmis raidėmis parašydamas dienoraštyje, esą tas „atsitikimas yra didelis Lietuvos istorijoje", iki tol nebuvo nė vienos lietuvių kalba parašytos „biłos". Dienoraštyje apskritai nėra daug įvykių vertinimų, o negatyvūs vertinimai dažnesni rašant ne apie kitas etnines, bet apie kitos konfesijos grupes ar su jų kultūra susijusius reiškinius.

Akademijos gyvenimo taisyklės saugojo nuo svetimo miesto įtakos, formavo uždarą bendruomeniškumą.[56] Jį stiprino ir alumnų grupavimasis vyskupijomis. Tai atspindi ir Januševičiaus dienoraščio įrašai: kartu su prefektu Jonu Mačiuliu (Maironiu) einama fotografuotis pas Claseną (21 pav.), per Užgavėnes su mokslo draugais iš tos pačios vyskupijos vaišinamasi „ponpuszkomis" ir juodu alumi taip pat pas Mačiulį (Maironį, 23 pav.). Gyvenimas vis dėlto nesiribojo tik akademijos sienomis, per vasaros atostogas keliauta į Čenstakavą, Kaukazą, per mokslo metus kartu su dėstytojais lankyta muziejai, parodos, soborai. Taigi akademijos studentams siekta ne tik suteikti žinių, bet ir formuoti estetines nuostatas. Šių kryptingumas atsispindi dienoraštyje aprašomose parodose, vertinant meno kūrinius. 1895 metų kovo 17 diena aprašyta taip:

„Buvome ant parodos (wystawę) abrozų – akademijoje
[10] Moksło – : abrozų buvo nedaug – visa paroda sudeta yra
isz portretų virų moterų ir mergaiczių ir peižažų

[56] Akademijos alumnų pareigos; RVIA: f. 826, ap. 3, b. 92, l. 458–476.

˙/. medžių, – pałaikių arklių, karvių – nuszautų kiszkių
(zukių) etc. [˙/.] v^{e}inas tiktai buvo paveiksłas „IEzaus“
skulptura ant marmoro – «„Ecce Homo“» „Consumatum est“
bet idea
meistro nesuvisu gerai iszsireiszkia – daug trukste, –
visa paroda labai menka – nei v^{e}ino abrozo
nei isztoriszko, nei szvento – menki malio-
rei!“

Komunikavimo, informacijos srautams identifikuoti svarbu tai, kad akademijos alumnai išsaugojo buvusius ryšius su bendramoksliais iš savo vyskupijos. Draugų, giminaičių laiškai buvo pagrindinis žinių iš Lietuvos šaltinis Sankt Peterburge. Bendrauta intensyviai: iki 1896 metų vasaros atostogų Januševičius gavo 137 laiškus.[57] Dienoraštyje yra dvi nuorodos apie tai, kad pats parašė laiškų, ir 10 nuorodų į gautus laiškus.[58] Beje, vienas laiškas, kuriame aprašytas Katedros pašventinimas Kaune, – perrašytas. Įdomu, kad šio laiško autorius, nors siuntė jį Kazimierui Švoteliui, kreipėsi į visus skaitysiančius: „Mylimieji brolei!“. Vadinasi, buvo priimta pasidalyti informacija. Laiškų temos labai įvairios – nuo oro iki valdžios politikos. Iš 1897 metų balandžio 6 dieną Januševičiui rašyto laiško galima numanyti, kad ir jis pats rašė ne tik apie orą[59]: ragino savo kolegas Lietuvoje organizuoti prašymus valdžiai dėl spaudos lotyniškais rašmenimis atgavimo – taip palaikė Lietuvoje vykusią akciją. Lietuviškos spaudos problema Januševičiui buvo aktuali, nors nėra tiesiogiai nagrinėta ar konkrečiai apsvarstyta dienoraštyje. Kontekstas, detalės, užuominos rodo domėjimąsi ja. Dienoraštyje ne kartą minėti dėl nelegalios spaudos platinimo įkliuvę ir nubausti kunigai – Domarkas, Tumas, knygos, kuriose ši tema aptariama, straipsniai Sankt Peterburgo spaudoje, aprašyta lankyta Pirmoji visos Rusijos spaustuvių paroda, kurioje buvo eksponuojamos lietuviškos kontrafakcijos, nors nutylima, kad ten buvo skaitytas ir

[57] KAKA saugomoje Povilui Januševičiui priklausiusioje *Directorium Horarum Canonicarum et Missarum pro Dioecesi Telsensi in Annum Domini Bissextilem MDCCCXCVI*, Vilnae: Typis Josephi Zawadzki, 1895, įrašyta informacija.

[58] Minėtoje *Directorium* Januševičius 1896 09 01 pažymėjo, kad išsiuntė 40, o gavo 43 laiškus.

[59] Juozapo Janulaičio [?] laiškas Povilui Januševičiui, 1897 04 06; KAKA: b. 470, laiškas neįrištas, be puslapių numeracijos.

Jono Mačiulio (Maironio) parengtas pranešimas.[60] Visa tai parodo Januševičiaus interesus ir problemos aktualumą. Kita vertus, tai tik viena iš daugelio problemų, kurių kontūrus galima įžvelgti dienoraštyje. Rankraštyje randame medžiagos, paaiškinančios autoriaus apsisprendimą socialinei veiklai, kuri buvo realizuota vėliau Lietuvoje, taip pat informacijos dvasininkų ir valdžios santykiams analizuoti, dvasininkų rengimo procesui ir jų tarpusavio santykiams nagrinėti, iškalbingų ir žavių kasdienybės detalių: „dave kelbasų!", užrašyta 81.[42v] puslapyje.

1897 metų pavasarį Januševičius išlaikė keliamuosius egzaminus, jo disertacija buvo įvertinta „puikiai", pripažintas teologijos mokslų kandidato antrasis laipsnis.[61] Januševičiaus elgesys akademijoje ir stropumas moksle beveik kasmet inspektoriaus būdavo įvertinami „puikiai".[62] 1898 metais Januševičiaus rašytos disertacijos teologijos mokslų magistro laipsniui įgyti (44 pav.) įvertintos „puikiai" (teologijos disertacija rašyta lotynų kalba) ir „gerai" (rusų kalbos ir literatūros). Beje, iš dešimties rašiusiųjų teologijos disertacijas įvertinimą „puikiai" gavo tik Otto Bemas ir Wincenty Zamojskis, de-vynios disertacijos rašytos rusų kalba, įvertintos „gerai", viena – „patenkinamai". Januševičius baigė mokslus įgydamas antrąjį teologijos magistro laipsnį.[63] Po egzaminų, kaip pats dienoraštyje rašo, išvyko į Kronštatą – į tradicinę akademijos absolventų iškylą. Vėliau – į Lietuvą, tais pačiais metais jis paskirtas dėstyti lietuvių kalbą ir homiletiką Žemaičių (Telšių) seminarijoje.

Dienoraštyje apstu temų ir problemų, jis įdomus bei vertingas ir tuo, kas jame užrašyta, ir tuo, kas nutylėta. Jis leidžia pajusti XIX amžiaus pabaigos kunigo kasdienybės tėkmę praturtindamas ją įvairiomis prasmėmis.

[60] Vytautas Merkys, *Knygnešių laikai 1864–1904*, Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1994, 377–378.

[61] 1896–1897 metų trečio kurso keliamųjų egzaminų įvertinimai; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 955, l. 20–21.

[62] Inspektoriaus pranešimai Romos katalikų dvasinės akademijos valdybai apie auklėtinių elgesį ir stropumą, 1894–1898; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 862, l. 115–127.

[63] 1897–1898 metų ketvirto kurso egzaminų įvertinimai; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 955, l. 23–24; Imperatoriškosios Romos katalikų dvasinės akademijos konferencijos posėdžio protokolas, 1898 06 06; SP CVIA: f. 46, ap. 4, b. 19, l. 75; Vidaus reikalų ministerijos Kitatikių dvasinių reikalų departamento direktoriaus Aleksandro Mososlovo raštas l. e. Mogiliavo arkivyskupijos administratoriaus pareigas vyskupui sufraganui Karoliui Niedzialkovskiui, 1898 06 27; RVIA: f. 826, ap. 3, b. 91, l. 199.

Rankraščio singatūra, išorė. Rankraštis saugomas Kauno arkivyskupijos kurijos archyve, signatūra 470. Ši signatūra galėjo būti suteikta septintajame–devintajame XX amžiaus dešimtmetyje.[64] Skaitmuo „470" užrašytas ant stačiakampio balto popieriaus pilku flomasteriu, taip pat priklijuotas ant odinės sąsiuvinio nugarėlės. Yra išlikusi ir ankstesnė signatūra: sąsiuvinio priešlapio dešiniojo kampo viršuje įrašas raudonu pieštuku „Nr. 368." išbrauktas, kiek žemiau dešinėje parašyta „Nr. 367.". Šią dokumento signatūrą turbūt suteikė buvęs Kauno arkivyskupijos kurijos archyvo ilgametis tvarkytojas kunigas Petras Veblaitis (1895–1972), ne anksčiau kaip po Januševičiaus mirties 1948 metais, jo dokumentams patekus į archyvą. Signatūrinis įrašas „Nr. 367." parašytas tokiu pat raštu, bet paprastu pieštuku, yra ant rudos odinės sąsiuvinio nugarėlės priklijuotoje pageltusioje popieriaus juostelėje po užrašu „Nr. Visokių atsitikimų sąrasza, nuo metų 1895 iki m. 1898. Kun. Pow. Januszewy", atspausdintu rašomąja *Continental* tipo mašinėle[65] juoda spalva.

Viršuje, kairiajame priešlapio kampe, yra įrašas paprastu pieštuku „50 k.". Turbūt tai sąsiuvinio kaina.

Sąsiuvinio kieto viršelio formatas yra 180 × 225 mm. Apatiniame sąsiuvinio kietviršyje, vidinėje pusėje, neklijuotame (?) priešlapyje (*recto*) beveik per vidurį – įrašas pieštuku „1½" (?), apačioje, dešiniajame kampe, – atvirkščias ovalus antspaudas violetiniu rašalu: „Е. БАЛЯСОВЪ ВО кадет. л. С.П.Б." [E. Baliasovas, Vasilijaus sala, kadetų linija, Sankt Peterburgas]. Tai rodo, kad sąsiuvinis buvo įgytas (arba įrištas) Sankt Peterburge, šie duomenys tik palengvina rankraščio datavimą, nes Januševičiaus buvimo Sankt Peterburge data nekelia abejonių.

Odine nugarėle, rausvais kraštais, kietais, žaliai juodais viršeliais, lino (?) virvele įrištas sąsiuvinis susiūtas 1–3 dygsniais iš devynių lankų. Neperlenkto lapo formatas 350,4 × 210,9 mm. Pirmą lanką

[64] Dėkoju Ekscelencijai Kauno arkivyskupui metropolitui Sigitui Tamkevičiui už informaciją apie archyvo susiformavimą ir jo tvarkymą. Dėkoju už pagalbą buvusiam Kauno arkivyskupijos kurijos archyvo darbuotojui Dariui Stumburevičiui.

[65] Teiginys pagrįstas 1948 11 18 Kauno arkivyskupijos kurijos pažyma, kurioje nurodoma, kad Veblaičiui leista savo bute laikyti Kurijai priklausančią rašomąją *Continental* firmos mažojo tipo mašinėlę. Žr. Kunigo Petro Veblaičio asmeninė byla; KAKA: b. 64, be lapų numeracijos.

sudaro 7 liniuoti perlenkti lapai, antrą – 9 (viena pusė išplėšta), trečią–aštuntą – 8, devintą – 6 (+5+1 neliniuotas priešlapis). Pirmasis neliniuotas priešlapis įklijuotas. Įrišimas pradėjęs truputį irti.

Liniuoto sąsiuvinio lapo formatas – 180 × 218 mm. Liniuotas 18 linijų, tarpai tarp jų – 10 mm. Tarpas nuo viršaus iki pirmos viršutinės linijos 22 mm, o nuo paskutinės linijos iki lapo pabaigos – 21 mm, bet šie matmenys skirtinguose lankuose skirtingi. Įrišant turbūt buvo apversti lapai. Aštuntame lanke, matuojant įrišimo dygsnius lape, tarpai nuo lapo viršaus (pabaigos) iki linijų pradžios – 23 mm ir 20 mm. Lapai be paraščių, be vandens ženklų. Popierius pageltęs, ypač paskutinis priešlapis. Sąsiuvinis – 140 lapų (du neliniuoti priešlapiai ir 138 liniuoti lapai).

Archyvaro ranka lapai nenumeruoti, todėl lapų numeraciją pradedame nuo pirmojo priešlapio. 16 lapas, skaičiuojant su priešlapiu, arba 15 liniuotas, išplyšęs. Ištyrus įrišimą galima daryti prielaidą, kad 33 lapas galėjo būti išplėštas dar prieš pradedant rašyti, todėl lengviau išplyšo ir 16 lapas.

Liniuotus prirašytus lapus numeravo Januševičius. Numeruota puslapiais. 1 lapas *recto* – priešlapis su Januševičiaus ir signatūriniais įrašais – nenumeruotas, 2 lapas *recto, verso* – tuščias. 3 lapas *recto* – Januševičiaus numeruotas puslapis „1.". Puslapiais sunumeruoti 92 liniuoti lapai. Paskutinis numeruotas puslapis – „182." – 93 lapo *recto* pusė. Numeruojant praleistas 66 puslapis turėjęs būti 35 lape *verso*. Taigi po 65 puslapio eina 67. Kiti liniuoti lapai neprirašyti ir nenumeruoti. Ko gera, Januševičius nenumeravo ką tik prirašytų lapų, galbūt numeravo jau parašęs visą tekstą, nes numeracijos skaitmenys panašūs, jų grafinis vaizdas, palyginus su viso rankraščio, neįvairuoja.

Rašyta juodu rašalu abiejose lapo pusėse, pasitaiko rašalo išsiliejimų, popieriaus įdrėskimų, todėl tikėtina, kad rašyta metaline plunksna.

Rašyba įvairuoja nuo preciziškai tvarkingos iki greitraščio su gausybe santrumpų.

Taisymus tekste darė rašydamas pats autorius. Rašyta lietuvių kalba su lenkų, lotynų, rusų kalbų intarpais. Pateikiama informacija nėra tolygi – kartais aprašoma labai detaliai, kartais lakoniškai – vienu ar keliais sakiniais. Perrašytas vienas laiškas, yra dešimt nuorodų į kitų laiškų informaciją.

Rankraščio autorystė, datavimas, atsiradimo aplinkybės. Rankraščio autorystė nekelia abejonių. Aprašomi faktai tik patvirtina priešlapio įrašą, neleidžia abejoti, kad rašė kunigas Povilas Janu-

8 PAV. Rankraščio fragmentas;
KAKA: b. 470, 7.[6r]

ševičius. Tekstas apima autoriaus studijų Sankt Peterburgo imperatoriškojoje Romos katalikų dvasinėje akademijoje laikotarpį.

Tekstas parašytas dienoraščio forma, bet jo datavimas nėra visiškai aiškus. Autorius nurodo pradinę datą – 1895 metus, pirmoji jo įrašo data – 1894 XII 31. Galutinė data nėra įrašyta priešlapyje, bet paskutinis autoriaus datuotas įrašas yra 1898 VI 3. Tiesa, po to dar užrašyta, kad vykstama į Kronštatą, bet mėnuo neįrašytas, o diena išbraukta, tačiau nesunkiai galima numanyti, kad tai tų pačių metų birželis.

140.

nemato – nes žabalas; – greitai į važčaro į kremą. – Su vienu arklį-
prastose ratūse. – Asz greitai padavau jį užrankos ir vedu į seklį-
czią. Matau daugybę į musų kiemą įvažiojančių vienas už kita –
teip daug, kad ant kiemo nebuvo vietos. Arklis greitai nukinkydavo-
o ratus versdavo mano Brolis Jozapas ant daržo – Kasinkevyczienes –
Jokubonienes. – Įvedęs Kun. Stobnickį su Tėvu Jo į seklyczią – kurioje
dabar gyvena mano brolis Jonas su Broleną – matau, jog viskas isz-
neszta isz grieczios – sołai tiktai apė sienas paliktė. Mes atsisėdome su
Kun. Stobnickiu kalbėti – o mano Tėvas su Jo Tėvu kalba. Bet sztai –
žiuriu, jog vidurije seklyczios stovi pastatitas katafelis ir całunas prieš
katafelį paklotas. Sakau Stobnickiui, jog cze yra dabar koplyczia. –
Bet sztai parsibudau. Pirmutinė toj man pole mislės apie savo tė-
velius ar jie nesergą. – Paraszian gromatą pas brolio. –

18 22/IX 96. Skaitė szendieną laikę Sumos – vietoje pamokslą – Encyklekę
Tėvo Szvento Leono XIII – apie Rožonczių – visus akvatina
kalbėti Rožonczią – idant per sutarimą maldų szvencziau-
sioji Dissidentai pagrįžtų į Bažnyczią Katalikų. –
Laikę Sumos musų Koplyczioje buvo J.M. Dilkaps ir kt. –
Encyklekę iszdota yra 22 dienoje Septembrio. –

18 23/IX 96. Refektoriuje skaitė laikę pietų Encyklekę Tėvo Szven-
to apie Anglios susivienijimą ir ar yra tikras
kunigystės sakramentas tarp Anglių – nes Edvar-
do VI – permainė formą. – – –
Tėvas Šv. darodo, jog nėra. – „Sacramentum
invalidum Ordinis ob Anglos defectu formae. –

18 26/IX 96. Buvome Izakijos Cerkovėje. – Buvau užlipęs ant bonios. –
Už Carskųjų vartų yra altorius vadinamas – isz sidabro padirbtas
paauksintas – padirbtas lėpe Mikalojus I – užmokė vien už
darbą 18000 rubl – Sveria 5½ pudų. – Yra tenai ant
stiklo abrozas J. Krist. isz numirusių prisikel – kasztoja
95 tukst. rublių. –

9 PAV. Rankraščio fragmentas;
KAKA: b. 470, 140.[72r]

Teksto grafinio vaizdo analizė, puslapių numeracija, datų rašysenos bei jų vietos tekste (puslapyje 140.[72r] pradedama rašyti atitraukus nuo krašto, 9 pav.) įvairavimas ir dienoraštyje pateikiama informacija leidžia manyti, kad prieš mus – ne tik kasdien rašytas dienoraštis, bet ilgesnius periodus, kartais ir keleto mėnesių įvykius apimantis tekstas. Pati dvasininko gyvenimo kasdienybė galėjo lemti tokio pobūdžio teksto atsiradimą. Meditacijų, rekolekcijų aprašymai ir negalėjo atsirasti joms nepasibaigus. Žinoma, kad iš atostogų sugrįžę akademijos studentai turėjo pateikti jų aprašymą su vietos kle-

10 PAV. Povilo Januševičiaus įrašai *Directorium Horarum Canonicarum et Missarum pro Dioecesi Telsensi in Annum Domini MDCCCXCVI*, Vilnae: Typis Josephi Zawadzki, 1895 (lapo fragmentas); KAKA

bono patvirtinimu. Januševičiaus tvarkinga rašysena kasdien aprašytos vasaros atostogų kelionės patvirtina prielaidą, kad kartais autorius lyg vienu prisėdimu aprašė ilgesnio laikotarpio įvykius. Juk vargu ar tvarkingai aprašytų kelionę traukiniu ar vežimu važiuodamas per kalnus, be to, kelionių aprašymuose yra prisiminimų, grįžimų į praeitį. Štai 50.[27v] puslapyje autorius aprašo Gardino, Vilniaus gubernijos miestus (stotis) ir prisimena Varšuvos gatves, 132.[68r] puslapyje rašydamas apie Vilnių smulkesne rašysena įterpia pastabas apie Liubotiną ir Gomelį. Tokių ankstesnių įvykių aprašymų yra ir daugiau. 20.[12v] puslapyje, prieš tai aprašęs kelių dienų įvykius – 1895 metų Velykų laikotarpį, 3 eilutėje autorius pats lakoniškai užbaigia: – „Viskę aukszcziaus parasziaus..".

Pavyko rasti ir kitų rankraščio susiformavimo specifiką paaiškinančių šaltinių. Tame pačiame kurijos archyve saugoma Januševičiui priklausiusi 1896 metų *Directorium* (rubricelė). Joje ranka rašyti trumpi įrašai sutampa ir papildo rankraštyje aprašomus 1896 metų vasaros kelionių įvykius (10 pav.). Sankt Peterburgo centriniame valstybiniame istorijos archyve saugomas dokumentas *Liber in quo inscribuntur ea, quae in Academia contingunt. – 1883[VI 11]. [–1895 II 25]* (SP CVIA, f. 46, ap. 1, b. 945.), kuriame kas dieną trumpai aprašomi įvykiai akademijoje, taip pat leido patikrinti (ir patikslinti) rankraštyje pateikiamą informaciją iki 1895 metų Kalėdų (dokumento pavadinime nurodyta data nėra tiksli). Rasta tik keletas neatitikimų (pvz., kapinės Smolenskoje lankytos 1895 metų gegužės vienuoliktąją, o ne dvyliktąją, kaip nurodo Januševičius).

Taigi nėra pagrindo manyti, kad autorius būtų po ilgo laiko perrašęs savo dienoraštį, rašytą akademijoje. Tai, kad jis 1895 metais lankėsi Ermitaže ir aprašė jame matytas Marko Antokolskio skulptūras, kurios iš Ermitažo 1898 metų pavasarį buvo perkeltos į visuomenei atidarytą Imperatoriškąjį Aleksandro III, arba Rusų, muziejų, yra dar vienas argumentas, kad tekstas nėra rašytas vėliau. Tikrinome Januševičiaus aprašytus įvykius, jų datas kituose šaltiniuose (XIX amžiaus pabaigos, nelegalioje lietuviškoje spaudoje, Mogiliavo, Žemaičių (Telšių), Vilniaus vyskupijų *Directorium* ir kt.), netikslumų kartais pasitaiko (juos aptariame komentaruose), vis dėlto jie leidžia teigti, kad prieš mus – XIX amžiaus pabaigoje rašytas Januševičiaus tekstas. Tai patvirtina kalbinė teksto analizė – Jurgitos Venckienės daromos išvados apie dienoraščio kalbos ir vėlesnių Januševičiaus gramatikų santykį (žr. Jurgitos Venckienės straipsnį „Povilo Januševičiaus rašomoji kalba").

Pateikiamas dokumentinis paraidinis Povilo Januševičiaus rankraščio perrašas. Toks publikavimo pobūdis lėmė ir teksto parengimo principus. Vengėme bet kokios anoniminės, nekomentuotos intervencijos į rankraščio tekstą. Vis dėlto kai kurie sprendimai (komentuojami vėliau) priklausė nuo interpretacijos. Tokiais atvejais stengtasi pajusti, kokia buvo paties autoriaus intencija, teksto grafikos logika konkrečiu atveju, nes analogijų principas didelės apimties tekstui nėra visada sėkmingai taikomas (rašyta ilgą laiko tarpą, todėl rašyba galėjo kisti).

Siekta išlaikyti autentišką teksto struktūrą – puslapio vaizdą, nepakeistas eilutes ir pastraipas.

Kiekvienos rankraščio eilutės pabaiga perraše atskirai nežymima, jei sutampa su originalo eilutės ilgiu. Tais atvejais, kai originali eilutė spausdinant perraše netilpo, ji nukeliama ir atitraukiama nuo kairiojo krašto, kad nebūtų klaidų skaičiuojant originalo eilutes. Eilutės pabaiga atskirai nežymima.

Rengėjos prierašai perraše pateikiami laužtiniuose skliaustuose. Juose esantys skaitmenys (pvz., [10]) žymi eilutės numerį (numeruota kas dešimta eilutė), o prie Januševičiaus puslapių numeracijos – nurodo rankraščio lapo numerį (pvz., 12.[8v]). Puslapio pabaiga žymima //.

Tarpai tarp eilučių ir pastraipų suvienodinti. Rašysenos kaita perraše atspindėta tik iš dalies. Tai, ką autorius aiškiai norėjo išryškinti, pabrėžti ir todėl rašė didesnėmis raidėmis, perraše pateikiama *kursyvu*. Autoriaus pabraukimus perraše atspindi **pusjuodis** šriftas. Pusjuodžiu šriftu išryškinami ir nedideli, net vienos raidės ar skaitmens, Januševičiaus pabraukimai. Išnašose – pusjuodžiu šriftu parodomos taisytos raidės, ženklai, kursyvu – visas žodis, kuriame buvo taisymas. Pusjuodis išnašos ženklas žymi istorinius komentarus, vertimus.

Autoriaus taisymai pateikiami išnašose. Bandyta nustatyti autoriaus taisymo logiką. Tais atvejais, kai nebuvome tikri dėl taisymo, vartojame žodį „turbūt", o kilus dar daugiau abejonių – „galbūt". Sunkiai nustatomus atvejus pažymėjome „ž.[odis] taisytas".

Tekste išsaugojome autoriaus klaidas, t. y. praleistas, sukeistas vietomis raides. Tokius atvejus išnašose žymėjome Sic! kartais nurodydami spėjamą autoriaus intenciją. Taip pat pažymėjome tas vietas, kurias, mūsų nuomone, skaitytojas galėtų interpretuoti kaip klaidą perraše. Nelengva buvo apsispręsti dėl tokių atvejų, kai au-

torius, rodos, per skubėjimą parašė daugiau (ar mažiau) negu reikėtų raidės, ypač <m>, <n>, <u> vertikalių. Tokiais atvejais, jeigu įžiūrimas taisymas, nurodoma, kad žodis arba raidė taisyti. Jeigu autorius taip ir paliko, žymime Sic!, taip pat nurodome, kad, pvz., <n> ar <u> nebaigtos rašyti.

Autoriaus išbrauktas tekstas pateikiamas skliaustuose «...». Jeigu rankraštyje autorius išbraukė žodį ir taisymą užrašė virš išbrauktojo, perraše pirma rašomas išbrauktas žodis, paskui taisymas.

Skyrybos ženklų taisymai atspindėti kartu su žodžiu, taisymai datose – ties metų, mėnesio ir dienos skaitmenimis, o ne datos pabaigoje.

Tai, kas neįskaitoma, žymima žvaigždute *, žvaigždučių skaičius atitinka spėjamų neidentifikuotų ženklų skaičių.

Suspaustas, todėl sunkiai įskaitomas žodis ar jo dalis eilutės pabaigoje žymimi {...}.

Laužtiniai skliaustai [...] rašomi numanant, kad autorius galėjo būti kažką praleidęs, nukrypęs nuo savo įpročio (pvz., prie akademijos rektoriaus vyskupo Symono, Mogiliavo arkivyskupo metropolito Kozlovskio pavardžių ar titulų Januševičius vartojo trumpinimą I. M. Kun. arba J. M. Kun., reiškiantį „Jo Mylesta/Milesta Kunigas"). Trumpinime praleistos raidės atstatomos: I. [M.] Kun. Tokiais atvejais ne tiek stengtasi lyginti ir ieškoti analogijų visame tekste, kiek kreiptas dėmesys į artimiausią kontekstą ir tik tada priimtas sprendimas. Taip pat buvo apsisprendžiama ir dėl kai kurių žodžių, ypač prielinksnio ar priešdėlio *isz(-)*, dalelytės *ne(-)* rašymo kartu ar atskirai. Įvertinta konkretaus puslapio mikrografika – tarpai tarp raidžių, žodžių.[66] Jeigu tarpai tarp žodžių įprastai užima du raidės korpusus, tai vienos raidės korpuso dydžio tarpas tarp žodžių gali būti interpretuotas kaip žodžio parašymas kartu.

Taigi perrašo teksto mikrografika skiriasi nuo rankraščio: pakitę tarpai tarp žodžių, raidžių, neatspindėti atsitiktinai padėti taškeliai, sakinio pabaigoje brūkšnelių skirtingi ilgiai bei skirtingų ilgių brūkšniai kartais pabraukimai vingiuota linija pastraipos arba puslapio pabaigoje (pvz., puslapiuose 21.[13r], 22.[13v]); ypač puošnios galinių raidžių formos ar prie imperatorių, popiežių vardų lotyniškųjų skaitmenų rašyti brūkšniai. Sakinio, eilutės pabaigą Januševičius dažnai žymėjo „. – ", nors rankraštyje kai kur taškas pa-

[66] Už išsamią konsultaciją dėkoju dr. Rūtai Čapaitei.

dėtas brūkšnio apačioje (puslapyje 128.[66r], 1 eilutėje). Tokie atvejai perraše neatspindimi.

Skliaustus Januševičius rašė įvairiai, matyt, nebuvo aiškiai apsisprendęs, kokius vartoti. Perraše jie nevienodi. Paliktos Januševičiaus ligatūros, apostrofai, taip pat žodžių santrumpos, šios – dėl įvairuojančios tų pačių žodžių rašybos (pvz., rašyta ir „Mylesta", ir „Milesta"). Pateikiamas Januševičiaus vartotų santrumpų sąrašas.

Datų rašymas rankraštyje taip pat įvairuoja: diena nuo mėnesio atskirta ir horizontaliu, ir įstrižu brūkšneliu. Perraše brūkšneliai ir metų skaitmenų išskaidymas po du neatspindėti, rašoma ištisai: pvz., „1895 I 30".

Puslapių numeracija perraše atspindėta su ištisine rankraščio lapų numeracija (pvz., 1.[3r]) ir iš puslapio viršaus (vidurio) perkelta į kairiąją pusę.

Perraše siekta išlaikyti didžiųjų ir mažųjų raidžių rašybą. Paliktos mažosios raidės sakinio pradžioje, tikriniuose daiktavardžiuose, nors kai kuriais atvejais, dėl autoriaus rašysenos specifikos, tai galėjo priklausyti ir nuo rengėjos interpretavimo.

<J> ir <I> rašyba nėra labai aiškiai atskirta. Šių grafemų skirtumas nėra visada aiškus, nors autorius jas skyrė. Toks reiškinys dažnas XIX amžiaus tekstuose.[67] Januševičiaus rankraštyje yra aiškiai – su ilga nuleistine – parašytų <J>, bet taip pat pasitaiko ir aiškių <I>, pvz., parašoma ne *Jis*, o *Iis* (puslapyje 147.[75v] 1 eilutėje). Rekonstruojant santrumpą [J.] M. Kun. pasirinkome <J> – bendrinės kalbos formavimosi procese ėmusį dominuoti variantą. Be to, ši santrumpa ne tik grafemos, bet ir teksto prasmės, retorikos dalis.

Grafemų <o> ir (ar) <a> žodžių pabaigoje prieš <s> pasirinkimas taip pat reikalavo interpretavimo. Ten, kur galima būtų perskaityti pvz., *Symonos, vyskupos*, perraše atstatyta – *Symonas, vyskupas*, nes nėra jokio pagrindo interpretuoti Januševičių čia parašius <o> (puslapyje 167.[85v], 21 eilutėje: *Akcivyskupas*; ten pat 22 eilutėje: *Palliulionas*). Kartais buvo neaišku, ar Januševičius rašė <ę> ar <ą> po <j>.

Tie patys teksto parengimo principai taikyti ir intarpams lenkų, lotynų, rusų kalbomis. Jų vertimas į lietuvių kalbą yra sudėtinė rankraščio komentavimo dalis. Neverstos tik tos rankraščio vietos, kurias buvo išvertęs pats autorius. Išimtis – pagal prasmę be-

[67] Šią problemą, taip pat ir Januševičiaus rankraštyje pasitaikančius atvejus, analizavo: Giedrius Subačius, „XVIII–XIX amžiaus lietuviškų tekstų grafemos <I>, <J>", *ALt* 5, 2003, 253–254.

siskiriantys žodžiai. Tokiu atveju vertimas pateikiamas. Verčiant ilgesnį nei vieno sakinio tekstą nurodoma, kad tai pažodinis vertimas, stengtasi išlaikyti autoriaus sakinio logiką. Skyrybos ženklai keisti mažai.

Rengiant perrašą lenkų kalba konsultavo dr. Krystyna Rutkowska. Ji atkreipė dėmesį į tai, kad Januševičiaus lenkų kalbai būdingos regioninės, LDK žemių lenkų kalbos, ypatybės: kai kurių archajinių formų vartojimas (<i> vietoj <j>: *ieżeli*), taip pat <o> vietoj <ó>, <ó> vietoj <u>, <u> vietoj <ó>, <l> vietoj <ł>, <ś> vietoj <sz>, <ż> vietoj <rz>, <v> vietoj <w>; nenuosekliai žymėti minkštumo ženklai <ś>, <ć>; nenuosekliai kartu arba atskirai rašytos dalelytės, pvz., *nie*(?).

Komentarų rengimo principai. Paliekamos dienoraštyje rašytos datos, t. y. senojo Julijaus kalendoriaus, kuris nuo Grigaliaus XIX amžiuje atsiliko 12 dienų. Lenkijos karalystėje galiojo naujasis kalendorius. Cituojant kitus dokumentus paliekama šaltinyje rašyta data.

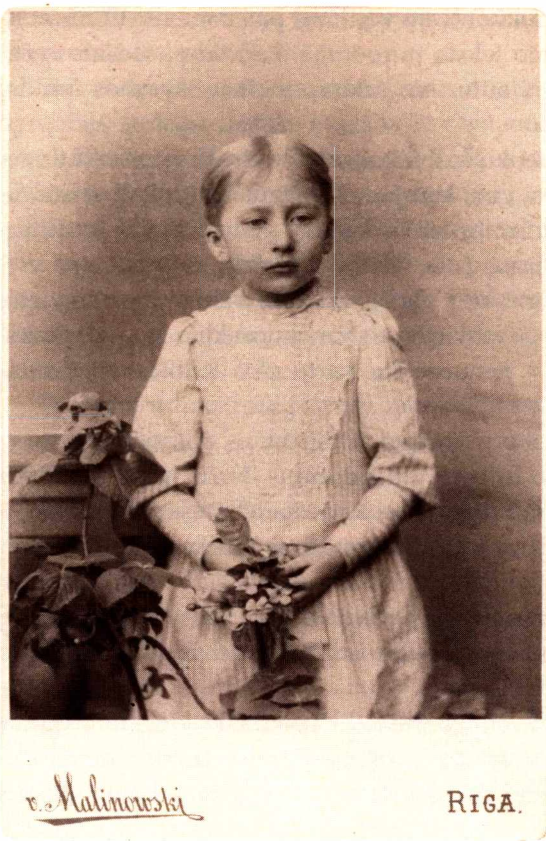
Komentuojant pirma pateikiamas kalbinis, paskui – istorinis komentaras, jis išskiriamas pusjuodžiu šriftu. Vertimai pateikiami taip pat pusjuodžiu šriftu.

Verčiant vietas iš Šventojo Rašto ar pateikiant kitas nuorodas į jį naudotasi Juozapo Skvirecko Šventojo Rašto vertimu[68], nes jis darytas iš Vulgatos, todėl pagal prasmę artimiausias Januševičiaus tekstui.

Išnašoje pateikiami ir kiti Januševičiaus pavartotų pavardžių variantai. Rašant pavardes laikytasi nuostatos asmenų iš Lenkijos karalystės žemių pavardžių netranskribuoti, skliausteliuose parašant kitus šaltiniuose ir dienoraštyje vartotus jų variantus; asmenų iš buvusių LDK žemių pavardes transkribuoti, taip pat skliausteliuose parašant kitus šaltiniuose ir dienoraštyje vartotus jų variantus. Jeigu literatūroje ir šaltiniuose yra informacijos apie asmens individualų apsisprendimą, pavardė rašoma, kaip ją vartojo pats asmuo. Pavyzdžiui, buvęs Vilniaus seminarijos rektorius rašomas Konstantinas Majevskis (Majewskis).

Komentuojant pateikiami ir kiti Januševičiaus vartotų geografinių pavadinimų variantai, tačiau etninės Lietuvos dažnesni, įprasti pavadinimai atskirai nekomentuojami, pateikiami rodyklėje.

[68] *Naujasis Mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus Testamentas*, vertė Juozapas Skvireckas, Kaunas, 1922; *Šventasis Raštas Senojo Testamento* 3, vertė ir Komentorių pridėjo Juozapas Skvireckas, Kaunas: Šv. Kazimiero Draugijos leidinys Nr. 311, 1923.

11 PAV. Povilas Januševičius [?]. 105,5 × 139 mm fotografija, priklijuota ant 108 × 164,5 mm balto kartono kortelės; KAKA: albumas 7 (kun. Povilo Januševičiaus), l. 11r

Rengiant istorinius komentarus pirmiausia atsižvelgta į to meto realijas, stengtasi pažiūrėti, kaip reiškinys, įvykis galėjo būti suvokiamas to meto šaltiniuose. Naudotasi ano meto oficialia ir nelegalia spauda, kita literatūra, taip pat pasitelkti šiuolaikiniai tyrimai. Stengtasi vengti komentarų netolygumų. Deja, kai kur teko konstatuoti, kad „nustatyti nepavyko“. Tikimės, kad dienoraščio publikavimas taip pat susiaurins jo *terra incognita* plotus.

Šaltiniai

Akademijos alumnų pareigos; RVIA: f. 826, ap. 3, b. 92, l. 458–476.
Būčys, Petras Pranciškus, 1966: *Atsiminimai* I, Chicago: Lietuviškos knygos klubas.
Directorium Horarum Canonicarum et Missarum pro Dioecesi Telsensi in Annum Domini Bissextilem MDCCCXCVI, Vilnae: Typis Josephi Zawadzki, 1895.
Duomenys apie akademijos auklėtinius iki 1895 metų sausio 1 dienos; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 179.
Duomenys apie akademijos auklėtinius iki 1898 metų sausio 1 dienos; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 213.
Durnovo, Ivanas, 1893 02 25: Raštas vyskupui sufraganui Albinui Franciszekui Symonui [projektas]; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 406, l. 3–4.
Egzaminų laikymo knyga nuo 1887–1888 mokslo metų; LNB RS: f. 90, b. 88, l. 50, 58.
Imperatoriškosios Romos katalikų dvasinės akademijos konferencijos posėdžio protokolas, 1898 06 06; SP CVIA: f. 46, ap. 4, b. 19, l. 75.
Imperatoriškosios Romos katalikų dvasinės akademijos rektoriaus raštas Telšių vyskupui, 1894 05 04; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 978, l. 26. Janulaitis, Juozapas [?], 1897 04 06: Laiškas Povilui Januševičiui; KAKA: b. 470, laiškas neįrištas, be puslapių numeracijos.
Januševičius, Jurgis, 1897 09 30: Laiškas Povilui Januševičiui; KAKA: b. 470, laiškas neįrištas, be lapų numeracijos.
Januševičius, Jurgis, 1896: Dokumentų aprašas; LMAB RS: f. 318, b. 8986, l. 2–11.
Januševičius, Povilas, Asmeninės kunigų bylos; KAKA: b. 15, be lapų numeracijos.
Januševičius, Povilas, 1908 06 25: Laiškas Aleksandrui Dambrauskui (Adomui Jakštui); VUB RS: f. 1 – E 206, 44 laiškas, be lapų numeracijos.
Januševičius Povilas, 1906 04 02: Laiškas Aleksandrui Dambrauskui (Adomui Jakštui); VUB RS: f. 1 – E 206, 42 laiškas, be lapų numeracijos.
Januševičius, Povilas, 1938 03 11: Prašymas, Asmeninės kunigų bylos; KAKA: b. 15, be lapų numeracijos.
Januševičius, Povilas, *Poteriai, Rytmetinės ir Vakarinės Maldos, Dovanėlė: Tėvams, vaikams ir šeimyninkams*: rankraštis ir mašinraštis su cenzoriaus Povilo Do-

gelio įrašu, 1946 08 08; KAKA: b. 467, be lapų numeracijos.
Januševičius, Povilas, *Poteriai, Rytmetinės ir Vakarinės Maldos, Dovanėlė: Tėvams, vaikams ir šeimyninkams:* mašinraštis [b. d.]; KAKA: b. 468, be lapų numeracijos.
Jokūbauskis, Stanislovas, 1946 11 11: Raštas prelatui Povilui Januševičiui, Asmeninės kunigų bylos; KAKA: b. 15, be lapų numeracijos.
Kalba prie a.a. prelato Povilo Januševičiaus karsto 1948 05 19; Asmeninės kunigų bylos; KAKA: b. 15, be lapų numeracijos.
Kauno gubernatoriaus raštas Vilniaus, Kauno ir Gardino generalgubernatoriui apie stojančius į vietinę vyskupijos seminariją, 1886 10 01; LVIA: f. 378, ap. 1886 BS, b. 902, l. 1.
Kauno gubernatoriaus raštas Vilniaus, Kauno ir Gardino generalgubernatoriui apie stojančius į vietinę vyskupijos seminariją, 1886 10 01; LVIA: f. 378, ap. 1886 BS, b. 902, l. 1–3.
Mososlovas, Aleksandras, 1898 06 27: Raštas l. e. Mogiliavo arkivyskupijos administratoriaus pareigas vyskupui sufraganui Karoliui Niedzialkovskiui; RVIA: f. 826, ap. 3, b. 91, l. 199.
Panevėžio dekanato 1866 metų metrikų knyga; LVIA: f. 669, ap. 17, b. 2, l. 22
Policijos departamento raštas Vidaus reikalų ministerijos kitatikių dvasinių reikalų departamentui, 1893 10 30; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 406, l. 38.
Symonas, Albinas Franciszekas, 1893 03 [?]: Raštas Vidaus reikalų ministrui; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 406, l. 6–9.
Sergijevskis, Nikolajus, 1883 11 08: Raštas Vilniaus, Kauno ir Gardino generalgubernatoriaus kanceliarijos valdytojui Nikolajui Grevenicui; LVIA: f. 378, ap. 1877 BS, b. 379, dalis 1, l. 225–229.
Smilgių parapinės bažnyčios metrikų knyga, 1896 metai; LVIA: f. 669, ap. 20, b. 89, l. 85.
Statistiniai duomenys apie besimokiusius akademijoje iki 1887 01 01; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 961, l. 4.
Talačka, Vladislovas, 1897 02 23: Laiškas Povilui Januševičiui; KAKA: b. 470, laiškas neįsegtas, be lapų numeracijos.
Telšių arba Žemaičių vyskupo raštas Imperatoriškosios Romos katalikų dvasinės akademijos rektoriui, 1894 04 28; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 978, l. 25.
Trumpa ataskaita apie Imperatoriškosios Romos katalikų dvasinės akademijos veiklą 1897 metais; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 206.
1894 01 11–04 25 perkeltų ir naujai paskirtų kunigų sąrašas; LVIA: f. 669, ap. 3, b. 2497, l. 16.
1896–1897 metų trečio kurso keliamųjų egzaminų įvertinimai; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 955, l. 20–21.
1897–1898 metų ketvirto kurso egzaminų įvertinimai; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 955, l. 23–24.
1908–1919 metų Biržų labdaringos draugijos protokolai; BKM: LS–115, l. 1, 5–6, 17, 22.

Veblaitis, Petras, asmeninė byla; KAKA: b. 64, be lapų numeracijos.
Vidaus reikalų ministro raštas l. e. Vilniaus, Kauno ir Gardino generalgubernatoriaus pareigas, 1883 12 21; LVIA: f. 378, ap. 1877 BS, b. 379, dalis 1, l. 235.
Virakas, F., „Vaikelio Jėzaus draugijos Kaune istorija. 1919–1938 metai"; KAKA: b. 321; b. 323, be lapų numeracijos.

Spausdinti šaltiniai ir literatūra

Gaidys, Arvydas, 1994: „Lietuvių katalikų draugijų bruožai 1905–1907 m.", *LAIS* 7, 254–316.
Gelumbeckaitė, Jolanta, 2003: „Pirmas lietuviškas pamokslų rinkinys – *Wolfenbüttelio postilė* (1573). Rankraščio kritinio komentuoto leidimo principai ir strategija", *ALt* 5, 51–96.
Godlewski, Michał, 1938: „Z dziejów Rzymsko-Katolickiej Akademii Petersburskiej", odbitka z *Miesięcznika Katechetycznego i Wychowawczego*, Warszawa, 3–17.
Dambrauskas, Aleksandras (sud.), 1932: *Šv. Kazimiero draugija (1906–1931). Jos kūrimasis ir pirmųjų XXV metų veikimas*, Kaunas.
Yčas, Jonas, 1931: *Biržai, tvirtovė, miestas ir Kunigaikštystė, istorijos eskizas*, Kaunas: V. D. Universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto leidinys.
Yla, Stasys, 1977: *Jurgis Matulaitis, Asmenybės apybraiža*, Putnam, Connecticut: išleido ir spaudė Nek. M. Pr. Seserys.
Jankevičiūtė, Giedrė, 2003: *Dailės gyvenimas Lietuvos Respublikoje 1918–1940*, Kaunas: Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus.
Jakštas, Adomas, 1925: „Prelato P. Januševičiaus kunigystės ir visuomenės veikimo 35-metai", *Rytas* 278 (12 15), 2–3.
„Iškilmės prel. Januševičiui pagerbti", 1937: *XX amžius* 254 (11 08), 8.
Jakštas, Adomas, 1937: „Žmogus, pašventęs jėgas jaunimo auklėjimui. Prel. P. Januševičiaus sukakties proga (1867–1937)", *XX Amžius* 215 (09 22), 3.
„Januševičius Povilas", *Encyclopedia Lituaniae* 2, Boston: Massachusetts, 1972, 507.
„Januševičius Povilas", *Mažoji lietuviškoji tarybinė encikopedija* 1, Vilnius: Mintis, 1966, 674.
Jogėla, Vytautas, 1997: „Vilniaus Romos katalikų dvasinė akademija 1833–1842 metais: organizacija ir veikla", *LAIS* 14.
Laukaitytė, Regina, 1994: „Legalios katalikiškos spaudos pradžia Lietuvoje", *LAIS* 7, 220–253.
Merkys, Vytautas, 1994: *Knygnešių laikai 1864–1904*, Vilnius: Valstybinis leidybos centras.
Naujasis Mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus Testamentas, 1922: vertė Juozapas Skvireckas, Kaunas.
Pruskus, Vytautas, 1995: „Prelatas – verslo ir amatų ugdytojas", *Katalikų pasaulis* 5, 22–23.
Pruskus, Vytautas, 1995: „Katalikų socialinė mintis Lietuvoje (XIX a. antroji pusė–XX a. pradžia)",

Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis 9.

Skrebys, Jurgis, 1937: „Prelatas P. Januševičius tautos dirvonuose (gerbiant Jo 70 m. sukaktį)", *Lietuvos Mokykla* 11, 706–717.

Stakauskas, Juozapas, 1937: „Prelatas P. Januševičius (Jo 70 m. amžiaus sukakties proga)", *Lietuvos Aidas* 438 (09 27), 4.

Stakauskas, Juozapas, 1938: „Lietuvių kalbos kelias į Žemaičių Kunigų Seminariją", *Tiesos Kelias* 1, 16–28.

Staliūnas, Darius, 1994: „Vilniaus vyskupo E. Ropo veiklos pėdsakais (1903–1907)", *LAIS* 7, 142–219.

Staliūnas, Darius, 2000: „Visuomenė be universiteto? (Aukštosios mokyklos atkūrimo problema Lietuvoje: XIX a. vidurys–XX a. pradžia)", *LAIS* 16.

Subačius, Giedrius, 2003: „XVIII–XIX amžiaus lietuviškų tekstų grafemos <I>, <J>", *ALt* 5, 227–262.

Subačius, Paulius (parengė), 1998: Jurgis Matulaitis, *Užrašai*, Vilnius: Aidai, 1998.

Šventasis Raštas Senojo Testamento, 1923: vertė ir Komentorių pridėjo Juozapas Skvireckas, Kaunas: Šv. Kazimiero Draugijos leidinys Nr. 311, 3.

Tumas, Juozas, 1925: *„Apžvalga" ir apžvalgininkai*, Kaunas [leidykla nenurodyta].

Vaišnora, J., 1956: „Januševičius Povilas", *Lietuvių encikopedija* 9, Bostonas: Lietuvių enciklopedijos leidykla, 296–297.

Valeckienė, Adelė, 1986: „Januševičius Povilas", *Tarybų Lietuvos encikopedija* 2, Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 103.

Vanagas, Vytautas, 1996: *Lietuvos rašytojų sąvadas*, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla.

[Veblaitis, Petras, ?], Povilo Januševičiaus biografija, 1964 05 08 siųsta spausdinti Mažojoje tarybinėje lietuviškoje enciklopedijoje; KAKA: b. 286, be lapų numeracijos.

Zaborskaitė, Vanda, 1987: *Maironis*, Vilnius: Vaga.

Zalagaitytė, Aistė, 1997: *Labdaringos Vaikelio Jėzaus draugijos veikla Kaune 1919–1938 m.*, Kaunas (magistro darbas, VDU, Humanitarinių mokslų fakultetas, Istorijos katedra).

Zinkevičius, Zigmas, 1992: *Lietuvių kalbos istorija. Bendrinės kalbos iškilimas*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.

Žaltauskaitė, Vilma, 2001: „Dvasininkijos kartų konfliktas (Retorika ir turinys)", *Darbai ir dienos* 28, 243–253.

Žaltauskaitė, Vilma, 2000: *Lietuvos krikščioniškosios demokratijos genezė. XIX a. pab.–XX a. pr. Sociopolitinis aspektas*, Vilnius (daktaro disertacija, mašinraštis).

Żongołłowicz, Bronisław, 1926: „Arcybiskup Jan Cieplak", odbitka z *Kwartalnika Teologicznego Wileńskiego* za rok 1925, Wilno: Druk Józefa Zawadzkiego, III–VIII.

Vilma Žaltauskaitė

Povilas Janusevičius. The Author and his Manuscript

Summary

The name of priest Povilas Januševičius (1866-1948) can be found in Lithuanian historiography. But his activity received greater attention only in the first decades of the twentieth century and in the years of independent inter-war Lithuania. His work and views, however, were not subjected to any detailed study, rather his name was dealt with briefly in various occasional articles and contexts without any deeper analysis of the genesis of his views and account of his activity – the teaching of the Lithuanian language at the theological seminary (1898-1919), the preparation of a Lithuanian grammar, the organization of the Christian Democratic press, the organization of the Union of the Lithuanian Catholic Women and its congress in 1907, and his social activity – the founding of a handicrafts school in 1912 and the establishment of the Child Jesus Society in 1919 in Kaunas.

Meanwhile, the years of Januševičius' studies at the Žemaitian Telšiai Seminary in Kaunas (1886-1890) and the Imperial Roman Catholic Theological Academy of St Petersburg (1894-1898) coincided with far-reaching social processes: the self-determination of the clergymen with respect to Lithuanian modern nationalism, and the perception of their new place, role and behaviour in society. However, Januševičius' name is rarely met with in these contexts.

Januševičius' diary, covering the years of his studies at the Academy, is interesting and valuable for the light it casts on the everyday life of this institution and enables easier verification of some historiographically well-established statements. The diary facilitates the analysis of its author's social attitudes and their genesis, and reveals the cultural and political background of late nineteenth-century Lithuania. It also presents important information for the reconstruction of the contemporary clergyman's portrait, his specific features, values and attitudes, communication channels and participants and the selection and criteria of information. Besides, the diary is highlighted as a historical source, furnishing valuable material for the investigation of the identity of a personality and a social group in the process of modernization.

The Diary. The Principles of its Preparation This publication presents a verbatim copy of the manuscript text of the priest's diary,

linguistic and historical commentaries, photographs and an electronic version of the document. The manuscript is held in the Archive of the Chapter of the Kaunas Archdiocese under the designation 470.

The compilers strove to present an authentic text written in the late-nineteenth-century Lithuanian, valuable both linguistically and historically. Particularly interesting is the comparison of the grammars of 1903 and 1905 and the diary, it shows the evolution of Januševičius' language. The manuscript reflects the process of the formation of Standard Lithuanian, including the rivalry of competing conceptions.

The authorship and chronology of the manuscript did not pose any problems. Though, exact dating was not always possible despite the fact that the text had been written in the form of the diary. The graphical analysis of the text and the information it carried showed that it was not a diary, kept every day. Sometimes the text described events of longer duration, at times covering spells of several months. The everyday reality of the clergyman's life could determine the appearance of such texts.

After collating the information presented by the author and that in various other sources (the periodicals of the late nineteenth century, Lithuanian clandestine publications, the Church documents kept in the archives in Lithuania and St Petersburg) the judgement that the author could have re-written his diary of the Academy days cannot be trusted. The manuscript is a genuine text, written by Januševičius at the end of the nineteenth century. This opinion is also supported by the conclusions drawn from the comparison of the language of the diary and of later grammars of the author (see Jurgita Venckienė's article 'Povilas Januševičius' written language').

The Principles of Text Preparation The publication presents a documentary verbatim transcription of Januševičius' manuscript. Any uncommented anonymous intervention on the part of the compilers in the manuscript text was avoided. In problematic cases attempts were made to grasp the author's original intention and the graphic logic of the text in each particular case, as the principle of analogy cannot always be successfully applied in large-scale texts.

The publication comprises linguistic and historical commentaries. In the preparation of historical commentaries attention was focused on Januševičius' social, cultural and political environment, taking into account the possible contemporary interpretation of the phenomena and events in question. The compilers hope that the publication of the diary will fill in some gaps and encourage new research in this sphere.

Translation: Alfonsas Laučka

Povilas

Januševičius

Visokių

atsitikimų

sąrasza.

Nů metų

1895 iki

[1898] m̃.

[1r]

[1] Variae Notationes
ab año Dñi 1895 usque ad
P. JAnuszewicz – presbyteri R. E. C.[1]
Visokių atsitikimų sąrasza.
Nů metu 1895 iki [1898] m̃.
Kun. Pow. JAnuszevycze
Petrapylije[2] – //

1.[3r]

[1] 1894 XII 31. Užbaigeme metus Sw. Katarinos[3] Bažnyczoje[4] Petrapilį – Miszparus atłaike I. M. Kun. Viskupas Symonas[5] – Rektorius Katalikų
Akademijos – Pamokslą pasake prancuziszkai Kun. domin. Lagrange[6]. –
1895 I 1.
Visa Akademija eja[7] į Bažnyczią Sw. Katarinos, – dienoje Naujų Metų,[8]– buvo

[1] Pažodinis vertimas: „Romos Katalikų Bažnyčios kunigo P[ovilo] Januševičiaus įvairios pastabos nuo 1895 Viešpaties metų iki [1898] m[etų]" (lot.).

[2] Sankt Peterburgas (Peterburgas, Petrapilas, Petrapilis, Petrapilys, Petrapylys).

[3] Šv. Kotrynos (Kotarinos, Katerinos) bž. (Nevskio prospekte), seniausia katalikų bž. Sankt Peterburge. Pastatyta 1763–1782 metais. Joje, be kitų garsių ano meto asmenų, buvo palaidotas Stanislovas Augustas Poniatovskis (didysis Lietuvos kunigaikštis, 1732–1798) – paskutinis Lenkijos karalius ir kunigaikštis (1764–1795). Palaikai į Lenkiją perkelti XX amžiaus trečiajame dešimtmetyje. Šioje bž. tradiciškai vykdavo vyskupų konsekracijos. Nuo 1895 metų, mokydamasis Sankt Peterburgo konservatorijoje, Šv. Kotrynos bž. vargonininku ir choro vadovu buvo Česlovas Sasnauskas (1867–1916). Žr. Romualda Hankowska, *Kościół Świętej Katarzyny w Sankt-Petersburgu*, Warszawa: Retro-Art, 1997; A. Baisus [?], „Trumpa Biografija", *Lietuvių Laikraštis* 44–45, 1905, 647.

[4] <y> taisyta.

[5] Albinas Franciszekas Symonas (Simonas, 1842–1918), nuo 1884 metų SPDA rektorius, 1891 metais Mogiliavo vyskupas sufraganas. Žr. Jan Wasilewski, *Arcybiskupi i administratorowie archidiecezji mohylowskiej*, Pińsk: Druk. Diecezjalna, [b. d., 1930], 113–130. Taip pat žr. 1794 išnašą.

[6] Antonius Lagrange (apie 1837–?), vienas Šv. Kotrynos bž. kunigų, dominikonas, rūpinęsis prancūzų sielovada. Žr. *Directorium Divini Officii et Missarum pro Archidioecesi Mohiloviensi [...] in Annum Domini 1894* (toliau – *DM*), С.-Петербургъ: Тип. С. Корнатовскаго, 1894, 392.

[7] Turbūt taisyta iš ***ejn***.

[8] Taisyta iš ***Metų***.

12 PAV. Povilas Januševičius. 105 × 144 mm fotografija, priklijuota ant 105 × 160 mm balto kartono kortelės. Kitoje pusėje turbūt Povilo Januševičiaus du kartus užrašyta data „1894 IX 1“, Kurijos archyvo darbuotojo kun. Petro Veblaičio įrašas pieštuku: „Kun. Januševičius Povilas“; KAKA: albumas 7 (kun. Povilo Januševičiaus), fotografija neįsegta

po Sumos penkios Evangelijos prie penkių altorių, – Summą atlaike

J. M. Kun.Viskupas Symonas Rektorius Kat. Akademijos – gedoje prie vorgonų koras

Sw. Katarinos su Orkestrą – gedojo nełabai dailei, – einant į Bažnyczią szaltu buvo

13°[R[9]] szalczo. – Girdejau poematą Eutemos (anonimas[10]), – Laszozewskios[11] apie

[10] Jubileusza[12] Czenstakavo[13] abrozo apv. 1882[14], – žmonių buvo daug – puse milijona. –

Vakarę biba[15] – zabova buvo. –

«25» 3. Einame – visa Akademija – į Ermitažą[16] Karaliszką[17] – ant parod{os}

visokių abrozų: Ką maczau? daug visokių – gražų ir dailių

abrozų (daug teipogi ir biaurų t. y. nepriderenczų), daug visokių[18] žmonių paveikslų –

statujų – isz balto marmuro dirptų arba isz vario nuletų, – maczau

Ciecariaus daržą – žemos laikę – žaliojanczą – pylna palmų visokių etc.

Cecoriszkamę Ermitažę – Petrapilyje prie žemos palociaus (zimnij dworiec[19]) –

daug yra iszkalių – visi abrozai ir visokie paveikslai padalyti yra ant //

[9] Temperatūros skalė pagal Réaumurą. Joje tarpas nuo 0 iki 100 padalytas į 80 dalių. +20 °R yra +25 °C.

[10] Pirmoji <a> taisyta.

[11] Jadwiga Łuszczewska (1834–1908), pseudonimai Deotyma, Deotima, Diotima ir kiti. Turbūt minimas jos kūrinys „Księżna śląska i Królowa Polski“. Žr. Stefan Rożej, „Częstochowska Matka Boża. Twórczość poetycka“, *Encyklopedia katolicka* 3, Lublin: Drukarnia „Pallottinum“ (Poznań), 1979, 876.

[12] Pradėta rašyti <j>, bet ištaisyta.

[13] Čenstakava (lenk. Częstochowa, Czenstakawa).

[14] 1882 metais minėtas Čenstakavos Jasna Góros Paulinų (Šv. Pauliaus Atsiskyrėlio vienuolijos) vienuolyno Dievo Motinos paveikslo 500 metų jubiliejus.

[15] Vaišės, puota (lenk.).

[16] Galbūt <t> taisyta.

[17] Imperatoriškasis „muzeumas“ arba Naujasis Ermitažas – Nikolajaus I laikais pastatytas pastatas prie Žiemos rūmų, pirmasis Rusijoje specialiai skirtas meno kūriniams saugoti ir eksponuoti. Žr. Сергей Пунин, *Архитектура Петербурга середины XIX века*, Ленинград: Лениздат, 1990, 169–173.

[18] Turbūt pradėta rašyti *visk*, bet ištaisyta.

[19] Ž. taisytas.

2.[3v]

[1] iszkalių – Vałakų[20] (Italijos) iszkalos (mokslinyczos) abrozai ir paveikslai (skulpturos)[21]

Ispanijos[22] mokslinyczos abrozai; Flamandijos, Niderliandijos, Prancijos, Vokeczų, Anglijos, Golandijos ir Gudijos – Rosijos.

Jsz visų abrozų visugraziausei[23] ir dailiausei abrozai yra iszkalių

Valakų ir Ispanijos (bet man labiaus patika isz pirmo karto labiaus

Jspanios nekaip kitos.),[24] kitos visos priesz Vałakų ir Ispanios[25] yra lyktai **0**.

Isz Vałakų maliorų[26] jabai[27] nan[28] patyko: Rafaelio[29]: Sw. Iurgis, Sw. Marijos, «R» Gimine sw[30]. etc. –

Jsz Ispanijos maliorių: Murillo[31]: Niekalto Prasidejimo etc.; Dolci[32] Marija Magdalena....

Rafaela: (Starzeć) («zapł»[)] Senelis (užmoketa 16000 fr.)[33].; Apłankimas M. Sw.; Motina Sw.[34] 11[35] (tuk{sten[36].[)]}

[20] Turbūt pradėta rašyti *Vak*, bet ištaisyta.

[21] Ž. dalis *-pturos* įterpta.

[22] Galbūt <I> taisyta.

[23] Taisyta iš *visugražeausi.*

[24] Taisyta iš *kitos.).*

[25] Pirmoji <s> taisyta.

[26] Taisyta iš *malorų;* <i> įterpta.

[27] Sic!

[28] Sic! Turbūt norėta parašyti *man;* <m> nebaigta rašyti.

[29] 1895 metų Ermitažo kataloge minimi eksponuojami Raffaello Santi (1483–1520) kūriniai: triptikas – „Nukryžiavimas su Dievo Motina, Apaštalu Jonu, Šv. Marija Magdaliete ir Šv. Jeronimu"; „Šv. Jurgis"; „Šv. Šeima" (*Madonna eol Giuseppe imbarbato*); „Senio portretas"; „Dievo Motina su Kūdikiu ir Jonu Krikštytoju" (*Madonna della casa d'Alba*); „Dievo Motina su Kūdikiu arba Madona su knyga" (*Madonna de libro* arba *Madonna della casa Conestabile della Staffa [Madonna Conestabile]).* Žr. *Императорскiй Эрмитажъ. Каталогъ картинной галереи* 1. *Италiанская и испанская живопись*, С.-Петербургъ: Типо-литографiя и фототипiя П. И. Бабкина, 1895, 110–114. PJ minimi „Sw. Marijos", „Apłankimas M. Sw.", „Motina Sw." gali būti minėto triptiko dalys: „Dievo Motina su Kūdikiu ir Jonu Krikštytoju", „Dievo Motina su Kūdikiu arba Madona su knyga".

[30] <s> taisyta.

[31] Bartolome Estebanas Murillo (1618–1682) paveikslas „Nekaltasis Prasidėjimas". Žr. *Императорскiй* 1, 1895, 164.

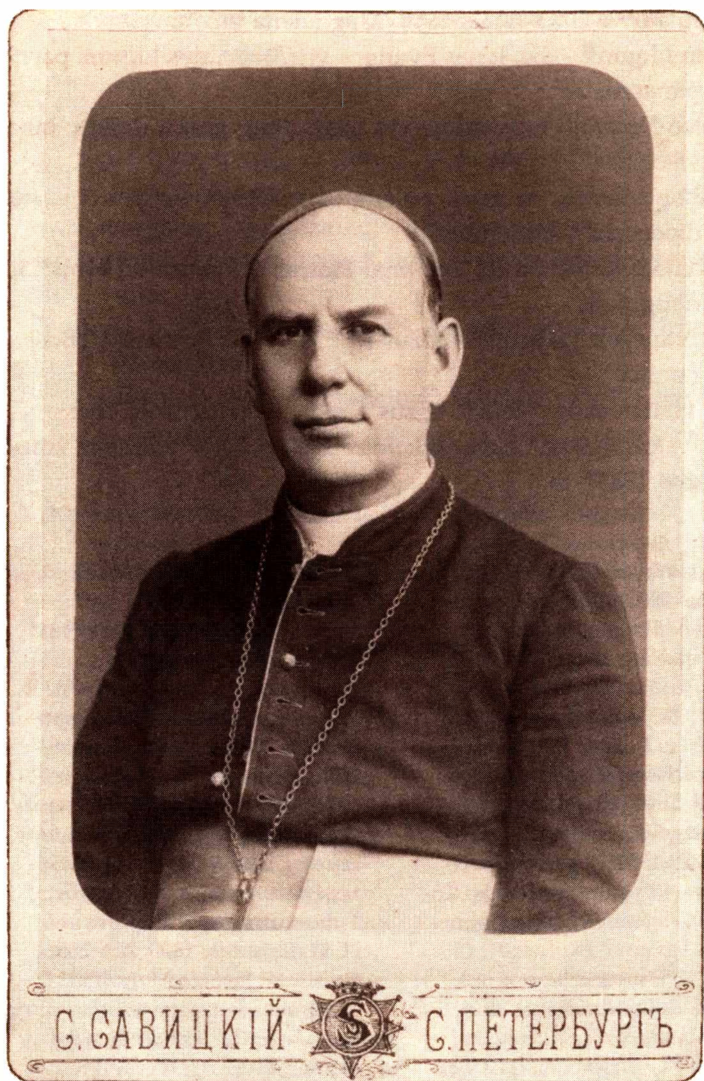
[32] Carlo Dolci (1616–1686) paveikslas „Šv. Marija Magdalietė". Žr. *Императорскiй* 1, 1895, 47.

[33] Įsigytas 1850 metais iš Nyderlandų karaliaus Vilhelmo II už 16 000 florinų. Žr. *Императорскiй* 1, 1895, 114.

[34] Kiek buvo sumokėta už minimą paveikslą, nustatyti nepavyko.

[35] Skaitmuo taisytas.

[36] <n> nebaigta rašyti.

13 PAV. Vyskupas Albinas Franciszekas Symonas. 94 × 140 mm fotografija, priklijuota ant 107 × 163 mm balto kartono kortelės; KAKA: albumas 2 (kun. Kazimiero Šaulio), l. 3v

[10] Mizuano[37] Matka Boska, Sw. Magdalena etc.
Dominiquin[38] – Sw. Jonas Evang. – yra Staczunos Ligum. par.[39] panaszus –[40],
Piatro Didziojo Ermitažuje yra labai daug gražų daiktų: tarp visokių
daiktų: Miadžis su gaidį, peledą (sowa) ir povu (paw') – yra dziegoriu[41], Potiomkinas
davenojo Katarinai II.; Yra tinai Piatras D., jo arklis, sunįs[42] ir daug daik.
Isz Francijos: Le Brun[43] – Iezus Kr. Daržalije; Poussin[44]: „Boska familia". –
Isz Flamanskos: Moor[45]: IEzus Kris[46], – Pustelnikas etc.;
Izz[47] skulpturos: Gudų iszkaloje: Antakolskio[48]: didelis žmogus 1883[49] m.

[37] Turbūt minimas Tiziano (1485/90–1576, 1895 metų kataloge nurodomi 1477 Tiziano gimimo metai) paveikslas „Dievo Motina su Kūdikiu" ir „Šv. Marija Magdalietė". Žr. *Императорскiй* 1, 1895, 35.

[38] Zampieri Domenico (Domenichino, 1581–1641) paveikslas „Šv. Jonas Evangelistas". Žr. *Императорскiй* 1, 1895, XV, 134–135.

[39] Stačiūnai – Lygumų par. filija. Kokį paveikslą mini PJ, nustatyti nepavyko.

[40] Taisyta iš *panaszus*.

[41] Minimas laikrodis „Povas". Žr. Анна Воронихина, *Виды залов Эрмитажа и Зимнего дворца в акварелях и рисунках художников середины XIX века*, Москва: Искусство, 1983, XLV, XLVIII.

[42] Ž. taisytas.

[43] Tuo metu Ermitaže buvo eksponuojami du Charles Le Bruno (1619–1690) paveikslai: „Malda su taure" ir „Gelbėtojas ant kryžiaus", turbūt minimas pirmasis. Žr. *Императорскiй Эрмитажъ. Каталогъ картинной галереи* 3. *Англiйская, французская и русская живопись*, С.-Петербургъ: Типо-литографiя и фототипiя П. И. Бабкина, 1895, 60–61.

[44] Nicolas Poussino (1594–1665) paveikslas „Šv. Šeima". Žr. *Императорскiй* 3, 1895, 75–76.

[45] Tuo metu Ermitaže buvo eksponuojami Karelo de Moro (1656–1738) paveikslai: „Štai žmogus" ir „Atsiskyrėlis". Žr. *Императорскiй Эрмитажъ. Каталогъ картинной галереи* 2. *Нидерландская и нѣмецкая живопись*, С.-Петербургъ: Типо-литографiя и фототипiя П. И. Бабкина, 1895, 264–265. Galbūt tai José de Mora (1642–1724) nurodomas paveikslas „Ecce homo". Žr. *Lexikon der Kunst* 8, Herder, Freiburg, Basel, Wien, 1989, 231.

[46] Turbūt pradėta rašyti <C> , bet ištaisyta.

[47] Sic!

[48] PJ minimo kūrinio tiksliai nustatyti nepavyko. Galbūt minima Marko Antokolskio (1843–1902) skulptūra „Mefistofelis" (1884). Žr. [?], „Антокольскiй Маркъ", *Новый энциклопедическiй словарь* 3, С.-Петербургъ: Типографiя Акцiонернаго Общества Брокгаузъ-Ефронъ [b. d.], 43. Galbūt

Kamenskio[50, 51] 1866 [m.] Vaikelis su vainiku – isz balto mormoro; Motina //

3.[4r]

[1] moka vaikeli vaikszczioti. Kamenskio Prisikelimas isz numirųsųjų IEsaus. –

Labai daug yra mozaikų – stalalių. –

1895 I 6. Dienoje Trijų Karalių vakarę buvo zabowos, – ant sales

buvo I. M. Kun. Viskupa[52] Rektoris Symonas, Inspektorius Kłopotauskis[53]

professorai: Retke[54], Pranajtis[55], Maculevycze[56], Ciepliakas[57, 58], Gawrońskis[59] ir Pro-

„Kristus". Žr. Илья Гинцбургъ, „Антокольскій Маркъ", *Еврейская энциклопедія* 2, С.-Петербургъ: Брокгаузъ-Ефронъ, 789, 793. Šios skulptūros buvo eksponuojamos imperatoriaus Aleksandro III Rusų muziejuje, įkurtame 1895 metais, o nuo 1898 metų atidarytame visuomenei Michailo rūmuose. (Pastatas statytas didžiajam kunigaikščiui Michailui – Aleksandro I ir Nikolajaus I broliui.) Būtent į šį muziejų buvo perkelta rusų autorių ekspozicija iš Ermitažo, todėl tuos kūrinius galėjo būti matęs ir PJ. Žr. Юрий Шапиро, *Эрмитаж. Путеводитель по выставкам и залам*, Искусство: Ленинградское отделение, 1989, 21.

49 Galbūt taisyta iš *žmogus;* –

50 <s> taisyta.

51 Turbūt minimi Fiodoro Kamenskio (1836–1913) paveikslai: „Berniukas-skulptorius", „Pirmasis žingsnis". PJ minimo „Prisikelimas isz numirųsųjų IEsaus" nustatyti nepavyko. Žr. [?], „Каменскій Федор", *Новый энциклопедическій словарь* 20, [b. d.], 43.

52 Sic! Turbūt norėta parašyti *Viskupas*.

53 Boleslovas Jeronimas Klopotovskis (Kłopotowski, Klopatauskis, Klopotauskis, Kłapatauskis, Kłapotauskis, Kłopatauskis, 1848–1903), kilęs iš bajorų, baigė Lucko-Žitomiro sem., 1869–1873 metais studijavo SPDA, joje dėstė nuo 1877 metų (SPDA dėstytoju patvirtintas kartu su Gasparu Felicijonu Cirtautu), akademijos bibliotekininkas iki 1884 metų. Lucko-Žitomiro katedros kapitulos kanauninkas. 1884 metais – SPDA inspektorius, nuo 1890 metų dėstė patrologiją, kanonų teisę, 1897 metų rugpjūtį tapo rektoriumi, 1897 spalį – Lucko-Žitomiro vyskupu sufraganu. Žr.: Boleslovo Jeronimo Klopotovskio formuliaras, 1897 metai; Sankt Peterburgo centrinis valstybinis istorijos archyvas (toliau – SP CVIA): f. 46 , ap. 1, b. 135, l. 91–102.

54 Andrzejus Retke (1851–1907), 1873–1877 metais studijavo SPDA, atsiųstas iš Varšuvos vysk., teologijos magistras. SPDA dėstė nuo 1884 metų, 1894–1895 mokslo metais – kanonų teisės prof., prelatas, nuo 1898 metų pabaigos – SPDA inspektorius. Žr. *Academia Caesarea Romano-Catholica Ecclesiastica Petropolitana anno domini MDCCCLXXXV*, Petropoli: Officina Typhographica Frejman, 1885,

62; Mogiliavo arkivyskupo metropolito raštas Vidaus reikalų ministrui, 1898 11 03; Rusijos valstybinis istorijos archyvas (toliau – RVIA): f. 821, ap. 125, b. 399, l. 197.

55 Justinas Bonaventūra Pranaitis (1861–1917), 1887 metais teologijos magistro laipsniu baigė SPDA ir buvo paliktas joje dėstyti. Nuo 1887 metų hebrajų kalbos lektorius, 1889 – liturgijos ir bažnytinio giedojimo dėstytojas, 1890 – ir SPDA dvasininkas. 1891 metais paties prašymu iš tų pareigų atleistas. Žr. Apie lektoriaus Justino Pranaičio tarnybą; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 264, l. 33. 1894–1895 mokslo metais dėstė hebrajų kalbą, liturgiją ir bažnytinį giedojimą. Žr. Trumpa ataskaita apie Imperatoriškosios Romos katalikų dvasinės akademijos valdymą 1894 metais; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 170. 1894 11 30 įsaku administracine tvarka buvo išsiųstas į Tverės gub. penkeriems metams, jam paskirta policijos priežiūra, kaltintas dalyvavimu slaptoje kunigų organizacijoje (žr. 109 išnašą). 1896 07 27 įsaku atleistas nuo bausmės grąžinant teisę dėstyti mokymo įstaigose. Tais pačiais metais akademijos rektoriui pasiūlius, metropolitui tarpininkaujant, neprieštaraujant vidaus reikalų ministrui vėl paskirtas hebrajų kalbos lektoriumi. Žr. [Visų Rusijos imperijos Romos katalikų Bažnyčių] metropolito Mogiliavo arkivyskupo raštas Vidaus reikalų ministrui, 1896 08 05; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 399, l. 180; [Visų Rusijos imperijos Romos katalikų Bažnyčių] metropolito Mogiliavo arkivyskupo raštas rektoriui, 1896 09 04; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 264, l. 45. Nelegalioje spaudoje rašyta: „Nuteisė 24 kat. kunigus – sze tau malonė caro. Tai tur but lenkams į padekavonę, ką darė maldenybes už carą Mikalojų II. Szventos Kotrynos bažnyczioje iszmesdami del iszkilmes kelis tukstanczius rublių. Tik nelaime, kad ir musų tautietis, kunigas Pranajtis [...] drauge tarpe tų 24 kenczia baudą". Žr. [?], „Peterburgas", *Žemaiczių ir Lietuvos Apžvalga* (toliau – *ŽLA*) 3 (02 01), 1895, 23.

56 Jonas Mačiulis (Maironis, Maculewycze, 1862–1932), 1884–1888 metais mokėsi Ž(T) sem., 1892 metais teologijos magistro laipsniu baigė SPDA. 1894 11 08 Mogiliavo arkivyskupo metropolito siūlymu, vietoj atleisto Moralinės teologijos katedros prof. adjunkto ir akademijos dvasininko, kanauninko Justino Dovydaičio skirtas į jo pareigas, nuo 1894 12 01 (patvirtintas 1894 12 16) paskirtas inspektoriaus padėjėju – prefektu, iš šių pareigų atleidus Gawrońskį. Jono Mačiulio instaliacinės iškilmės ir jo paskaita vyko gruodžio 5 dieną: prasidėjo 11 valandą iškilmingai papuoštoje didžiojoje auditorijoje, dalyvavo alumnai, profesoriai, rektorius. Pirmasis kalbą lotyniškai sakė rektorius, gyrė buvusio moralinės teologijos prof. Justino Dovydaičio profesoriavimą, vylėsi, kad ir naujasis profesorius seks jo pėdomis. Paskaitą apie moralinės teologijos reikšmę skaitė Mačiulis. Žr. 1894–1895 mokslo metų Imperatoriškosios Romos katalikų dvasinės akademijos ataskaita. [Visų Rusijos imperijos Romos katalikų Bažnyčių] metropolito Mogiliavo arkivyskupo raštas [Vidaus reikalų ministerijos] Kitatikių dvasinių reikalų departamentui, 1895 03 13; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 170; X. Y. [?],

kuratoras seu[60] Ekonomas[61] Akademijos. Buvo vino, cukierkų, apelcinų, reszuczų etc. – Iszpradžios Klerikai užgiedojo: Vivat Akademia[62], vivat professores[63]....; Paskui giedojo: lankiszkai Kolenda – biją dzwony[64]...., małoruską[65] [„]koladka", – «k*» pri pijaninos

„Z Petersburgu", *Przegląd Katolicki* (toliau – *PK*) 51 (12 8[20]), 1894, 810–811.

[57] Turbūt taisyta iš *Cieplakas;* <i> įterpta.

[58] Janas Cieplakas (Cieplekas, 1857–1926), baigęs Kelcų sem., nuo 1882 metų dėstė SPDA, 1894 11 17 laikinai paskirtas į akademijos dvasininko pareigas. 1897 metais vėl atidarant Kelcų sem. (žr. 109 išnašą) norėta jį skirti rektoriumi, tačiau valdžia pasipriešino. Policijos departamento pažymoje teigta, kad jis palaikė glaudžius ryšius su Kelcų sem. dėstytojais, su gailesčiu sutiko žinią apie suėmimus, o pats nebuvo suimtas tik todėl, kad darant pas jį kratą įkalčių nerasta. Abejota, kad su juo atsinaujintų vėl atidaromos sem. dvasia. Žr. 1894–1895 mokslo metų Imperatoriškosios Romos katalikų dvasinės akademijos ataskaita. [Visų Rusijos imperijos Romos katalikų Bažnyčių] metropolito Mogiliavo arkivyskupo raštas [Vidaus reikalų ministerijos] Kitatikių dvasinių reikalų departamentui, 1895 03 13; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 170; Vidaus reikalų ministerijos Policijos departamento raštas Vidaus reikalų ministerijos Kitatikių dvasinių reikalų departamentui, 1897 07 24; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 399, l. 184; Bronisław Żongołłowicz, „Arcybiskup Jan Cieplak", odbitka z *Kwartalnika Teologicznego Wileńskiego* za rok 1925, Wilno: Druk Józefa Zawadzkiego, 1926, III–VIII.

[59] Ludwikas Gawrońskis (Gaurońskio, Gavrońskis, apie 1863–?) iš Kelcų vyskupijos SPDA dėstė nuo 1891 metų, 1894–1895 mokslo metais prof. adjunktas, dėstė pastoralinę teologiją, homiletiką, buvo prefektu iki 1894 12 01, akademijos bibliotekininku. Anot SPDA studijavusio Petro Pranciškaus Būčio, jaunas ir vikrus, geros iškalbos. Žr. 1894–1895 mokslo metų Imperatoriškosios Romos katalikų dvasinės akademijos ataskaita. [Visų Rusijos imperijos Romos katalikų Bažnyčių] metropolito Mogiliavo arkivyskupo raštas [Vidaus reikalų ministerijos] Kitatikių dvasinių reikalų departamentui, 1895 03 13; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 169; *Academia Caesarea Romano-Catholica Ecclesiastica Petropolitana anno academico 1894–1895*, Petropoli: Officina typographica S. M. Nikolaev, 1895, 3–4; Petras Pranciškus Būčys, *Atsiminimai* 1, Chicago: Lietuviškos knygos klubas, 1966, 143.

[60] Arba (lot.).

[61] Nuo 1893 10 01 prokuratoriumi buvo Kiprijonas Belikovičius (Cyprianus Bielikowicz, Bielikavycze, apie 1837–1901 10 27), kilęs iš bajorų, baigęs Minsko seminariją. Žr. Susirašinėjimas dėl Kiprijono Belikovičiaus skyrimo Sankt Peterburgo Romos katalikų dvasinės akademijos ekonomu; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 12, l. 1, 31–32.

[62] Sic!

[63] Tegyvuoja akademija, tegyvuoja profesoriai (lot.).

[64] Kalėdinė giesmė – skamba varpai (lenk.).

[65] Mažrusių (lenk.).

[10] Klericas[66] Krisiakas[67, 68] lankiszkai kolendą giedojo – akompa-
nijavojo
jam Seminarijos[69] prof. kun. Czeczotas[70], – dailei iszejo. – Ant
galo giedojo Lietuvei – duet – „Sudiev Lietuva"[71] ir „Miszkas
užia"[72]. –
Vienas klerikas vilniaus[73] diecezijos besibovidamas łabai pa-
žeizdio
sav ranką isz muszdamas langą neticzomis. –
Varszavoje yra suvaževę visi Lenkijos[74] viskupai – priimti
ir pasveikinti[75] naują atvaževisį Lenkijos pardetinį[76] **Szuva-
łovą**[77] – atvaževo jis ant vietos Gurkos[78] – dabar laukia at-
mainos –
Isz[79] Lietuvos: du iszvežio kunįgų: Gugį[80] į Kretingos klioszto-
rį ant //

[66] Sic!

[67] Ž. taisytas.

[68] Petras Krisiakas (Krysiakas, 1871 02 06(18)–?), kilęs iš valstiečių, į SPDA atsiųstas iš Seinų vysk., mokėsi išlaikomas valstybės, 1895 metais baigė SPDA. 1895–1899 metais Seinų sem. dėstė filosofiją, lot., lenk. kalbas. Žr. *Academia* 1895, 10; 1894–1895 mokslo metų duomenys apie akademijos auklėtinius; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 178. Dėkoju kolegai Algimantui Katiliui už patikslintą informaciją apie Seinų sem. auklėtinius SPDA.

[69] Arkivyskupinė Romos katalikų dvasinė seminarija Sankt Peterburge pradėjo veikti 1879 metais. Taip pat žr. 128 išnašą.

[70] Witoldas Czeczotas (apie 1847–?), arkivyskupinės Romos katalikų dvasinės sem. Sankt Peterburge dėstytojas. Dėstė katekizmą, Bažnyčios istoriją, homiletiką. Žr. Arkivyskupinės Romos katalikų dvasinės sem. Sankt Peterburge 1895 metų ataskaita; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 391, l. 209, 212.

[71] Antano Baranausko „Kelionė Petaburkan" trečioji dalis. „Sudiev, Lietuva" (su gaidomis) publikuota: *Szwiesa* 1, 1887. Žr. Antanas Baranauskas, *Rinktinė*, Vilnius: Baltos lankos, 1994, 331.

[72] Jono Mačiulio (Maironio) eilėraštis „Miškas ir lietuvis". Žr. Vanda Zaborskaitė, *Maironis*, Vilnius: Vaga, 1987, 102–104. Abi minėtos dainos yra tarp kompozitoriaus Juozo Naujalio (žr. 1491 išnašą) kūrinių, tačiau nėra tiksliai žinoma, kada parašytos. Naujalis nuo 1892 metų buvo Ž(T) sem. choro vadovu, tad šiame chore išmoktos dainos galėjo būti dainuojamos ir SPDA.

[73] Sic! Pradėta rašyti *vilne*, bet <e> ištaisyta į <i>.

[74] Pradėta rašyti <l>, bet ištaisyta.

[75] Ž. taisytas.

[76] <t> taisyta.

[77] Pavlas Šuvalovas (Szuwalow, Szuvalovas, 1830–1918), Varšuvos generalgubernatorius 1895–1897 metais.

[78] Josifas Hurko (1828–1901), Varšuvos generalgubernatorius 1883–1894 metais.

[79] Ž. taisytas.

[80] Pranciškus Petras Gugis (1867–1917), kilęs iš valstiečių, Ž(T) sem. mokėsi kursu aukščiau už PJ, 1894 12 10 dviem metams uždarytas į

4.[4v]

[1] dwejų metų – Gudų valdžia nukaltina jį delto kad nelepio vaikams melstęs priesz nekatalikų abrozus – taip saka Gudų valdžia. – Kunįn. Mežiną[81] į Gudiją ant penkių metų delto kad jis pasakė spraunikui tiesą. Isz Mįtaujos[82] teipogi du iszveže į Gudiją: Kun. Mitaujos Klebona Valentą[83] ir Kun. Kapel. mitaujos[84] Genį[85], – už jų ůlumą savo pasirůszimůse. –

Kretingos vienuolyną. Vienas nelegalaus periodinio leidinio *Tėvynės Sargas* (1896–1904) organizatorių. Žr. Telšių Romos katalikų dvasinės sem. rektoriaus Jeronimo Račkausko raštas Vilniaus, Kauno ir Gardino generalgubernatoriui, 1886 07 07; LVIA: f. 378, ap. 1877 B.S., b. 379, dalis 1, l. 429. Nelegalioje spaudoje rašyta, kad Rietavo kamendorius išsiųstas į Kretingos vienuolyną už pamokslą. Žr. [?], „Kunigų isziuntimai", *ŽLA* 9 (05 01), 1895, 71–72. Uždarytas dviem metams Kretingos vienuolyne „už tą isztikimą iszpildymą savo kunigiszku pridermių ir nepasidavimą maskolių misijonoriszkiems norams". Žr. M. J. [?], „Isz Kretingos", *ŽLA* 15 (08 01), 1895, 119. „Už neleidimą melsties prieš atskaluniškus abrozdus". Žr. L. Aukupaitis [?], „Šventos Kongregacijos Jnkvizicijos nutarimas", *Tėvynės Sargas* (toliau – *TS*) 8, 1896, 7.

81 Turbūt minimas kunigas Mykolas Miežinis (1864–?), kilęs iš valstiečių, 1887 metais baigė Ž(T) sem., vadinasi, kurį laiką, bent metus, mokėsi ir su PJ. Paskirtas Gargždų par. bž. vikaru. Žr. Telšių Romos katalikų dvasinės sem. rektoriaus Jeronimo Račkausko raštas Vilniaus, Kauno ir Gardino generalgubernatoriui, 1886 07 07; LVIA: f. 378, ap. 1877 BS, b. 379, dalis 1, l. 430.

82 Jelgava (Mitauja, Mįtavja, Mitovja), mst. Kuršo gub., dab. Latvija.

83 Petras Valentas (apie 1861–1898 07 14), 1887 metais teologijos magistro laipsniu baigė SPDA, joje mokėsi kartu su Petru Barauskiu, Juozapu Geniu. Apkaltintas Kelcų sem. byloje (žr. 109 išnašą). Nelegalioje spaudoje rašyta, kad Jelgavos klebonas Petras Valentas išsiųstas penkeriems metams į Simbirską. Žr. *Directorium Horarum Canonicarum et Missarum pro Dioecesi Telsensi in Aannum Domini Communem MDCCCXCIX* (toliau – *DT*), Vilnae: Typis Josephi Zawadzki, 1899, 310; [?], „Kunigų isziuntimai", *ŽLA* 9 (05 01), 1895, 71–72. Taip pat minėta, kad Mintaujos klebonas Valentas ir kapelionas Genys ištremti už tai, „kad Akademijoj' budami buvo susiraszę szelpti viens kitą nełaimėje, parsekiojime". Žr. [?], „Isz Lietuvos", *ŽLA* 16 (08 15), 1895, 126.

84 Sic!

85 Juozas Genys (1858–1907), 1880–1884 metais mokėsi Ž(T) sem., 1884–1887 – SPDA. Apkaltintas Kelcų sem. byloje, penkeriems metams ištremtas į Kazanę. 1896 05 14 manifestu bausmė dovanota. Žr. Vidaus reikalų ministerijos Kitatikių dvasinių reikalų departamento raštas Telšių vyskupui [sąrašas Romos katalikų dvasininkų, kuriems 1894 11 30 aukščiausiuoju paliepimu visam laikui uždrausta dėstyti mokymo įstaigose], 1895 05 02; LVIA: f. 696, ap. 2, b. 469, l. 49.

1895 I 10. Petrapyli mirė Kolegijos Petrapylio Pralatas – Pro-
tonotarias
Jo Mylestos Apasztoliszko Sosto Kun. Dawgala[86] – buvo jis II
sanarįs Kolegijoje; vaikszcziojo fioletůsi. – Mirė jis neti-
ketai taip žmonįs sako. –
1895 I 13. Kun. Dawgialą iszvežio[87] po atłaikytos nabaženst-
wos Sw.
Kotarinos[88] Bažnyczioje į Lietuvą į Tryszkių[89] parapiją
Kauno valdibos – Ten jo yra Brolis – ir gimtinė. –
Daug labai turejo visokių križių ir medalių nů
viresnybes svietiszkos. –
1895 I 14. Szendiͤną atvaževo isz Lenkyjos[90] isz visokių liůmų
(stonų) delegacijos[91] – po viͤna isz kiͤkviͤna[92] paveto (powiatu) //

5.[5r]
praszyti Io Mylestos Cecoriaus Mikałojo II idant Jis důtu liů-
sybę katalikams – [1.] idant katalikai galetu užimti vietas
sudůse
mokslinyczůse etc. (ir t. t[.]) 2. Idant Kunigus Katalikų[93] isz-
liůsotu
nů poličijos svietiszkos. 3. Idant lenkiszkas (ležuvis) kalba
butu
iszguldinejima Mokslinyczůse. 4. Idant spauda[94] (drukar'-
nia – prassa) butu liůsi[95]. – Delegacijos bus bodai 4 nede-
lįs. Dok Dieve, kad iszmelstu ką nors nů Cecoriaus?!

[86] Apolinarijus Daugėla (Daugiala, apie 1823–1895 01 11), Apaštališkojo Sosto protonotaras ir prelatas, Mogiliavo arkikatedros kapitulos prelatas, dekanas, [Romos katalikų dvasinės] kolegijos narys. Žr. *DM* 1896, 251. PJ nurodoma jo mirties data nėra tiksli. Netikslumas galėjo atsirasti galbūt todėl, kad Daugėlos mirties laikas – sausio vienuoliktoji, pusė pirmos nakties. Žr. Wasilewski [b. d., 1930], 112.

[87] <ž> taisyta.

[88] <t> taisyta.

[89] Turbūt pradėta rašyti *Tri*, bet <i> ištaisyta į <y>.

[90] Pradėta rašyti *Lenki*, bet <i> ištaisyta į <y>.

[91] Visų luomų delegacijos vyko išreikšti ištikimybės būsimajam imperatoriui. Beje, delegacijos atvyko ne tik iš Lenkijos karalystės, bet ir iš kitų imperijos vietų, taip pat vadinamojo Šiaurės Vakarų krašto, pvz., Kauno, Gardino miestų. Žr. [?], „Прием депутацій", *Петербургскій Листокъ* (toliau – *ПЛ*) 15 (01 16), 1895.

[92] Taisyta iš *kiͤkviͤno*.

[93] <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.

[94] Pradėta rašyti *spaus*, bet <s> ištaisyta į <d>.

[95] Galbūt antroji <i> taisyta iš <e>.

1895 I 17. Szendinͤą I. M. Cecoris Mikalojis II (prim[96]) priemė isz
visos karalystes delegacijas. Visos delegacijos[97] buvo pa-
[10] dalytos ant keturių dalių (grupų[98]) – «*» Ministras vidurinių
dalykų (внутреннихъ дѣлъ) prives prie Cecorias deputatus
isz visu
mestų Karalistes ir kitų vietų; Ministras I. N. (Дурнов[99]) Dur-
novas[100]. Kariumenes[101] delegatus ir svetimtauczų ministras
kares P. S. Wainowskas[102]. Pinansų[103] delegacijas mini-
stras finansų S. I. Witte[104]. Deputacijas priemė Cecoris
Zemos palocyje (Zimnis dworec.). –
1895 I 18. Visokie gudai dovenų sudejo I. M. Cecoriams ant[105]
750000 r.
Lenkų delegacyja savo praszimų negalejo iszreikszti, nes //

6.[5v]
[1] jai nevalne[106] buvo szneketi, – galejo tiktai[107] pasiroditi
su důną ir druską, ir jei turejo dovenas, tai su dovenomis.
1895 I 18[.] Szendinͤą isz «pe» Petrapylio iszveže Kun. Senką[108]
kartu
su žmogžudžeis į Archangelską – buvo jis isz Kelczų[109] pa-

[96] <m> taisyta. Turbūt apskliausta klaida.

[97] <j> taisyta.

[98] Taisyta iš *grupi*.

[99] Ž. taisytas.

[100] Ivanas Durňovo (1834–1903), vidaus reikalų ministras 1889–1895 metais.

[101] Ž. taisytas.

[102] Piotras Vannovskis (1822–1904), karo ministras 1881–1897 metais.

[103] Galbūt ž. taisytas.

[104] Sergejus Vitte (1849–1915), finansų ministras 1892–1903 metais.

[105] Galbūt taisyta iš *int*.

[106] <l> taisyta.

[107] Pirmoji <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.

[108] Stanisławas Senko buvo Kelcų sem. dėstytojas. Žr. Vidaus reikalų ministerijos Kitatikių dvasinių reikalų departamento raštas Telšių vyskupui, [sąrašas Romos katalikų dvasininkų, kuriems 1894 11 30 aukščiausiuoju paliepimu visam laikui uždrausta dėstyti mokymo įstaigose], 1895 05 02; LVIA: f. 696, ap. 2, b. 469, l. 49.

[109] Kelcai (lenk. Kielce, Kelczių, Kielczių). Per Kelcų sem. reviziją rasta draudžiamos užsienyje spausdintos literatūros, sąrašas kai kurių 1887 metų SPDA absolventų, kurie pasižadėjo remti pasaulietinės valdžios nubaustus dvasininkus. 1893 balandį sem. buvo uždaryta ketveriems metams. Dvasininkai apkaltinti nusikalstamu bendrininkavimu siekiant pakeisti kunigų elgesį ir per juos darant įtaką liaudžiai, kaltinti organizavus slaptus suvažiavimus. Administracine tvarka (policijos priežiūra, draudimas gyventi tam tikrose vietovėse ir dėstyti mokymo įstaigose) nubausti 14

imtas; – baisus buvo jo padejimas! – Paėme[110] jį už tą[111] «katalik» kad buvo pasirůszęs[112] pagelbą padůti sovo broliams. – Atsisveikinti su jo nedaleide «ver[113]» viresnybė gudų – nei kunįgams nei pažįstamems. –

1895[114]. Kunįgą Valentą isz Mįtavjos – tos bažnyczios
[10] kleboną iszveže gudų viresnybė į Tobolską ant penkių metų. Kunįga Genį į Kazanį teippogi[115] ant penkių metų, – isz Mitovjos – gimnazijų Kapelionį – Abu už pasiroszymus padůti pagelbą savo broliams.

1895 I 19[116]. Szendina buvo Rektorius ant Sales. Praszimas draugų. –

* Szaltis szendiną iki 18 [°R] łaipsnių dasekio. –

1895 I 23. Szendiną pirmą lekcyją turejame isz Latiniszko pirmutinį[117] kartą pažinau su savo moksładraugeis pro- //

7.[6r]

[1] pessorį («*[118]») Liucijoną Millerį[119]. Buvo jis nuvaževęs į Rimą[120], kaip

kunigų. PJ mini Juozapą Genį, Justiną Bonaventūrą Pranaitį, Stanisławą Senko. Žr. Vidaus reikalų ministerijos Kitatikių dvasinių reikalų departamento raštas Telšių vyskupui [sąrašas Romos katalikų dvasininkų, kuriems 1894 11 30 aukščiausiuoju paliepimu visam laikui uždrausta dėstyti mokymos įstaigose], 1895 05 02; LVIA: f. 696, ap. 2, b. 469, l. 46, 49; [Visų Rusijos imperijos Romos katalikų Bažnyčių] metropolito Mogiliavo arkivyskupo raštas Vidaus reikalų ministrui, 1896 08 05; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 399, l. 180; Ks. W.[?] Knapiński, „Agitacja polityczna duchowieństwa polskiego pod rządem rosyjskim", odbitka z *Dziennika Poznańskiego*, Poznań, 1894, 33–57. Atliktos revizijos ir kitose katalikų dvasinėse sem., taip pat ir Ž(T) seminarijoje. Administracine tvarka nubaustas 1887 metais SPDA baigęs šios sem. dėstytojas kun. Petras Barauskis. Žr. Vidaus reikalų ministerijos Kitatikių dvasinių reikalų departamento raštas Telšių vyskupui [papildomas 1895 05 02 atsiųstas sąrašas], 1895 08 02; LVIA: f. 696, ap. 2, b. 469, l. 48.

110 Galbūt pradėta rašyti *Pai*, bet <i> ištaisyta į <ė>.

111 Taisyta iš *už:*

112 Taisyta iš *pasirůsęs;* <z> įterpta.

113 <r> nebaigta rašyti.

114 Sic!

115 Sic!

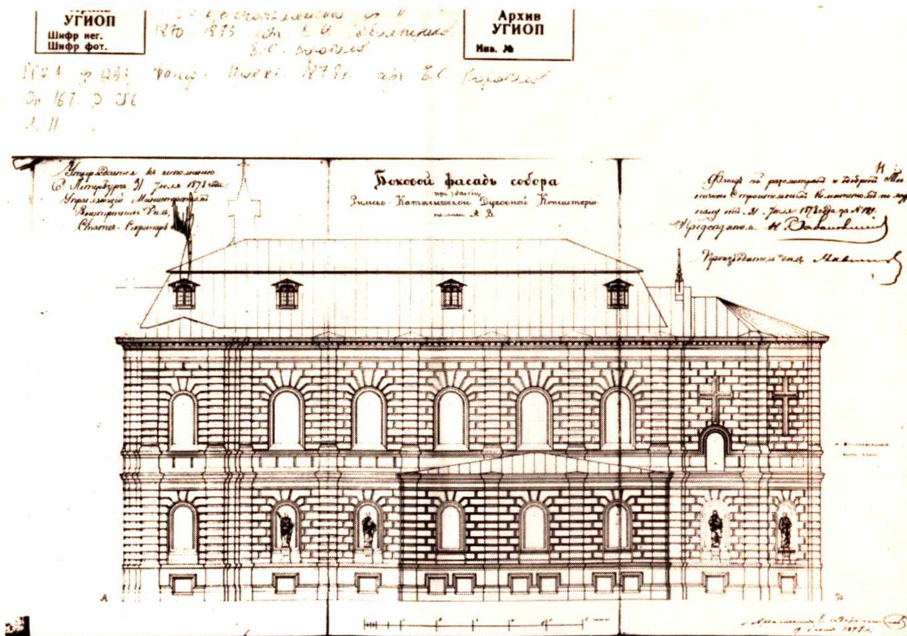
116 Skaitmuo *9* taisytas.

117 <m> taisyta; <u> taisyta iš <ą>.

118 Turbūt pradėta rašyti <M>.

119 Liucijonas Milleris (Mueller, Mülleras, apie 1844–1898 04 12), baigęs Berlyno universitetą, nuo 1870 metų dirbo Sankt Peterburgo imperatoriškajame istorijos-filologijos institute, o 1873 metais kartu užėmė Lotynų literatūros ir graikų kalbos katedros prof. pareigas SPDA. Žr. Apie profesoriaus Liucijono Millerio tarnybą; SP RVIA: f. 46, ap. 1, b. 211, l. 18–20.

120 Roma (Rymas).

14 PAV. Romos katalikų dvasinės kolegijos Sankt Peterburge projektas, šoninis fasadas, XIX amžiaus 8 dešimtmetis; RVIA: f. 1293, ap. 167, b. 256, l. 11

pats saka – (idant isztirinetu) del moksło dalykų[121] ir de[122]
pamatimo
Tevo Szvento Leona XIII[123] – Turejo pas Teva Sw. Leona dvi audijencijas – aukavo (aperavojo) Tevui Szventam savo darbą t. y. pataisytus klasikus[124] – viͤną ekzamplorį Tevui Sw., antra atidavė
Io «bli» bibliotekai. Tevas Sw. Leonas davenojo Jam

[121] Sankt Peterburgo imperatoriškojo istorijos-filologijos instituto raštas akademijos rektoriui, kuriame informuojama, kad Milleris 1894 06 01–1895 01 01 komandiruojamas į užsienį mokslo tikslais, 1894 05 16; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 211, l. 49.

[122] Sic! Turbūt norėta parašyti *del*.

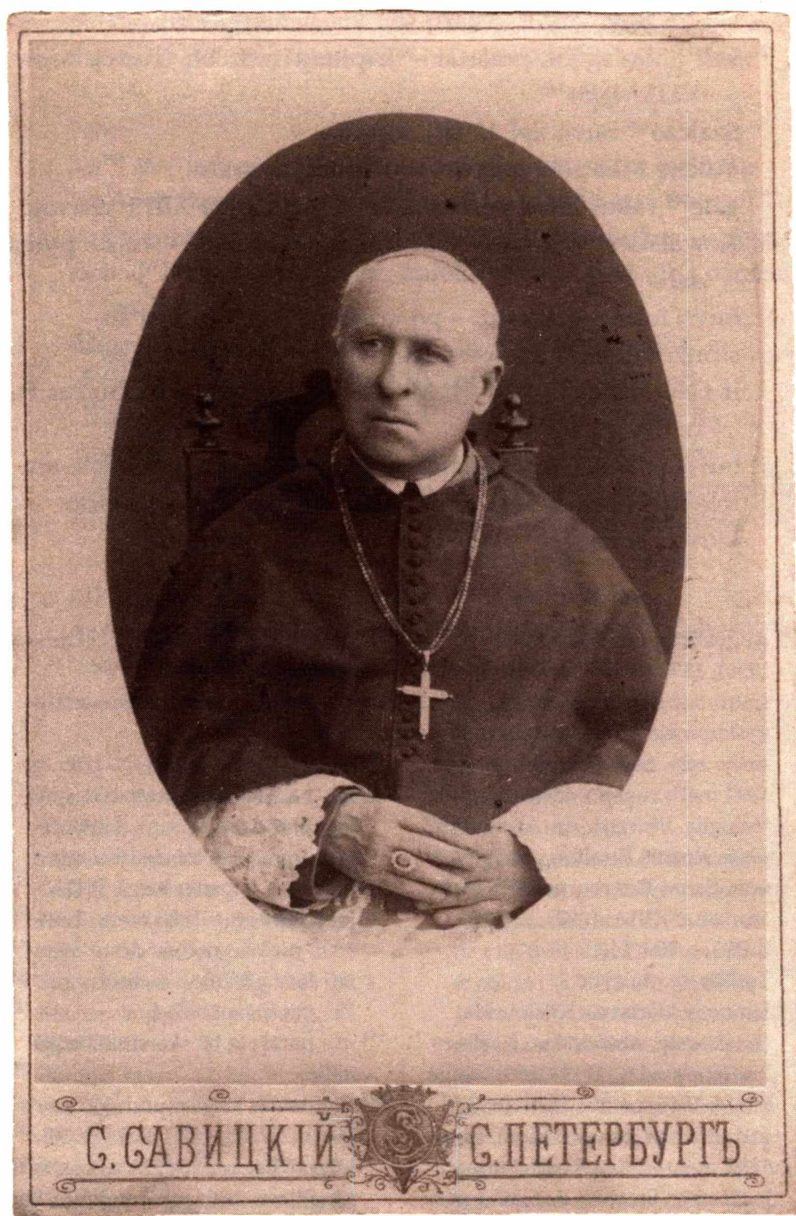
[123] Leonas XIII (Vincenzo Gioacchino Pecci, 1810–1903), popiežius 1878–1903 metais.

[124] Galbūt minimas *De re metrica poetarum latinorum praeter Plautum et Terentium*, antrasis leidimas, 1894 metais. Žr. [?], „Миллеръ Лукіанъ Адамовичъ", *Новый энциклопедическій словарь* 26, Петроградъ: Типографія Акц. О-ва Издательское дѣло Брокгаузъ-Ефронъ, [b. d.], 522.

t. y. Millerui savo darbą – „Carmina Leonis XIII"[125] – viͤną ekzemplorį Millerui, antrą del Akademijos Katalikų Petrapilyje[126]. –
[10] Professoras Milleris dailei kalba lotiniszkai ir iszguldo «dal» dailei Klasikų. –
Szendiͤną szaltįs 16°[R] laipsnių. –
Visos delegacijos karalistes[127] neko negavo – nevalni joms buvo savo praszimų Cecorui iszreikszti. –
1895 II 8. Akademijoje Dwasiszkoje. Szendiͤną buvome bažnyczoje Katedros[128] ant Miszų Sw. – atlaikio Miszias[129] Sw. už Tevą Szvento[130] Leona XIII – nes diͤną Jo[131] iszauksztinimo[132] – Jo Mylesta Viskupas – Rektorius Akademijos Simonas. //

8.[6v]
[1] Klerikų nedaug teejo į Katedrą – nes daug susirgo ant „influenzos" apiͤ 23 – par Miszas[133] sw. gedojo koras Seminarijos Dwasiszkos – gedojo Miszias „Sen[-]gembergero[134]["][135] – dirigavojo Seminarijos professorius Łosiń-

[125] Galbūt minimas Leono XIII giesmių leidimas: Leonis XIII *Pont. Maximi Carmina*, Udine: Tipografia del Patronato, 1883, arba: Leonis XIII, *Pont. Max.Carmina*, Roma: Tipografia A. Befoni, 1885.
[126] Pirmoji <e> taisyta.
[127] <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.
[128] 1873 metais Mogiliavo arkivysk. kapitula perkelta iš Mogiliavo į Sankt Peterburgą. Katedra (kitur vadinama prokatedra) – Mogiliavo arkivyskupo metropolito bž. – (I-ja Rota), pradėta statyti 1870 metais, 1873 metais pašventinta. Pastatas jungėsi su Romos katalikų dvasine konsistorija, kolegija ir arkivyskupine Romos katalikų dvasine sem., pradėjusia veikti 1879 metais. Žr. Wasilewski [b. d., 1930], 91; *Historia Kościoła rzymskokatolickiego w Rosji i Polsce w dokumentach archiwów, bibliotek i muzeów Sankt Petersburga*, red. Krzysztof Pożarski, Sankt Petersburg–Warszawa: Стройиздат СПб, 2000, 186 (žr. 14 pav.).
[129] Taisyta iš *Misziasz*.
[130] Sic!
[131] Turbūt taisyta iš *jo*.
[132] 1873 02 08(20) – Leono XIII išrinkimo popiežiumi diena.
[133] Galbūt pradėta rašyti *Ms*, bet ištaisyta.
[134] Galbūt taisyta iš *Sengembrgero*, trečioji <e> įterpta.
[135] I. Singenbergeris (?–?), bažnytinės muzikos kompozitorius, daugelio Šv. Mišių autorius, rekomenduotas atlikti. Žr. [W. Bugajczyk], „Rocznik dla Organistów na rok zwyczajny 1894", *PK* 8 (02 10[22]), 1894, 128; [W. Bugajczyk], „Śpiewy kościelne", *PK* 12 (03 10[22]), 1894, 190; [W. Bugajczyk], „Śpiewy kościelne", *PK* 21 (05 12[24]), 1894, 336. *Przegląd Katolicki* rašyta „Dzieła I. Singenbergera, prezesa towarzystw cecyljańskich w Ameryce." Žr. [W. Bugajczyk], „Śpiewy kościelne", *PK* 10 (02 24[03 08]), 1894, 160.

15 PAV. Mogiliavo arkivyskupas Simonas Martynas Kozlovskis. 100 × 143 mm fotografija, priklijuota ant 108 × 165 mm balto kartono kortelės. Kitoje pusėje Kurijos archyvo darbuotojo kun. Petro Veblaičio įrašas: „Arkivysk. Roppas";
KAKA: albumas 2 (kun. Kazimiero Šaulio), l. 2r

skis[136]. Buvo ant tų Miszų sw. visi semin. Klerikai,
keli[137] Kolegijos pralatai – kapitula ir I. M. [Kun.] Arciv. Kazłowskis[138].
Szalczo[139] buvo ap$\overset{e}{i}$ 12°[R] laipsnių. –
Vakarę salia rekreacijos buvo aptaisyta gražei,
galę[140] salios buvo portretas Tevo Sw. Leona XIII – risavojo
Kowalskis[141] klerikas Akademijos Dvasiskos – «visi» pylna salia
buvo fotelių ir kreslų, – po arbatos[142] t. y. 7½ visi su-
sirinko klerikai ir professorei – ne buvo dv$\overset{e}{i}$ju Akkos[143]
ir Gawrońskio – buvo J. M. [Kun.] Viskupas – Rektorius Simonas –
buvo profes. isz Seminarios Czeczotas, – visi susedome ant
fotelių[144] – v$\overset{e}{i}$nas isz klerikų «ko» Akademijos – ketvirto
kurso Łozinskis[145] atsisedo ant katedros noszaliui

[136] Augustinas Lozinskis (1867–1936), 1892 metais teologijos magistro laipsniu baigė SPDA, arkivyskupinėje Romos katalikų dvasinėje sem. Sankt Peterburge nuo 1892 metų rugsėjo dėstė dogminę teologiją, liturgiją. Žr. Arkivyskupinės Romos katalikų dvasinės sem. Sankt Peterburge 1895 metų ataskaita; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 391, l. 209, 212.

[137] Turbūt <e> taisyta.

[138] Simonas Martynas Kozlovskis (Kozłowski, Kazlovskis, Kozlauskis, Kozłauskis, 1819–1899), baigė SPDA 1845 metais, 1877–1883 metais buvo jos rektoriumi, nuo 1892 metų – Visų Rusijos imperijos Romos katalikų Bažnyčių metropolitas, Mogiliavo arkivyskupas. Žr. Wasilewski [b. d., 1930], 113–130.

[139] Ž. taisytas.

[140] Galbūt <ę> taisyta iš <į>.

[141] Janas Kowalskis (1871 12 14(26)–?), į SPDA atsiųstas iš Varšuvos vysk., 1894–1895 mokslo metais buvo antrame kurse. Žr. *Academia* 1895, 9.

[142] <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.

[143] Adomas Akko (1864–?), 1885 metais baigė arkivyskupinę Romos katalikų dvasinę sem. Sankt Peterburge, 1889 metais teologijos magistro laipsniu baigė SPDA, joje dėstė nuo 1890 metų, 1894–1895 mokslo metais dėstė Šventąjį Raštą, biblinę archeologiją. Žr. *Academia* 1895, 4.

[144] <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.

[145] Zigmantas (Sigismundus) Lozinskis (Loziński, 1870 06 15–1930), kilęs iš bajorų, į SPDA atsiųstas iš Mogiliavo arkivysk., mokėsi išlaikomas valstybės, 1895 metais baigė SPDA, dėstė arkivyskupinėje sem. ir SPDA, 1917 metais paskirtas Minsko vyskupu. Žr. 1894–1895 mokslo metų duomenys apie akademijos auklėtinius; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 177; *Academia* 1895, 10.

pataisytos ir parskaitė «lein» (lenkiszkai) («lotiniszkai») apiͤ darbus ir politiką Pijuso IX[146] ir Leona XIII «ir» suliginant[147] //

9.[7r]

jůs[148] tarp savęs: iszpradžios Łozinskis parskaite iszimtus isz Apokalipso[149] Szv. Jono ir isz Kitų viͤtų Raszto Sw. apiͤ Tevą Swentą sakanczų «lan» lenkiszkai ir lotiniszkai: – „mons sion...[“][150] „i“ „widzialem aniolów“[151]. ... paskui – parskai-tęs žo-džius Swentraszczo – pradejo: „Niektórzy[152] mówią, że „Polityka Ojca Sw. Leona XIII zupełnie się różni od „JEgo poprzednika[153] Piusa IX – widzą oni różnicę ka-„pitalną – chwaląc politykę Leona XIII zupełnie potę-„piają politykę Piusa IX.. – ....[“][154] Panrodęs, jog „temporum adjuncta“[155] t. y. laikas[156] reikalavo kitoniszkos politikos nů Piujuso IX, o kitoniszkos nů Leona XIII – parejo priͤ darbų Leono XIII – parode Jo[157] iszmintį isz-davimę „Encyklikų“[158] – parodidamas teiupogi[159] delko Leonas XIII steigęs užłaikyti pakajų tarp visų karalyszczių – parode paklidimus „Sociologų“[160]–

[146] Pijus IX (Piusa), (Giovanni Maria Mastai Ferretti, 1792–1878), popiežius 1846–1878 metais.

[147] Galbūt ž. taisytas.

[148] Pradėta rašyti <s>, bet ištaisyta.

[149] <A> ir <s> taisyta.

[150] Siono kalnas (lot.). Plg. Apr 14, 1.

[151] Mačiau angelus (lenk.). Plg. Apr 15, 1.

[152] Pradėta rašyti *Ne*, bet <*e*> ištaisyta į <*i*>.

[153] <r> taisyta.

[154] Pažodinis vertimas: „Kai kurie sako, kad Šventojo Tėvo Leono XIII politika visiškai skiriasi nuo jo pirmtako Pijaus IX. Jie mato esminį skirtumą – giria Leono XIII politiką ir visiškai smerkia Pijaus IX politiką“ (lenk.).

[155] Laiko ypatybės (lot.).

[156] Antroji <a> taisyta.

[157] <J> taisyta iš <j>.

[158] <c> taisyta.

[159] Sic! <u> taisyta.

[160] Popiežius Leonas XIII jau savo pontifikato pradžioje paskelbtose enciklikose *Inscrutabili Dei consilio* (1878 04 21), *Quod apostolici muneris* (1878 12 28) kritiškai įvertino socializmą, komunizmą, nihilizmą. Enciklikoje *Libertas* (1888 06 20) kritiškai įvertino liberalizmą, jo siekius moralės ir visuomenės gyvenimo srityse prilygindamas natūralizmui. Enciklikoje *Rerum novarum* (1891 05 15) kritikuotas socializmas. Žr. *Paskutiniųjų popiežių enciklikų ir p. Pijaus XII kalbų rinkinys svarbesniais žmonijos viešojo gyvenimo klausimais*, sud. Vincentas Brizgys, Tübingen: Lux, 1949, 25–45, 110–140, 165–200.

.... „tyle oni się mogą wdawać w rzeczy Kościola na ile potrzebuje pokuj; – ich rzecz jest się frasować o lancuzkach do zegarka i spinkach... – uczą oni wszystkich zboczeń: //

10.[7v]
„mówią tam – wysoko nic niema[161] – tam zimno i
„ciemno ....«rzuca panna» żuć oltarzyk i ro-
„żaniec – mowią pannom – a bierz do mogiły
„bez krzyża!...[“][162] Zodžiu sakant dailei buvo pa-
raszyta ir parskaityta, ta prelekcija –
Paskui po atskaitimo Lozinskio – isz tos pa-
czos katedros ailes pasake kler. akad. Brzezickis[163]
vidutiniszkai sakio. –
Po eilių v[e]itoje Kun. kleriko akad. – tomet susirgu-
sio Zongołławiczes[164] – kung. kler. akad. Stakauskis[165]

161 Taisyta iš *nie ma*.

162 Pažodinis vertimas: „Jie gali tiek kištis į Bažnyčios reikalus, kiek reikalauja taika. Jų reikalas yra rūpintis tik laikrodžio grandinėlėmis ir sagomis. Jie moko visokių blogų dalykų. Kalba jie, kad ten aukštai nieko nėra, ten šalta ir tamsu. Sako moterims: mesk maldaknygę ir rožinį ir krisk į kapus be kryžiaus!“ (lenk.).

163 Mykolas Bžezickis (Brzezickis, 1874 02 03–?), kilęs iš bajorų, PJ kurso draugas iš Lucko-Žitomiro vysk., už mokslą mokėjo pats. Žr. 1894–1895 mokslo metų duomenys apie akademijos auklėtinius; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 177; *Academia* 1895, 8.

164 Bronislovas Žongolavičius (Żongołłowicz, Zongołowicz, 1868 11 25–1944), kilęs iš bajorų, 1891 metais baigė Ž(T) sem. ir išsiųstas į SPDA, už mokslą mokėjo pats, 1895 metais teologijos magistro laipsniu baigė SPDA. Paskirtas Ž(T) vyskupo sekretoriumi, nuo 1902 metų Ž(T) sem. dėstė kanonų teisę. Buvo lenkiškos kultūrinės orientacijos. Žr. 1894–1895 mokslo metų duomenys apie akademijos auklėtinius; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 177; *Academia* 1895, 10; Edvardas Vidmantas, „Religinis tautinis sąjūdis Žemaitijoje XIX a. pabaigoje“, *LAIS* 7, 1994, 118. Atsiminimuose jis rašė, kad akademijoje buvusi religinė-patriotinė atmosfera, kurioje tautiškumas (lenkiškumas) buvo susipynęs su Bažnyčios interesais. Beje, Zamojska nurodo jo gimimo datą – 1869 arba 1870 metus. Žr. Bronisław Żongołłowicz, *Dzienniki 1930–1936*, opracowała Dorota Zamojska, Warszawa: Wydawnictwo Retro-Art. S. C., 2004, XII.

165 Juozapas Stakauskas (Stachowski, Stachauskis, 1871 02 06–1944) kilęs iš valstiečių, 1892 metais baigė Ž(T) sem. ir išsiųstas į SPDA, mokėsi išlaikomas valstybės, 1896 metais teologijos magistro laipsniu baigė akademiją. Juozas Tumas (Vaižgantas) jį mini tarp sem. 1888–1889 metais veikusios Lietuvos mylėtojų draugijos narių. Žr. 1894–1895 mokslo metų duomenys apie akademijos auk-

isz katedros liͤtuviszkai[166] parskaite „Bilą“ apiͤ
parejimus Irlandijos – apiͤ jų nuszalinimą isz
Parlemento – kaip jie tvyrtai užsilaikio[167] viͤnybeje
ir meileje budami Katalikais – kaip jie szau-
kias prie Tevo Szvento etc[168]. – Bilą buvo pa-
raszyta gerai – ***Tas atsitikimas yra dide-
lis Lietuvos istorijoje,*** nes iki sziol nebuvo dar
nei viͤnos liͤtuviszkoje kalboje paraszytos „biłos“; – Lenkai //

11.[8r]

[1] nors nesuprato viͤnok sedejo parvisą[169] Bilą liͤtuviszko –
isz pradžios labai szeipios – nekure[170] isz liͤtuvių – sulen-
kejusių – kaip antai: Kun. kler. akad. Bortkevyczius[171] isz Kre-
kenavo parap. Panivežio pavieto Kauno redybos[172] ir Kun. kler.
Zylevycze[173] teipogi isz Kauno redybos Telszų parapijos ir pa-
veto

lėtinius; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 177; *Academia* 1895, 9; Juozas Tumas, *„Apžvalga“ ir apžvalgininkai,* Kaunas [leidykla nenurodyta], 1925, 9–10.

166 <v> taisyta.

167 Turbūt taisyta iš *užsilaiko*.

168 Nuo XIX amžiaus pradžios Airija ir Anglija turėjo bendrą Parlamentą. Airijos atstovai, siekdami savo interesų (pvz., žemės klausimo sprendimo), imdavosi jo boikoto taktikos. Tokius veiksmus rėmė ir dalis dvasininkijos. Leonas XIII Airijos katalikams skyrė enciklikas *Sape nos* (1888 06 24), *Etsi cunctas* (1888 12 21), kuriose nurodė katalikų veikimo principus. Žr. Ks. Wł. L. [?], „Akcya katolicka w Irlandyi“, *PK* 19 (04 30[05 12]), 1898, 290–292; Alex Fremantl, *The Papal Encyclicals in their Historical Context,* New York: G. P. Putnam's Sons, 1956, 303.

169 Sic!

170 Galbūt <r> taisyta.

171 Steponas Bortkevičius (Bortkiewicz, Bortkievyczius, 1869 04 05–?), kilęs iš valstiečių, atsiųstas į SPDA iš Lucko-Žitomiro vysk., mokėsi kursu aukščiau už PJ, išlaikomas valstybės. Vyko vasaros atostogų į Krekenavą ir kitur Panevėžio ir Kauno apskrityse. Žr. 1894–1895 mokslo metų duomenys apie akademijos auklėtinius; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 177; Sąrašas SPDA auklėtinių, 1895 metais vykusių atostogų į Kauno guberniją; Kauno apskrities archyvas (toliau – KAA): I–50, ap. 1, b. 23276, l. 8; *Academia Caesarea Romano-Catholica Ecclesiastica Petropolitana anno academico 1894–1895,* Petropoli: Officina typographica S. M. Nikolaev 1895, 8.

172 Pradėta rašyti *redi,* bet <i> ištaisyta į <y>.

173 Kazimieras Žilevičius (Żylewicz, 1872 11 23–?), kilęs iš bajorų, atsiųstas į SPDA iš Mogiliavo arkivysk., už mokslą mokėjo pats, PJ kurso draugas. Žr. 1894–1895 mokslo metų duomenys apie akademijos auklėtinius; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 177; *Academia* 1895, 8.

nenorejo liͤtuviszkos Bilos kłausyti – isz pradžios iszejo –
pyktindami kitus. –
Paskui buvo roditi „abrozai“ magikos liktarnė
(magiczna latarnia)[174] keli abrozai isz kentejimų V. IEzaus,
ir daug kitų. –
1895 II 16. Szendiͤną buvome Bažniczioje Sw. Katerinos ant
Nobaženstwos už duszią[175] sz. atm. Kunig. Austrijos[176] Albe-
rta[177]. Miszias atlaikė I. M. Kun. Viskupas – Akademijos
Dvasiszkos Rektoris Symonas. Ant Miszių Swentų bu-
vo Io Mylesta Karalis Mikalojis II su Karalenę Ale-
ksandrą[178] – savo pacząą; – Io Mylesta kunigaiksztene Maria
Powila[179] (Марiя Павловна), Didzejie Kunįgaikszczei «Пow»
Powiłas[180],
Dimitrijas[181, 182], Mikałojas Mikałas[183], Iurgis[184], Alexandras[185];//

[174] Turbūt minimi vadinamieji judantys paveikslėliai. Nelegalioje spaudoje buvo aprašytas ketinimas įsigyti „stebuklingą liktorių“. Žr. [?], „Rietavas“, *TS* 5, 1897, 7.

[175] <d> taisyta.

[176] Galbūt taisyta iš *Austrjos*; <i> įterpta.

[177] Erchercogas Albertas (?–1895), rusų armijos generolas feldmaršalas, palaidotas Vienoje. Žr. *Правительственный Вѣстникъ* (toliau – *ПВ*) 34 (02 14), 1895. Kaip aprašė Sankt Peterburgo spauda, gedulingos pamaldos buvo „iškilmingos ir jaudinančios“. Jau vienuoliktą valandą banyčia buvo pilna rinktinės publikos – diplomatų, ministrų ir kt. (be PJ nurodytų, dar minimi Austrijos-Vengrijos, Danijos, Nyderlandų, Serbijos pasiuntiniai), o dvyliktą valandą į bažnyčią atvyko imperatoriškoji šeima. Įspūdinga vargonų muzika, SPDA choro giedojimas. „Ar reikia sakyti kaip Katoni atliko *Benedictus?*“, – klausia laikraščio korespondentas. Žr. [?], „Скорбный листокъ“, *ПЛ* 46 (02 17), 1895.

[178] Imperatorė Aleksandra [Fiodorovna] (1872–1918). Žr. [?], „Скорбный листокъ“, *ПЛ* 46 (02 17), 1895; Валерий Федоренко, *Императорский дом. Выдающиеся сановники. Энциклопедия биографий* 1, Красноярск: Бонус, Москва: Олма-пресс, 2000, 34–36.

[179] Didžioji Kunigaikštienė Marija [Pavlovna] (1854–1920), imperatoriaus teta. Žr. [?], „Скорбный листокъ“, *ПЛ* 46 (02 17), 1895; Федоренко 2, 2000, 23–25.

[180] Didysis kunigaikštis Pavelas [Aleksandrovičius] (1860–1919), imperatoriaus Aleksandro II sūnus. Žr. [?], „Скорбный листокъ“, *ПЛ* 46 (02 17), 1895; Федоренко 2, 2000, 197–199.

[181] Ž. taisytas.

[182] Didysis kunigaikštis Dimitrijus [Konstantinovičius] (1860–1919), imperatoriaus Nikolajaus I anūkas. Žr. [?], „Скорбный листокъ“, *ПЛ* 46 (02 17), 1895; Федоренко 1, 2000, 393–395.

[183] Galbūt didysis kunigaikštis Nikolajus [Nikolajevičius] (1856–1929), imperatoriaus Nikolajaus I anū-

12.[8v]

Jo M. Karalį prie durų Bažnyczios susitika I. M.[Kun.] Viskupas Symonas su asistenciją – padeve jam vandenį Szventitą ir križų pabucziotį; – I. M. Karalis padaže ranką vandenyje – parsižegnojo ir pabuczevo križį, – Karalenei nei vandenio, nei križiaus nedevio. – Ant tų Miszių buvo teipogi visa didumene karalystes[186]: visi ministrai, – jenerolai – pasiuntinei (posłowie): Anglijos pasiunt[.]: ser – Uelis[187], Prancijos grap. ge[188] Montebello[189, 190], – Voketijos Verderas[191], – Vałakų pasiunti.[192] – Vavarijos[193] Gasseras[194], Szvedijos Reiterskgolid[195]– Amerikos Brekenrudž[196] su jo buvo prof. Szynnas[197, 198], Ruminijos[199], Grecijos[200] – Kitajo – Japonijos – Van-Dzi-Czun[201], –

kas. Žr. [?], „Скорбный листокъ“, *ПЛ* 46 (02 17), 1895; Федоренко 2, 2000, 136–138. Beje, *Петербургскiй Листокъ* taip pat mini gedulingose pamaldose dalyvavusį ir didįjį kunigaikštį Michailą [Nikolajevičių] (1832–1909), imperatoriaus Nikolajaus I sūnų. Žr. Федоренко 2, 2000, 67–69.

184 Didysis kunigaikštis Georgijus [Michailovičius] (1863–1919), imperatoriaus Nikolajaus I anūkas. Žr. [?], „Скорбный листокъ“, *ПЛ* 46 (02 17), 1895; Федоренко 1, 2000, 277–278.

185 Didysis kunigaikštis Aleksandras [Michailovičius] (1866–1933), imperatoriaus Nikolajaus I anūkas. Žr. [?], „Скорбный листокъ“, *ПЛ* 46 (02 17), 1895; Федоренко 1, 2000, 25–27.

186 <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.

187 Nurodoma „сэр Лессэльзъ“. Žr. [?], „Скорбный листокъ“, *ПЛ* 46 (02 17), 1895.

188 Turbūt norėta parašyti *de*.

189 Galbūt antroji <l> taisyta.

190 Nurodoma „де Монтебелло“. Žr. [?], „Скорбный листокъ“ , *ПЛ* 46 (02 17), 1895; „Посольства“, *Весь Петербургъ 1896*, 60.

191 Nurodoma „фон Вердер“. Žr. [?], „Скорбный листокъ“, *ПЛ* 46 (02 17), 1895; „Посольства“, *Весь Петербургъ 1896*, 60.

192 <u> nebaigta rašyti.

193 Sic! Turbūt norėta parašyti ***Bavarijos***.

194 Nurodoma „барон Гассерь“. Žr. [?], „Скорбный листокъ“, *ПЛ* 46 (02 17), 1895; „Посольства“, *Весь Петербургъ 1896*, 60.

195 Nurodoma „Рейтерскiольдь“. Žr. „Посольства“, *Весь Петербургъ 1896*, 60.

196 Nurodoma „Брекенридж“. Žr. „Посольства“, *Весь Петербургъ 1896*, 60.

197 Galbūt <y> taisyta.

198 Nustatyti nepavyko.

199 Nurodoma „Катари“. Žr. „Посольства“, *Весь Петербургъ 1896*, 60.

200 Nurodoma „Томбазис“. Žr. „Посольства“, *Весь Петербургъ 1896*, 60.

201 Nurodomas Japonijos pasiuntinys „Нисси“. Žr. „Посольства“, *Весь Петербургъ 1896*, 60.

Szu-kian-Szen[202, 203] etc. etc. – Visa Bažnyczia žybejo nů ju sermegų. Į Bažniczą ne leide kitų – praszczokų: jenerolai tiktai i posłai.. – Łaikę Miszių gedojo prie vargonų: Requiem (Hunke)[204] koras giedojo, kurs buvo po valdzios[205] diridatorio[206] V. I. Gławacza[207], gedojo teipogi ir „solo“: poni Niewińskene[208] ir poni Gła- //

13.[9r]

waczene[209] ˙/. ji gedojo Sanctus[210] łabai dailei)[211]; Agnus DEi[212] ˋgedojo ponas Katoni[213]; grajjo[214] – vargam. Sosnauskis[215]. Bažnicza visa buvo aptaisyta želaunei – už krotų visos senos buvo aptrauktos su jodą gelumbę – viduryje senos – už altoriaus buvo pakabinta Karuną I. M. Kunig. Alberto, – Altorius buvo apstatitas[216] su visokeis vainikais – gyvais – palmais[217]; Viduryje[218] Bažnyczios[219] Katapalis buvo teipogi su gyvomis palmomis apstatitas, – po desznes puses (nů didzujų[220] durų) sedejo: pri^{e} krotų (veida į katafalį) sedejo I. M. Karalis ir karalene ant kreslų dvejų – raudonų (isz sales atnesztų) – už Karaliaus: sedejo Didejei Kunįgaikszei, – Marija kunig.[221] – (paslai) pasiunti-

[202] Galbūt pradėta rašyti <s>.
[203] Nurodomas Kinijos pasiuntinys „Шу-Кинг-Шень“. Žr. „Посольства“, *Весь Петербургъ 1896*, 60.
[204] Josifas Hunke (1801–1883), tarp jo kūrinių minimas *Requiem* keturiems balsams ir vargonams. Žr. M. [?] П[ѣтуховъ], „Гунке“, *Энциклопедическій словарь* 18, С.-Петербургъ: Типо-литографія И. А. Эфрона, 1893, 903.
[205] Galbūt ž. taisytas.
[206] Sic!
[207] V. I. Gławacz (?–?), garsus ano meto Sankt Peterburgo orkestrų dirigentas. 1896 metų sezonui pakviestas Pavlovsko stoties, statytos būtent pasilinksminimams vasaros metu, nutiesus Sankt Peterburgo–Pavlovsko geležinkelio liniją, orkestro dirigentu. Žr. [?], *Петербургская Газета* (toliau – *ПГ*) 108 (04 21), 1896.
[208] Nustatyti nepavyko.
[209] Nustatyti nepavyko.
[210] Šventas (lot.).
[211] Sic! Skliaustų formos įvairuoja.
[212] Dievo Avinėlis (lot.).
[213] Antonio Cotogni (Cattoni) dėstė Sankt Peterburgo konservatorijoje dainavimą.
[214] Galbūt pradėta rašyti *graji*, bet ištaisyta.
[215] Žr. 3 išnašą.
[216] Turbūt pradėta rašyti *apr*, bet <r> ištaisyta į <s>.
[217] Galbūt <m> taisyta.
[218] Pradėta rašyti *Viduj*, bet <j> ištaisyta į <r>.
[219] Galbūt taisyta iš *Bažnyczos;* <i> įterpta.
[220] Pradėta rašyti *didzi*, bet <i> ištaisyta į <u>.
[221] Žr. 179 išnašą.

nei isz visų karaliszczų etc.; po kaires sedejo: keturios freilines – už jų austrijos[222] karumenes – gyvenanczos Petrapilyje[223] – jenerolai ir kiti; – Łonkose Ministrai, jenerolai etc. Gudijos. – Didziosios duris aptaisytos buvo su jůdą gełumbę. – //

14.[9v]

Po Miszų Austrijos pasiuntinis paejo prie I. M. Karaliaus nulenke galvą – dekavodamas už iszkłausimą Miszų Sw. . – Priesz „Libera“[224] visiͤms padůtos buvo žvakes balto vaszko. I. M. Karaliui ir karalenei padave Klebonas Sw. Katarinos Kun. Kliuczewskas[225]. – Zmones sako, kad neks dar neatmena, kad Gudijos Cessoris atvažiutu[226] į Katalikų Bažnyczią ant Miszų su asistenciją (solennie)[227]. – Todel tas atvažewimas **16**kio labai buvo įsistebetinas[228] daiktas, – del katalikų. –

1895 II 16. Szendiͤną vakarę pradedame Rekolekcijas 8 dienų – Dok Diͤve gerai atsedeti, –

1895 II 25[.] Szendiͤną užbaigeme Akademijoje rekolekcijas 8 diͤnų. – Konferentias sake Kun. prof. Gawrońskis. Meditatias skaite Kun. prof. Cepliakas. –

1895 III 2[.] Buvome nueję į Bažnitelę Rycorių Maltanski{ų}[229] //

15.[10r]

Bažnitele[230] grazi. Nů kiemo paraszas lotiniszkas: „In honorem Ioannis Baptistae. Paulus I Imperator sodalis[231] ordinis[“][232].

[222] Sic!

[223] Turbūt <p> taisyta.

[224] Gelbėk [mane, Viešpatie] (lot.).

[225] Erazmas Kliuczewskis (apie 1831–?), mokėsi SPDA 1852–1856 metais, atsiųstas iš Kameneco vysk., teologijos magistras, garbės kanauninkas. Žr. *Academia Caesarea Romano-Catholica Ecclesiastica Petropolitana anno domini MDCCCLXXXV*, Petropoli: Officina Typhographica Frejman, 1885, 49; *DM* 1894, 290; Būčys 1, 1966, 138–139.

[226] Sic!

[227] Iškilmingai (lenk.).

[228] Ž. taisytas.

[229] Jono Krikštytojo, taip pat vadinta Maltos ordino bž. (kitur – koplyčia, Sadovaja gatvėje 26) buvo Pažų korpuso rūmų patalpose, tenkino ten besimokančių katalikų sielovados poreikius, buvo diplomatinio korpuso bažnyčia. Žr. Požarski 2000, 205.

[230] <t> parašyta be skersinio brūkšnelio. Turbūt <t> ir <l> sukeistos vietomis.

[231] Taisyta iš *solalis*.

[232] Pažodinis vertimas: „Jono Krikštytojo garbei. Imperatorius Povilas I [Maltos riterių] ordino brolijos narys“ (lot.).

Kaijreje[233] puseje yra pakavotas sz. atm. Kunįgaiksztis – vyras[234]
Mariones Alexandrauskiukies[235]. – Toje puseje yra koplyczia
kurioje yra abrozas – originalas – **Raphaelio:** Moti-
na Szv. turi ant rankų vaikelį IEzų[236] – abrozas ant
drobes nełabai didelis. Yra ten teipogi abrozas zakri-
styjoje – mazas – Motina Sosti – łabai grazus. –
1895 III 17[.] Buvome ant parodos (wystawę[237]) abrozų – aka-
demijoje
Moksło[238] – : abrozų buvo nedaug – visa paroda sudeta yra
isz portretų virų moterų ir mergaiczių ir peižažų[239]
˙/. medžių, – pałaikių arklių, karvių – nuszautų kiszkių
(zukių) etc. [˙/.] viͤnas tiktai buvo paveiksłas „IEzaus"
skulptura ant marmoro – «„Ecce Homo"[240]» „Consumatum
est"[241] bet idea
meistro nesuvisu gerai iszsireiszkia[242] – daug trukste, –
visa paroda labai menka – nei viͤno abrozo
nei isztoriszko, nei szvento – menki malio-
rei[243]!....... //

16.[10v]
1895 IV̇ 1[.] ejome apłankyti grabus: buvome bažny-
czioje[244] S. Stanisłavo[245] – grabas P. IEzaus – łabai dai-

233 Pradėta rašyti *Kaije*, bet <e> ištaisyta į <r>.

234 <a> taisyta.

235 Nustatyti nepavyko.

236 Galbūt buvusi kopija, tačiau nei kopija, nei originalas bž. aprašymuose nenurodomi.

237 Turbūt pradėta rašyti <v>, bet ištaisyta.

238 Galbūt minima Sankt Peterburgo dailininkų draugijos paroda. Ją kovo 2 dieną aplankė imperatoriškoji šeima ir įsigijo keletą paveikslų. Beje, skulptūros straipsnyje apie šią parodą neminimos. Žr. [?], *ПВ* 49 (03 03), 1895. Galbūt PJ aprašo ne Imperatoriškojoje mokslų akademijoje, o Imperatoriškojoje dailės akademijoje veikusią kilnojamąją parodą. Kritikų nuomonė apie šią paroda kai kur labai panaši į PJ pastabas. Teigiama, kad nėra vieno išsiskiriančio darbo, kad istorinių paveikslų labai mažai, kad dominuoja peizažai, be to, yra parodoje ir skulptūrų, bet jos neypatingos. Žr.[?], „Передвижная выставка", *ПЛ* 48 (02 19), 1895. Minimo darbo *Consumatum est* autoriaus nustatyti nepavyko.

239 Sic!

240 „Štai žmogus" (lot., Jn 19, 4–6).

241 „Atlikta!" (lot., Jn 19, 30).

242 Turbūt pradėta rašyti *iszi*, bet ištaisyta.

243 Taisyta iš *malorei*; pirmoji <i> įterpta.

244 <y> taisyta.

245 Šv. Stanislovo bž. (Masterskaja gatvėje 9) pastatyta 1823–1825 metais metropolito Stanislovo Bo-

lei pataisytas: galę matąs trįs ant kałno križiai, –
viduryje ant kalnelio Szvencziausis Sakram[.] – padetas
Monstrancyjoje – isz priszakio grabas[246] – vainy-
kůse – isz salių grabo palmos ir vainikai. –
Ant 14 linijos[247] grabas prastesnis, – bažnytele
dailę; –
S. Katerinos Bažnyczioje ar[248] dailei pataisytas
grabas[249] bet neturi tokios įtekmes[250] ant atejusio[251]
kaip Szv. Stanislavo; – palmos labai gra-
žios ant grabo ir aplink grabo – Gale
ant jodo baltas križius, – taip Szv. Katerinos. –
1895 IV 2. Velikos – prisikelimas I. Kristaus isz nu-
mirųsiųjų. Pirma rezurekcyja buvo Aka-
demijoje, atłaikio I. M. Kun. Viskupas Rektorius
Symonas – procesija ejo par koritorį į Sales[252],
isz salių par koritorį į dormitorią – isz dor- //

17.[11r]

mitorijo į biblioteką – isz bibliotekos į salę ir į
kopliczią; paskui gedojame Iutrinę; – po ju-
trines ant didžiosios Sales (pri kopliczios) visi
susirenkę «a» sveikinam I. M. [Kun.] Rektorį – gesmi-
nikai Akademijos atgedojo: „Haec dies"[253], –
Jo Myl. [Kun.] Viskupas Rektorius padekavojo ir atsa-
„ke[254] tai žodzeis leikiszkai[255]: Dziękuję za powin-
„czowanie i życzenia. Życzę i wam Swięt.... – P. IEzus
„przechodząc[256] przez salę pobłogosławił ją, abyście, tam

hušo Siestrencevičiaus (Stanisław Bohusz-Siestrzencewicz) sklype. Metropolitas joje ir buvo palaidotas. Žr. Požarski 2000, 189.

246 <b> taisyta.

247 Turbūt minima Vasilijaus saloje, 14 linijoje, buvusi katalikių moterų ir mergaičių prieglaudos [Švenčiausiosios] Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo koplyčia (kitur vadinama bž.). 1897 metais šalia prieglaudos pastatytas naujas pastatas.

248 Sic! Galbūt norėta parašyti *yra*.

249 Turbūt taisyta iš *grabai*.

250 Pirmoji <e> taisyta.

251 Taisyta iš *atejiusio*.

252 Galbūt taisyta iš *Sali*.

253 Šita yra diena, kurią Viešpats padarė (lot., plg. Ps 117 [118]), 24. Galbūt minima keturiais balsais giedota Hallerio *Haec dies*. Žr. X. A. Ś. [?], „Ingres Jego Ekscellencyi Biskupa Antoniego Baranowskiego do katedry sejneńskiej", *PK* 3 (01 08[20]), 1898, 41.

254 <t> taisyta.

255 Sic!

256 Ž. taisytas.

„pięknie się bawili, przeszedł przez dormitarz, po-
„błogosławił i dormitarz, abyście dobrze wypo-
„częli po pracach[257]...przeszedł wreście przez bi-
„bliotekę pobłogosławił i bibliotekę, abyście się
„uczyli i z niej korzystali. Książki – nie wporządku
„zwrócone, ale może da P. Bóg, że one zostaną
„doprowadzone doporządku."[258] – Rezurekcya Aka-
demijoje prasidejo isz vakaro[259] t. y. Subatoje 8½.
1895 IV 2[.] Pirmutineje denoje Szvenczių ejome į //

18.[11v]
Bažnyczia Szv. Katerinos ant Sumos, – atleikio I. M. [Kun.]
Arcyviskupas Kazłauskis, – asistencija buvo
isz akademijos, – žmonių buvo daug bažny-
czioje, – daug buvo jenerolų, – visos uliczios o
łabiausei „Nėvskas prospėktas" labai buvo pa-
posztas – apreditas su visokeis fłagais – karunomis.
Ant uliczių labai mažt tematyti buvo žmonių, –
einant į Bažnyczią, – vͤni tiktai diki tranvajei
važinejo po uliczias; – po[260] miszių Io M. [Kun.] Arcivi-
skupas ṣuteike visutinius atłaidus visͤms kurͤ
buvo mylestoje V. Dͤvo t. y. be grieko smertełno. –
1895 IV 3. Szendͤną visi esame Akademijoje –
I° adinoje po petų atvaževo I. M. [Kun.] Arcyviskupas
Kozłauskis į Akademiją, sveikiname jį ant
mažosios sales..... „Haec dies"[261] atgedojame[262].
Davenoje jis visͤms klerikams kņįgeles: „Nabo-
żeństwo niedzielne[263]"[264]. –
Oras par velikas buvo nełabai gražus. Snego dar dau{g} //

[257] Taisyta iš *pracas.*

[258] Pažodinis vertimas: „Dėkoju už linkėjimus ir sveikinimus. Linkiu ir jums [gerų] Švenčių [Velykų. – *V. Ž.*]. Eidamas per salę ją palaimino, kad joje gražiai linksmintumėtės. Perėjo per dormitorijų ir jį palaimino, kad ten gerai ilsėtumėtės po darbų. Pagaliau perėjo per biblioteką ir ją palaimino, kad ten mokytumėtės ir ja naudotumėtės. Knygos nėra sudėtos tvarkingai, bet Ponas Dievas duos ir jos bus sutvarkytos" (lenk.).

[259] Turbūt antroji <a> taisyta.

[260] <p> taisyta.

[261] Žr. 253 išnašą.

[262] Pradėta rašyti *ad,* bet <d> ištaisyta į <t>.

[263] Pradėta rašyti *ne,* bet <e> ištaisyta į <i>.

[264] Nustatyti nepavyko. Galbūt kokia nors iš paties arkivyskupo parengtų knygų. Pvz., *Nabożeństwo Kościelne w przekładzie polskim z tekstem łacińskim,* Żytomierz, 1891 arba trečią kartą 1895 metais Sankt Peterburge išleista *Kazania świąteczne i przygodne,* Petersburg: Drukarnia N. Findeizena.

19.[12r]

buvo. Ketvergi priez Velikas labai sniegas snigo... Pirmoje dėnoje buvo paszalę – grazi diͤna buvo, – Antroje diͤnoje łabai sniegas snįgo – treczioje skaicziaus[265] buvo. – Didžiojo Petniczioje – vakarę nů 8½ Akademijos koras giedojo szventas giesmes: „Christus factus est obediens"[266] – „popule meus"[267] Pelestrinos[268], – „Stabat Mater dolorosa"[269] etc. – gedojame iki 11½,– Nů Didžiojo Czetvergo[270] (Ketvergo) iki Velikų par visas naktis[271] priͤ grabo klupejo pu[272] du kleriku ir meldes, – žvakių visomet degė daug, – szeszios (6 vaszkinios) – vaszko balto; – klerikai ir kunįgai ejo klupeti priͤ grabo isz savo valios...... Gražus jų pasielgimas! Důk Diͤve, kad visur teip butu.... – par visas naktes teip melstųs. – Pirmutineje diͤnoje Velikų vino ir ałaus dave, – vakarų „Bakalijos["] buvo ant salios. Czetvergę didžiajam Akademijoje didele //

20.[12v]

petus buvo: kartu su Akademikais valgio I. M. Kun. Viskupas Rektorius ir visi propesoriai[273]. – 18[95] IV 4[.] Viskę aukszcziaus parasziaus.. – 1895 IV 5. Szendiͤną buvome ant parodos drukarskos (spaustuvių[274])[275]; – mokejame po 25 kapeikas kiͤkviͤnas už įleidimą ant parodos.

[265] Sic! Plg. 21.[13r] e. 17: *Skaiszczei.*

[266] Jis pats save pasižemino (lot.), Pilyp. 2, 8.

[267] Mano tauta (lot., plg. Ps 78).

[268] Giovanni Pierluigi da Palestrina (1525–1594), kompozitorius, rašęs bažnytinę muziką.

[269] Stovi Motina skausminga (lot.). Taip pat: Stovi Motina po kryžium. Žr. Algimantas Kajackas, *Bažnyčia liturgijoje*, Kaunas: Lietuvos katechetikos centras, 1997, 202.

[270] Galbūt <g> taisyta.

[271] Turbūt <i> taisyta.

[272] Sic!

[273] <s> taisyta.

[274] <p> taisyta.

[275] Pirmoji visos Rusijos spaustuvių paroda veikė nuo 1895 02 19 iki 1895 06 15 vadinamajame Solianoj gorodok. Beje, bilieto kaina nurodoma 20 kapeikų. Žr. [?], *ПВ* 35 (02 15), 1895; [?], *ПЛ* 59 (03 02), 1895. Šioje parodoje buvo ir lietuviškos spaudos skyrius, kuriame eksponuotos „kontrafakcijos" ir valdiniai lietuviški leidi-

1895 IV 27. Szendiͤną buvome nueję ant salių Ełagierauskų.
(Елагеровскія острова)[276], – namelių daug pristatitų miszkę – ku-
riůse vasaros laikę gyvena didžiunai – ponai; – sedejame[277] netoli
[10] nů Cecoriaus nemeliu; – viͤta visugražiause – kaip Petrapilo
žmones saka – man teipogi biszki patika. –
1895 V 4. Szendiͤną buvome nueję į žverių daržą[278]
(Зоологическій[279] сад – Zaologiczny sad); – už įleidimą kiͤkviͤnas
mokejo po pustreczio grivino (25 kap.). – Daržas nełabai dide-//

21.[13r]
[1] lis – medžių nedaug – vidutiniszkai apveizdetas. –
Macziau tenai: Marių lavą – prudę płaukantį; – su sparnais
kojůse. – Szotłandijos du arkliuku – jodberi – mažus. –
Korejaus porę arkliukų – szirmų – mažus labai dailus –
patika man. – Kubos peledą – (Кибскій[280] попугай –). –
Antigoną – didele kaip starkas – pilką. – Morabus – didele –
kaip starkai. – Guanaką – kaip oszka didele[281]. – Zebrą –
kaip korejos[282] arkliukas – tiktai margus – labai daiłus. –
Behemotą – marių žverys – didelis – baisus – rebas[283]. –

niai. 1895 metų balandžio 11 dieną buvo perskaitytas Jono Mačiulio parengtas pranešimas, kuriame nagrinėtas lietuvių spaudos klausimas. Žr. Vytautas Merkys, *Knygnešių laikai 1864–1904*, Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1994, 377–378.

276 Jelagijaus salos (Elagiͤrawskiją ostrowa). Jelagijaus sala – viena šiaurinių Nevos upės deltos salų, imperatoriškos šeimos nuosavybė ir viena iš vasaros rezidencijų. Be to, pamėgta sankt peterburgiečių vasaros pasilinksminimų vieta. Žr. Пунин 1990, 315; *Путеводитель по С.-Петербургу. Образовательныя экскурсіи*, С.-Петербургъ: Изданіе С.-Петербургскаго Городскаго Общественнаго Управленія, 1903, 308–309. Репринтное воспроизведение издания 1903 года, Ленинград: Ленинградская тип. Но 4, 1991.

277 Galbūt <a> taisyta.

278 Zoologijos sodas Sankt Peterburgo pusėje – priešais Vasilijaus salą, netoli Biržos tilto, užėmė dalį Aleksandro parko – sankt peterburgiečių mėgstamos vasaros pasilinksminimų vietos. Žr. *Путеводитель* 1903, 306.

279 <л> taisyta.

280 Sic! <u> lot. abėcėlės.

281 Turbūt pradėta rašyti *dil*, bet <l> ištaisyta į <d>.

282 Sic!

283 <r> taisyta.

Krokodilius. – Tigrius. – Lavus Aprikos. – Lampar-
tus. – Beždžionkas mažas. – Słonius – viͤnas grajio ir
bibiną musze. – Arelius. – Jodus starkus. – Strau-
są jodą. – Meszkas bałtas ir jodas. – Gulbes. –
Pelikanus, – peledas, – visokių anczių, – verbliugų, –
stirnų – kiszkių, – kralikų – avelių – ažių, – vilkų, –
paukszczių ir t[.] t. –
1895 V 12. Buvome ant Vokeczių kapų[284]. Skaiszczei
užłaikyti, – daug brangių križių, – ant viͤno grabo, – //

22.[13v]
yra pastatitas katalikiszkas gražus križius su
paraszų: „Z Powiatu Wilkomirskiego Kowieńskiej gub.
Heleny Downarowiczowej – córki[285] jenerala La-
men, – majątek Rumejki."[286] Isz antros puses toks
paraszas: „Spij mateczko! dziecię twoje
„Łzę ci niesie i modlitwę
„Tam gdzie niebios są podwoje
„Wspomnij domek nasz i Litwę"[287]
Ant antro «pa» grabo paraszas:„Tu leży zakrystyan
Kościola Sw. Stanisława."[288] –
1895 V 4.
Sodę[289] žverių vožijau savę – sveriau[290] 170 kuntų[291] arba
4 pudus
ir 10 kuntų vožijau. – arba nusveriau.

[284] Minimos Smolensko evangelikų kapinės. Beje, 1895 05 11 įrašyta: *Ambulatio in caementarium „Смоленское" quade dicitur.* Žr. Liber in quo inscribuntur ea, quae in Academia contingunt [Akademijos įvykių knyga]; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 945, l. 209; Taip pat žr. 287 išnašą.

[285] Pradėta rašyti *cu*, bet <u> ištaisyta į <ó>.

[286] Pažodinis vertimas: „Elenos Daunoravičienės – generolo Lameno dukros iš Kauno gubernijos, Ukmergės apskrities, Rumeikių dvaras" (lenk.).

[287] Pažodinis vertimas:
„Miegok mamyte! tavo vaikas
Neša tau ašarą ir maldą
Ten, kur yra dangaus vartai
Prisimink mūsų namelį ir Lietuvą" (lenk.). Toks antkapio aprašas su nuoroda į Smolensko evangelikų kapines yra minimas *Петербургскій Некрополь* 2, С.-Петербургъ: Тип. Н. М. Стасюлевича, 1912, 66.

[288] Čia guli Šv. Stanislovo bažnyčios zakristijonas (lenk.). Asmens nustatyti nepavyko.

[289] Skaitmenimis *1* ir *2* nurodyta žodžius *Sodę žverių* sukeisti vietomis.

[290] Ž. įterptas.

[291] Kuntų (rus.). Svaras – 409,5 g (1/40 pūdo). Vadinasi, PJ svėrė apie 69,6 kg.

1891 I 20: Vožijau savę Biržůse Kauno redybos – sveriau 177 kuntus[292] arba 4 pudus 20 kuntų – par 5 metus 7 kuntus nuaugau[293]. – //

23.[14r]

1895 V 10

Prasidejo ekzaminai – pirmutinis buvo isz Dogmos (Teoliogijos dogmatiszkosz) ant[294] pirmo kurso; – sedėjo asistentai: Jo mylesta Inspektoris Akademijos Kun. Kłopatauskis – Kun. Prof. Retke ir Prof[.] Kun. Ciepliakas. – Kun. Inspektoris sedejo ant kožno ekzamino. – Io Mylesta Viskupas – Rektorius Akademijos – Kun. Symonas sendi^{e}ną[295] iszvaževo vizitavoti (łankyti) Arkidyecezija[296] – api^{e} Dinaburką[297]. –

1895 VI 1.

Szendi^{e}ną – Di^{e}vo kuno atpuskai (atłaidai) – atvaževo pagrįžo isz vizitos Io Mylesta Viskupas Rektorius – Jis łaikio Misziasz Sw. Szv. Katerinos Bažniczioje. – Po Miszių Bermavojo vaikus teipogi Bažniczioje Sw. Katar[298]. vaikelių buvo daug. –

1895 VI 1.

Szendi^{e}ną buvome pas J. M. Kun. Viskupa Rektorį Akad. pasveikinti Jį isz vizitos pagrįžųsį: – pagrįža sveikas //

24.[14v]

biszkį subłogęs: sake, kad labai daug turejęs bermavoti – pabermavojęs 30000 tukstanczių žmonių – o pri^{e} komunijos vizitos laikę prieję žmonių 90000 tukstanczių. – Vaitoja, kad maž tebuvo kunįgų. Sake teipogi, jog teip daug darbo turejęs, kad pametęs „mitrą" ir „bakulį"[299] t. y. savo viskupiszką kepurę ir lazdą. – «Va» Dejavo tiktai, kad visi buvę laitvei[300] o jis latviszkai nemokejęs kalbeti; – reikałavęs[301] „pave-

[292] Taisyta iš *kuntų*.

[293] Antroji <u> taisyta.

[294] <a> taisyta.

[295] Turbūt taisyta iš *sendej*.

[296] Taisyta iš *Akidyecezija;* <r> įterpta.

[297] Daugpilis, mst. Kuršo gub., dab. Latvija.

[298] Turbūt antroji <a> taisyta iš <e>.

[299] <l> taisyta.

[300] Sic!

[301] Ž. taisytas.

džiotojo["] (interpreatem[302] – tłumacza). –
1895 VI 5.
Szendiͤną buvo ant ketvirto Kurso ekzaminai isz gudiszkosios kałbos (literaturos). – Buvo atejęs Ponas Masałovas[303] – Direktorius Departamento isz ministerijos. – Ekzaminai labai gerai pasisekio. –
1895 VI 10.
Szendiͤną pasibaigia visi Ekzaminai, vakaro łaikę „Sesija". – //

25.[15r]
1895 VI 11.
Szendiͤną ritų spavednis ir komunija visiͤms[304]. – Vałandoje 9=je norito[305] „Solemnissima Missa"[306] – iszkilmingos Miszios su iszstatimu SS. Sakramento – atłaikio jas su asistencyją I. M. Kun. Inspektoris. – Buvo ant jų visi profesorai „su togomis" – (k) „biretais" ir titais[307] visupuikiauseis apsiredimais[308]. – Po Miszių Szv. – už puses (adinos) valandos visi ejome ant didžiosios Saleles – sedejame visi ant kresłų, – atejo visi[309] teipogi profesorai su togomis[310], biretais, madalikeleis ir t. t. – Ant gało atejo ir Io Milestos[311] K. Kun. Viskupai: Arcyviskupas Kazłauskis ir Viskupas Symonas, – visi susedo – priͤ katedros, o ant katedros[312], užejęs I. M. Inspektoras – Kun. Kłopatauskis skaite – (lotiniszkai) priͤlekcyą – apiͤ praejusiųjų metų laimes ir nełaimes. Savo priͤlekcyjoje primine apiͤ Arcyviskupo jubileuszo 50 metų Kunįgystes[313] – apiͤ Akademijos[314] klerikus etc. //

[302] Turbūt taisyta iš *interpretem;* <a> įterpta.

[303] Aleksandras Mosolovas (Masalovas, Masalowas, 1844–1904), 1894 metais antrą kartą paskirtas Vidaus reikalų ministerijos Kitatikių dvasinių reikalų departamento direktoriumi. Pareigas ėjo iki mirties.

[304] Antroji <s> taisyta.

[305] Sic!

[306] Iškilmingos mišios (lot.).

[307] Sic! Turbūt norėta parašyti *kitais.*

[308] Taisyta iš *apsiredimai.*

[309] Galbūt pradėta rašyti <t>, bet ištaisyta.

[310] <g> taisyta.

[311] Taisyta iš *Milests;* <o> įterpta.

[312] Galbūt <t> taisyta.

[313] Simonas Martynas Kozlovskis įšventintas kunigu 1844 12 23. Taigi 50 metų įšventinimo jubiliejų šventė 1894 metais.

[314] Turbūt <o> taisyta.

26.[15v]

Pasake, jog mire trįs prałatai Arkidyecezijos[315]: Vrubliauskis[316], Daugiala[317] ir N (užmiršau)[318]. – Paskui – po prelekcyjos – parskaite laipsnius visų klerikų; – ant gało recenzijas (sampratavimus) Kun[.] Kun.[319] Profesorių Akademijos apiͤ klerikų[320] dissertacijas t. y. darbus tų, kuriͤ rasze ant laipsnio „Magistro Szv. Teologijos“. – Łaipnį[321] isz viso szemetai apturejo 20 žmonių; – visas kursas[322] ketvirtas gavo laipsnį „Magistro“, o triaczis kursas (8 žmonis) gavo laipsnį „Kandidatą Szv. Teologijos“. – Ant gało Magistrai prisekę – jiͤ ir visi ejomę į kapliczią[323] ir ten J. M. [Kun.] Arcyviskupas Kazłowskis pasakys pamoksłelį užgedojo[324]: „Te Deum“[325]. – Po atgedojimo toj I. M[326]. [Kun.] Viskupas Symonas iszvaževo vizitavoti Arkedecezijął apiͤ Krasłavą[327, 328], – važevo tiͤsei į Vitepsko[329] miestą. – Klerikai[330] visi ejame ant petų. Po petų jau //

27.[16r]

pradejo važioti ant Vakacijų. Viͤnog daugiaus iszvaževo pavakarį. – Akademijos profesorai metůse[331] 1894/5 iki 1895 – 11 Iuniaus[332].

[315] Pradėta rašyti *Arkidi*, bet <i> ištaisyta į <y>.

[316] Neturime žinių apie 1894 metais ar 1895 metų pirmojoje pusėje mirusį Mogiliavo arkivysk. prelatą Vrublevskį. Galbūt minimas Mogiliavo arkikatedros kanauninkas Antanas Vrublevskis, miręs 1894 11 26. Žr. *DM* 1895, 202.

[317] Žr. 86 išnašą.

[318] Nustatyti nepavyko, galbūt Vilniaus vysk. administratorius Antanas Audzevičius, miręs 1895 05 28, tačiau jis – ne prelatas ir nepriklausė Mogiliavo arkivysk. kapitulai.

[319] Sic!

[320] <l> taisyta.

[321] Sic!

[322] Turbūt ž. taisytas.

[323] <ą> taisyta.

[324] <d> taisyta.

[325] Tave, Dieve [garbiname] (lot.).

[326] Pradėta rašyti <V>, bet ištaisyta.

[327] Ž. taisytas.

[328] Kraslava, mst. Vitebsko gub., dab. Latvija.

[329] Vitebskas, gub. centras, dab. Baltarusija.

[330] Turbūt pradėta rašyti *Kr*, bet <r> ištaisyta į <l>.

[331] Pradėta rašyti *ma*, bet <a> ištaisyta į <e>.

[332] Taisyta iš *Iuniau–*.

I. M. Rektorius Kun. Viskupas Petrapilio Sufrag. Symonas – prof[333]. Szv. Raszto. –
Inspektoris Kun. Kanaunikas Kłopotauskis – prof. Bažn. Istorijos ir Patrologij{os.}
Kapelionis Kun. Kanaun. Davidavycze[334] – prof. Teologijos Moraliszkos{ios. –}
:/: buvo Jis Akademijoje iki Kaledų – po kaledų ant jo viͤtos
atvaževo Kun. Maculevycze[335]. Kun. Davidavicze nuvaževo į Kau-
[10] ną – bus Žemaiczių Seminarijos Inspektoriu, – o Kun. Maculevycze[336] atvaževo isz Kauno isz Seminarios Žemaiczių.{:/:}
Prefektas Kun. Gawrońskis – prof[337]. Homiletikos. –
:/: buvo jis prefektu iki atvaževimo Kun. Maculevyczios – po tam
buvo prefektu ne Gawronskis, bet Maculeviczius. :/:
Prokuratorius Kun. Bielikavycze[338]. –
Sekretorius Akademijos Ponas Butkevycze[339, 340] – Jenerołas. –
Daktaras Akademijos Johansen[341].
Profesorai: Dogmos «Ci» Kun. Ciepliakas; Kanonų[342] Kun. Retke;
Philosophijos Kun. Drzewiecki[343]; Gudiszkos Liter. Nekrasowas[344]: –

[333] Pradėta rašyti <f>, bet ištaisyta.

[334] Justinas Silvestras Dovydaitis (Davidavicze, 1834–1901 11 21), 1859 metais teologijos magistro laipsniu baigė SPDA, 1885 metais paskirtas SPDA prokuratoriumi (ekonomu), šias pareigas užėmė iki 1893 metų spalio; Moralinės teologijos katedros prof. adjunktas (žr. 56 išnašą); 1894 metais – Ž(T) sem. prof. ir inspektorius, 1897 metais – jos rektorius. Žr. *DT* 1902, 128.

[335] Pradėta rašyti *Maculevi*, bet <i> ištaisyta į <y>.

[336] Pradėta rašyti *Maculevi*, bet <i> ištaisyta į <y>.

[337] Pradėta rašyti <f>, bet ištaisyta.

[338] Pradėta rašyti *Bielikavi*, bet <i> ištaisyta į <y>.

[339] Pradėta rašyti *Butki*, bet <i> ištaisyta į <e>.

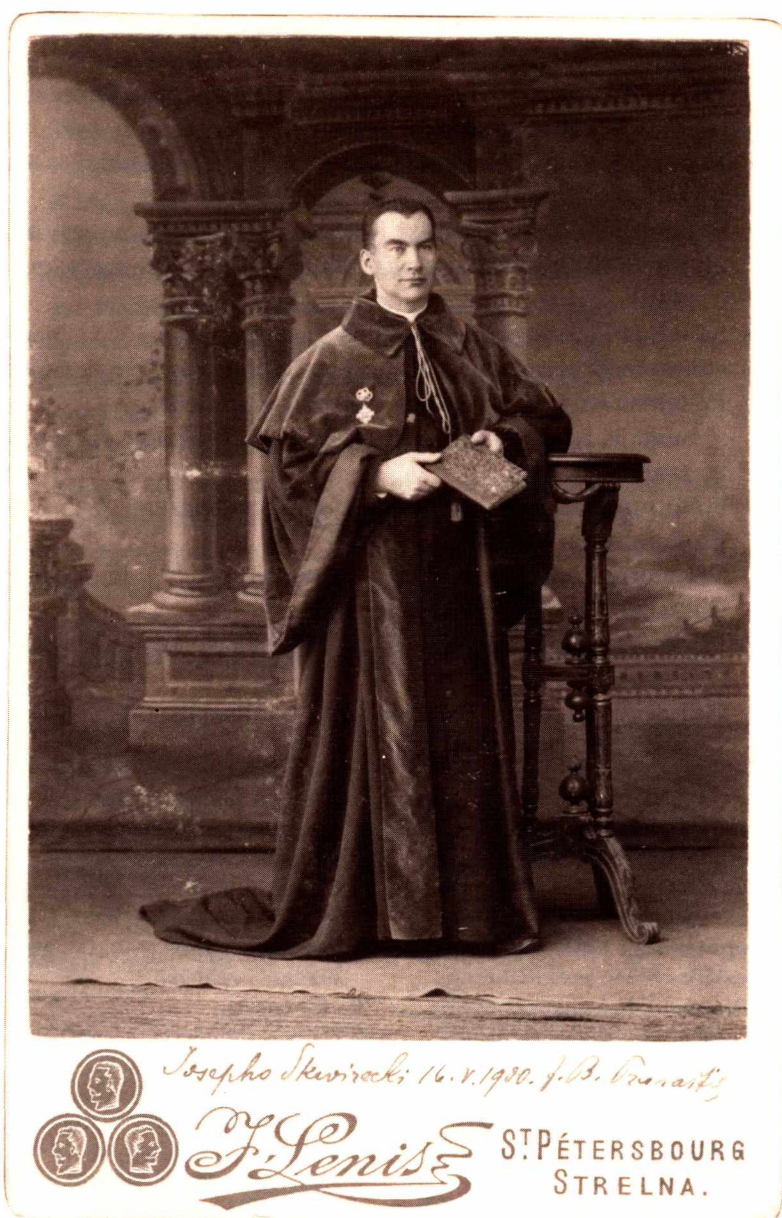
[340] Boleslovas Butkevičius (?–?), SPDA dirbo nuo 1883 metų. Žr. Apie Boleslovo Butkevičiaus tarnybą; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 37, l. 3.

[341] Ioannes Iohansen (?–?). Daugiau sužinoti nepavyko.

[342] <K> taisyta.

[343] Feliksas Drzewieckis (apie 1856–?), baigė Vloclaveko sem., 1881 metais teologijos magistro laipsniu baigė SPDA, dėstė Vloclaveko sem., nuo 1885 metų gruodžio – SPDA. Žr. Apie Felikso Drzewieckio tarnybą; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 107, l. 53.

[344] Nikolajus Nekrasovas (?–?), SPDA dėstė nuo 1877 metų, taip pat dirbo ir Sankt Peterburgo imperatoriškajame istorijos-filologijos institute. Žr. Apie Nikolajaus Nekrasovo tarnybą; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 228, l. 4, 6.

16 PAV. Justinas Bonaventūra Pranaitis su toga, teologijos magistro kryžiumi.
98 × 137 mm fotografija, priklijuota ant 106 × 165 mm
balto kartono kortelės su įrašyta dedikacija;
KAKA: albumas 3 (vyskupo Juozapo Skvirecko), l. 6v

Gudiszkos Istorijos Menžińskis[345]; Latiniszkos liter. ir graik. Mueller.

Profesorai ant pagialbos: (Adjuncti): Introdukcijos ir Archeol. Kun. Akko. //

28.[16v]

[1] Teologijos Moraliszkos Kun. Davidavycze o paskui Kun. Maculevycze; – Theologios[346] Pastoraliszkos ir Homilet. Gawronskis. Ebraiszko ležuvio ir liturgijos Kun. Pranajtis[347]: – po kaledų iszvezia jį į Gudiją – į Tverską[348] guberniją. –

Gudiszkos kalbos ˙/. ant pirmo ir antro kurso) Chižniakow[349]

Prancuziszkos kalbos: Le-Bourdais[350]. –

Ketvirto kurso klerikai Akademijos:

Aboravycze[351], – Bejer[352], – Bokalski[353], – Boržek[354], – Dembiński[355], –

[345] Rudolfas Menžinskis (?–?), SPDA dėstė nuo 1873 metų. Žr. Apie Rudolfo Menžinskio tarnybą; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 209, l. 2, 20.

[346] Paskutinė <o> taisyta.

[347] <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.

[348] Tverės (Tveris, Tvero) gubernija.

[349] Aleksandras Chižniakovas (?–1898), SPDA dėstė nuo 1877 metų iki mirties. Žr. Apie Aleksandro Chižniakovo tarnybą; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 337, l. 2, 31, 34.

[350] Henricus Le-Bourdais (?–?), 1894–1895 mokslo metų Imperatoriškosios Romos katalikų dvasinės akademijos ataskaitoje nurodomas prancūzų kalbos lektorius Honorijus Le-Burde. Žr. Mogiliavo metropolito raštas [Vidaus reikalų ministerijos] Kitatikių dvasinių reikalų departamentui, 1895 03 13; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 170.

[351] Mykolas Aborovičius (Aborowicz, 1870 11 20–?), kilęs iš miestiečių, į SPDA atsiųstas iš Vilniaus vysk., mokėsi išlaikomas valstybės. Čia ir toliau duomenys apie PJ minimus ketvirto kurso studentus pateikiami pagal: *Academia Caesarea Romano-Catholica Ecclesiastica Petropolitana anno academico 1894– 1895*, Petropoli: Officina typographica S. M. Nikolaev, 1895, 9–10; 1894–1895 mokslo metų duomenys apie akademijos auklėtinius; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 177–178.

[352] Stanisławas Bejeris (1868 10 17(29)–?), kilęs iš miestiečių, į SPDA atsiųstas iš Vladislaveko vysk., mokėsi išlaikomas valstybės.

[353] Maksimilijanas Bokalskis (1871 03 14(26)–?), kilęs iš bajorų, į SPDA atsiųstas iš Varšuvos vysk., mokėsi išlaikomas valstybės.

[354] Antony Borżekas (Boržek, 1870 06 01(13)–?), kilęs iš valstiečių, į SPDA atsiųstas iš Kelcų vysk., mokėsi išlaikomas valstybės.

[355] Stanisławas Dembińskis, 1870 04 13–?), kilęs iš bajorų, į SPDA atsiųstas iš Plocko vysk., mokėsi išlaikomas valstybės.

Dubinski[356], – Filipski[357], –† Iarniński[358]†, – Iendrychowski[359], –
[10] Kabała[360], – Krysiak[361], – Loziński[362], – Pogorzelski[363], – Pruchnewski[364], –
Skowronek[365], – «N» Staniewicz[366], – Sieklucki[367], – Stang[368], –
Zagórski[369], – Zongołowicz[370]. –
Vardai ir pavardis kitų klerikų – žiurek į rubricellią[371] metų[372] 1895; arba į knįgą: „Akademia[373] Caesarea Romano-Catholica Ecclesiastica Petropolitana Anno academico 1894–1895.["] Petropoli[374].

[356] Andrius Dubinskas (1868 11 (08)20–1945), kilęs iš valstiečių, į SPDA atsiųstas iš Seinų vysk., mokėsi išlaikomas valstybės.

[357] Rudolfas Filipskis (1869 04 05(17)–?), tarnautojo sūnus, į SPDA atsiųstas iš Vladislaveko vysk., už mokslą mokėjo pats.

[358] Andrzejus Jarnińskis (1870 11 19(12 01)–?), kilęs iš miestiečių, į SPDA atsiųstas iš Plocko vysk., mokėsi išlaikomas valstybės. Žr. 1892–1893 mokslo metų duomenys apie akademijos auklėtinius; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 163.

[359] Józefas Jendrychowskis (1869 11 10(22)–?), kilęs iš miestiečių, į SPDA atsiųstas iš Kelcų vysk., mokėsi išlaikomas valstybės.

[360] Janas Kabata (1869 02 24(03 07)–?), kilęs iš valstiečių, į SPDA atsiųstas iš Vladislaveko vysk., mokėsi išlaikomas valstybės.

[361] Žr. 68 išnašą.

[362] Žr. 145 išnašą.

[363] Apolinarijus Pogorzelskis (1868 04 05–?), kilęs iš valstiečių, į SPDA atsiųstas iš Kelcų vysk., mokėsi išlaikomas valstybės.

[364] Romanas Pruchnewskis (1872 03 01–?), kilęs iš valstiečių, į SPDA atsiųstas iš Liublino vysk., už mokslą mokėjo pats.

[365] Michałas Skowronekas, 1867 09 20(10 01)–?), kilęs iš valstiečių, į SPDA atsiųstas iš Vladislaveko vysk., mokėsi išlaikomas valstybės.

[366] Petras Stanevičius (1870 02 05–?), kilęs iš bajorų, į SPDA atsiųstas iš Vilniaus vysk., mokėsi išlaikomas valstybės. Pateikiant duomenis apie akademijos auklėtinius nurodytas vardas Povilas. Žr. 1894–1895 mokslo metų duomenys apie akademijos auklėtinius; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 177.

[367] Jonas Siekliuckis (1869 06 28–?), kilęs iš miestiečių, į SPDA atsiųstas iš Mogiliavo arkivysk., mokėsi išlaikomas valstybės.

[368] Emmanuelis Stangas (1870 06 28–?), kilęs iš kolonistų, į SPDA atsiųstas iš Tiraspolio vysk., mokėsi išlaikomas valstybės.

[369] Jonas Zagurskis (1866 08 24–?), kilęs iš valstiečių, į SPDA atsiųstas iš Lucko-Žitomiro vysk., mokėsi išlaikomas valstybės.

[370] Žr. 164 išnašą.

[371] Taisyta iš *rublilellią.*

[372] <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.

[373] Sic!

[374] *Academia Caesarea Romano-Catholica Ecclesiastica Petropolitana anno academico 1894–1895,* Petropoli: Officina typographica S. M. Nikolaev, 1895.

29.[17r]

1895 VI 12.

Vakacijos už Petrapilio![375]:

Kelione į Varszavą[376] – Czenstakavą ir kitur Lenkų karalystes:

Isz Petrapilio iszvažiůju 11^{kio} Iuniaus vakaru – 10=**je** vałandoje; –

łaikas gražus – szilimos 20° R. – Par Petrapilį važiodamas ant

uliczų daug macziau girtų – sukruvintų – voliolancziujų žmonių «ant»

ant uliczias[377] „Fontankos"; – buvau[378] pas pažįstamą sustojęs –

pona Vinklerą[379]. –

Isz Petrapilio del Akademikų iki Varszavos dave atskyrai dideli

vagoną, – buvome viͤni tiktai Akademikai. – Isz važiůjant isz Petrapilio łabai buvo daug žmonių važiojanczių – ant Vagžało. –

Važiůju isz Petrapilio i Warszavą: –

Ant Stancyjos *„Pondery"*[380] laukiame viͤną vałandą ir 20 minucz{ių –}

iki atejo maszina – kurioje važevo Karalene naszła[381], –

Ant tos stancyjos iki reikia mums važiůti nuejome ir iszsimaudeme upeje **„Wtrajajo"**[382] – kuri įpůła į upę Welikają

priͤ Pskovo. – Vandů łabai buvo sziłtas – oras teipogi. –

Į[383] Vilną[384] atvaževome pavakarį – letas jau lija – oras szaltesnis

biszki buvo; –

Nů Petrapilio iki Dinaburko[385] – gražų viͤtų suvisu nera –,

Nů Dinaburko[386] jau prasideda gražesnios viͤtos; – o visų gražiau-

sios yra apiͤ Vilną – nů Vileikos[387] iki kitos puses, – nů gražumo:

[375] Taisyta iš *Petrapilio:*

[376] Varšuva (Warszava, Warszawa).

[377] Ž. taisytas.

[378] Taisyta iš *buvai.*

[379] Nustatyti nepavyko. Sankt Peterburgo adresų knygoje nerasta tokia pavarde asmens, gyvenančio Fontankos gatvėje. Taip pat nerasta ir tarp Kolegijos tarnautojų.

[380] Ponderai, SP–V gel. st. Pskovo gubernijoje.

[381] Turbūt minima imperatorė Marija [Fiodorovna] (Luiza Sofija Frederika Dagmar, 1847–1928), imperatoriaus Aleksandro III (1845–1894) žmona.

[382] U. Utroja., kairysis u. Velikaja intakas.

[383] Grafiškai panašu į <J> su nosine.

[384] Vilnius (Vilna, Vilnus, Vilniůs, Wilna).

[385] <k> taisyta.

[386] Turbūt <D> taisyta.

[387] Vileika (Wileika), SP–V gel. ir Liepojos–Romnų gel. st. Vilniaus gub., dab. Naujoji Vilnia.

kalnų, słenių, upių, medžių netes akis mirszta, – žiurek tiktai
ir žiurek[388]!!!.....Ant Vagžało Vilnuje – daug macziau Popų[389] su płaukais
iłgais[390] – kuriͤ vaiksziojo po platforma. –
Vakzalas łabai Vilniůje gražus – su stogu stikło. –
1895 VI[391] 13.
Białystok[392] mestas. – Stancyja graži, – //

30.[17v]
Apiͤ Bialistogą daug yra vejo melniczių; žeme gera, –
jodžemė. –
Upė: Vakarinis Bógas[393]˙/. Zachodni Bóg˙/. – płati – krasztai
žemus; – maszina eina par tiltą geležinį – gražei pa-
dirbtas tiltas; – Ant kraszto upės didele žolė, – sodžei – kaip
Liͤtuvoje – gerai iszsižiuria ir tokiame pat padejimę. –
Urodžajei apiͤ Białistoką gražus – rugei ir vasarojis. –
viͤtos be kalnų didelių – visos aplinkybes kaip
Liͤtuvoje – Panvežio[394] pavetę; – miszkų maž tera. –
Nů Stan̓cijos „Łapy“[395] iki Varszavos: žeme menka –
puszes auga mažos – smėlio kałnelei[396], –
N. B. Lenkas Gudyjoje[397] ˙/. k. antai Petrapilije[398]˙/. vaikszczioja nulai-
dęs galvą, – nuliudęs – užsigalvojęs etc. – totarpu lig tiktai
atvažůja i Karalystę[399] tujaus galvą pakeli, linksmas
stojąs; – dainoja savo tautos dainuszkas[400] – rodąs tas
pats žmogus karaliumi stojąs – pylnas paleko puikybes
linksmybes, džiaugsmo, – visas virti pradeda ir t[.] t. –
Namai Lenkyjoje[401] arba triobos tokios pat[402], kaip ir //

[388] <ž> taisyta.
[389] Galbūt <P> taisyta.
[390] Turbūt <ł> taisyta.
[391] Taisyta iš skaitmens *VII*.
[392] Balstogė (lenk. Białystok, Bialistogas, Białistokas) mst. Gardino gub., dab. Lenkija.
[393] U. Vakarų Bugas.
[394] Sic!
[395] Lapai, SP–V gel. stotis.
[396] Turbūt pradėta rašyti *kalni*, bet <i> ištaisyta į <e>.
[397] Pradėta rašyti *Gudi*, bet <i> ištaisyta į <y>.
[398] Turbūt taisyta iš *Petrapilę*.
[399] <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.
[400] <d> taisyta.
[401] Pradėta rašyti <l>, bet ištaisyta.
[402] Turbūt <t> taisyta.

31.[18r]

Liͤtuvoje biszke[403] prastesnes: stogai «isz» sziaudinei – ir gontų, – viͤtomis. – Urodzajei menki, – kvecziukai mažus, – ir menkus. Miszkas maiszitas – nedidelis. – Macziau szalyje kelio arė žmogus: su viͤnu arkliu[404] ir jaucziu![405] – kitas arė sujauczeis[406]. – Sodžei nedidelei. Łaukai daugiaus apsieti kvecziukais; – szniurai (režei) ant łaukų «s» ežiomis suartį ir[407] apsieti. – Miszkų didelių nera, – yra tiktai[408] miszkelei. – Sodžei[409] apsodinti[410] medžiomis kaip Liͤtuvoje. Kertis namų ligios, kaip Zemaicziose, – stogai praszcziaus isz sziaudų uždengtę – Lenkyjoje. – Sodžei retai stovi, – teip važiůjant gełažiniu keliu iszsižiuria. –
Nů Szczepełavos[411] iki Varszavos:
Miszkas maiszitas, – žeme biszki geresne, – vasarojjis[412] geras – rugei vidutine; – visur ligios viͤtos; – viͤtomis rugei, vasarajis ir dobylei – labai[413] gražus iszsižiuria. – Łaukai ant trįjų dalių parskyrti. –
13[kio] Iuniaus mežei, avižos jau iszpłaukejo, – dobyłai //

32.[18v]

viͤtomis jau buvo nupiauti. – Bažnitełes nekurios – «dai –» sůdžiůse – dailiůs – gotiszkamę styliuje. –
Czyževo[414] stancyja. – Płocko dyecezyjos:
Bažniczia dideła – bałta – dwi bonios keliąs ant viso mestelio. Pats mestelis vidutiniszkai iszsižiuria, – slenyje[415] stovi. – Urodzajei vidutinei, – Dvaras szalyje kellio[416] gerai iszsižiuri, – viͤtos ligios; – Kvieczei, – vasarojis – viͤtomis gerais iszsižiuria, – rugei prasti. – Zeme prasta, – smelio viͤtos, – puszes mažos auga. – Viͤno rugei – kito vasarojis – treczio dobilai pasieti[417] – ant to patiͤs łauko;

[403] Taisyta iš *biszki*.
[404] Turbūt <u> įterpta.
[405] Turbūt taisyta iš *jaucziu;*
[406] Sic!
[407] Taisyta iš *suartį*. –
[408] Pirmoji <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.
[409] <o> taisyta.
[410] Turbūt ž. taisytas.
[411] Ščepetovas (Szepietowo), SP–V gel. stotis.
[412] Sic!
[413] <b> taisyta.
[414] Čiževas (Czyżew), SP–V gel. stotis.
[415] Pradėta rašyti *slene*, bet <e> ištaisyta į <y>.
[416] Sic! Ž. taisytas.
[417] Pirmoji <i> taisyta.

˙/.Majakas pastatitas del observacijų˙/. –
Prostynia[418] – stan. – Płocko dyecezyjos:
Saka, kad toje parapijoje yra bažnyczia – matąs ji balta – didele – yra stebuklingas[419] abrozasTraicos Szvencziausios – todel łabai didelei buvu kasmetais atpuskai Traicios SS. – Laukůse urodzajei menke, – namelei teipogi, – Dobilus jau veža; – križei ant łaukų pastatiti[420] – auksztus bet nełabai daiłus, – senus. – //

33.[19r]

Małkin[421] *stacya* : Dyecezija Varszavos:
Zyrnei židžia, – vasarojis vidutinis, – viͤtos dailesnes – miszkel{ei}
puszinei; – rugei ir kveczei žeminei prasti – ; kałnai bałtojo smelio – sacharos – ant jų puszes – ; ježeras. –
Upė „Bógas"– nemaža[422]; – tiltas ant jos gelžinis – daiłus; – krasztai žemus – baltojo smelio daug, – žemė prasta;[423] – sodžei nemažus[424]. – pievos jau iszpiautos; – dalges prastos:
˙/.kaczergos˙/. – miszkelei: puszinelei; jůdaliksniu viͤtomis – daugiausei puszių. –
Zielenec[425, 426] **stacya**[427]: Warszavos: Pati stancya geležinkelio maža,
menka, – murita; žmonis ten važineja «*[428]» su porį arklių, – arklei didelei, bet blogus – iszdžiuvę. – Ratai su viͤnu arklį prasti – be jokios formos. Daug kalnelių baltojo smelio; – namelei mažus – žemaitiszki; – rugei jau balti; – Kiͤkviͤnas **NB** gangrait lenkas moka ir dainoja: „Hej Krakowska – Ty przecódna
„Zemio moja droga.
„Pocóż żeś Ty tak zaryta etc. – . – ["][429]
Tłuszcz[430] **stacya**: maža – menka – netoli nů Warszawos[431]. //

[418] Prostynia (Prostyń), SP–V gel. stotis.
[419] <b> taisyta.
[420] Antroji <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.
[421] Malkinia (Małkinia), SP–V gel. stotis.
[422] Turbūt taisyta iš *nemažu*.
[423] Taisyta iš *prasta:*
[424] Taisyta iš *nemažus;*
[425] Pradėta rašyti *Ze*, bet ištaisyta; <i> įterpta.
[426] Zieleniecas (Zieleniec), SP–V gel. stotis.
[427] Taisyta iš *stancya*.
[428] Turbūt pradėta rašyti <p>.
[429] Pažodinis vertimas: „Tu mano nuostabi, brangi Krokuvos žeme. Ir kodėl gi Tu taip išraižyta [plg. kalnuota]" (lenk.).
[430] Tluščis, SP–V gel. stotis.
[431] Taisyta iš *Warzawos;* <s> įterpta.

34.[19v]

Daug didelių baltujų akacyjų auga, – gražus – kaip
ůsio medžei iszsižiuria. – Urodzajei vidutiniszk$\overset{e}{i}$j$\overset{e}{i}$. –
visur v$\overset{e}{i}$tos ligios. – Pr$\overset{e}{i}$sz Warszavą matąs gra-
ži bažniczia – „Marki"[432] vadinas. –
Miestas Warszavos gražei iszsižiuria – gražiaus nů
Petrapilio (Peterburgo): – Fortai[433] toj matas – «kail» kałnai
arba tikriaus sakant pylimai: metąs į akįs ant
kurių stovi karuimenes ginklai: armotai (działa), –
Ant visos Warszavos pasikelio savo augsztomis bonio-
mis Szv. Križiaus Bažnyczia; – ir daug kitų bažniczių[434]; –
pats miestas ant kalno stovi. –
Stancija Wilnos – łabai didela muro[435] – vidutiniszkai[436]
iszsižiuria: – Važiavau – par Lenkyją iki War-
szavos[437]: linksmei – žmonis patika – meiłus; – oras
szaltas buvo – vejis, daug[438] szaltesnis nů Petrapilio, –
wežejui – vežio mus du: manę ir Kun. Joną Zagórski[439] isz
decezijos Zitomiro – užmokejame už atvežimą nů Wil-
niaus wagzało iki Hotelio „Sasski" devinis[440] griwinas 90 kap.//

35.[20r]

Otelis „Saskis". *Warszawa* 1895 VI 13[.] wałanda 9ta rito. –
Otelis didelis – ant uliczios „Krakowskie przedmieście"– ne
toli nů Semi-
naryjos. – Namai labai didelei – pragivenimas nebrangus: už
celi ant
antro gyvenimo 60 kap. – (6 grywinai) – už petus ant 5 pa-
trovų —

432 Marki, SP–V gel. stotis.

433 <F> nebaigta rašyti.

434 PJ mini Varšuvos bažnyčias 35.[20r], 39.[22r], 43.[24r]. Plačiau apie jas žr. [?], „Ruch budowlany w Warszawie i na prowincji w r. 1893", *PK* 17 (04 14[26]), 1894, 263–266; Hieronim Brzóz, „Konsekracja kościoła ś. Aleksandra w Warszawe", *PK* 32 (07 28[08 09]), 1894, 508; [?], „Z kościoła śś. Piotra i Pawła", *PK* 35 (08 18[30]), 1894, 554–555; [?], „Powięcenie koron do obrazu", *PK* 20 (05 07[19]), 1898, 315; [?], „Installacye w kapitule metropolitalnej warszawskiej", *PK* 26 (06 18 [30]), 1898, 415.

435 <m> taisyta.

436 Pradėta rašyti *vidutine*, bet <e> ištaisyta į <i>.

437 <W> taisyta.

438 Pradėta rašyti <a>, bet ištaisyta.

439 Žr. 369 išnašą.

440 Pradėta rašyti <g>, bet ištaisyta.

60 k. (6 grywinai[441]) – petus geri; už porcija arbatos 30 kap. (3 grivinai), –
Tarnai labai pakłusni; – giventi[442] gali. Saka, kad „Europos" Otelis
dar geresnis bet viskas ten brangiaus. – Yra jis netoli[443] nů Saskio.
Bažniczia Seminarijos ˙/. seniaus Akademijos[444]˙/. – Murai
seni, – daug altorių, – užłaikyta widutiniszkai, – wargonai geri –
zakristija maža; – po miszių reikia užsiraszyti warda ir pavardę. –
Zmonių prastomis diͤnomis yra bažnyczioje. –
Seminarija. Pri Rektoriaus arba Inspektoriaus įeiti negali
tėsei: reikia pirmiaus padůti szvaicarui „kortikį wizitawą" –
tas nesza priͤ viͤną o paskui pasaka ar galima[445] yra, ar ne. –
Seminarija užema senowes Warszavos Akademijos murųs:
ant dwiͤjų gyvenimų: – salios lekcijų[446] – ne łabai didelos; – sołai
klerikų prasti – senowes – paredimai ir aptaisimai salių –
ne labai mundagei užsilaiko: katedras «maža» nera – «sena» sołas – senas; – abros[.] teipogi
apdu{k[447]. .....}? //

36.[20v]

Dwi salios. Cielių klerikams daug yra – gyvena po du, –
bibiotekas[448] (4rias)[449] kelias turi – wiͤna uždarita kurczai, – aiksztis (widok)[450] isz Seminarijos łabai puiki – iszeina
ant Wisłos; – Seminarija turi daržą – isz to teipogi
graži aikszti s[451] – ant Wislos. – Klerikų buvo ekzaminai, –
jau paskutinei. Isz viso klerikų apiͤ 60 žmonių –
(bodai). Wiͤni waikszczioja sutonais o kiti su płoszcziukais wokiszkais apsiredi[452], – bet wisi meiłus[453] –

[441] Pradėta rašyti *gri*, bet <i> ištaisyta į <y>.
[442] Turbūt pradėta rašyti *ge*, bet <e> ištaisyta į <i>.
[443] <l> taisyta.
[444] Varšuvos katalikų dvasinė akademija uždaryta 1867 metais.
[445] <g> taisyta.
[446] Pradėta rašyti *lekcii*, bet <i> ištaisyta į <j>.
[447] <k> taisyta.
[448] Sic!
[449] Įterpta.
[450] Vaizdas (lenk.).
[451] <a> taisyta.
[452] <d> taisyta iš <i>.
[453] Turbūt pradėta rašyti *mel*, bet ištaisyta.

man pasirode. – Graži Seminarijos – Klerikų kopliczia – abro-
zas Altoriuje Motinos Sopulingos ir Szirdis IEzaus – (Iu-
niau{s}[454]
menesyje[)]. – Nů duru toj – trįs katedros: del rektoriaus[455],
Inspek.
ir Prefekto. –
2. (Saski Ogród.) Sasų[456] daržas. Łabai didelis – dailei
užłaikytas – viduryje mesto, – jamę yra prudas – gulbes
jůdos ir baltos płauka – antis – darželei labai gražus –
daug wisokių moksło paveiksłų (figur) – kerteje kałnas
wandenio (rezerwuar), – didela fontana – aplink lia-
vai – «sp g» rija wandenį. – //

37.[21r]
Karalių namai[457] (pałocius). Namai neaukszti – ant
dwejų gywenimų – bet płatus keturkantoli – ant Krakuvos
prisz-
mieszczio[458]. Įeiti į jas gali tiktai turentęs daleidimo nů
wiresniojo tų namų. Wiresnisai gywena tůse namůse. –
Karaliszkas pałocis gerai yra užłaikytas, bet daug gerybių
jau jame nera. – Daug jamę yra gražių ir dailių salių:
apatinę gyvenimą užema Kareiwei; – ant antro Jenerolus
Gubernatorius („Szuwalow")[459]. – Ant antrojo gyvenimo salios
karaliszkos[460] iszmaliavotos dailei ir gražei. Malevojo
Malioris *„Baczoreli"*[461]. – Salios:
1. Malinowa ·/. avetine·/. sėnos szylkais iszmusztos rausvais. –
2. Tissowa ·/. tisava·/. mego pakajus karaliaus Stanisl. Au-
gusto, –

[454] <n> taisyta.

[455] <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.

[456] Sic!

[457] Varšuvos Karalių rūmai XIX amžiaus 2 dešimtmetyje tapo Rusijos valdžios atstovų rezidencija. Prarado didelę dalį meno vertybių, pvz., rašoma, kad generalgubernatorius Hurko (žr. 78 išnašą) išvykdamas išsivežė keramikos krosnis ir kita. Žr. *Aleksander Kraushar,* Zamek Królewski w Warszawie, *Poznań-Warszawa-Wilno-Lublin: Nakład księgarni św. Wojciecha,* 1924, 17, 19, 24, 41; PJ minimų rūmų salių aprašymai pateikiami 27–32 puslapiuose.

[458] Gatvė Krakowskie Przedmieście.

[459] Žr. 77 išnašą.

[460] Pirmoji <s> taisyta.

[461] Marcello Bacciarellis (1731–1818), karaliaus Stanislovo Augusto Poniatovskio rūmų dailininkas. Žr. Teresa Pocheć-Perkowska, *Wilanów. Galeria Portretu Osobistości Polskich*, Warszawa: Voyager, 1995, (be puslapių numeracijos).

sienos szilkines fijołkavo[462] kolerio, – (fioletawy jedwab'). –
gražus yra dziegorius – abrozas su dalgę – smertį primena – .
3. Geltona salia (żułta). – Senos – kreslai, kanapos szilko gełtono. –
4. Graikų[463] (grecki pokuj[464]), – gražus dziegorei. –
5. Trono (sosto) salia. Portretas Mikalojo I ant arklio – uz porteroto „tronas" dar...
stałas[465] labai brangus (mozaikowy.). – //

38.[21v]
Priͤ Sosto salios yra pakajus (gabinet) isz szmotelių padłaga – kvetkůse, – sienos pazałatitos – dziegorei – paveikslai Rimiszki (rzymsk{ie}
statue[466]) «be» łabai dailei wiskas padirbta[467]. –
6. Ricorių salia. Sienos ir kreslai atłoso. – Senelis ten yra su dziegoriu ir dalgi – smertį primena – isz antros puses Aniolas sutrubu[468]. –
7. Raudonas pakajus. – seniaus wadintos marmuro: – marmurą ir ricorių paveikslus pajeme[469] wiresnybe. –
8. Kolumnowa sala (Banketine sale). – filorei marmuro – gełtoni[470] – ant łubų Biblijos paveiksłai dailei iszmalewoti, –
Jsz «wi» viso 300 pakajų. – Paveiksłas St. Augusto yra.
Biblioteka užema dabar kareiwei, – pirmiaus bilertas[471] buvo – Szendiͤną kareivei puda pałacį! – Szkada! –
4. *Wilianowas*[472]. Palocius Jona Sobėskio – daug gražų[473]

[462] <j> taisyta.
[463] Galbūt pradėta rašyti *Ga*, bet ištaisyta.
[464] Sic!
[465] Antroji <s> taisyta.
[466] Pirmoji <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.
[467] Turbūt antroji <a> taisyta.
[468] Sic!
[469] <p> taisyta.
[470] <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.
[471] Galbūt biliardas.
[472] Vilanovas (lenk. Wilanów, Wilianovas), buvęs Milanowo kaimas netoli Varšuvos, pervadintas *Villa Nuova*. Karaliaus Jono III Sobieskio (1629–1696, karalius nuo 1674 metų) rezidencija. Parkas ir rūmai statyti 1677–1686 metais, ne kartą perstatyti. 1805 metais Stanisławas Kostka Potockis įsteigė juose vieną pirmųjų muziejų Lenkijoje. 1892 metais rūmus paveldėjęs Ksaweras Branickis tęsė kolekcionavimo ir eksponavimo tradiciją. Žr. Teresa Pocheć-Perkowska, *Wilanów. Pałac*, Warszawa: Voyager, 1994 (be puslapių numeracijos); Pocheć-Perkowska 1995, (be puslapių numeracijos).
[473] Ž. taisytas.

yra daiktų: Popiežiaus Inocento XI Stałalis (biórko) – atsiųstas Jonui Sobieskiui; – Rože[474] Popiežiaus atsiųsta.
Į Wilanową reikia važiůti uliczią „Aleją Ujazdowską[475][“], –
Daug yra ko matiti, bet mes pawakarį nuvažewome //

39.[22r]
maž te galejau apžiureti – nů Warszavos 6 wiorstai[476]. –
1895 VI 14.
5. Katedra Warszavos. Netoli nů Karaliszko palociaus. – Seniau{s}
murai Iezawitų. Isz oro puses ne łabai dailei, bet widuje
graži – gotiszkamę styliůje[477] – atnaujenta – gražei iszsižiuria[478] –
Szendiͤną buvo įejimas į bažniczią I. M. [Kun.] Arcywiskupo Warszawos Kun. Popielio[479] – pagrįžųsio isz Rimo. –
Oras nelabai gražus buvo letus[480] lijo: I. M. [Kun.] Arcyviskupas
atvaževo. Zmonių buvo pylna bažniczia – daug buvo kunįgų –
prałatų – Semenarijos[481] Klerikų. Draugyste literatorių su
žvakemis – frakůse – baltamis[482] pirsztinelemis etc. apsiredę, –
pasitiko priͤ durų didžiujų I. M. [Kun.] Arcywiskupa. – Užgėdojo „Te Deum“[483]. – Sufraganas Wiskupas Kun. Ruszkevycze[484] su asistenciją toj[485] iszejo isz zakristijos ir atłaike miszia{s}
kurioms «co» Koncelebravojo I. M. [Kun.] Arciviskupas. –
Łaike Miszių szventų giedojo koras – bet nedailei[486] – Miszias
giedotos buvo ne bažnitiszkos (niekościelny[487]). – Po Miszių I. M. [Kun.] Arcyviskupas pasake pamoksłelį (savo łaibu bałsu), kurio prasme toki[488]: //

[474] <ž> taisyta.
[475] <U> taisyta.
[476] 1 varstas – 1,067–1,08 km.
[477] Taisyta iš *styliůse.*
[478] <ž> taisyta.
[479] Wincenty Teofil Popiel (1825–1912), Varšuvos arkivyskupas nuo 1883 metų.
[480] <t> taisyta.
[481] Sic!
[482] Taisyta iš *baltais.*
[483] Žr. 325 išnašą.
[484] Kazimieras Ruškevičius (Kazimierz Ruszkiewicz, 1836–1925), Varšuvos vyskupas sufraganas nuo 1884 metų.
[485] Turbūt ž. taisytas.
[486] Galbūt <a> taisyta.
[487] Taisyta iš *nekościelny;* <i> įterpta.
[488] Turbūt <t> taisyta.

40.[22v]

„Kadą Apaształai[489] visi buvo sisirenkę – viͤna karta – I. Kristus pakła{u-} sio Szv. Petra, sakidamas: Petrai[490] ar tu myli Manę... ir teip po trįs kartus kłausio. O kadą Szv. Petras atsake Viͤszpati, Tu žinai, jog asz tavę myliu, – tomet pasakė jam: „tvyrtink brolius tavo."[491] Tvyrtina Szv. Petras Szventus apasztolus. Biego priͤ jo rodos kłausti. Po smiertiͤs Szv. Petro užstojo ja įpedinei Popiežei – kuriͤ sedžia[492] ant sosto Szv. Petro. Priͤ to sosto bėgo žmones par visus amžius ieszkoti tvyrtybes[493], rodos, palinksminimo ir t[.] t. Todel ir asz pasirosziau antrą kartą eiti priͤ katedros Szv. petro[494] anais keleis, kureis ejo Szv. Wojcechas (Albertas), – Jonas kantas[495] ir kiti. Turiu visu pirmu padekovoti J. M. Cecoriui ir viͤtiniai viresnybei, kad manę be didelių kliuczių manę iszlaide. Rimę pas Tevo Szvento buvau priimtas łabai meiles[496] „cum osculo[497] pacis"[498]. Jeszkojau pas jį rodos, – tvyrtybes etc. – Wisiͤms Tevas[499] Szv. atsiunczia pałaiminimą. Todel visi visu{pirmu} kapitula, bukite diͤvobaimingi[500], – pakłusni I. M. Ciec{oriu!} ir visi Krikszczionis katalikai pasimelskite už Tevo Szv. už I. M. Ciecoriu! – O dabar dūsiu jum pałaiminima["]. – (Už giedojo basu – balsu driutu.). – 6. Pałocius wadinamas „Belvederskas"[501] už Warszavos – pastatitas didelamę miszkę (daržę) – baltas ne didelis – gyvena jamę Jenerołas[502] Gubernatorius Szuvałovas. – Pałocių tą pastate Iozapas Poniatauskis[503], – Karalis paskutinis Lenkų. –

[489] Turbūt pradėta rašyti *Apaszl*, bet <l> ištaisyta į <t> .

[490] <e> taisyta.

[491] Plg. Jn, 21, 15–17.

[492] Turbūt <e> taisyta.

[493] Pradėta rašyti *tvi*, bet <i> ištaisyta į <y>.

[494] Sic!

[495] Sic!

[496] Sic!

[497] <o> taisyta.

[498] Su ramybės bučiniu (lot.).

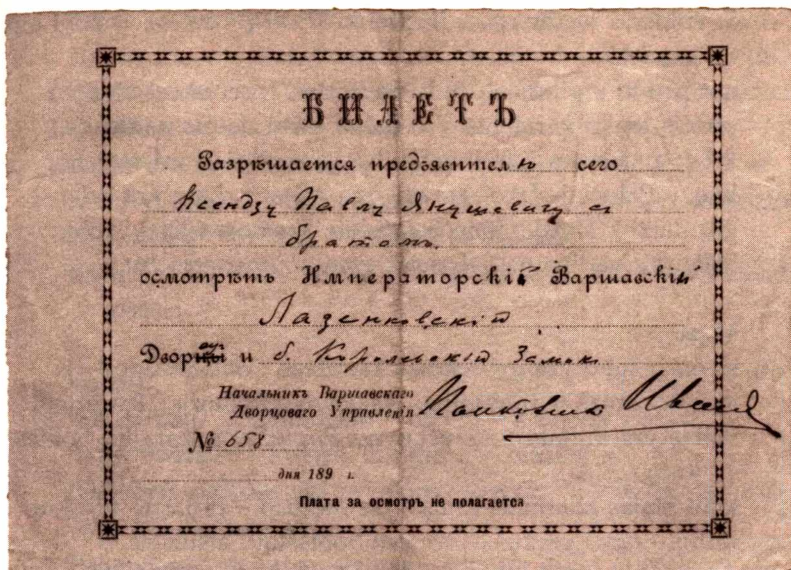
[499] Turbūt pradėta rašyti *Ti*, bet <i> ištaisyta į <e>.

[500] <d> taisyta.

[501] Belvederis (lenk. Belweder) pastatytas dar iki karaliaus Stanislovo Augusto Poniatovskio, taigi PJ netikslus.

[502] Turbūt pradėta rašyti *Janel*, bet <l> ištaisyta į <r>.

[503] Józefas Poniatowskis (1763–1813) karaliumi nebuvo.

БИЛЕТЪ

Разрѣшается предъявителю сего

Ксендзу Павлу Янушевичу съ

братомъ.

осмотрѣть Императорскій Варшавскій

Лазенковскій

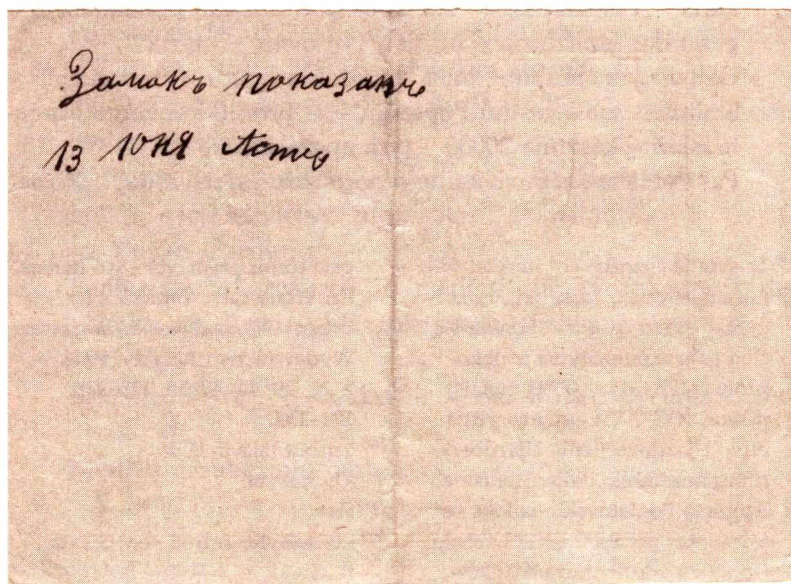
Дворцы и б. Королевскій Замокъ.

Начальникъ Варшавскаго
Дворцоваго Управленія

№ 658

дня 189 г.

Плата за осмотръ не полагается

Замокъ показанъ

13 Iюня

17, 18 PAV. Bilieto į Lazenkų rūmus abi pusės. 114 × 156 mm; KAKA: b. 470, neįsegta, be lapų numeracijos

7. Pałocius wadinamas „Łazieńki“[504, 505] (Pirteles), – stovi ant vandenio
ant prudo – pilimas prudę padirbtas, – seniaus buvo ten
pirteła lenkų karaliaus. – o dabar łabai daiłus pałociu{s.}
Priͤ to palociaus Karalius Gudų Alexandras I priͤstatė cier-
kvę. – Pałociuje łabai gražios yra sales ir daug yra br{an-}
gių daiktų: stałalis Jono Sobieskio: kasztoja 60000 rublių; –
Salia yra vadinama *Salamona;* wysas atmusztas ant //

41.[23r]
sienų ir łubų yra gyvenimas karaliaus Poniatauskio –
jo iszkielimas ir nupulimas. Malewojo Malioris „Baczorelli“.
Stałas yra Sudabro atsiųstas nů Popiežiaus Karaliui Sobies-kiui; –
kitas stałas karaliaus Enriko isz medžio – prīłaisto visokių
forbų – łabai gražus, – teippat Sobieskiui atsiųstas. –
Trįs wazos, už[506] kiͤkviͤna užmoketa yra po 3000 r. – nupirka
karal[507]. Poniatauskis. – Kanapos ir kreslai dar poniatauskio[508]
gerai dar iszsižiuria – turi jau 110 metų; – atłosa[509], –
Galerija yra abrozų; – daug yra visokių figųrų – «*» Juditos[510]. –
Staliukas yra kitas nů Popiežiaus su Erbu (Herbem) – Ponia-
tauskio – kasztůja 30000 – (yra apczeritas). –
Pas Poniatauski buvo kamerdinoris (lekajis) pavarde[511] „Rixas“

[504] Taisyta iš *Łazeńki;* <i> įterpta.

[505] Lazenkos (lenk. Łazienki). PJ matė Stanislovo Augusto Poniatovskio laikais perstatytus ir dekoruotus (1788, 1792–1793 metais) rūmus. XVI–XVII amžiuje pirtis buvo Ujazdovo (lenk. Ujazdów) rūmų ansamblio dalis. Stanislovo Augusto Poniatovskio laikais suformuotas savarankiškas Lazenkų rūmų ir parko ansamblis. Dalis meno vertybių dar Stanislovo Augusto Poniatovskio nurodymu 1795 metais buvo išvežta į Gardiną, vėliau – į Sankt Peterburgą. Nuo 1817 metų – rezidenciniai rūmai, parkas tapo centriniu miesto parku. Beje, PJ minimo Kinų kambario aprašymuose rasti nepavyko, o stačiatikių koplyčia prie rūmų pristatyta 1846 metais. Žr. Władysław Tatarkiewicz, *Łazienki Warszawskie,* Warszawa: Wydawnictwo Arkady, 1968, 7–20, 29, 44, 49–50, 125–128, 131–132.

[506] Turbūt taisyta iš *uk.*

[507] <l> taisyta.

[508] Sic!

[509] <ł> taisyta; antroji <a> taisyta iš <i>.

[510] ST Juditos knygos herojė. Juditos istorija buvo populiari XV–XVII amžiaus dailėje. Žr. *Krikščioniškosios ikonografijos žodynas,* sud. Dalia Ramonienė, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1997, 125–126.

[511] Pradėta rašyti *pave,* bet ištaisyta.

turejo jis kelis pakajus; – sziͤndiͤną tiͤ pakajai vadinas „Rixo“.
Sienos atłaso; – Pakajelis del miego su atłosu dangiszku (nie-
bieskiego koloru) iszmusztas; – Toks pat yra dar kitas paka-
jukas
dabar rokojas Ciecorenes. – Kitas pakajelis del Ciecorenes:
zerkalas didelis (Poniatauskio); – dziegoris; – sienos iszmusztos
su leonską[512] materią – (viszniavo kolerio). –
Kinų pakajis – ant sienos Pekino miestas; – cze yra stałas ir
kresłai //

42.[23v]
buktai patiͤs poniatauskio[513] dirbti! – komoda yra isz
rožes medžio; – kresłai su atłasu; – mažus; –
Giełtonas pakajus del priemimo sveczių[514]; – dziegoris yra
«d*» dar Poniatauskio. –
Pakajukas[515] del atsiulsejimo – cze yra Zofia Potocka –
Angliczanka[516]. –
Pakajukas del užsiͤjemimų Ciecoriui – sienos su atłosu
žalį iszmusztos. – Priͤszpakajuje yra abrozas: Me-
džiojimas Napoleona I Karaliaus[517] ant tigrų –
abrozas łabai gražus. –
Walgimo Salia – didele – marmuro – filoriai margus
aplink – toje saliͤje yra paveikslas[518] Poniatauskio
isz baltojo marmuro. –
Padłagos łabai grožios[519]. isz medžio – ůžało – isz szmoteliu –
vainikai isz dirbti. – Mazgoja jas su spiritusu. –
1895 VI 14.
Botanikos daržas.[520] – nedidelis, – netoli nů Pałociaus Łazeń-
{ki, –}
Medžių užrubežinių maž teyra. – //

[512] Taisyta iš *leonsku*.
[513] Sic!
[514] Turbūt pradėta rašyti *svi*, bet <i> ištaisyta į <e>.
[515] Turbūt pradėta rašyti *Pakal*, bet <l> ištaisyta į <j>.
[516] Nurodomi galerijoje buvę du Potockių giminės moterų (iš Stanislovo Augusto Poniatovskio rūmų aplinkos) portretai, tačiau jie nedetalizuojami. Žr. Tatarkiewicz 1968, 94.
[517] Pradėta rašyti <k>.
[518] Taisyta iš *paveikslai*.
[519] Sic!
[520] Buvusio Lazenkų parko dalis 1818 metais suformuota kaip Botanikos sodas. Žr. Tatarkiewicz 1968, 133.

43.[24r]

a) Bažniczios: Szaritkų[521] – krokuvos[522] uliczios[523] – daili bažnitełe – ne łabai didele,–
par menesi Iunii yra atpuskai. –[524]
b., Szv. Križiaus bažniczia – łabai didela «yr» ir graži, – oristokra-
cijos; – ambona isz gelažes dirbta – zokonikas dirba; – Altorei
wisi pazałatiti, – Bažniczia łabai graži – ni atimti ni prideti[525] –
wisi artistai saka – reikalauja atzalatiimo. –
Wisų Szventų bažniczia[526], – wisudidžiause bažniczia ant Lenkų žemes, –
1½ miliono rublių kasztos – dar nepabaikta, – altoris 20000 r[527]. –
c.) Bažn. Szv. Alexandro[528], – dailus, – po kaires puses yra koplicze –
Liͤtuvei fundavoja ir užłaika. –
d.) Bažn. Szv. Petroir[529] Povilo[530] – (Kościól na Koszykach)[531] – łabai graži ir
dailį – dar nauji – malevota[532] – styliuje Romenų (Romański.). –
daug isz szalių koplitelių łabai dailių[533] – kiͤkviͤna užłaikita
yra par didelius Ponus; – 90000 rublių ant tos bažniczios –
Cze ir Wilianovę yra labai brangios ir grazios[534] stacijos. –
e.) Kopliczia grafenes (Potockienes) (Przedzieckienes) – gotikas ne-
visziskai, – kasztoja[535] 25000 tukstanczių; – zakristijos durįs
po 3000 rublių jodo ůžało, – szendiͤną dar brangiaus kasztovoja –
Aniolas isz Parižo kasztoja 3000 r. – Abrozas Szv. Jozapo su vaikeliu 300 r. – //

44.[24v]

Vargonais isz Parižiaus. – Sklepi pakavota Motina. –
Cukiernia buvo – Petelna[536] – aiksztis graži. –

[521] Žr. 434 išnašą.
[522] Sic!
[523] Žr. 458 išnašą.
[524] Eilutė įterpta.
[525] Galbūt <t> taisyta.
[526] Žr. 434 išnašą.
[527] Taisyta iš *20000 –* .
[528] Žr. 434 išnašą.
[529] Sic!
[530] Žr. 434 išnašą.
[531] Žr. 434 išnašą.
[532] <v> taisyta.
[533] Galbūt taisyta iš *dailiu*.
[534] Sic!
[535] Taisyta iš *kasztoje*..
[536] Nustatyti nepavyko.

1895 VI 15.
Isz Varszavos į «P» Czenstakavą. –
Piatrakovas[537] miestas nepardaug didelis, – 4 bažniczios[538], –
viͤtos ligios – rugiei vidutinei – vasarojis geras. –
Rudnikai – daug vopnos degina – didelei peczei, –
Radomas[539] nedidelis mestelis[540]. –
Czenstakava. –
Priͤsz Czenstakava[541] matąs senoves pylys „Olszyń" –
ginias ten Karpinskis[542]. –
Kliosztaris Paulinų[543]. –
Rumai[544] labai dideli – sienos muritos ant keturių gal.
ir auszcziaus sieksnių apiͤ visa Klosztorį; – Bažni-
czia aukszti; isz oro puses labai graži iszsižiuri –
isz vidau[545] tiktai didela – kelios yra kopliczios, –
Kopliczia – kurioje yra stebuklingas abrozas Mo-
tinos Szvencziausios – yra szalyje bažniczios isz //

45.[25r]
kaires puses – ne par daug didela – geležinai yra
vartai priͤsz prezbiterią, – abrozas didziajamę
kopliczios Altoryje[546] – nedidelis – tamsas – Motina
Szvencziause labai meilei iszsižiuria – daug labai ant
jos abrozo votų aukso ir sidabro: – dziegorelių, žedų, – bron-
sletų etc. ir t[.] t. – Atidaro tą abroza nů 6 vałandos rito
ir laiko atidaryta[547] iki 12**kos** valandos diͤnos. –
Zmonių buvo daugybe: – Penkios kanpanijos atejo:
isz prusų – Varszavos gubernios – Kelczių – Liublino ir t[.] t[.]–
Łaikę Miszių giedotinių koras gieda: du ant skripkų,
du su balsu ir viͤnas ant vorgonų: – koras tas iszeina
kaip kaczių muzika, – Kompanijos iszeina pasi-
tikti Kun[.][548] paulinas su muzika – 6 žmones su triubomis. –
Zmonis karsztai[549] łabai meldžias, pola ant veido ett[550].

[537] Piotrkovas (Piotrków).
[538] <b> taisyta.
[539] Turbūt minimas mst. Radomskas.
[540] <l> taisyta iš <t>.
[541] Pradėta rašyti *Czensk*, bet <k> iš-taisyta į <t>.
[542] <k> taisyta.
[543] Žr. 14 išnašą.
[544] Ž. taisytas.
[545] Sic!
[546] Pradėta rašyti *Altori*, bet <i> ištai-syta į <y>.
[547] Trečioji <a> taisyta.
[548] Ž. įterptas.
[549] <t> parašyta be skersinio brūkš-nelio.
[550] Sic!

Łabai graudina[551] vieta yra – verta nuvažiůti ir
pasimelsti. Szemetą par Sekminias – 21 mojaus
pagal Gudiszko kalendorios o 2 Jiuniaus pagal Lenkų[552] trįs
stebu-
kłai aiszkus gazetose net visose buvo apraszyti. – //

46.[25v]
Pats macziau lazdas naujas paliktas turtų pakajuje
(w skarbcu)[553]. –
Semetai łabai daug kompanių atejna į czenstakawą[554] –
Ant pilimų priͤ klosztariaus stovi paveiksłas kunigo
Kordeckio[555], kurs gine kliosztorį nů szvedų. – 1655 m.
Gime jis 1604 m. mire 1672 metůse. –
Viresnise (przeor.)[556] Kliosztariaus[557] Kun. Paulinas Rejmanas[558]
prieme mus labai meilei į Kliosztorį[559] ant nakvynes, –
vakarenę (wieczerze) **15kio**[560] «va» ir pietus 16 kio valgiome
su Paulinais draugę Refektoryje Koributo t. y.
tamę pakajuje, kuriamę Mikołas Wiszniewie-
ckis[561] veselias savo kelo – m. 1796. –
Czenstakavos turtai:
Abrozaz isz Rimo atsiųstas, – kielikas (puchar) nů turku atim-
tas Iono Sobieskio, – Križius – nukrizavotas I. Kr. – Reliquios
Szv. Iono Nepomuccno – Isz bursztyno Motina Szvencziausi, –
1600 r. – Altoris mazas[562] Szv. Kazimero, przesz kurį mels-
dovos, –
– Arnatas Zigmunta III[563] 1622 r. – ant vidurio perłai; – //

[551] Antroji <a> taisyta.

[552] Žr. šiame leidinyje publikuojamo Vilmos Žaltauskaitės straipsnio „komentarų rengimo principai“, p. 65.

[553] Lobynas aprašytas žr. S. [?] K[ętrzyński], „Częstachowa“, *Podręczna encyklopedia kościelna* 7–8, Warszawa: Skład główny w księgarni Gebethnera i Wolffa, 1906, 290–293. Deja, daugelio minėtų turtų tiksliau nustatyti nepavyko.

[554] Sic! <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.

[555] Klemensas Kordeckis (1603–1673).

[556] Vienuolyno vyresnysis (lenk.).

[557] <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.

[558] Tiksliau nustatyti nepavyko.

[559] <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.

[560] Ž. taisytas.

[561] Mykolas Kaributas Višnioveckis (1640–1673), Lenkijos karalius ir didysis Lietuvos kunigaikštis nuo 1669 metų. PJ nurodoma jo vestuvių data klaidinga.

[562] Sic!

[563] Zigmantas Vaza, Zigmantas III (1566–1632), Lenkijos karalius ir didysis Lietuvos kunigaikštis nuo 1586 metų.

47.[26r]

Arnatai karalaiczių Sobieskio Sunų su brilantais: Iokuba, Iona ir Konstanto[564]. – 200 metų. – ginkłai turkų – Iono Sobieskio, – dwi łazdos szių metų iszgiditų stebuklingai ligonių priͤ abrozo Motinos Szvencziausios. – Rubialei Motinos Szvencziausios[565]: viͤna isz briliantų[566] – o kita isz perłų – szemetą isz perłų yra uždeta, – tůs rubialius iszdyrbe zokaunikas Makaras Szybkauskis. – Tacos Iono Sob. – Del szobles maiszelis (pochwa) brangeis akmenineis iszsodintas, – Abrozas – isz důnos – V. IEzaus – kalinio[567] padirbtas, – Križius Arcyviskupo Gintowto[568], – Bułovos[569], – kielikach[570] Kunigaikszczio Liubomirskio, – 1700 m. – Monstrancija karaliaus Zigmunto, – tikro aukso, – Kun. Kordeckis isz aperų padare ją. – Ałtorelis Iokuba – Sobieskio, – Arnatas marszalko Dęchoso – patiͤs rankų darbas – figuros ant to arnato isz kanapes siułų, – Guido Petras Kardinołas aperavoja arnatą rankų darbos, – Arnatas karalenes Iadwigos – 500 metų – 1380 m. padirbtas, – pati savo rankomis jį padirba su figuromis, – //

48.[26v]

Monstranciją Zokonikų Paulinų, – Abrozas isz pradžios XII amžiaus Aniołai[571] iszmalevoje Graikų maliorei – Arnatas visųseniausis[572] – kartu su abrozu Motinos Szvenczia. atvezsztas – į Czenstachawą – jau 500 metų – daugiau{s –} rankų darbas su figuromis[573] – križius isz perłų. – viduryje abrozas Motinos Szvencziausios; – Križius Karolio Boromeuszo – Monstrancya labai graži. – 1500 Zygmuntas I – łabai gražus križius – po križiumi Szv. Ionas Ap. ir Motina Szv. – lazda ir Rožanczius Radziwilo Sierotka – kurs vaikszcziojo į Rimą ir[574] į Žemę Szventą. – – Daug rožanczių, karunkų – malachito ir kitų brangų akmenių. – Arnatų rankų darbo

[564] Jono III Sobieskio ir Marijos Kazimieros (1641–1716) sūnūs.

[565] <o> taisyta.

[566] Taisyta iš *brilantų*; <i> įterpta.

[567] <l> taisyta.

[568] Aleksandras Kazimieras Gintautas (Aleksander Kazimierz Gintowt, 1821–1889), Mogiliavo arkivyskupas metropolitas 1883–1889 metais.

[569] Nustatyti nepavyko.

[570] Sic!

[571] Turbūt <a> taisyta.

[572] Sic!

[573] Ž. taisytas.

[574] Turbūt pradėta rašyti <į>.

labai puikių. – «Z». Dziegoris 1683 m. paimtas pas Wiednę[575] – kresłas XV amžiaus Kazimero Karaliaus. – Kapa yra, arnatas ir dalmatikas 12 zokonikių dyrbo 12 metų –[576] aperavotas yra isz Warszavos – atidave Kun. Kanaun. Krasauskis. – Makaras Szybkowskis – zokon. – padirba isz perłų arnatus – ir su briliantais[577] jus[578] dar papuikina – Yra teipagi dziegoris paimtas isz //

49.[27r]

Wiednio roda jis: dalis metų, – menesius, – nedelias – diͤnas – metus – valandas ir t[.] t[.] – dabar pagendę – neks negali jo pataisyti. – Yra knigineje fundavota karuna 1894 m. – Motinos Szvencziausios – kasztůja 5000 Rub[579]. dirbta yra Krokuvoje nors parodita Warszava. – Czenstakave yra dar trįs bazniczios: Zigmunto, Barboros ir N[580]... Priͤ Bažniczios Szv. Barboros yra szulnis stebu-–klingas, kurs atsirado, kaip gusitai[581] – atskalunai pjove zokonikus ir jůs troszkino. – Miestas ne mažas – daug yra fabrikų. – Priͤsz mano atvaževimo į Czenstachawą buvo cze atvaževę 8 asabos auksztesnios kilmes isz Woketijos: prezidentas Szlionsko, prezidentas Opulskos rejencijos, – kunigaiksztis Hohenloe, kunigaiksztis ant Reciborzu etc. – Isz važevau isz Czenstakavos Po petų 4 vałandoje. – Gieležinkelis Viͤdnio yra łabai gera{s} eina maszina łabai graitai ir nekrato. –
1895 VI 17.
Grodno[582] gubernia. – kałnai – słenes – kaip Zemaicziůse. – //

50.[27v]

Stan. Kuznica[583, 584]. Bažnitele graži – miestełis[585] – Grodno redibos –

[575] Viena (Viͤdnis, Viednis), Vienos mūšis įvyko 1683 09 12.
[576] Taisyta iš *metų*. –
[577] Taisyta iš *brilantais*; <i> įterpta.
[578] Sic!
[579] <R> taisyta.
[580] Minimos penkios Čenstakave buvusios bž.: parapinės – Šv. Zigmanto ir Šv. Barboros, vienuolyno – Šv. Kryžiaus, filijos: Šv. Roko ir Švč. Mergelės Marijos. Žr. Pątnik [?], „Z Częstochowy“, *PK* 41 (10 01[13]), 1898, 651–652; M. J. [?], „Kościoł ś. Barbary w Częstochowie“, *PK* 52 (10 17[29]), 1898, 825–826.
[581] <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.
[582] Gardino gub., Gardinas, gub. centras, dab. Baltarusija.
[583] <z> taisyta.
[584] Kuznica, SP–V gel. st. Gardino gub., dab. Baltarusija.
[585] <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.

nedidelis – aplink kałnai – žeme isz molio, smelio ir kitokios viͤtomis. – Grodnas pats ant upes[586] – namai seni – nedidelei; – nů Vilniaus puses dailiaus[587] iszsižiuria – : namų yra muro, – viͤtos aplink gražiůs – kałnotos, – łaukai prasti. –
St. Porzecze[588] – saka visi, kad cze łabai gardi arbata – geriau, bet nełabai man pasirode gardi[589] – gal del to kad ne buvau iszsimegojis! – Zeme aplink prasta[590], – isz smelio bałtojo kałnų daug, – urodzajei prasti[591] – yra ten didelis Ežeras[592]. –
St. Orenai[593] – žeme prasta[594] – smelei – kalnota etc. –
Lendrarava[595, 596] – viͤtos łabai puikios – rugei – prasti – vasarojis geras[597]. –
Gražios uliczios ir ant jų pastatiti namai:
Warszavoje[598]: Ujazdauska aleja –
Nowy świat ir
Krakuvos przedmieście. – //

51.[28r]

1895 VI 17. Koszedarůse[599] łaukiau 8 vałandas maszinos į Radviliszki – atejo 10**toje** vakaro. –
1895 VI 19.
Buvau Kurszėnůse Kauno redib. – Szaulių pav. – laukti I. M. Kun. Viskupo M. Palliuliono[600, 601]; – atvaževo pavakaryje apiͤ 10 vałanda; – kunįgų ir žmonių buvo daug – kunįgų apiͤ 30; – I. M. [Kun.] Viskupas paskutinioj[602] jau viͤtoj atvaževo; – pradejo nů Szauliu, Paszvitinio – Joniszkio etc. – iki Kurszenų. –
Kurszenai mestełis nedidelis ant upeles[603] –

[586] U. Nemunas.
[587] Galbūt antroji <i> taisyta.
[588] Parieče (Porieczje), SP–V gel. st. Gardino gub., dab. Baltarusija.
[589] <d> taisyta.
[590] <p> taisyta.
[591] Turbūt <p> taisyta.
[592] Loto ežeras.
[593] Varėna, SP–V gel. stotis.
[594] Taisyta iš *prasti*.
[595] Virš pirmosios <r> parašyta <v>; turbūt norėta parašyti *Lendvarava*.
[596] Lentvaris, SP–V gel. stotis.
[597] <e> taisyta.
[598] Turbūt pradėta rašyti <V>, bet ištaisyta.
[599] Kaišiadorys, SP–V gel. stotis.
[600] Turbūt antroji <l> taisyta.
[601] Mečislovas Leonardas Paliulionis (1834–1908), 1860 metais teologijos magistro laipsniu baigė SPDA, Ž(T) vyskupas nuo 1883 metų. Taip pat žr. 1569 išnašą.
[602] <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.
[603] U. Venta.

19 PAV. Vyskupas Mečislovas Leonardas Paliulionis. 100 × 150 mm fotografija, priklijuota ant 108 × 162 mm juodo kartono kortelės; KAKA: albumas 2 (kun. Kazimiero Šaulio), l. 1v

bažniczia iłga neaukszti, – boni muro – o pa-
ti bažniczia medžio – boni labai aukszti, –
stovi ant gražios viͤtos, – klebonija netoli. –
1895 VI 22.
Sm̃ilgei[604] Kauno Redibos – Panivežio paveti; – Oras gražus
viͤta vidutine – klebonija didela – kiͤmas dailus –
Bažniczia medžio «*» vidutine – altoris didžiase – dailus
labai, –
kapai visugražiausiͤje[605] – gal viͤni visûje dyecezijoje – me-
džeis – //

52.[28v]
ir kviͤtkais (vainikais) apsodinti. –
1895 VII 15.
Linkava – ant atpuskų Szkaplernos[606]. – Oras nełabai
gražus – lietus lija – žmonių ant atpusko nełabai
daug buvo – buvau[607] keturias diͤnas – iszvaževau
ir susirgau biszki. –
1895 VII 24.
Biržei – oras szlapis – liͤtaus pyłnas[608]. – (Kauno redib.
Paniv[609]. –)
Ant Szventos Onnos 1895 VII 26. – žmonių nedaug –
liͤtus lija. – Kunįgų buvo apiͤ 10. –
NB[610] Ponas Asesorius norejo nû Kunigų paimti
raszcziuką, kad neszventęs kryžių[611]![612] – nedavė
kunįgai – –
1895 VIII 2.
Isz Biržų važevau į Smilgius – liͤtus lija visų keli{ų –}
visi tiltelei ant kelių buvo suarditi nû po-
tvinio – viͤtomis reikia płaukti par vandiͤnius – //

[604] Sic!

[605] Pradėta rašyti *visugraže*, bet <e> ištaisyta į <i>.

[606] PJ 1890–1894 metais buvo Linkuvos Dievo Motinos (kitur Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės) bž. vikaras. Nuo 1892 12 10 vikaru joje tarnavo ir Kazimieras Petreikis (žr. 1696 išnašą). Škaplierinė – Švč. Mergelės Marijos (Karmelio Kalno Marijos) šventė, švenčiama liepos 16 dieną. Linkuvoje Škaplierinės atlaidai trukdavo nuo liepos 16 iki 23 dienos.

[607] Galbūt <a> taisyta.

[608] Turbūt <ł> taisyta.

[609] Turbūt <P> taisyta.

[610] Turbūt įterpta.

[611] Pradėta rašyti *kri*, bet <i> ištaisyta į <y>.

[612] Žr. 1079 išnašą.

53.[29r]

viͤtomis važiudamas drebiejau – labiausei priͤsz
Kłovonius pagal upelę važiůdamas ir «p» už Rozalimo[613], –
kelione verta bus atminimo par daug metų, –
Důk Diͤve[614], kad ji butu pirmutine ir paskuti-
ne! –
1895 VIII 20.
Buvo Smiliůse[615] Paszventinimas Bažniczios – žmonių daug
buvo – kunįgų 9; –
1895 VIII 28. Apiͤ Križių tentacyja!
Urednikas buvo atvaževęs į klebonįją[616] ir reikałavo nů
kunįgų pasiraszimo – kad neszventęs Križių łabiau-
sei akmieninių ir gieležinių; – bet nabagas neko
negavo – Kunįgai nadave paraszo. – Urednikas
sake, kad kunįgas Kamendorius Smilgių Jůzapas
Balczunas[617] užmokės koros (sztropo) už paszventinimo
križiaus viͤnamę Sodžije; – jau isz tiͤsų kłausio
szviͤtiszkoji viresnybe Kun. Balczuno delko jis szvente Križių, -
atsake, jog valni buvo[618] iki sziol. – //

54.[29v] ·

1895 VIII 29.
Iszvažiůju isz Smilgiu į Petrapylę. – Smilgiůse bu-
damas maudžios gangrait kasdiͤną – iki iszvaževimo į
Petrapylį. –
1895 VIII 30.
Atvaževau į Petrapilę – oras iszvažiůjant szaltas R° 5 laipsnei -
liͤtas lijo szaltas, – apiͤ Petrapilę sziltas – bet ant ritojaus
1895 VIII 31. szałtu buvo – apsiniaukę. –
1895 IX[619] 2[.]

613 <z> taisyta.
614 Turbūt pradėta rašyti <d>, bet iš-taisyta.
615 Ž. taisytas.
616 <b> taisyta.
617 Juozapas Balčiūnas (1868–?), 1890 metais kartu su PJ baigė Ž(T) sem., paskirtas Smilgių bž. (Šeduvos dekanatas) vikaru. Žr. *DT* 1894, 266. Nelegalioje spaudoje rašyta, kad Dabšėnų kaime, Smilgių parapijoje, kovo mėnesį Petronėlė Eidukienė pastatė geležinį kryžių, kurį Smilgių „kamendorius Juozas Balcziunas" pašventino. Asesorius liepė nugriauti, rugsėjo mėnesį nuverstas ir pastatytas jos darželyje. Žr. [?], „Smilgei", *ŽLA* 21 (11 01), 1895, 166. Dėl šio atvejo buvo kreiptasi į Senatą, kuris pripažino, kad toks Kauno gubernatoriaus potvarkis neturi teisinės galios. Žr. Vidmantas 1994, 124.
618 Galbūt ž. taisytas.
619 Skaitmuo *IX* taisytas.

Siedejome viͤną diͤną rekolekcyjas[620] – kapelionis buvo
Ciepliak'as. –
1895 IX 3[.]
Su iszkilmę Miszios św. Sumą – Atłaikio I. M. Kun.
Jnspektorius Kłapotauskis. Kłausio: Miszių[621]:
J. M. Kun. Arcyviskupas Kazłauskis ir visi to-
gůse KKun.[622] Professorai. Po Miszių[623] ant di-
džiosios salios buvo aktas skaitytas.
Skaite Kun. prof. Gawrońskis apiͤ iszkał- //

55.[30r]

bą – daug yra sakytojų – (Koznadiejų) bet nera popu-
liariszkųjų[624]. – Po akto I. M. Kun. Arcyvisku-
pas Kopliczion įejęs užgiedojo «„Te DEum̃"[625]»„Veni Crea-
tor"[626] – po
atgiedojimo – pasakio pamokslą apiͤ mokslą. –
Pietus po visam valgiome, ant 4 strovų
1895 IX 5.
Szendiͤną jau prasidejo lekcyjos Akademijoje. Szendiͤną teipo-
gi atvaževo («isz» pagrįžo) isz Rimo I. M. Kun. Viskupas Symo-
nas Rektorius Dvasiszkos Katalikų Akademijos Petrapylyja,
Buvome visi nueję sveikinti Jo; sake, kad Tevas
Szventas atsiunczia mums visiͤms savo pałaiminimą –
ir kad ilgai kłausinejo apiͤ Akademiją. –
1895 IX 5.
Szendiͤną atminiau, kad budamas ant vakacijų
Liͤtuvoje užmirszau įraszyti, – užgirdęs, kad
I. M. Kun. Profesorį Zemaiczių Semenarijos Kaunę
«B» Petrą Barauskį[627, 628] Gudai iszveže į Gudiją –
į Ołoniecką guberniją ant penkelių[629] metų. – //

[620] Pradėta rašyti *rekolekci*, bet <i> ištaisyta į <y>.
[621] Pradėta rašyti <m>, bet ištaisyta.
[622] Sic!
[623] Pradėta rašyti <m>, bet ištaisyta.
[624] Turbūt pradėta rašyti *popur*, bet <r> ištaisyta į <l>.
[625] Žr. 325 išnašą.
[626] O Dvasia, Viešpatie, nuženk (lot.).
[627] Antroji <a> taisyta.
[628] Petras Barauskis (1857 12 13–1919), kilęs iš bajorų, 1879–1883 metais mokėsi Ž(T) sem., 1883–1887 metais SPDA, teologijos magistras, dėstė Ž(T) seminarijoje. Kelcų sem. byloje (žr. 109 išnašą) apkaltintas ir nubaustas administracine tvarka, išsiųstas į Oloneco guberniją. 1896 05 14 manifestu bausmė dovanota leidžiant grįžti į savo vysk., vyskupas rūpinosi vėl skirti jį sem. dėstytoju (1896 10 31), centrinė valdžia tam prieš-

56.[30v]

Bejokios[630] kaltybes – isz pyktybės[631]. – 1895 IX 10.

Pataisiau del[632] savo traugų[633] „Bibą“ t. y. pokilėlę – isz prižast^{e}is[634] to jog esmi Kunįgu jau[635]. – Buvo visi draugai – v^{e}ino nebuvo isz Zitomiro decezyjos Brzezickio[636] «K» Nupirkau: 6 but. vino, 5 alaus, 4 «*» kunt. szinkos, 3 kun. Cukierkų, 15 svarų – kuntų[637] vino ůgu[638] – obalių savo dar turejau ir už 1 r. ciastų (piragelių). –

1895 IX 14.

Buvome iszeję pasivaikczioti[639]. Nuejame į Botaniszką[640] daržą[641]. Daržas gant didelis[642], – gražei užłaikytas, daug medžių yra didelių ir mažų. Botaniszkas sodas yra ant salių. Oranžernios dideles, – daug yra palmų visokių – didelių ir mažų ir auksztų – kaip medžei ap^{e}i kokias «10» 8 calius[643]; – daug kaktusų ir kitų[644] visokių kvetkų (vainikų.). –

Oranžerniose yra prudelis, – macziau ten „rau- //

taravo (1896 11 23), skirtas Kauno Šv. Kryžiaus bž. filijalistu, vėl Ž(T) sem. dėstytojas. Žr. Asmeninė kunigo Petro Barauskio byla 1895–1918; LVIA: f. 696, ap. 2, b. 469, l. 43, 48, 51, 54, 56, 67, 68. Nelegalioje spaudoje rašyta: „Pirmosiose Rugpjuczio mėnesio dienose tapo suimtas ir iszvesztas į Maskoliją, į Olonecko gub. ant penkių metų. [...] Jis prigulėjo prie kategorijos anų 20 kunigų [...] už tai, kad Akademijoje budami buvo susiraszę szelpti viens kitą nelaimėje. Apkaltino [...] būk prigulint jůs prie paslėptinių draugysczių, norinczių iszversti szendieninią gudijos [Sic!] tvarką ir pabaudė jůs isztrėmimu [...] Administraciškai – be jokio sudo nes kaltės nėra“. Žr. Jurininkas [?], „Kaunas“, *ŽLA* 17 (09 01), 1895, 135.

629 Sic!

630 Sic!

631 <t> taisyta.

632 <l> taisyta.

633 Sic!

634 Taisyta iš *prižastes.*

635 Nėra aiškus toks PJ komentaras, kadangi kunigu jis buvo įšventintas 1890 12 02. Turbūt šventė šią datą.

636 Žr. 163 išnašą.

637 Žr. 291 išnašą.

638 Galbūt <u> taisyta.

639 <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.

640 <t> taisyta.

641 Botanikos sodas saloje (Aptiekarskij ostrov), įkurtas Petro I laikais, su parku, oranžerija, muziejumi, laboratorija, biblioteka ir kita. Žr. *Путеводитель* 1903, 102–111.

642 Pradėta rašyti *dil*, bet <l> ištaisyta į <d>.

643 Taisyta iš *calių.*

644 <k> nebaigta rašyti; turbūt ž. taisytas.

57.[31r]

donas žuvelas[645][“] ir baltas[646] arba gelton – baltas. Raudonos labai gražios. – Gražei viskas užłaikyta. –

1895 IX 21.

Buvome nueję ant Gudiszkų kapų[647] – neko doros nemacziau, – daug križių bangų[648] ir menkų, – viͤta – beržyne; – kapai didelei, – ant kapų daug viͤtose yra stalalei ir kreslai, – sako kad teip vadinamas „triznas“ t. y. gerimus – dirba – simpatijos nero – viskas „atvratitelno“!

1895 IX 28.

Buvome pasivaikszcziodami nueję į Petropawłowską soborą[649] –

kamę yra visi grabai gudijos[650] Karalių ir jų gimines nů Petro Didžiojo iki musų laiko. – Neko naujo, – teip pat kaip ir priͤsz vakacyjas radome. –

1895 X 1.

Buvome ant Sumos Bažnyczioje Szv. Katerinos – ant Niewskio prospekto. – Atpuskai Rožancawos[651] Mot. SSzwen[652]. –

Miszias szv. laikio I. Mylesta Kun. Viskupas Symonas – //

58.[31v]

Rektorius Akademijos Dwasiszkos. – Miszių laikę gedojo tos bažnyczios koras isz vyrų ir moterų sudetas – gražei Miszias gedojo. – Po Miszių szv. buvo penkios evangelijos, priͤ penkių altorių. –

1895 X 4.

Varduves (Imieniny) I. M. Kun. Viskupo – Rektoriaus Akademijos[653]. (Vinszavojame) Sveikiname[654] jį 3^{tia} toj po pietų – «pr» vilijoje varduvių t. y. 1895 X 3 – visi[655] ejome

645 <a> taisyta.

646 <b> taisyta.

647 Turbūt minimos Smolensko kapinės – vienos seniausių ir didžiausių mieste. Beje, kaip ir SPDA, kapinės buvo Vasilijaus saloje.

648 Sic! Turbūt norėta parašyti *brangų*.

649 Petropavlovsko soboras Petropavlovsko tvirtovėje (Sankt Peterburgo pusėje), Rusijos imperatorių nekropolis. Žr. *Путеводитель* 1903, 4–15.

650 Sic!

651 <R> taisyta.

652 Taisyta iš *SSwen*; <z> įterpta.

653 Šv. Pranciškus švenčiamas spalio 4 dieną.

654 Turbūt <v> taisyta.

655 Turbūt pradėta rašyti <e>.

į Jo apartamentus[656], – atgedojame „Aptatus[657] nobis"[658] – Senioras Kun. Laus[659] pasake prakalbą. – Vakarę tos diͤnos I. M. Kun. Viskupas Rektoris – pataise zabowas ant sales – gedojame, – grajjo – beginejo etc. – Buvo ateję: I. M. Kun[.] Viskupa[660] Rektorius, I. [M.] K. Jnspektorius Kłopatauskis, – Kun. Prokuratorius[661, 662], – Kun[.] Prefektas[663]. – [J. M.] Kun. Viskupas prasze Liͤtuvių užgiedoti ką nors = giedojo „Miszkas užia"[664] – ir „Sudiͤv Liͤtuva"[665]. –

1895 X 4.

Szvente isz prižastes varduvių I. M. Kun. Viskupo Rektoriaus. //

59.[32r]

Miszias atlaikio 9^{toje} Kun. Inspektorius su asistentia – klerikai gedojo ant sales Miszias – gražei ant keturių balsų. –

1895 X 12.

Buvome nueję – pasivaikszcziodam̃i į Kazanską Soborą[666] ant Niewskio prospekto; – dailei iszsižiuria – isz oro ir isz vidaus puses. – Už „Carskie worota" t. y[.] priͤ didžiojo altoriaus yra trįs abrozai, – «sako» labai didelei – sako kad kiͤkviͤnas kasztoja

[656] Antroji <a> ir <u> taisytos.

[657] Sic! Turbūt norėta parašyti *Optatus*.

[658] Mūsų geidžiamas (lot.). Minimos giesmės nustatyti nepavyko.

[659] Bronislovas Liausas (1872 01 31–?), kilęs iš bajorų, 1888–1892 metais mokėsi Ž(T) sem., 1892–1896 – išlaikomas valstybės mokėsi SPDA, teologijos magistras. Dėstė Ž(T) sem. dogminę teologiją. Buvo lenkiškos kultūrinės orientacijos. Žr. *Academia Caesarea Romano-Catholica Ecclesiastica Petropolitana anno academico 1895–1896*, Petropoli: Officina typographica S. M. Nikolaev, 1896, 9; 1894–1895 mokslo metų duomenys apie akademijos auklėtinius; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 177; Juozapo Skvirecko atsakymai apie Žemaičių seminariją, [apie 1938 metus]; KAKA: b. 291 (be lapų numeracijos).

[660] Sic!

[661] <i> žymi tik taškas virš <u>.

[662] Tuo metu prokuratoriumi (ekonomu) buvo Kiprijonas Belikovičius. Žr. *Academia*, 1896, 1.

[663] Tuo metu prefektu (inspektoriaus padėjėju) buvo Jonas Mačiulis (Maironis). Žr. *Academia*, 1896, 1.

[664] Žr. 72 išnašą.

[665] Žr. 71 išnašą.

[666] Naujasis Kazanės soboras, Kazanės Dievo Motinos paveikslo garbei pastatytas 1811 metais. Žr. *Путеводитель* 1903, 167–171.

po 14000 r.; – už stikłą kiͤkviͤno abroza yra už-
moketa po 1300 r. – Malevoti yra par profe-
sorius gudijos[667] akademijų. – Pastatyti yra
laikę Mikalojaus Ijo[668] Karaliaus. – Altoris
isz sudabro[669] – dailei padirbtas – užfundavojo
jį tam soborui Aleksandras III Karalius[670]. –
Visi filioriai – isz granito; – ant jų daug yra
raktų visų mestų, kurius gudija[671] nů «,» Liͤtuvių[672],
Lenkų ir ktų[673] tautų užeme, – priͤ siͤnų kiba ka- //

60.[32v]

runos atemtos nů visokiu «*» tautų – łaike ka-
rių. – Abrozai dailus – vakareczių dvasioje –
yra abrozas teippogi[674] Motynos Szvencz. Czensta-
kavos. – Golgota yra – Križius su Muką – isz
salių: Motina Sopulinga ir Szv. Jonas, – ant
virszaus žvaigždiͤs[675] teip buktai sudetos kaip
jos buvo laikę Smiertiͤs Iszganytojaus; – la-
bai butu dailei, kad nebutu vainyko[676] pakabin-
to ant galvos Iszganikojaus[677] isz rožių. –
Daug žmonių matąs yra diͤvobaimingų, –
žegnojąs, – klupejo – buczevo abrozus etc[.], –
Popas sake, kad par metus pardoda 14000 pu-
dų žvakių. –
Daili butu bažnyczia; – důk Diͤve, kad su-
siviͤnitu[678] su tikrą Katalikų bažniczią – iszkada
tų žmonelių – kuriͤ yra diͤvobaimingi! –
1895 X 3.
Užmirszau «p» užraszyti, kad sniegas jau snigo. – //

61.[33r]

1895 X 19[.]
I. M. Kun. Viskupas Symonas Rektorius Dv. Akademijos

[667] Sic!
[668] Turbūt taisyta iš *Ijo*. –
[669] Sic!
[670] Taisyta iš *Koralius*.
[671] Sic!
[672] Pradėta rašyti *Le;* <u> taisyta.
[673] Sic! Ligatūra ant <t>. Turbūt norėta parašyti *kitų*.
[674] Ž. taisytas; antroji <p> nebaigta rašyti.
[675] Pradėta rašyti *žvaigdž*, bet ištaisyta.
[676] Taisyta iš *vainyka*.
[677] Sic! Turbūt norėta parašyti *Iszganitojaus*.
[678] Taisyta iš *susivenitu*.

iszvaževo į Riazanį paszvensti naują Bažniczią[679] –
isz Riazanio važiodamas pars Maksvą[680] paszvente tenai
kopliczią. Kunigas[681] kurs kartu važevo[682] sako, kad I. Mil.
Kun. Viskupas Maksvoje buvo su vizitą nuvaževęs[683]
pas Popa – Tolstoja[684] kurs szemetai[685] buvo Rimę ir
prijeme katalikystę – kaip sako visi. –
1895 X 27.
[10] Szendi^{e}ną Io M. [Kun.] Viskupas Rektorius pagrįža isz Gudijos. –
1895 X 29[686].
Buvo pirmojo kurso Biba – balis. Dave veczerją
ant trecziojo kurso – buvo vino, arbatos – mesos – ;
obalių, grusznių, reszutų etc. – ant Salios rekreacyjos, –
Ant veczerijos ir ant salios buvo I. M. Kun. Rektorius
ir Inspektorius; «an» Kun. Professorai buvo tiktai
ant ant[687] Veczerjos. – Bovijas[688] nelabai linksmei. – Mego norejąs. – Pri^{e} vyskupo giedojo
Li^{e}tuvei dueta: „Miszkas užia"[689]. – //

62.[33v]
[1] 1895 XI˙2.
Buvome nueję – pasivaikszcziodami – į Cecoriaus Staines[690]. –
Macziau: einant ant virszaus – par skadas – stovi ar-

[679] Riazanės Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo bž. – Maskvos par. filija, pradėta statyti parapijiečių iniciatyva ir jų aukomis 1893 metais. Žr. *DM* 1896, 224; Dr. I. T. [?], „Z Riazania", *PK* 25 (06 09[21]), 1894, 396–397.

[680] Maskva (Maksva).

[681] Pradėta rašyti *Kunia*, bet <a> ištaisyta į <g>.

[682] Nustatyti nepavyko. Galbūt Jonas Siekliuckis, vykęs su vyskupu į Kauną (žr. 64.[34v] informaciją).

[683] <v> taisyta.

[684] [?] Tolstojus, stačiatikių dvasininkas, kilęs iš garsios aristokratų giminės, baigęs Maskvos dvasinę akademiją, priėmė graikų katalikų tikėjimą. Teistas, ištremtas į Nižnij Novgorodą, jam buvo uždrausta septynerius metus gyventi sostinėje, taikyti kiti administraciniai suvaržymai. Žr. K. Strelankis [?], „Petrapylis", *TS* 12, 1896, 29–31; [?], *Новое Время* 7407 (10 10[22]), 1896.

[685] Galbūt antroji <e> taisyta.

[686] Skaitmuo *2* taisytas.

[687] Sic!

[688] *Ž.* taisytas.

[689] Žr. 72 išnašą.

[690] Imperatoriškasis arklidžių muziejus, pastatytas 1857–1860 metais priešais imperatoriškąsias arklides, to paties pavadinimo aikštėje. Skirtas seniesiems imperatoriškiesiems ekipažams ir paradiniams pakinktams saugoti (dabar dauguma eksponatų saugomi Ermitaže). Žr. *Путеводитель* 1903, 213–214; Пунин 1990, 173–174.

[691] Sic!

klis subałnu[691] – iszpustas – arabas – szirmas – Mikałojo I –
ant to arklio jis jadinejo («ant») buvo Varszavoje etc. –
Ant sienų kiba Gobelinos – t[692]. y. abrozai isz drobes –
Aftavote t. y. siuti: ant vienos Szv. Povilas Areopagę, –
ant antros popiezius...N? –
Pakinkłų daugybė – kiti isz aukso – kiti paza-
latiti. Už panauinimo pakinkłų ant Koronacyjos
Ciecoriaus Alexandro III – užmokejo 12000 r. –
Ant ateinanczios koronacyjos – dabartinio[693] Ce-
coriaus Mikałojo II – bus ateinancziůse me-
tůse Mojuje kokioje[694] diͤnoje dar nežinoma[695] –
lepta yra – kaip saka steinių užveizdetojas –
padirbti naujus pakinkłus ant 150 arklių, –
tiek arklių siųs į Makskvą – ant Korona-
cyjos. Sudereta yra už pakinkłus ant 8 //

63.[34r]
(asztonių) arklių po 10000 r. – todel[696] «a» už visus pakin-
kłus ant 150 arklių kasztos (iszeis) 180000 rublių su
virszum. – Karetas dabar teisa. –
Karetų isz bronzo – kaip aukso – pazalatitų yra
macziau apiͤ 20 – kasztoja – kaip tarnas sako – «po»
niekurias – apiͤ 10 – po 26000[697] kiͤkviͤna[698]; – visubrau-
giausios[699] yra Karalenes Katerinos II, – po 40000 –
po 45000; – o viͤna yra, kuri dabar taisos ant
koronacyjos, Katerinos[700] – «kur» už kurios dureles[701]
Katerina II uzmokejo 5000 rublių. –
Tůse visubraugiausiose Katerinos karetůse važineja
dabar Seseris Karaliaus.
Paskutiniame pakajuje yra Kareta jůda – pra-
sta kuriůje[702] važevo Aleksandras II karalis – ir tapa
užmusztas[703] – visas galas tos karetos yra su pleszi-
tas – bombą, matai, buvo mesta po ratai.

[692] Raidė taisyta.
[693] <t> taisyta.
[694] Galbūt antroji <k> taisyta.
[695] Taisyta iš *niežinoma;* <i> išbraukta.
[696] Pradėta rašyti *todi,* bet <i> ištaisyta į <e>.
[697] Skaitmuo *6* taisytas.
[698] Galbūt pirmoji <k> taisyta.
[699] Sic!
[700] Turbūt pradėta rašyti *Kato,* bet <o> ištaisyta į <e>; <o> taisyta.
[701] Taisyta iš *durelės.*
[702] Galbūt <j> taisyta.
[703] Į imperatorių Aleksandrą II pasikėsinta 1881 03 01(13).

Tamę paczemę pakajuje yra roges buktai Petro Karaliaus paties[704] dirbtos – bet nelabai dailios![705] //

64.[34v]

Staimios[706] labai dailei[707] yra užłaikytos – iszmalevotos – ant sienų kiba Gobelinos[708] – abrozai – arba paveikslai – tarp tų didesne puse Lenkų[709] karaliaus Poniatau-skio – labai dailios ir brangios – už viͤna kaip tarnas saka – důda 100000 rubliu, – priͤ durų pakabinta. –

1895 XI 2.

Ritų I. [M.] Kun. Vyskupas Rektorius Symonas iszva-ževo į Kauną su Kun. Sekliuckį, – ant niedelios, – Nuvežio Tevo Szvento Leono XIII Bulliją arba „Decretum"[710] – apiͤ parkelimo Katedros isz «W» Varnių į Kauną[711]. – Važiodamas buvo sustojęs 3[io] Vilniůje – buvo mat su visitą priͤ Ienerolo Guber-natorio Orževskio[712]. – Ienerołas Gubernatorius su revisitą buvo vel atvaževęs pas I. M. [Kun.] Viskupa – tipat.[713]{. –}

1895 XI 5[.]

Atpuskas – solemnissimum festum[714] – buvo Viskupo baž-niczioje – nes cze toje diͤnoje abgarsinta buvo ir visiems pra-neszta, jog *Katedra isz Varnių «yra» parsikelia* //

65.[35r]

į Kauna – t.y. I. M. Tevas Szventas Leonas XIII – Popiežius parkelia Zemaiczių Vyskupystes Katedrą į Kauną, iki sziol rokavąs Zemaiczių Vyskupystes katedra Varniůse. – Atpuskas tas teip prasidejo:

[704] Galbūt <e> taisyta.

[705] Turbūt taisyta iš *dailios?*

[706] Sic! Turbūt norėta parašyti *Stainios.*

[707] Taisyta iš *dailes.*

[708] Turbūt antroji <o> taisyta.

[709] <L> taisyta.

[710] Dekretą (lot.).

[711] Plačiau apie katedros perkėlimą iš Varnių žr. Vilma Žaltauskaitė, „Rusijos ir Apaštalų Sosto santykių pokyčiai XIX a. pab. paskutiniaisiais dešimtmečiais", *Lietuvių katalikų mokslų akademijos metraštis* 23, 2003, 223.

[712] Piotras Orževskis (?–1897), Vilniaus, Kauno ir Gardino generalgubernatorius 1893–1897 metais.

[713] Sic!

[714] Labai iškilminga šventė (lot.).

kaip rasza viͤnas isz Kunįgų ir mano draugų –
Kun. Stanisłavas Sarapas[715] – Vicarius Cathedralis[716] –
Kurs priͤ[717] to buvo ir savo akymis mate o ausy-
mis girdejo – yra jis giedorius katedros. – Iis savo
łaiszkę priͤ Kun. Kazim. Szvatelio[718, 719] rasze apiͤ tą – solem-
[10] nitas[720] – apieigą. Kun. Szvatelis apturejo laiszko –
autentiszko – patiͤs Kun. St. Sarapo raszyta – «kurs teip»
10[je] diͤnoje Łapkriczio[721], kuriamę teip rasza :/ žodis į
žodį – neparmainidamas literų įraszau /: –
„Mylimieji brolei!
„Szita laiszką jau raszau pas jums isz Kauno, isz savo gusztos, kurią užemiau priͤ
Vyskupo bažnyczios. –
Atvaževau į Kaunę[722] 3[je] diͤnoje szio menesio, nors dar nero[723] užtvirtinimo nů Kau-
no Satrapo[724], bet Vyskupas pareikalavo į Kauną ir liepe[725] Kunigui Pavilaniui[726] nů //

[715] Stanislovas Sarapas (1872 02 01–?), 1894 metais baigė Ž(T) sem., mokėsi viename kurse su minimu Švoteliu. Buvo siųstas į SPDA ir pirmame kurse mokėsi kartu su PJ. SPDA nebaigė – antrame kurse jo jau nėra besimokančiųjų sąrašuose. Paskirtas Kauno katedros vikaru. Žr. *Academia* 1895, 8; 1896, 8.

[716] Katedros vikaras (lot.).

[717] Turbūt <r> taisyta.

[718] <o> taisyta.

[719] Kazimieras Švotelis (1871 10 20–?), 1894 metais baigė Ž(T) sem. ir išsiųstas į SPDA, taigi PJ kurso draugas. Žr. *Academia* 1895, 8.

[720] Iškilmė (lot.).

[721] Turbūt <k> taisyta.

[722] Sic!

[723] Sic!

[724] Nikolajus Klingenbergas (?–?), Kauno gubernatorius 1890 [?]–1895 metais.

[725] Taisyta iš *lepe;* <i> įterpta.

[726] Antanas Povilonis (1847–1918), 1874–1878 metais mokėsi SPDA, teologijos magistras, nuo 1878 metų Ž(T) sem. profesorius. Anot Juozapo Skvirecko, Povilonis, dėstydamas lietuvių kalbą ir homiletiką, labiau galėjo nutolinti nuo lietuvių kalbos, nei įkvėpti jai meilę. Per pamokas kalbėjo lietuviškai, o po pamokų tik lenkiškai. Žr. *Academia* 1885, 59; Juozapo Skvirecko atsakymai apie Žemaičių seminariją [apie 1938 metus]; KAKA: b. 291 (be lapų numeracijos); Stepas Matulis, „Povilonis Antanas", *LE* 23, Bostonas: Lietuvių enciklopedijos leidykla, 1961, 378. 1894–1895 mokslo metais dėstė homiletiką, 1896 metais paskirtas katedros vikaru. Žr. *DT* 1894, 161; *DT* 1895, 158.

67[727].[35v]

1os dienos szio menesio[728] algą man moketi, o Kun. Proncketį[729] iszrisze nů katedros Kamendoriaus priedermiu. Dabar-gi apraszysiu szventę: „inaugurationis cathedralis Ecclesiae"[730]. Tą szventį apvaikszcziojome 5^{je} diͤnoje łapkriczio. Pirmiausei, žinoma, sutikome Pasiuntinį Apaszt. Sosto „pontificaliter"[731, 732]„cum vehementi cantu"[733]„Ecce Sacerdos magnus"[734]. – Paskui t. y. įejus Vyskupui Symonui[735] su musiszkeis Vyskupais ir asistenciją į presbyteriją, Kun. Karosas[736] užsirite ant sakykles ir apgarsino kas tai bus ir pasekmes parkelimo katedros isz Varnių į Kauną. Tolesnei Vyskupas Symonas, apsiredęs „pontificaliter", parskaite „Bullam" „seu potius" „decretum" „Sanctae Sedis"[737] apiͤ minetą parkelimą. Tam laikę visi Kunigai ir klerikai turejo buti „in Presbyterio" „melius in choro"[738]. Tamę „decreto"[739] buvo iszreikstos pasekmes parkelimo katedros Varnių į Kauną; mažai tegirdejau skaitant Symonui, delto kad musų katedroje po atnaujinimui[740] balsas tujaus pražuva, kad ir kažinkaip reksi. Tolesnei Symonas parskaitęs „decretum"[741] prakalbejo priͤ //

[727] Sic! Numeruojant puslapius skaitmuo *66* praleistas.

[728] Taisyta iš *meniesio*.

[729] Kazimieras Pronckietis (1869 12 23–1955), kilęs iš valstiečių, Ž(T) sem. mokėsi viename kurse su PJ. Juozas Tumas jį mini tarp sem. 1888–1889 metais veikusios Lietuvos mylėtojų draugijos narių. 1894 metais teologijos magistro laipsniu baigė SPDA, mokėsi išlaikomas valstybės, paskirtas Kauno katedros vikaru. Žr. 1892 metų Imperatoriškosios Romos katalikų dvasinės akademijos ataskaitos priedas; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 148; Tumas 1925, 9–10.

[730] Katedros inauguracija (lot.).

[731] <l> taisyta.

[732] Kaip popiežiaus atstovą (lot.).

[733] Galingai giedodami (lot.).

[734] Štai didis kunigas (lot.).

[735] Pradėta rašyti *Si*, bet <i> ištaisyta į <y>.

[736] Antanas Karosas (Karasis, 1856–1947), 1879–1883 metais mokėsi SPDA, teologijos magistras, nuo 1885 metų Ž(T) vyskupo sekretorius, nuo 1896 metų kapitulos kanauninkas, 1895–1896 mokslo metais dėstė kanonų teisę, moralinę teologiją. Žr. *DT* 1895, 163.

[737] Bulę ar veikiau Šventojo Sosto dekretą (lot.).

[738] Presbiterijoje, veikiau chore (lot.).

[739] Dekrete (lot.).

[740] Šv. Petro ir Povilo bž. rekonstruota 1893–1895 metais. Žr. *Kauno architektūra*, Vilnius: Mokslas, 1991, 319.

[741] Dekretą (lot.).

68.[36r]

Vysk. Palliulonio[742], kurs, anam pabaigus, atgal prakalbejo priͤ Symoną, o paskui priͤ visų dvasiskųjų[743] – ilgai kalbejo, bet ką kalbejo, to negirdejau, delto kad visi giedorei tamę[744] laikę buvome jau priͤ vargonų ir laukiame, kadą mums důs suklikti. Pasibaigus toms, Diͤvui dekavoti, prakalboms, buvo: „homagium clericorum"[745] (buczevimas rankos Vyskupui ant (trono) sosto[746] siedžiant). – Tamę laikę giedorei pradejo giedoti: „Tu es Petrus et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam"[747] – o kai paleide visą galybę vargonų, tad' rodęs, kad perkunija pradejo muszti bažnyczioje. Tam pasibaigus Vyskupas Symonas atłaike Sumą „cum Te DEum"[748]. Par miszią giedorei drože „excellentem missam Piel[749]"[750]. Po miszei antrą pałaiminimą dave ir Vyskupas Palliulionis. Nusitaisant Vyskupui uždrože chorus „laetum: „Laudate Dominum"[751]. Ant to galas. „Refecto animo reficiendum est corpus"[752] – pietus – labai ilgai pietus 2 valandas valgiame. Pabaigoje pietų pradejome gerti: „szampaną" ir prasidejo toastai ir vivatai. Pirmas Vyskupas //

69.[36v]

Palliulionis užkele augsztin keliszką už sveikatą popiežiaus Leono XIII. Paskui už sveikatą Vyskupo Symono ir prakalboje atsakanczioje iszreiszkia labai gražei savo ir savo kunigų gůdonę pasiuntiniui Apaszt. Sosto prigulentį. Dabar, žinoma, reikia Vysk. Symonui už tą atsimoketi Vyskupui Palliulionui, bet nemokejo ir paliko skolnas. Iis, užkelęs keliszką už sveikatą musų Vyskupo, savo prakalboje viͤtoje, kad padekavoti už gůdonę, pradejo jůkauti: buk dabar parkelęs katedrą isz Warnių į Kauną jis

[742] Taisyta iš *Palliuiono.*

[743] Turbūt pradėta rašyti *dvask*, bet ištaisyta.

[744] <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.

[745] Klierikų paklusnumo išreiškimas (lot.).

[746] Taisyta iš *soto*; <s> įterpta.

[747] [Ir aš tau sakau:] tu Petras ir ant tos uolos aš pastatysiu savo Bažnyčią (lot., plg. Mt 16, 18).

[748] Žr. 325 išnašą.

[749] <P> taisyta.

[750] Puikias Pielio mišias (lot.). Žr. 1485 išnašą.

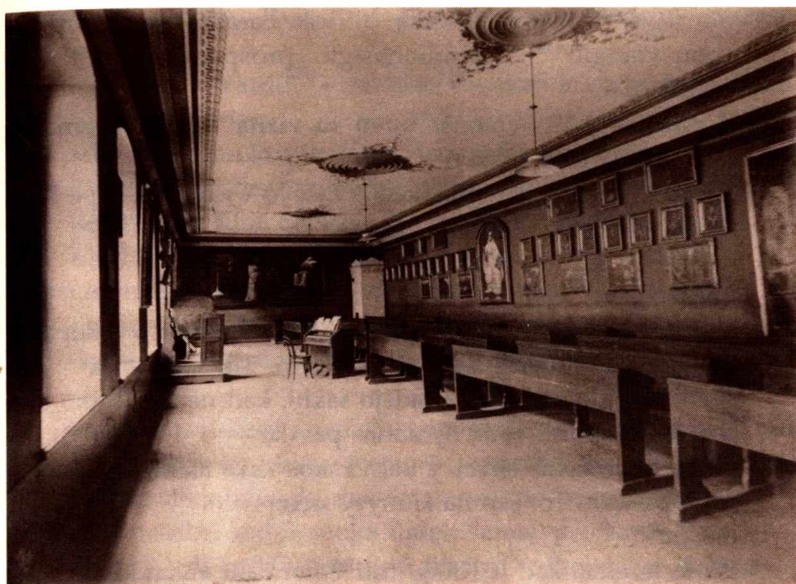
[751] Džiaugsmingą [giesmę] „Šlovinkite Viešpatį" (lot.).

[752] Po atgaivos dvasiai reikia atgaivos kūnui (lot.).

[10] pastate Vyskupui Palliulionui bažnyczioje zoslaniuką
atsisesti Vyskupui, nes pirmu to neturejęs[753]. Kur tu matei
tokią kalbą ir tokiamę laikę, kadą tokio jokavimo negali
buti, jei nenori savęs sutepti. Zinoma jokas paliko jůku, delto
kad Symonas padare jůoką ir visi isz jo jůkias par pietus. Zinoma ne-
kas to neturęs jam už błogą ir (neko) nesakys[754], bet nevi^{e}toje tą pa-
dare ir reikia tiketis, kad tokie žodžei Symono padare negerą įte-
kmę ant tų, kuri^{e} jo nepažįsta[755]... mums, kuri^{e} jį pažįstame (ne-
patogu) buvo kłausyti. Par petus Vysk. Palliulionis užkele ke-//

70.[37r]
[1] liszką už sveikata pirmu Vyskupo Baranauskio[756], paskui „Capitu-
lorum"[757] ir „vicariorum cathedralium"[758] ir pasake, kad pralatai ir
kanaunikai turetu giedoti „horas canonicas"[759], o už jůs prakaitau-
ja kamendorei. Ant ritojaus buvo petus Seminarijoje – petus Pra-
latų; ant tų petų kamendorei katedros nebuvo, delto kad 3^{je} adinoje, –
kadą prasidejo petus, mums reikejo poterius kalbeti. Ant petų Vysk.
Palliulionis pasake: viskas gerai, tiktai błogai, kad kamendorių
katedros nera. Pralatai užsidege ant musų, kad nebuvome. Mes
sakome, kad negalejome, tegul supranta, kad patis kalti, nes
[10] galejo[760] padariti, kad butumime buvę. Utarnikę buvo installa-

[753] Galbūt taisyta iš *neturejo*.
[754] Turbūt pradėta rašyti *nesk*, bet ištaisyta.
[755] <e> taisyta.
[756] Antanas Baranauskas (Baranowskis, Boranauskis, Baronauskis, 1831–1902), Ž(T) vyskupas sufraganas nuo 1884 metų. Taip pat žr. 1069, 1781, 1815 išnašas.
[757] Kapitulų (lot.).
[758] Katedros vikarų (lot.).
[759] Kanonines valandas (lot.).
[760] Ž. taisytas.

20 PAV. Žemaičių (Telšių) seminarijos aula. 173 × 125 mm fotografija, priklijuota ant 287 × 138 mm žalsvo gėlėmis dekoruoto kartono kortelės. Kurijos archyvo darbuotojo kun. Petro Veblaičio įrašas: „Žemaičių kunigų seminarijos aulė su Žemaičių Vyskupų galerija“; KAKA: albumas 10, fotografija neįsegta

cija „titularium canonicorum“[761]: Karasio, Kryszkiano[762] ir Roppo[763].

Jie vel iszdave pietus Vyskupams ir pralatams, o mums vakarenę. Symoną palidejo visi Kauno Kunigai. Kada jau pradejo eiti trukis, Simonas mums par langą dave: „воздушны

[761] Titulinių kanauninkų (lot.).

[762] Pranciškus Kriškijonas (1845–1928), nurodoma jį buvus tik garbės kanauninku. Žr. [?], „Kriškijonas Pranciškus Ksaveras“, *LE* 13, 155. 1895, 1896, 1897 metų *DT* nurodo jį buvus katedros vikaru (penitenciarijumi).

[763] Eduardas Roppas (1851–1939), 1875 metais Sankt Peterburgo universiteto teisės kandidatas, paskui mokėsi Ž(T) sem., 1886 06 20 įšventintas kunigu, 1888 metais paskirtas Liepojos par. bž. klebonu, 1893 metais paskirtas Kuršo dekanu, 1898 02 16 pakeltas Telšių, arba Žemaičių, katedros kapitulos kanauninku. Žr. [1898 metai] Telšių vysk. dvasininkų formuliarai; LVIA: f. 696, ap. 2, b. 877, l. 4–5; Darius Staliūnas, „Vilniaus vyskupo E. Ropo veiklos pėdsakais (1903–1907)“, *LAIS* 7, 1994, 146–147.

поцѣлуй“[764] ir palaiminimą, o Vysk. Baranowskis[765] suriko:
„bon viadgio“[766], Palliulionas-gi: „prosperum iter“[767] – ir galas. –
[J. M. Kun.] V. Symonas buvo su vizitą[768] pas Gubernatorį Klingenbergį[769], kai
pasake tarnas savo ponui, kad atvaževo Vyskupas, liepe Klingen. //

71.[37v]

nepriimti, kad serga. Bet kai tarnas pasake, kad Vyskupas
Symonas, tad tojaus liepe prasziti įeiti. Tik spejo pasi-
sveikinti Klingenbergis pradejo sakiti, kad neturęs laiko, nes
reikia iszvažiůti. Tadą Symonas pasake:
„Мое положенie здѣсь у Вась такое какь вь Вильнѣ:
г. Оржевскiй только на минуту меня навѣ-
стиль“[770]
Isz to iszeina, kad ir Kling. turi[771] nors ant valandeles at-
važioti pas Symoną. Ir[772] isz tiesų už 2 adinų Kling.
pas Symoną buvo. –“ (Tikrai parraszytas). – Kun[773]. Sarapa{s.}
1895 XI 8.
I. M. Kun. Vyskupas Symonas pagrįžo isz Kauno. –
1895 XI 10.
Sako – musų Akademyjoje – jog Varszavos gubernatorių[774]
Spravnikas[775] primusze labai delto, kad tas pra-
dėjo isz *Spravniko tikejimo jůktęs – Sprawnika buvo tatoris o
gubernatorius gudas – ir pr$\overset{e}{\text{i}}$ to dar Gubernatorius no-
rejo Sprawnikę parkeltį už[776] ta, kad tas su katalikais //

72.[38r]

nesipiauna, – Sprawnikas buvo ant v$\overset{e}{\text{i}}$tos 28 metus. –
1895 XI 18. gudiszko
30 Lenkiszko.

[764] Oro bučinys (rus.).
[765] <o> taisyta.
[766] Sic! Gero kelio (ital.).
[767] Laimingo kelio (lot.).
[768] <z> taisyta.
[769] Žr. 724 išnašą.
[770] Pažodinis vertimas: „Mano padėtis čia pas Jus tokia, kaip Vilniuje: p. Orževskis tik minutei mane aplankė“ (rus.).
[771] <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.
[772] <r> taisyta.
[773] <n> nebaigta rašyti.
[774] Žr. 77 išnašą.
[775] <s> taisyta.
[776] Taisyta iš *parkeltį*. –

Ejome sveikinti Kun. Prof. Akad. Retkę isz dwiejų[777] prižasz-
czių:
isz prižastiͤs Vardo[778] – Andiėjo[779] – «isz» ir isz prižastiͤs nomi-
nacyjos
arba pakelimo jo į Prałatus Apasztaliszko Sosto. –
Buvo visi professorai – viͤno tiktai nebuvo I. M. Viskupo
Rektoriaus. Kun. Senioras Br. Liausas[780] prakalbejo priͤ
Kun. Retkio – pasake prižastę pasveikinimo, – paskui
giesminįkai atgiedojo „Ad multos annos"[781] o po atgie-
dojimo Kun. Retke apsitaisis kaipo Pralatas: (tiktai ne
fioletos[782]) – aplink sutoną ir palerinką rausva tasiemkele –
dziurka-
vones arba skileles guzikelių teipogi rausvos, – žedas ant[783] ran-
kų – parsijosęs rausva jostą «)» – pasake, jog labai dekavoja
už pasveikinimus, kurius isz paproczio priͤma, – pa-
skui pasake, kad jį sutika didele laimę, jog Tevas Szv.
Leonas XIII apdavenoja jį tů tittulu[784] „Pralato" – linksmi-
nas jis «isz» ne isz to, jog jis apturejo bet isz to jog viͤnas
isz Akademijos profesorų, – delto kad Tevas szventas žvil- //

73.[38v]
rejo[785] ant Akademijos.... – Nepriimti tą titułą, butu
panekinimu Tevo Szv. mylestos..... «kaip» jei szvietiszkejiͤ
nů karaliu apturetas mylestas gůdoja to labjaus
reikia gůdoti nů Tevo Szv..... Breve Tevas Szventas
lepia neszioti „fioletas"– ženklas didesnios (pakaros)
nusižeminimo – ... Ant gało pasake, jog szen-
diͤną sutenka jį ir markatnumas, nes labai
mylema tatula mire „kuri manę moke tikejimo[786]
dalykų – manę lavino etc."... [„]Ir sztai szendiͤną kadą
manę sveikinate regiąs baigias nabaženstwa
už jos duszią" – (Buvo 1 valanda po 12) – praszau už
jos duszia sukalbeti „Deprofundis[787]"[788]. – Vergdamas

[777] <d> taisyta.
[778] Šv. Andriejus švenčiamas lapkričio 10 dieną.
[779] Sic! Turbūt norėta parašyti *Andriėjo*.
[780] Žr. 659 išnašą.
[781] Daugybės metų (lot., plg. Ilgiausių metų). Galbūt Česlovo Sasnausko kūrinys.
[782] Violetinė – prelatų dėvimų drabužių spalva.
[783] Galbūt <t> taisyta.
[784] Sic! Antroji <t> taisyta.
[785] Sic! <r> nebaigta rašyti.
[786] Turbūt <e> taisyta.
[787] Sic!
[788] Iš širdies gelmių (lot., Ps 129).

isztare tus žodžius...

1895 XI 19.

Buvo ant trecziojo kurso „Biba" Kun[789]. Prof. «K» Retkio isz prižastes pasveikienimo; – buvo vakarę ir Kun. Retke – ilgai kalbejo apiͤ szį apiͤ tą. – Łabai meilus žmogus. – Důk Dͤive jam Sveikata! – //

74.[39r]

1895 XI 23.

Buvome ant parodos visokių abrozų ant uliczios: „Большая морская"[790]. Visa Akademija buvo. Moketi nereikio. – Abrozų szventųjų mažtebuvo. Visos sienos buvo apkabintos szeipjau szkiciais, – portretais – etc. Nekurių darbas łabai dailus. –

1895 XI 30.

Buvo pasivaikszczioti visa akademia[791] – asz nejau, – nes sniegas snigo. –

1895 XII 2.

Buvome visi akademikai Katedroje[792]. – Miszias atlaikiȯ I. M. Kun. Vyskupa[793] Symonas – Rektorius akademijos, – žmonių szeipjau labai maž tebuvo[794],- pralatų teipogi maž – tebuvo. – Klerikai Seminarijos buvo. – Koras Akademijos isz klerikų giedojo – bet nelabai gerai, nes tamsa buvo – žvakių nesuskubo atneszte – todel nevisi – kuriͤ buvo – galejo giedoti. – Graijo vargamistra – M. Surzyńskis[795]. – //

75.[39v]

1895 XII 6.

Penki Akademikai buvome ant 14 linijos

[789] Ž. taisytas.

[790] Turbūt lankė Imperatoriškosios dailininkų rėmimo draugijos muziejų (Bolšaja morskaja gatvėje 40). Jame veikė nuolatinė dailininkų darbų paroda-pardavimas ir buvo rengiamos laikinos parodos. Minimos parodos nustatyti nepavyko.

[791] Galbūt trečioji <a> taisyta.

[792] Žr. 128 išnašą.

[793] Sic!

[794] <b> taisyta.

[795] Galbūt minimas Sankt Peterburgo prokatedros (kitur – katedros) vargonininkas, 1895–1896 mokslo metais dėstęs bažnytinį giedojimą I. [?] Suržyńskis, tačiau jis neminimas 1894–1895 mokslo metų SPDA dėstytojų sąraše. Žr. *Academia* 1895, 3–4; *Academia* 1896, 2.

Bažniczioje[796] nesenei iszstatitoje: – I. M. Kun.
Viskopas[797] Symonas szvente didziajam al-
toriuje Abrozą Nekalto prasidejimo Szv. M.
Pannos, – szvente teipogi didziojo Altoriaus
Tabernakulį. – Bažnitele[798] labai graži –
ir dailei[799] isztaisyta, – Didžiasis Altorius
visas naujis – isz (ůž) ąžało padirbtas –
labai dailei, – dirbtas yra
Kun. Kan. Majauskis[800] – tos bažniteles
klebonas sake kad užmoketa yra už altorįų[801] 2000 r. –
bet meistrai Pitrapilyje saka, kad toks altorius
kasztotu 5000 r. – Łabai man patika. –
Paszventinęs abroza I. [M.] Kun. Viskupas atlaike
skaititines Miszias – paskui visi buvome
ant Kavos užpraszyti – geriame salionę I. M. Kun.
Kanaunika Majauska[802], – daug buvo szeipjau //

76.[40r]
Ponų ir Ponių isz Petrapilio, – mes siedejome –
priͤ kito stało. – Laikę Miszių I. [M.] K. Viskupo
giedojo – mergaites – dailei – lotiniszkai. – Ta
bažnitele – priguli priͤ iszlavinimo namų
del mergaiczių –; (ochronka dla dziewcząt)[803]. –
1895 XII 14.
Buvome Akademijoje maliorų[804] (w Akademii sztuk
pięknych). – Łabai dideli namai – daugybe
abrozų – visokių. – Isz visų man patika:
Komunija Szv. Ieronima[805] (nors jam daug užmietineja

[796] Žr. 247 išnašą.
[797] Sic!
[798] Pradėta rašyti *Bažnicz*, bet ištaisyta.
[799] <a> taisyta.
[800] Vincentas Majevskis (Majewskis, 1832–1905), 1856 metais teologijos magistro laipsniu baigė SPDA, atsiųstas iš Vilniaus vyskupijos 1894 metais buvo arkikatedros kanauninkas. Žr. *Academia* 1885, 55; *DM* 1894, 202; Krzysztof Požarski, „Подземелье церкви“, *Nasz Kraj/НашКрай* 8, 2002, 17.
[801] Sic!
[802] Turbūt taisyta iš *Majauskio*.
[803] Mergaičių prieglauda (lenk.). Žr. 247 išnašą.
[804] PJ lankėsi Imperatoriškojoje dailės akademijoje nuolat veikusioje parodoje-muziejuje. Joje taip pat buvo rengiamos ir laikinos parodos. Beje, akademija, kaip ir SPDA, buvo Vasilijaus saloje.
[805] Vienas iš Šv. Jeronimą vaizduojančių siužetų. Žr. Ramonienė 1997, 97. Galbūt kritikuota Niedzialkovskio knygoje *O chrześciańską zasadę* 1–2, Warszawa: Druk. artystyczna Saturnia Sikorskiego, 1895.

Kun. Niedziałkawskis)[806] – abrozas Motinos Szvencziau{s[.]}
su karunę erszkeczių rankůse, – Rafaelio daug
kopijų – etc. etc. – Didzioji salia łabai
didele, – puiki ir graži. –
1895 XII 23.
Kuczios. Petus prasidejo 3**jo** vałandoje. Priͤsz
pietus klerikai[807] tarp savęs sveikinąs – IV kursas
ejo «*» priͤ pirmameczių[808] paskui su pirmameczeis, – //

77.[40v]
ejo ant II kurso – iszcze – ant III, – isz treczc{io}
ant ketvirto – ant gało pa[809] Seniora. –
Kun. Liauso[810]. –
Po atvaževimo I. [M.] Kun. Viskupo – (buvo ka-
tedroje – szvente klericus[811]) – visi ejome priͤ
I. M. Kun[812]. Rektoriaus[813] sveikinti, – atradame
I. M. Kun. Arcyviskupą Kazłauskį[814] ir daugybę pra-
łatų[815] ir Kunigų, kuriͤ buvo užpraszyti
ant Kuczių. – Giesminikai atgiedojo:
„Parvulus natus est hodie.... Venite ado-
remus"[816] – ant 4 bałsų. – Po atgiedojimo –
I. M. Kun. Arcyviskupas prakalbejo priͤ
klerikų, kad reikia gražei giedoti pagal
įstatimų Bažmiczios[817] ir iszaiszkino, kas tai
yra „Venite adoremus"– Sakia nelabai
dailei; –
Kuczios prasidejo tojs po 3 valandos –
traukiąs iki 6 gangrait –; strovos buvo //

[806] Karolis Niedzialkovskis (Niedziałkowskis, Niedzialkauskis, Nedzialkauskis, 1846–1911), 1867 metais baigė SPDA, 1897–1901 metais jos rektorius, 1897 metais Mogiliavo arkivysk. vyskupas sufraganas, 1901 metais Lucko-Žitomiro vyskupas.

[807] Ž. taisytas.

[808] <p> taisyta.

[809] Sic! Turbūt norėta parašyti *pas*.

[810] Žr. 569 išnašą.

[811] Sic!

[812] <n> nebaigta rašyti.

[813] Pradėta rašyti *Ret*, bet <t> ištaisyta į <k>.

[814] Ž. įterptas.

[815] <ł> taisyta.

[816] Pažodinis vertimas: „Šiandien gimė kūdikėlis... ateikite, pagarbinsime" (lot.). Tiksliau nustatyti nepavyko. Galbūt plg. Iz 9, 5.

[817] Sic!

78.[41r]

(potraw był) 6. – Klerikams buvo vino ir alaus, – o kitiͤms žinok pralatams ir „baltosios". –
Ant kuczių buvo: I. M. Kun. Arcyviskupas Kazłauskis, – I. M[818]. Kun. Rekt. Viskupas Symonas – Kun. Inspek. Akadem. Kłopotauskis[819], – Professoriai[820] Kunigai = Ciepliakas, Drzewieckis, Maculiauycze – Prokuratorius, (Kun. Akko i[821] Gawronskio nebuvo –) – Kun. Retke buvo. –
Visos Kolegios Pralatai ir Kanaunikai. –
Keli kunigai[822] – Professorai[823] isz Seminaryjos, –
Niekurie Kunigai isz Petrapilio, – Visi kunigai isz Katedros. – etc. etc. –
Isz szeip jau Zmonių: Sekretorius Akademijos[824], –
Smotritelis[825] – Vargamistra[826] – viͤnas[827] studentas, –
I. M. Kun. Viskupo brolis – inžinerius[828] arba daktaras. –[829]
du stalai[830] pilni buvo. – Refektori. –
Visu pirmu I. [M.] Kun[.] Viskupas Rektorius apdale //

79.[41v]

aplotkas Pralatams – paskui Professoriam[831] – klerikams ir ant galo tarnams. –
Łabai gražų tůmi dave paveiksłu[832] –
Inspektorius tiktai su klerikais lauže aplotką. –
Łaiki valgimo Klerikai giedoje – pasilsedami – visokias giesmes. –
1895 XII 23.
I. [M.] Kun[833]. Viskupas iszszvente keturius aka-

[818] Įterpta.
[819] <p> taisyta.
[820] <f> taisyta.
[821] Sic!
[822] Taisyta iš *kunikai.*
[823] Taisyta iš *Professori.*
[824] Žr. 340 išnašą.
[825] Nustatyti nepavyko.
[826] 1895–1896 mokslo metų dėstytojų sąraše nurodoma, kad bažnytinį giedojimą dėsto prokatedros vargonininkas I. [?] Suržyńskis, galbūt jį mini PJ. Žr. *Academia* 1896, 2.
[827] Turbūt <n> taisyta.
[828] Ž. taisytas.
[829] Taisyta iš *daktaras;*
[830] Taisyta iš *dustalai.*
[831] <m> nebaigta rašyti.
[832] Ž. taisytas.
[833] <n> nebaigta rašyti.

[10] demikus į Kunigus: Kum.[834] Senijorą – Lausa[835] ir Kun. Apterkorių Stachowskį[836] isz Zemaiczių Viskupistes; – Kun. Kleboną[837] kapliczios Perkowskį[838] isz Varszavos; – ir Kun. Merkiauvycze[839] isz Seinų[840] diecezijos. –
1895 XII 23.
Apturejau laiszko nů Kleb. Linkavos[841], – rasza, kad miręs yra Kun. Kleb. Bajaranauvycze[842, 843] Kovoniůse[844]. – Zemaiczių viskupistes. – //

80.[42r]
[1] Semetai kuczios Subatoje – o kaledos Padelnikę. –
1895 XII 24.
Po kuczių diͤna – Niedelia – pasniko nera. – Vakarę («ejome») važeviame visi į Bažniczia Szv. Katarinos, – po keturįs[845] karetoje. Karetas atsiunte[846] Klebonas[847] Szv. Katarinos. Isz akademijos iszvaževame 9½ (pusiau deszimtos). Iutrinę ir toj' jai pasibaigus[848] Mi-

[834] Sic! Turbūt norėta parašyti *Kun.*
[835] Žr. 659 išnašą.
[836] Žr. 165 išnašą.
[837] Turbūt <b> taisyta iš <p>.
[838] Alexanderis Perkowskis (1871 07 02(14)–?), kilęs iš bajorų, į SPDA atsiųstas iš Varšuvos vysk., 1895–1896 mokslo metais buvo ketvirtame kurse, už mokslą nemokėjo – išlaikomas valstybės. Žr. 1894–1895 mokslo metų duomenys apie akademijos auklėtinius; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 177; *Academia* 1896, 9.
[839] Vincentas Merkevičius (Merkiewicz, Merkevyicziaus, 1870 07 16(28)–?), kilęs iš valstiečių, į SPDA atsiųstas iš Seinų vysk., 1895–1896 mokslo metais buvo ketvirtame kurse, mokėsi išlaikomas valstybės. Žr. 1894–1895 mokslo metų duomenys apie akademijos auklėtinius; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 178; *Academia* 1896, 9.
[840] Pradėta rašyti *Seini*, bet <*i*> ištaisyta į <*ų*>.
[841] Pranciškus (Pranas) Jasenskis (Jasinskis, apie 1844–?), kilęs iš bajorų, baigė Ž(T) sem. 1867 metais, nuo 1874 metų buvo Linkuvos par. bž. klebonas. PJ 1890–1894 metais taip pat buvo šios bž. vikaras. Žr. Ieva Šenavičienė, „Žemaičių diecezinės seminarijos klierikų kontingentas 1854–1865 m.", *Lietuvių katalikų mokslų akademijos metraštis* 15, 1999, 42.
[842] <y> taisyta.
[843] Kazimieras Bajarūnavičius (Bajoriūnas, 1823–1895), kilęs iš valstiečių, Klovainių par. bž. (Šeduvos dekanato, kuriame tarnavo ir PJ) klebonas, mirė 1895 12 18. Žr. *DT* 1895, 292; Šenavičienė 1999, 27.
[844] Sic!
[845] Ž. taisytas.
[846] Taisyta iš *atsiųte*; <n> įterpta.
[847] Žr. 225 išnašą.
[848] Ž. taisytas.

szias szv. atłaike (Pasterkę) I. M. Kun. Viskupas
Simonas Rektorius Akademijos – su asistencyją
piłną. – Mes[849] – 20 klerikų – akademijos – buvo-
me par jutrinę priͤ vargonų. – Cze giedojo-
me „Ecce Sacerdos"[850] – ir visą jutrinę. –
Miszias giedojo Katarinos Koras. – Pagrižame
1½ (pusiau antros). – Bažniczioje žmonių labai
daug buvo, – pilna bažniczia – Oras gražus. –
1895 XII 25.
Szendiͤną atsikełome 7**je** valandoje. nes velai
atsigulame. //

81.[42v]
Szendiͤną atlaike Primiciją (Pirmutines Miszias)
Jůzapas Stachauskis isz Zemajczių viskupy-
stes – labai dailei ir graitai. – Visi buvome na-
meje. – nekur nejome. – Ritu dave kelbasų! –
Bakalijos buvo. – 1895 XII 26.
Szendiͤną buvo teipogi primiciją Kun. Mer-
kevycziaus isz Sejnų[851] diecezijos[852]. – Vidutiniszkai
atlaike miszias. – Teipogi ritu dave kelbasų! –
1895 XII 27.
Szendiͤną buvo primiciją Kun. Perkauskio isz
Varszavos. – Gerai atłaike miszias. –
Ritų dave kelbasu! – Par visas szventes
oras labai gražus buvo. Biszki szalo apiͤ
10°[R] laipsnių. –
1895 XII 31.
Apiͤ 5**tą** valandą ejome visi į Bažniczią
Szv. Katarinos ant neszparų[853]. I. M. [Kun.] Viskupas
laikio[854]. – Koras Bažniczios Szv. Katarinos gedoje[855] //

82.[43r]
neszparus – prasztai[856] – visiͤms nepatika –
mes neko negiedojome – I. M. [Kun.] Viskupas ir

[849] <s> taisyta.
[850] Žr. 734 išnašą.
[851] Pradėta rašyti *Sei*, bet <i> ištaisyta į <j>.
[852] Pradėta rašyti *dio*, bet <o> ištaisyta į <e>.
[853] Sic!
[854] Ž. taisytas.
[855] Turbūt <d> taisyta.
[856] <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.

Inspektorius nekantanti[857] buvo[858] uztai. –
Zmonių buvo daug bažniczioje. – Szaltu buvo –
apiͤ 14°[R] vejis didelis. – Labai nuszalome. –
Pamoksłų[859] sake prancuzas[860, 861].
1896 I 1.
Nauji Metai. –
Ejome į Bažniczią Szv. Katerinos. – Miszias
laikio Kun. Inspektorius Akademijos[862]. – Gie-
dojo Szv. Katarinos[863] Koras – labai dailei – ir gražei –
tikrai bažniczios miszias. – Visi nuszala labai. –
Oras prastas[864] – vejis – sniegas[865]. – etc.
NB. I. M. Kuningui Rektoriui sveikina-
me po petų[866] 1895 XII 31. – Bakalijos buv labai prastos! –
1896 I[867] 3 [.]
Szendiͤną Kun. Jnspektorius skaite regulas – su nau-
jeis komentoreis. – Spaudžia nelaimingus naba-
gelius klerikus[868]. – //

83.[43v]
1896 I 6[.]
Trįs Karalei. Miszias musų – Akademijos kopli-
czioje atłaike I. M. Kun. Viskupas Rektorius Sy-
monas. Pamokslą[869] par tas miszias pasake
klerikas – isz Sejnų diecezijos – Jůzapas Lau-
kaitis[870] – Mes visi – giesminikai – gedojome
Miszias Singerbergero[871] – ant didžiosios sales. –
Po Sumos buvo procecią par visus[872] koritorius
– ejo szventidamas visas[873] czelias – Kun.[874] propecorių –

[857] Sic!
[858] Ž. taisytas.
[859] Taisyta iš *pamoksų*; <ł> įterpta.
[860] Taisyta iš *pranzuzas*. Eilutė įrašyta smulkesniu šriftu, turbūt įterpta.
[861] Žr. 6 išnašą.
[862] Akademijos inspektoriumi 1896 metų sausį buvo Boleslovas Jeronimas Klopotovskis.
[863] Antroji <a> taisyta.
[864] Ž. taisytas.
[865] Pradėta rašyti *sne*, bet <e> ištaisyta į <i>.
[866] Taisyta iš *petus*.
[867] Taisyta iš *XI*.
[868] Taisyta iš *klerikas*.
[869] Galbūt pradėta rašyti *Pamos*, bet ištaisyta.
[870] Juozapas Laukaitis (1871 01 02(14)–?), į SPDA atsiųstas iš Seinų vysk., 1895–1896 mokslo metais buvo trečiame kurse. Žr. *Academia* 1896, 9.
[871] Žr. 135 išnašą.
[872] <u> taisyta.
[873] Taisyta iš *visus*.
[874] Turbūt ž. įterptas.

klerikų ir tarnų I. M. Kun. Viskupas Symo-
nas – draugę su I. M. Kun. Inspektoriu Kłopo-
tauskių – tas vaikszcziojo tiktai paskui –
klerikai vaikszcziodami giedojo gesmes visokias
kaledų. – Po procecijos[875] – pietus – ant keturių
strovų – patrovų buvo – ir alaus. –
Vakarę ant sales rekreacyjnos[876] – buvo[877] za-
bovos – vadinamos akademiszkai „Bakalijos“ –
prasidejo 7½ valandos: buvo vino bet negardus, //

84.[44r]

reszuczių – mermoladų – figų – po viͤną dave oba-
lę ir apelciną. –
Apiͤ 9 valandą buvo atejję[878]: ant sales I. M. Kun[879].
Viskupas[880] Rektorius, – Kun. Inspekorius[881] – ir visi pro-
fessoriai – tiktai nebuvo Kun. prof. Akkos ir Gauroń-
skio – tie buvo iszvaževę ant Szvenczių – Kaledų. –
Bovijąs – linksminames – ne labai, – visi buvo kaip
tarsi parsigandi – užsimislii etc. –
1896 I 20[882][.]
Girdejame, kad Gudijos pasiuntinis Rimę priͤ Po-
piežias – Tevo Szvento – atvaževo į Petrapilę, –
Buvo ilgai Varszavoje – ant Naujų Metų – kadą
visi Lenkijos buvo susirenki viskupai – Katalikų –
buktai pasiuntinis Gudijos – ponas Izwolskis[883] – labai
prikalbinejo Viskupus[884], kad ne priesztarautu
įstatimams rando – t. y. Gudijos. –
1896 I 25.
Girdejome buktai Lenkijos Viskupai atsiunte //

85.[44v]

į Ministeriją protestą oficialiszkai paraszytą, –
kurį prasza Lenkų Viskupai – Ministerijos isz-

[875] Turbūt pradėta rašyti *proces*, bet <s> ištaisyta į <c>.
[876] Ž. taisytas.
[877] <b> taisyta.
[878] Sic!
[879] <n> nebaigta rašyti.
[880] <V> taisyta; galbūt pradėta rašyti <R>.
[881] Sic! Turbūt pradėta rašyti *Inspet*, bet ištaisyta.
[882] Galbūt skaitmuo *I* taisytas.
[883] Aleksandras Izvolskis (1856–1919), ministras rezidentas Vatikane 1894–1897 metais.
[884] Taisyta iš *Viskupas*.

siųsti priͤ Tevo Szvento Leono XIII – tamę protestę skundžiąs Viskupai Lenkijos, – kad Tevas Szventas savo enciklikoje priͤ Lenkyjos Viskupų[885] lepė klausyti Gudijos rando, – totarpu[886] tas randas dabar oficialiszkai įbrukia į Seminarijas savo kalbą, – nedaleidžia į Seminariją įstoti jaunumenei – kuriai praslenko po isztojimo[887] isz Gimnazijos 6 menesei – kalba[888] gudiszką lepia iszguldineti Seminaryjoje ant visų kursų etc[.] etc.[889] Tamę[890] protestę buktai szaukiąs Lenkyjos Viskupai priͤ Tevo Szvento Leono XIII, idant tas užtariti teiktus už jůs. – Ponas Izwolskis[891] labai sukiojąs petrapilyje[892] – kad vis butu gerai – kad sotas butu vilkas ir ave – czela, – kaip jam atsityks viską pada- //

86.[45r]

ryti – noretumem žinoti, – saka kad spraunas žmogus! –

1896 I 14.

Dasižinojome, jog Petrapilyje – kolegijoje – buvo petus su iszkilmę, – kelo jus Kun. Prał. Mahilavo diecezijos – Klebonas Carkos[893] Siołos[894] – isz prižastes iszkelimo jo į Antrą sąnarį (czlena) Kolegijos – ir isz prižastes tos jos[895] Tevas Szventas Leonas XIII suteikio jam titulą – Protonotario Apasztalisz-

[885] Minima 1894 metų kovo 19 dieną Leono XIII paskelbta enciklika *Caritatis*. Tekstas ir vertimas į lenkų kalbą paskelbtas: „Sanctissimi Domini Nostri Leonis Divina Providentia. Papae XIII Epistola Encyclica Ad Episcopos Polonos", *PK* 22 (03 19[31]), 1894, 337–349; Fremantl 1956, 304.

[886] Taisyta iš *totrpu*; <a> įterpta.

[887] Turbūt taisyta iš *isztoimo*; <j> įterpta.

[888] Ž. taisytas.

[889] Plačiau žr.: Algimantas Katilius, „Kunigų ugdymo (edukacijos) pertvarkymas Lenkijos Karalystėje po 1863 m. sukilimo", *Lietuvių katalikų mokslų akademijos metraštis* 20, 2002, 167–168.

[890] Taisyta iš *Tavę*.

[891] Taisyta iš *Izvolskis*.

[892] Sic! Pirmoji <e> taisyta.

[893] Sic!

[894] Konstantinas Maciulevičius (Maculewicz, apie 1826–?), 1866 metais teologijos magistro laipsniu baigė SPDA, Šv. Jono par. bž. Carskoje Selo klebonas. Žr. *Academia* 1885, 55.

[895] Sic! Matyt norėta parašyti *jog*.

ko Sosto – o I. M. Karalius – Cecorius Mikalojus
II tą užtvirtino. –
Buvo ant tų petų dauž[896] visokių Grandesų:
[J. M. Kun.] Arciviskupas Kazłauskis; – [J. M. Kun.] Viskupas
Rektorius Aka-
demijos Symonas – etc. – Ponas Masalowas[897]
direktorius[898] svetimų iszpažinimų; – Ponas Izwolskis
pasiuntinis Gudijos Rimę priͤ Tevo Szvento – ; Uchtom-
skis[899] Kunigaikisztis – dabartinis[900] redaktorius „Peterburskaja
gazieta“ – jis važinejo su Karaliu – tomet įmpedinių
Sosto – Mikaloju II. – //

87.[45v]
Ant tų petų Masalowas ir Izwolskis labai
buktai atsargei kalbejo – neko iszgauti negalejo –
politikai – mat! – P. Kun. Uchtomskis atver-
tesnis buvo kalbůse[901], – sake kad gins katalikus
savo laikrasztyje – visomet sakys tiͤsą –
sake teipogi kad I. M. Ciecorius yra gero
sanpratavimo apiͤ Katalikus. – bus geriaus
katalikams priͤ to Ciecorio[902] etc. etc. –
1896 I 21[.]
Buvo pėtus pas I. M. Kun. Viskupą Rekto-
rį Akademijos[903] Kun. Symona[904] – bet Ponas Iz-
volskis pirm prižadejo buti, bet paskui
atsisake – ponas Masalowas teipogi nebuvo. –
Buvo «vic» pagelbejis Masalovo, – (помощникъ
Директора вѣроисповеданій. –)[905] – pagelbejis mini-

[896] Sic!
[897] Žr. 303 išnašą.
[898] Ž. taisytas Galbūt iš *direktorus.*
[899] Esperas Uchtomskis (1861–1921), nuo 1896 metų buvo *С.-Петербургскія Вѣдомости* redaktoriumi, jo laikraštis aiškiai polemizavo su *Московскcіе Вѣдомости.* Žr. С. В. [?], „Ухтомскій кн. Эсперъ“, *Энциклопедическій словарь* 35, С.-Петербургъ: Типографія Акц. Общ. Брокгаузъ-Ефронъ, 1902, 102.
[900] <b> taisyta.
[901] <l> taisyta.
[902] Pirmoji <i> taisyta.
[903] <j> taisyta.
[904] Pradėta rašyti *Si,* bet <i> ištaisyta į <y>.
[905] Vidaus reikalų ministerijos Kitatikių dvasinių reikalų departamento direktoriaus padėjėjas arba vicedirektorius (rus.). Nuo 1894 metų vasaros šias pareigas užėmė Ipolitas Albedinskis. Žr. [?], „Z Peterburga“, *PK* 33 (08 04[16]), 1894, 524; „Министерства“, *Весь Петербургъ 1896.*

stro vidurinių užsijemimų (помощникъ министра внутреннихъ дѣлъ)[906] etc. daug ktokių[907]. – //

88.[46r]

1896 II 1.
Buvo repeticija isz Bažniczios isztorijos – „in scriptis“[908] Vaikszcziojame[909] – ant Petersburskos puses[910]. –

1896 II 2.
Grebniczios – szvente – vakar[911] atleide[912] mus ant Užgavenių. – Pamokslą sake Klerikas Szvatelis[913] isz Zemaiczių diecezijos. –

1896 II 2.
Girdejame buktai I. M. [Kun.] Viskupas Symonas bus Viskupu Vilniaus – bet yra toki tiktai „fama“[914].

1896 II 3.
Szendiͤną yra egzaminas del tų, kuriͤ szventinsęs. Oras szaltas – szalczio 15°[R] laipsnių. –

1896 II 4[.]
Apturejau žinią[915] – laiszką – isz Liͤtuvos – Kauno redybos – rasza – ˈkad jau pavasarys[916] – visi upelei – visos upes jau bega, – sniego jau gangrait nebera. – Nemonas ir Vilija – jau teipogi iszejo, – potvinis buvo didelis. – Isz volinyjos[917] apturejau teipogi laiszką, – saka //

89.[46v]

kad jau pavasarys. – totarpu pas mus – Petrapilyje – tvirta žema – szalczei dasiekia 14°R. – sniego daug, – žodžiu sakant žema!

1896 II 6.
Užgavenės. – buvome – visa Zemaiczių diecezyja – su «pr» Kun. Prof. Maculevycze Ioną –

906 Vidaus reikalų ministro padėjėjas (rus.). Turbūt šias pareigas užėmė Nikolajus Dolgovo-Saburovas. Žr. „Министерства“, *Весь Петербургъ 1896.*

907 Sic!

908 Raštu (lot.).

909 Taisyta iš *Vaikszczojame;* <i> įterpta.

910 Viena iš Sankt Peterburgo mst. dalių. Joje – Petropavlovsko tvirtovė.

911 <r> nebaigta rašyti.

912 Pradėta rašyti *ad,* bet ištaisyta.

913 Žr. 719, 1001 išnašas.

914 Gandai (lot.).

915 Ž. taisytas.

916 Turbūt pirmoji <s> taisyta.

917 Sic!

21 PAV. Povilas Januševičius. 100 × 147 mm fotografija, priklijuota ant 107 × 164 mm balto kartono kortelės. Kurijos archyvo darbuotojo kun. Petro Veblaičio įrašas mėlynu rašalu: „Kun. Povilas Januševičius 1896 m. II. 5"; KAKA: albumas 1 (kun. Juozapo Liasausko), l. 71v, tokia pat fotografija saugoma kun. Povilo Januševičiaus albume; KAKA: albumas 7 (neįsegta)

fotografavotiͤs – pas Kliasena[918]. – Pasiveliname ateiti ant pietų – Kun. Inpektorius[919] už tai barią̨s ant Kunigo Seniora – Liauso[920] – sakė, kad nikomet nedaleis Kaunui eiti fotagrafavotiͤs – Vakarę buvo – Bakalijos – susirenkymas ant salijos; – buvo I. M. Kun. Rektorius atejęs[921], Kun. Inspektorius ir Kun. Prefektas[922] – Maculevycze[923]; – Klerikų nedaug buvo, – bovijąs nelabai linksmei, – ant gało gesminikai užgiedojo viͤną lenkiszką dainuszką, – o paskui liͤtuvei – už giedojo gesmelę apiͤ Kra- //

90.[47r]

žius[924] – ant Keturių balsų. I. M. Kun. Viskupui Rektoriui labai patiko – todel prasze antrą kartą dar uždainoti[925]. –

1896 II 7.

Pasniko pradžia – Pelanija. – Miszios buvo 10**je** –'laike Kun. Kapelionis Ciepliakas[926]. – Giedojame Miszias „unisono" Kun. Surzyńskio[927], – vargonai tilejo. – Ritoj žadame «j» eiti į Katedrą – Tevo Szventojo Szvente[928], – žadame giedoti du korai – Seminarijos[929] ir Akademijos. –

1896 II 8.

Buvome Katedroje. – Miszias atlaikio I. M. Kun. Viskupas Symonas. Giedojame priͤ vargonų – du korai – isz

[918] W. Claseno fotografijos studija buvo Vasilijaus saloje, Dvinskio skersgatvio 2 name. Žr. *Адресная книга города Санктъ Петербурга 1896*, 2392.

[919] Sic!

[920] Žr. 659 išnašą.

[921] <j> taisyta.

[922] <k> taisyta.

[923] Pradėta rašyti *Maculevi, bet* <i> ištaisyta į <y>.

[924] Plačiau žr. Alfonsas Motuzas, „Apie Kražių skerdynių metu giedotas giesmes", *Kražiai*, Vilnius–Kaunas: XXI amžius, 1993, 399–404.

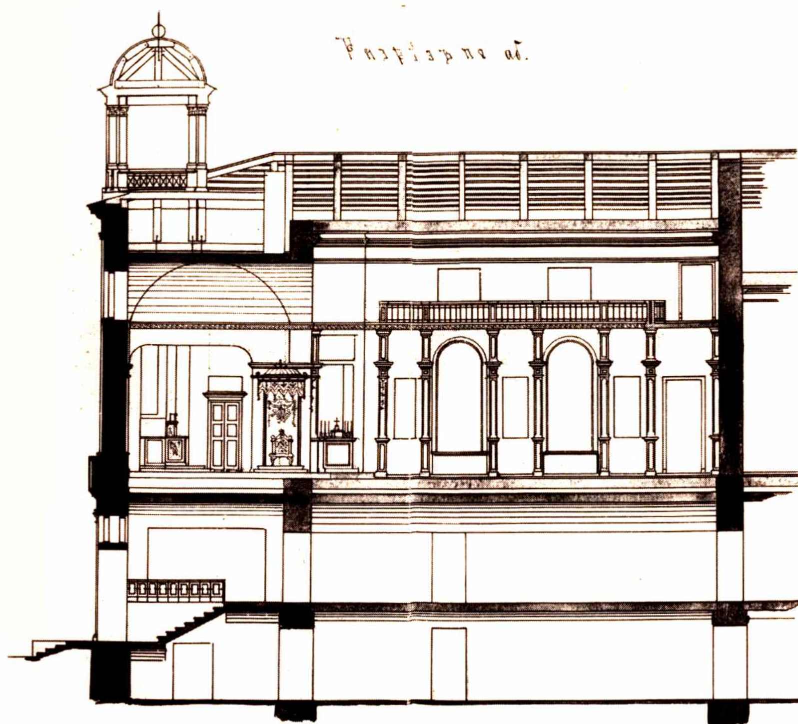
[925] Pradėta rašyti *užg*, bet <g> ištaisyta į <d>.

[926] Turbūt pradėta rašyti *Ce*, bet ištaisyta.

[927] Galbūt kunigas Józefas Surzyńskis, kompozitorius, tuo metu gyvenęs Poznanėje. Žr. [W. Bugajczyk], „Śpiewy kościelne", *PK* 12 (03 10[22]), 1894, 190.

[928] Žr. 132 išnašą.

[929] Pradėta rašyti *Seme*, bet ištaisyta.

22 PAV. Imperatoriškosios Romos katalikų dvasinės akademijos koplyčios rekonstrukcijos projekto pjūvis, XIX amžiaus pabaiga–XX amžiaus pradžia; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 387, l. 18

Akademijos ir Seminarijos. –
Sendina pradedami 8 vałandoje – 8 dinines re-
kolekcijas. – „DEus in adiutorium meuum intende![“][930] –
Pradžia Rekolekcijų:
«I°» Konferenciją pasakią prisz poterius vakarinis – Kun. Prafes. //

91.[47v]

[1] Filozofijos – Drzewieckis = pradejo teip: „Mistrze życia duchownego rozpoczynają.... od tych prawd: – Oczyszczenia, Oświecenia i Ziednoczenia.“ – [„].... zkrzywione sprosto-

930 Dieve, ateik man į pagalbą (lot.), Ps 69(70).

wać – sprostowane wzmocnić – wzmocnione przekształcić"[931]....

Po «*» Konferencijos – adgiedojame „Veni Creator"[932] – Po to himno – Maldos vakarines. –

Meditacyją už dave Kun. Kapelionis Ciepliakas – „O końcu człowieka – stworzen człowiek, ażeby chwalił p. Boga, służył[933], czcił – i życie wieczne otrzymał *–["][934]

Po poterių valandelę pałukejęs užejo[935] ant katedros Koplyczioje[936] I. M. Kun. Viskupas Symonas ir pradejo sakyti: „Ponieważ jeszcze jest chwilka czasu, chcę zwrócić waszą uwagę na cel rekolekcyj..... Zakład nasz jest teologiczny – przyjeżdżacie tu ażeby oświecić wasz umysł...... i ...nie mogę nie pochwalić pracujecie... ale z drugiej strony przyjeżdżacie ażeby się **uświęcić**.... //

92.[48r]

żeby wyjść ztąd kapłanem „Swiętym – doskonałym["] – ta strona większego wymaga[937] wyrobienia, – Tamtą stronę okoliczności zmuszają – i sama natura do niej się skłania, – ta zaś wymaga walki ..... walki.... «Ieżeli» Otoż te rekolekcyje «są» do tego celu – zmierzają, – żebyście zrozumieli – i na przyszłość sami – zawsze mieli sobie[938] za regułę[939] – w życiu odprawiać do roku kilkadniowe rekolekcyje. – Bez tych ćwiczeń nipodobno «*[940]» zatrzymać zasobów – bez zasobów Zimny[941] kapłan – serce chłodne – będzie się biło – jak morze – i zmarnieje....

«Tu» Ieżdżą ludzie do gór – na ustroniu dla

[931] Pažodinis vertimas: „Dvasinio gyvenimo mokytojai pradeda [mokyti] nuo tų tiesų: Apsivalymo, Apšvietimo ir Susivienijimo: sulinkusius – ištiesinti, ištiesintus – sustiprinti, sustiprintus – patobulinti" (lenk.).

[932] Žr. 626 išnašą.

[933] Antroji <ł> taisyta.

[934] Pažodinis vertimas: „Apie žmogaus galą [plg. 93.[48v] e. 4, 7; tikslą. – *V. Ž.*] – sukurtas žmogus, kad poną Dievą šlovintų, [jam] tarnautų, garbintų – ir gautų amžinąjį gyvenimą" (lenk.).

[935] Ž. taisytas.

[936] Pradėta rašyti *Kopli*, bet <i> ištaisyta į <y>.

[937] Taisyta iš *wymaga**nia***.

[938] <b> taisyta.

[939] Ž. taisytas.

[940] Turbūt pradėta rašyti <S>.

[941] <Z> taisyta.

odpoczynku – dla ciała – a dla duszy ma-
ło kto myśli...Górą tą niech nam będzie
święte ćwiczenia – żebyśmy przemienili
Iak Pam[942] Iezus na górze Tabór – w sviatlej-
szych!!..["][943] Gałas. – sakie apie 20 minuczių. – //

93.[48v]
Diͤna I. – 1896 II 9. –
5 – Atsikelome – 5½ – Poterei – maldos ritmetines –
6[944]*-6½ – Meditacyję skaite ant katedros – Koplicyczioje[945] –
Kun. Ciepliakas – apie pradzia žmogaus ir gałą. –
NB. Pradžia žmogaus yra V. Diͤvas – sutvere...
Paskyrymas zmogos[946] yra V. Diͤvas – garbe...
Galas zmogaus[947] – yra V. Diͤvas – iszganimas
Kaip ejo iki sziol? Pamislik. –
10 – 11– Meditatia buvo apiͤ tikslą visų sutve-
rimų = viskas del žmogaus – žmogus del DEvo. –
4 – 5 – Meditatyja[948] buvo apiͤ dovenas kuriomis[949]
V. Diͤvas apdovenojo žmogų. –
Diͤna II. 1896 II 10. –
1ª Meditacyja apiͤ griekus: Aniołų, Pirmųjų Tewų, –
ir zmogaus. –
2ª Apiͤ daugybę žmogaus griekų – ir apiͤ menkumą

[942] Sic! Turbūt norėta parašyti *Pan*.

[943] Pažodinis vertimas: „Kadangi yra dar keletas minučių, noriu atkreipti jūsų dėmesį į rekolekcijų tikslą... Mūsų įstaiga yra teologinė. Atvažiuojate čia [tam], kad apšviestumėte savo protą ir negaliu nepagirti – dirbate. Bet, iš kitos pusės, atvažiuojate čia tam, kad taptumėte šventesni. Kad išeitumėte iš čia kunigu – šventu ir tobulu. Šitoji pusė didesnio pasirengimo reikalauja. Aną pirmąją pusę aplinkybės priverčia ir pati [kunigo] prigimtis prie jos linksta. Tačiau antroji pusė reikalauja kovos... kovos. Šių rekolekcijų tikslas – kad suprastumėte ir ateityje visada vadovautumėtės taisykle kasmet atlikti kelių dienų rekolekcijas. Be šių pratybų neįmanoma išsaugoti [dvasinių] turtų. Kunigas be [dvasinių] turtų yra šaltas kunigas, šalta širdis plaks kaip jūra – ir išseks.... Vyksta žmonės į kalnus, atsitolina, kad pailsėtų kūnas, o apie sielą mažai kas galvoja... Šiuo kalnu tegul bus mums dvasiniai pratimai, kad mes pasikeistume į šviesesnius [tobulesnius], kaip Ponas Jėzus Taboro kalne!" (lenk.).

[944] Turbūt taisyta iš skaitmens *5*.

[945] Sic! Taisyta iš *Koplicyczoje*; <i> įterpta.

[946] Sic!

[947] Sic!

[948] <y> taisyta.

[949] <u> taisyta.

žmogaus. – „Baisi daugybe žmogaus griekų – mielaszirdyste V. Diͤvo jį laiko“. –
3[ª]Apiͤ pyktybe grieko – „Saugok manę Viͤszpati nů tos piktybes.“ //

94.[49r]

Diͤna III[.] 1896 II 11.
1ª Meditacyja – apiͤ Smiertį – ateis smiertis[950] – ar nori ar nenori, bet kadą? kokį tavę užklups? ar mylestoj'– ar griekę? –
2ª Meditacyja apiͤ Suda, – „o, baisi valanda![“] –
3ª Meditacyja – apiͤ pagrįžimą paklydielio[951] sunaus. –
5½ valandoje po pietų Spawiedne visiͤms. –
Diͤna IV[.] 1896 II 12.
1ª Meditacyja apiͤ IEzaus Kristaus[952] Karalystę. –
Szendiͤną laikę rekolekcyjų pirmą kartą iszejaus
su Szventomis Mysziomis[953]. –
2ª Meditatyja[954] apiͤ Įsikunijimą V. IEzaus Kristaus
Szendiͤną buvo tiktai dvi meditacyjos – priͤsz pietus, – po pietų buvo tiktai „lectio spiritualis“[955] ir [„]Conferentia[“][956]. –
NB. Vakarę – po poterių – iszmųszųs[957] 9 valandai –
atejo I. M. Kun. Viskupas Rektorius Symonas[958], (jau nekuriͤ kle-
rikai buvo iszeję isz Koplyczios ir taisiąs gultu[959] – Kun. Senioras[960]
atejo ant dormitoriaus ir paszauke visus į Koplyczią.). –
Konferencyją – pamokslą – sake iki 10 valandos. – //

95.[49v]

Sake apiͤ exercycyjas Szv. Ignacio, – apiͤ logiszką
susiriszimą viͤnos meditacyjos su antrą – ....
Meditacya – sake – apiͤ sutverimą žmogaus, apiͤ jo tykslą ir paskirimą yra tai pamatas – fundamentas –
visų meditacyjų...**Tykslas mano yra Diͤvas** –
Todėl antra meditacyja eina apiͤ dasiekimą to tik-

950 Pirmoji <s> taisyta.
951 Pradėta rašyti *pakli*, bet <i> ištaisyta į <y>.
952 Turbūt pradėta rašyti <C>, bet ištaisyta.
953 Pradėta rašyti M*i*, bet <i> ištaisyta į <y>.
954 Sic!
955 Dvasiniai skaitymai (lot.).
956 Konferencija (lot.).
957 Sic!
958 Taisyta iš *Symonai*.
959 Turbūt pradėta rašyti *gulti*, bet ištaisyta.
960 Žr. 659 išnašą.

sło t. y. apiͤ sutvertus daiktus – kaip jiͤ yra?...
Yra delto kad žmogus lengviaus[961] galetu aptureti –
savo tykslą – priͤiti priͤ **V. DEvo.** –
Traczia meditacyja apiͤ pragarą – peklą –
nes kas[962] atsitraukia nů tyksio[963] savo, tas
klysta ir eina ant prapultes – **kokia yra**
ta prapultys?... – **Baisi** – **baisi** saka mums[964]
ta traczia meditacyą. –
Tomis baigias pirma nėdelia meditacyjų –
spaveidne – apsiczystiimas – naujas gyve-
nimas – antra niedelia[965] –
Pamatas tos antros nedielos meditacyjų yra //

96.[50r]
Medytacyja apiͤ Karalystę Kristaus. – ..
Cze prasideda Kontempliacyjos – ir tikros
rekolekcyjos – pirmutinios diͤnos trįs[966] yra tiktai
įženga priͤ Rekolekcyjų tikrų..... – Meditacyja
apiͤ karalystę Yra visusvarbiause.... eikime paskui[967]
to Vadovo..... . .
Diͤna V. 1896 II 13.
1ª Meditacyja buvo apiͤ Užgimimą IEzaus Kristaus. –
2ª Meditacyja apiͤ paslaptą gyvenimą IEzaus Kristaus Naza-
retę. –
3ª Meditacyja apiͤ dvį karuną – Babilionyjoje – ir Ieruzo-
lim{ę[968]. –}
Diͤna VI[.] 1896 II 14.
1ª Meditacyja apiͤ trįs («bu») skyrius žmonių. –
2ª Meditacyja apiͤ trįs skyrius nusižeminimo – pakaros. –
3ª Meditacyja apiͤ darbus IEzaus Kristaus isz atžvilgio į Diͤva
Teva –
į patį Išganytojį[969] ir į žmonis = kaip Jis pylde visur ir visomet
valią Tevo savo Dangiszkojio, – kaip rode savo diͤvystę –
ir kaip[970] žmogų – arba žmonies vede priͤ Diͤvo.... //

[961] <g> taisyta.
[962] <s> taisyta.
[963] Sic!
[964] <m> nebaigta rašyti.
[965] Sic!
[966] Ž. įterptas.
[967] Ž. taisytas.
[968] <m> nebaigta rašyti.
[969] <n> taisyta.
[970] Ž. taisytas.

97.[50v]

Diͤna[971] VII[.] 1896 II 15. – (niͤdela jau triaczia)
1ª Meditacyja buvo apiͤ kentejimus IEzaus Kristaus Alivų daržalyje[972] – Getsemanę. – «Nů szios diͤnos» Szendiͤną jau prasidejo triaczia dalys rekolekcyjų. – Nů szios diͤnos jau ne kontemplacyjos vadinas[973] – bet **apmislijimai**
2ª Meditacyja apiͤ Plakimus[974] IEzaus Kristaus. –
3ª Meditacyja apiͤ Nukrižavojimą IEzaus Kristaus. –
Diͤna[975] VIII. 1896 II 16. (Niediela kietvirta.)[976]
1ª Meditacyja apiͤ Prisikielimą IEzaus Kristaus isz numirusųjų. –
2ª Meditacyja apiͤ IEzaus Kristaus Įžengimą į dangų. –
3ª Meditacyja buvo nů 3 valandos iki 4os – apiͤ V. Diͤvo žmogui padarytas geradejystes[977] – kaipo Sutvertoja{s}[978] ir Jszganytojas – geradeiystes ant duszios – ant kuno – ; geradeiystes ant duszios «ir» mylestos... apveizdą – paskyrimas – pagalbą[979] – etc. – (dailei buvo – sudeta). –
«4» Valandoje 4oje – buvo Konferentyja[980] – apiͤ V. Diͤvui daturejimą prižadejimų – ir ant gało „**TE Deum** laudamus"[981] – gałas. – //

98.[51r]

B. Meditacyjos Kun. Ciepliako buvo dailei sudetos, – Konferentyjos Kun. Drzewieckio – par trumpios – be sąriszio[982] – nors isztikimybes pyłnos. –
1896 II 19[.]
Szvente Popiežiaus[983] buvome visi Katedroje ant miszių szventų. – atłaike I. M[984]. Kun. Viskupas Rektorius Symonas. – Zmonių nedaug tebuvo. – Miszias etc. giedojome ant Kieturių bałsų, – du korai – Akademikai ir Seminaryjos Klerikai. – Zema tvirta – szaltis nebilikoks. –

971 <n> taisyta.
972 Ž. taisytas.
973 Antroji <a> taisyta.
974 <P> taisyta.
975 Ž. taisytas.
976 Taisyta iš *kietvirta*. –
977 Ž. taisytas.
978 Galbūt pirmoji <t> taisyta.
979 <g> taisyta.
980 Pradėta rašyti *Konferenti*, bet <i> ištaisyta į <y>.
981 Žr. 325 išnašą.
982 <r> taisyta.
983 Popiežiaus karūnavimo diena – 02 19 (03 03).
984 <M> taisyta.

1896 II 29.

Buvome pasivaikszcziodami nueję į Muzejį Marių – (Admirałtejskoje)[985]. – Neko naujo nemacziau[986]: daug daiktu yra sudetų pakůse (skriniůse), – iszsiųs galbuti ant Koronacyjos į «*[987]» Makskvą arba ant Parodos į Nižnią Novgorod{ą. –}[988]

Zema dar tvirta pas mus; – Liͤtuvoje[989] – rasze – labai gražus oras – pavasarys. –

Isz Liͤtuvos raszė, kad svietiszkoji[990] viresnybė – policija – //

99.[51v]

[1] krata visus katalikus – bajorus, – valszczionius – Kunįgus – ieszka liͤtuviszkų knįgų. –

Isz[991] Kauno rasze, kad iszveže Kun. Pronckuną[992, 993] – kamendorį parap. priͤ Seminaryjos į Kliosztorį[994] – uz to, – kad priͤ prisiegos privedziodamas nenorejo sakyti pamokslą gudiszkai katalikui[995]. –

[985] Jūrų muziejus ir Admiralitetas buvo įsikūrę tame pačiame pastate. Muziejuje eksponuoti laivų modeliai, įranga ir kita. Žr. *Путеводитель* 1903, 55–67.

[986] Taisyta iš *nemacziaus*.

[987] Galbūt <V>.

[988] Turbūt minima Ūkio paroda, 1896 [?] metais atidaryta Nižnij Novgorode. Žr. *Путеводитель* 1903, 306.

[989] Pradėta rašyti *Liͤtuj*, bet <j> ištaisyta į <v>.

[990] Pradėta rašyti *svietiszka*, bet ištaisyta.

[991] Ž. taisytas.

[992] Galbūt ž. taisytas.

[993] Adomas Pronckūnas (apie 1872–?), 1894 metais baigė Ž(T) sem., taigi mokėsi kartu su PJ minėtais Sarapu ir Švoteliu.

[994] Taisyta iš *Klosztorį*; <i> įterpta.

[995] Nelegalioje spaudoje rašyta: „Šįmetą Kovo 18 dienoje Klingenbergis išsiunte ministeriui prašymą, kad uždąrytu [Sic!] Kretingos kliošsoriuje [Sic!] kunigą Pronckuną, parakvijos kamendorių, už tą kad, důdamas kareivems sudę priesieką, nenorējo maskoliškai jiems pamokymo sakyti.“ Žr. Aukupaitis [?], „Kaunas“, *TS* 2, 1896, 29. Už ką kunigą Pronckuną išgabeno į Kretingos klioštorių? Konfliktai tarp valdžios ir kunigo prasidėjo 1895 metų pradžioje paskyrus jį imperatoriaus Aleksandro II labdaringos amatininkų mokyklos „dvasišku mokytoju“. „Štai 13 d. vasario pareikalavo kunigą Pronckuną lyglaikinis kareiviškas sudas m. Kaunę dėl prisiekdinimo liudytojų.“ Teismo pirmininkas pareikalavo „kad prieš prisieką pasakytu liudytojams gudiškoje kalboje pamokslą. [...] Kunigas išguldinėti gudiškoje kalboje apie šventumą ir svarbumą prisiekos atsisakė.“ Bausmė – 2 metai Kretingos vienuolyne. „Ankstie nedėlioje 26 gegužės mėnesio kaip vilkai atbė-

1896 III 4.
Petrapilyje Szv. Kazimiero neszvenczia – todel[996] ir Akademij{oje}
nebuvo Szventes – vaikszcziojame ant lekcyjų. –
1896 III 3[.]
Viͤnas draugas Kazimieras Szvatelis[997] isz Zevaiczių[998] viskupystes[999] iszvaževo szendiͤną[1000] ant meniesio[1001] į Lietuvą – susirgo po –
rekulekcyjų. – Labai gailiu – geras buvo draugas –
daug skaite ir mislyjo. Diͤve jam padek. –
1896 III 7[.]
Szendiͤna Yra Szvento Tamosziaus[1002] – patrono mokyklių –
Miszias atłaikio rytmetyje 6 valandoje I. M. Kun. Vyskupas Rektorius Symonas; – Miszios buvo „solem- //

100.[52r]
nis[1003] cum assistentia“[1004] – Giedojome Miszias Halero[1005] –
„Missa Quarta“. –
Lekcyjos buvo. – Ant pirmosios lekcyjos – Bažniczios
Jstoryjos – Kun. Profess. – Kłopotauskis pabaigoje lekcyjos[1006] pasake, –
kad Petrapylyje «V» Universiteto professoris – Mo-

go palicijantai, pagrobė kunigą Pronckuną ir įdavė į rankas žandarų, kurie nugabėno jį į pat kliočtorių.“ Žr. Kauniškis [?], „Iš Kauno“, *TS* 6, 1896, 19–26.

[996] <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.

[997] Žr. 719 išnašą.

[998] Sic!

[999] Turbūt pradėta rašyti *viskupyt*, bet ištaisyta.

[1000] Ž. įterptas.

[1001] Kazimieras Švotelis į SPDA nebegrįžo. Jo pavardės nėra nei 1896–1897 mokslo metų keliamųjų egzaminų sąrašuose, nei 1897–1898 metų baigiamųjų egzaminų sąrašuose ir skiriant temas mokslo laipsniams įgyti. Žr. [1885–1906] Imperatoriškosios Romos katalikų dvasinės akademijos egzaminuojamųjų mokslo laipsniams įgyti įvertinimų knyga; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 955, l. 20–24; Imperatoriškosios Romos katalikų dvasinės akademijos konferencijos posėdžio protokolas, 1896 12 21; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 19, l. 59–60.

[1002] Šv. Tomas švenčiamas kovo 7 dieną.

[1003] Sic!

[1004] Iškilmingos su asistavimu (lot.).

[1005] Galbūt minimos vokiečių kompozitoriaus Michaelio Hallerio (1840–1915) *Missa Decima quarta ad IV voces*. Žr. [W. Bugajczyk], „Śpiewy kościelne“, *PK* 12 (03 10[22]), 1894, 190.

[1006] Ž. įterptas.

23 PAV. Jonas Mačiulis (Maironis) su toga, teologijos mokslų daktaro kryžiumi, XX amžiaus pradžia. 105 × 163 mm fotografija ant pilko kartono kortelės; LLTIB RS: ap. 173, inv. nr. 6066

dėstowas (Модестовъ)[1007] pasakė keturias (4) lekcyjas
apiͤ Rymą = 1° Pirma lekcyja buvo apiͤ Rymą
kadą tas miestas buvo stabmeldzių[1008] – pagonų rankůse, =
2° Antra lekcyja – apiͤ Rymą viduriniůse amžiůse
„medio aevo"– 3° Treczia[1009] lekcyją pasakė apiͤ
Rymą szendiͤnynę t. y. po [u]žėmimo 1875 m.[1010] –
t. y. apiͤRymą kada tas ne Popiežiaus yra rankůse
bet Masonų, netikelių ir szeip jau žmonių, –
baisi jo – to miesto yra dabar bednyste – graudus yra jo padejimas etc[.]... 4° Ketvyrtoje lekcyjoje pasake kokia
bus ateitys Rymo = de futura Roma = pasakė, kad
vel tas mestas beabejojimo pagrįž į rankus Tevo
Szvento – Popežiaus, – vel Popiežiai veͤszpataus //

101.[52v]
tamę mestę[1011], – nes miestas tas yra Popiežių, kurį visi žmones turi gůdoti[1012] = szenavoti = garbinti, nes jis yra tikras Tevas
netiktai Katalikų bet[1013] ir visų krikszczionių. – (Ḍiͤve důk Dvasią Szventa visiͤms idant pagrįžtu
į tikrą Bažniczią ir priͤ tikro Tevo.). –
1896 III 8.
Ant pirmosios lekcyjos – pabaigoje Kun. Prof. Gawrońskis – (Homiletikos prof.) pasakė, kad ponas
Sakałauskis[1014, 1015] paraszė dissertacyję – apiͤ
szieniausis[1016] darbus lenkyjos[1017], = visuseniausis
darbas – drožtas yra Križius – IEzus nukri-

[1007] Vasilijus Modestovas (1839–1907), istorikas, senovės Romos istorijos tyrinėtojas.

[1008] Turbūt <d> taisyta.

[1009] Ž. taisytas.

[1010] Popiežius prarado savo galias miestui ir pasiskelbė Romos kaliniu, Prancūzijos kareiviams pasitraukus iš Romos 1870 metais. Žr. Bolesław Kumor, *Historia Kościoła* 7, Lublin: Redakcja wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 2001, 226–227.

[1011] Taisyta iš *mestyje*.

[1012] Pradėta rašyti <d>.

[1013] <t> taisyta.

[1014] Pirmoji <a> taisyta.

[1015] Galbūt minimas meno istorikas, Krokuvos universiteto prof. Marianas Sewerynas Wilhelmas Sokołowskis (1839–1911), jo darbų temos apėmė ir pirmuosius krikščionybės Lenkijoje amžius. Žr. Lech Kalinowski, „Sokołowski Marian Seweryn Wilhelm", *PSB* XL/2, zeszyt 165, Warszawa, Kraków, 2000, 161–165.

[1016] Trečioji <i> taisyta.

[1017] Sic!

žavotas – isz Słonio kaulo = (ze Słoniowej kości) = isz XII amžiaus. Buvo tas kaułas ant Sakramentalių knįgos. Sieniaus[1018] – pradzioje Bažniczios nebuvo tokių miszioły, kaip szend$\overset{e}{\text{i}}$ną, bet visupirmų buvo dvi knigos: Sakramentų kniga = Sacramentalium = kurioje //

102.[53r]

buvo suraszyti ritai = apeigos = pr$\overset{e}{\text{i}}$ administracyjos Sakramentų ir Miszių. –
Antra kniga Evangelios = Evangelium = cze buvo suraszytos Evangėlios ir Lekcyjos = Epistolae[1019] =
Kunigas pr$\overset{e}{\text{i}}$ atłaikimo Miszių szv. reikalavo dviejų[1020] knigų[1021] = Sakramentalium[1022] ir Evangllium[1023] . =
Paskui jau pradejo pr$\overset{e}{\text{i}}$ Miszių deti ir Evangelijas su Lekcyjomis. =
Szend$\overset{e}{\text{i}}$ną oras[1024] biauras = lėtus lija. –
1896 III 17[.]
Vėrbų Niedėlią – Miszias laikė Kun. Prof. Maculevycze; – pasijas
giedojome trįs: Kun. Pow. Januszevycze, Iosap. Rokosznas[1025] ir Robert Rymkievycze[1026]. –
Szv. Katarinos Bažnyczioje giedojo: Giedojcis[1027, 1028], Czyževskis[1029, 1030] ir Bortkievy-

[1018] Galbūt pradėta rašyti *Sz*, bet ištaisyta.
[1019] Laiškai (lot.).
[1020] Turbūt taisyta iš *dvieių*.
[1021] Ž. taisytas.
[1022] <m> nebaigta rašyti.
[1023] Sic! <m> nebaigta rašyti.
[1024] <s> taisyta.
[1025] Józefas Rokoszny (1870 09 06(18)–?), kilęs iš tarnautojų, į SPDA atsiųstas iš Sandomiro vysk., 1895–1896 mokslo metais mokėsi trečiame kurse – kursu aukščiau už PJ, išlaikomas valstybės, SPDA baigė 1897 metais. Žr. 1894–1895 mokslo metų duomenys apie akademijos auklėtinius; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 178; *Academia*, 1896, 9.
[1026] Robertas Rinkevičius (Rynkiewicz, 1872 03 27–?), kilęs iš valstiečių, į SPDA atsiųstas iš Vilniaus vysk., 1895–1896 mokslo metais mokėsi ketvirtame kurse – dviem kursais aukščiau už PJ, išlaikomas valstybės, SPDA baigė 1896 metais. Žr. 1894–1895 mokslo metų duomenys apie akademijos auklėtinius; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 177; *Academia* 1896, 9.
[1027] Sic!
[1028] Aleksandras Paulius Giedraitis (Giedrojć, Giedroicas, 1872 06 22–?), kilęs iš miestiečių, į SPDA siųstas iš Mogiliavo arkivysk., 1895–1896 mokslo metais mokėsi trečiame kurse – kursu aukščiau už PJ, išlaikomas valstybės,

czius[1031]. – Giedojo dailei. –
1896 III 21.
Visa Akademija buvo nuejęs ant nabożenstwos – į Bažnyczią Szv. Ka-
tarinos. – Visi tenai priėmimė[1032] Szvencziausę Sakramentą – . Miszias
szv. atlaikė I. M. Kun. Viskupas Simonas. «M» Żmonių daug buvo. – //

103.[53v]
I. M. Kun. Viskupas szvente Alejas. –
1896 III 22.
Visi buvome namę – tiktai asistencyja buvo
Szventos Katarinus[1033] bažniczioje. – Giedojame daug vakarę.
1896 III 23.
Szendiͤną I. [M.] Kun. Viskupas Simonas iszvente[1034] į
diakonus keturius Akademikus ir keleta isz Seminarijos..
Szendiͤną vakarę buvo[1035] Resurrekcyją[1036] 8½ – aka-
demijos. – I. M. [Kun.] Viskupas Simonas atlaika –
buvo Svetiszkujų[1037] ant Resurekcijos[1038]. –
1896 IIIʼ 24.
Velikos! – laikas dailus. – szalta tiktai. –
Visa Akademija ejo į Szv. Bažniczą Katarinos
I. M. Kun. Arcyviskupas Kozłauskis laike mi-
szias. – su atlaidais. – Kun. Inspektorius[1039] Kłop.
sake[1040] priesz miszias pamokslą –

SPDA baigė 1897 metais. Žr. 1894–1895 mokslo metų duomenys apie akademijos auklėtinius; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 177; *Academia* 1896, 8. Taip pat buvo SPDA choro dirigentas. Akademijos įvykių knygoje yra įrašas: *Chorus Academicus decantavit Missem dirigente Alex. Giedrojć alumno Academiae cursus III.* Žr. Liber in quo inscribuntur ea, quae in Academia contingunt [Akademijos įvykių knyga]; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 945, l. 219.

1029 <v> taisyta.

1030 Florentinas Čiževskis (Czyżewski, Czyżewskis 1872 10 14–?), kilęs iš valstiečių, į SPDA atsiųstas iš Lucko-Žitomiro vysk., su PJ mokėsi tame pačiame kurse, išlaikomas valstybės. Žr. Duomenys apie akademijos auklėtinius 1896 metais; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 197; *Academia* 1896, 8.

1031 Žr. 171 išnašą.

1032 Antroji <i> taisyta.

1033 Sic!

1034 Ž. taisytas.

1035 <b> taisyta.

1036 <k> taisyta.

1037 Pradėta rašyti *Sz*, bet ištaisyta.

1038 <k> taisyta.

1039 <u> nebaigta rašyti.

1040 <k> taisyta.

1896 III 26[1041][.]
Buvo atvaževęs į Akademiją I. M. Kun. Arcyviskupas[1042] //

104.[54r]
Kun. Kozłauskis. Visi łaukiame – klerikai – ant salės,
atejo I. M. [Kun.] Viskupas Rektorius – Kun. Symonas su I. M. Kun[1043]. Arcy-
viskupu Kazłauskiu – , Kun. Inspektorius[1044] Kłopotauskis, – Kun. Prof. Ciepliakas, – Kun. Prof. Drzewieckis, – Kun. Prefek[1045].
Maculiavycze, – paskui atejo: Kun. Prof. Seminarijos[1046] Łosińskis[1047], Kun. Kanaunikas Daniusevycze[1048] ir Kun.
Prof. Akad. Gawrońskis.
Giesminikai užgiedojame „Alleluja.“ – ant 4 bałsų. –
Po atgiedojimo – I. M. Kun. Arcyviskupas Kazłau-
skis padekavojo už adgiedojimo ir pradejo sakyti –
apiͤ reikalingumo tikro gregorianyszko giedojimo...
„reikia teip giedoti kaip[1049] Bažnyczia[1050] lepia – .. Kunigas
tomet giedos gierai – jei bus diͤvobaimingas....tomet
ir vorgamistra grays ir giedos geras – ....bet nełai-
me daug yra ir cze... Akademijoje tokių kleri-
kų, kuriͤ prastai gieda.... kuriͤ savo natas tari...
NB. Łaikę to sakimo Arcyviskupo susibare
Kun. Inspektorius su Kun. Prof. Ciepliaku[1051] – viͤns sako //

105.[54v]
kad lenkiszkas laikrasztys = „Spiew kościelny[1052] War-

[1041] Skaitmuo *6* taisytas.
[1042] <A> taisyta. Turbūt pradėta rašyti *Arciv*, bet ištaisyta.
[1043] <n> nebaigta rašyti.
[1044] <k> taisyta.
[1045] Pirmoji <e> taisyta.
[1046] Turbūt taisyta iš *Seminarijs*.
[1047] Nuo 1895 metų rudens sem. dėstė ir Zigmantas (Sigismundus) Lozinskis (žr. 145 išnašą).
[1048] Steponas Danisevičius (Danisewicz, apie 1839–?), 1859–1863 metais mokėsi SPDA, atsiųstas iš Mogiliavo arkivysk., teologijos magistras, Mogiliavo kapitulos kanauninkas, konsistorijos narys. Žr. *Academia* 1885, 41; *DM* 1897, 168.
[1049] <p> taisyta.
[1050] Pradėta rašyti <b>, bet ištaisyta.
[1051] Turbūt pradėta rašyti *Ce*, bet ištaisyta.
[1052] Periodinio leidinio *Śpiew Kościełny* nustatyti nepavyko, tačiau *PK* buvo minėtas periodinis leidinys *Muzyka Kościełna*. Žr. [W. Bugajczyk], „Śpiewy kościelne“, *PK* 12 (03 10[22]), 1894, 191. Galbūt minėtas *Śpiew Kościoła Rzymsko-katolickiego*.

szavoje[1053]" dar iszejna – kitas saka kad ne – ...
Paskui [J. M.] Kun. Viskupas Symonas partrauke
sakimą I. M. Kun[1054]. Arcyviskupo[1055] ir Szeip pradejo:
„Zapewniam Vaszą Excelencyę... że wszyscy
„Akademicy śpiewają dobrze – po rzymsku – mo-
„że każdy skrytykować prefacyę spiewającego etc.[1056]...
...„niszczymy śpiewy wileńskie – spiewamy po rzyms{ku}
„bo kościół tu rzymski etc."[1057]. –
Paskui I. M. Kun. Arcyviskupas pradejo
dar sakiti – kad asz buvau Rektoriu[1058] – tomet
maž kas temokiąs giedoti...reikia, kad
butu egzamenas isz kanto etc. ... Szeme
pasakymę iszszoko Kun. Prof. Gawrońskis
ir pradejo sakyti: „Ego minim̃us[1059]....vilim̃us ["][1060]
daviau egzameną isz kanto....giedojau[1061] «isz» už
visus praszcziausei – v^{e}inog esmi profesoriu ir
giedu katalikiszkai.!!........Pasijokimas buvo
tarp klerikų. – //

106.[55r]
1896 III˙27.
Atvaževo į Akademiją Kun. Cyrtowtas[1062] isz Kau-

Žr. X. Wł. P. [?], „Muzyka Kościełna w Polsce", *Podręczna encyklopedia kościelna* 27–28, Warszawa: Skład główny w księgarni Gebethnera i Wolffa, Kraków: G. Gebethner i S-ka, 1912, 276.

1053 <W> taisyta.

1054 <n> nebaigta rašyti.

1055 Taisyta iš *Arcyviskup**as***.

1056 Ž. taisytas.

1057 Pažodinis vertimas: „Užtikrinu Jūsų Ekselenciją, kad visi studentai gerai gieda romėniškai [t. y. lotyniškai. – *V. Ž.*]. Kiekvienas gali sukritikuoti giedančiojo sugebėjimus etc. Naikiname vilnietiškas [t.y. lenkiškas. – *V. Ž.*] giesmes – giedame lotyniškai, nes Bažnyčia čia Romos etc." (lenk.).

1058 Žr. 138 išnašą.

1059 Sic!

1060 Aš mažiausias, menkiausias (lot.).

1061 <o> taisyta.

1062 Gasparas Felicijonas Cirtautas (Cyrtovtas, 1841–1913), kilęs iš valstiečių, 1868 metais teologijos magistro laipsniu baigė SPDA, Ž(T) sem. prof., 1877–1888 – SPDA prof., 1883 – kanauninkas, 1885 – prelatas, nuo 1888 metų Ž(T) sem. rektorius. Nelegalioje spaudoje rašyta: „Jam ėsant pasigerino klierikų užłaikymas, valgymas, gyvenimai, nės apie viską rupenos gerbiamas Rektorius. [...]. Apsiėjimuosę meilus, visados vienodas, niekas neregėjo raukszlės ant Jo kaktos, pagaliaus ir tadą, kad isz tikrųjų rei-

na Zemeiczių[1063] Seminarijos Rektorius. –
Łabai su gůdone ji prijieme, – dupakajų[1064]
jam pavedė – gyventi; – tarną pastate tarnau-
ti etc... Kauniszkei buvome nuejęs priͤ
Jo – pasisveikinti ir pasikałbeti. –
bet ne iłgai pas Jį tebuvome, – nes atejo
Kun. Prof. Akko. – Atvaževo del reikałų
Seminarijos ir[1065] kitų dalikų...
Visi saka, kad yra jau paskyrtas jis ant
Viskupo į Seinus. –
1896 III 28.
Ryto laikę – kad iszejo Kun. Prałatas Cyrtow-
tas su Misziomis – daugybe klerikų – lab-
iausei isz Lenkyjos – ejo į Kopliczią pasi-
žiureti – kaip iszsižiuria Cyrtowtas... –
Garsus vyras. – //

107.[55v]
1896 III 28.
Szendiͤną girdejau buktai Moksło Akademija
isz Petrapilio[1066] – prasze I. M. Kun. Viskupą Bara-
nauskio Kaunę, idant jis paraszytu diser-
tacyją, kokios yra kliutįs, kad Lietu-
viai nenoria priimti į savo literaturą[1067] literų
(raidų) gudiszkų[1068]. (кирилицу.)[1069]. – Prasze Aka-

kia rustauti. Mokytiniai visados drąsiai, neveidmainingai kreipėsi prie savo perdėtinio ir iszeidami iszineszė tikrą meilę, kaipo antrojo tėvo. Vyras didelės doros ir didelio moksło, o prie to neiszpasakyto nejieszkojimo svieto garbės. Kad ragino jį sanbroliai doktorizuoties, atsakęs: 'Dėlko – ką žinau, daugiau nežinosiu, tai kam da tuszczias titułas'"! Žr. [Juozas Tumas, ?], „Rektorius Dvasiszkos Žemaiczių Seminarijos kunigas Gasparas Cirtautas", *TS* 1, 1898, 6–7. Cirtautui rektoriaujant mokslus Ž(T) sem. baigė PJ ir sem. mokslus pradėjo minimo straipsnio autorius Juozas Tumas – vienas *Tėvynės Sargo* organizatorių ir redaktorių.

1063 Sic!

1064 Sic!

1065 Ž. taisytas.

1066 Pradėta rašyti <p>, bet ištaisyta.

1067 <l> taisyta.

1068 Turbūt <k> taisyta.

1069 Kirilikos (rus.). Turbūt minima Imperatoriškosios mokslų akademijos užsakymu 1898 metais išleista Antano Baranausko *Замѣтки о литовскомъ языкѣ и словарѣ*, Санкт Петербургъ: Типографія Императорской Академіи Наукъ, 1898. Žr. *Lie-*

demijos Prezesas[1070, 1071]. –
Oras szendiͤną nełabai gražus – sniegas snenga. –
[10] 1896 IV 10[.]
Szendiͤną apturejau laiszką (gromatą) isz Paszvitinio – nů Kun. Rimkevyczius[1072] – rasza: kad oras prastas, bet jau viͤtomis pradeda arti; – ir kad Raudondvario[1073] klebonas mire – Klionowskas[1074]. – Isz Moraliszkos Repetitio. –
1896 IV 11[.]
Liͤtus lija. szilimos yra 8°R. – Vaikszczioja – klerikai – Akademikai – trumpei. – //

108.[56r]
[1] 1896 IV 19.
Turejome pirmąją egzaminą isz Theologyjos Moraliszkos[1075]. –
1896 IV 25.
Turejome[1076] egzaminą isz Kanonų – iszpradžios buvo I. M. [Kun.] Viskupas. –

tuvos TSR bibliografija. Knygos lietuvių kalba 2(1), Vilnius: Mintis, 1985, 216–217; plačiau jos išleidimo istoriją žr. Merkys[a] 1994, 379. Nelegalioje spaudoje rašyta: „Antanas Baranauskas, įprašytas Peterburgo Mokslo Akademijos jau parašęs ir išsiuntęs 'Apie grožybias lietuviškos kalbos', ypatingai skambėjimę tarsnių. (Beg nebus tai moksliškas pritaikinimas lotyniškos abecelės prie lietuviškos kalbos ypatybių?)". Žr. [?], „Kaunas", *TS* 4, 1897, 20–21. „Dabar sztai Petropylės Mokslų Akademija spaudina Jo 'Pasergėjimus apie lietuviszką kałbą ir žodyną'". Žr. [Juozas Tumas, ?], „Vyskupas-Suffraganas Žemaiczių Vyskupystės, kun. Antanas Baranauckas", *TS* 1, 1898, 4.

1070 Pradėta rašyti *Pres*, bet <s> ištaisyta į <z>.

1071 Imperatoriškosios mokslų akademijos prezidentu 1889–1915 metais buvo didysis kunigaikštis Konstantinas [Konstantinovičius] (1858–1915), Nikolajaus I anūkas. Turbūt į Antaną Baranauską kreipėsi akademijos sekretorius. Žr. Федоренко 1, 2000, 566.

1072 Juozas Rimkevičius (apie 1816–1901 03 04), ilgametis Pašvitinio par. bž. klebonas. Žr. *DT* 1896, 280; *DT* 1901, 303.

1073 Pradėt rašyti <r>, bet ištaisyta.

1074 Pranciškus Klionovskis (apie 1826–1896 03 25), kilęs iš valstiečių, 1846–1850 metais mokėsi Ž(T) sem., 1856 metais paskirtas Raudondvario par. bž. administratoriumi, o 1861 metais jos klebonu. Žr. Pranciškaus Klionovskio 1895 metų formuliaras; LVIA: f. 696, ap. 2, b. 982, l. 271; *DT* 1896, 289; Šenavičienė 1999, 86.

1075 <l> taisyta.

1076 Pradėta rašyti *Tuj*, bet <j> ištaisyta į <r>.

1896 IV 30.
Szendiͤną turejome paskutinę Repeticyją isz Dogmatiszkos Teologijos. – Treczias ir Kietvirtas Kursas turejo egzamina isz Szventraszczio. – Diͤna szalta – sniegas snięga.
1896 V 1. –
Diͤna graži, tiktai szalta. – Apturejome žinia, jog ant koronacyjos atvažios delegatas – nuncius – Tevo Szvento – Agliardi – su penkeis asistentais[1077] – isz kurių trįs yra Kunigai Kunigaikszczei o du grapai Kunįgai[1078]. –
NB. Pabajgoje Apriliaus – iszdave Ciecorius Mikalojus II **„Cirkuliarą"** apiͤ Statimą Križių Liͤtuvoje ir Zemajtyjoje[1079]. Po iszdavimo to „Cirkuliaro" Uchtomskis[1080] – gudas – Kunigaikszty̨s parasze straipsį[1081] savo laikrasztyj'[1082] «„» su tokiu antraszu: //

109.[56v]
„«Sal» Sauliai, Szavliai kodel manę parsekioji"[1083]. – Jokiąs isz tokio uždraudymo viresmybės[1084]. –
1896 V 1[1085].

[1077] Sankt Peterburgo spauda informavo, kad Apaštališkojo Sosto delegaciją imperatoriaus karūnavimo iškilmėse sudarė: popiežiaus nuncijus Vienoje „Антонiо Алліарди, архиепископъ [...], Дженнаро Гранито, Фердинанд из рода князей де-Крой, Франческо Тарнази, граф Марино Салуццо, граф Маріо ци-Карпенья", *ПВ* 95 (04 30), 1896.
[1078] <K> taisyta.
[1079] PJ minimas aplinkraštis turbūt bus 1896 04 14 taisyklės, sušvelninusios draudimą statyti kryžius. Žr. „Romos katalikų ir jų dvasininkų teisių varžymai Rusijos imperijos Šiaurės Vakarų krašte 1864–1901 m.", parengė Vytautas Merkys, *Lietuvių katalikų mokslų akademijos metraštis* 20, 2002, 278–283.
[1080] Taisyta iš *Uchtomstis*.
[1081] Sic!
[1082] Žr. 899 išnašą.
[1083] Nustatyti nepavyko. Beje, *С.-Петербургскія Вѣдомости* spausdino straipsnį apie rusų raidyno pritaikymą lietuviškai raštijai, tiksliau – apie šio sumanymo nesėkmę, bet straipsnis spausdintas kovo mėnesį. Apie draudimą statyti kryžius straipsnyje nėra minima. Žr. [?], „О применении русской азбуки к литовской писменности", *С.-Петербургскія Вѣдомости* (toliau – *СПбВ*) 63 (03 05[17]), 1896, 2. Nemini panašaus straipsnio ir *Tėvynės Sargas* apžvelgdamas rusų spaudą ir teigiamai atsiliepdamas apie Uchtomskio „Peterburskija Wiedomosti". Žr. Vaišgantas [Juozas Tumas], „Ant sargybos", *TS* 10, 1896, 23.
[1084] Sic!
[1085] Taisyta iš skaitmens *VI*.

Szendiͤną – vilija – Į Dangų Įžingimą IEzaus Christaus – pradejome Mojinę Nabaženstwą. – Miszparus atlaike Kun. Prof. Retke, – po «Salve»[1086] „Regina coeli“[1087] – Kun. skaite apiͤ reikalingumą garbinti[1088] SS. Maryję[1089] Panną – paskui atskaite Kun. Prof. Retke Litaniję priͤ Szv. Marijos Pannos – paskui adgedojome „Antifoną“ lotiniszkai „Po Tavo apginimą“ „Sub tuum praesidiu{?}[1090]“[1091] po atgiedojimo[1092] Kun. Senioras[1093] iszstate Szv. Sakramenta – visi adgiedojome[1094] „Tantum ergo Sacram“[1095]. – „Genitori“[1096, 1097] – paskui atskaite maldas – ir dave Benedictyją[1098] su Szv. Sakramentą. –
1896 V 2.
Szvente[1099]. – Szesztinis – „Ascensio“– visi buvome na-
{me[1100]. –}
oras szaltas – buvo iki 8 mojaus – bet nů 8 diͤnos jau łabai sziltu palyko – .
1896 V 10[.]
Szendiͤną turejome[1101] egzamina isz Bažnyczios[1102] Istoryjos. //

110.[57r]
Diͤna labai szilta – 23°R. –
1896 V 11[.]
Vilija Sekminių. – Koronacyja Cecoriaus Mikałojo II bus už trijų diͤnų – tai yra 14[kio] Mojaus Maskvoje. – Szendiͤną isz Akademijos iszvaževo už Rubežjo[1103] – Kun. Macu-
levycze – Prof. Theologios[1104] Moraliszkos. – Oras sziltas. –

1086 Sveika (lot.). Galbūt giesmė *Salve Regina.*
1087 Dangaus Karaliene (lot.).
1088 <a> taisyta.
1089 <a> taisyta.
1090 Sic!
1091 Tavo apgynimo šaukiamės (lot., plg. 174.[89r] e. 21: Po Tavo abginimą).
1092 Antroji <o> taisyta.
1093 Žr. 659 išnašą.
1094 <d> taisyta.
1095 Prieš taip didį Sakramentą (lot.).
1096 Taisyta iš *Gienitori.*
1097 Giesmės *Tantum ergo Sacramentum* antrojo stulpelio pirmoji e. *Genitori, genitoque* (lot.) [Dievui Tėvui Sutvėrėjui].
1098 Pradėta rašyti *Benedicti,* bet <i> ištaisyta į <y>.
1099 <S> taisyta.
1100 Ž. taisytas.
1101 Turbūt <o> taisyta.
1102 Turbūt pradėta rašyti <b>, bet ištaisyta.
1103 Taisyta iš *Rubeži.*
1104 Galbūt ž. taisytas.

1896 V 12.
Sekmines. – Visi Akademikai einame į Bažnyczią
Szventos Katarinos. – Miszias laikys I. M. Kun. Viskupas
Symonas Rektorius Akademijos. – Po Miszių I. M. Kun. Viskupas
Bermavojo. – Miestas aptaisytas labai visokeis margumais
ir dar taisa. – Vakarę buvo biba – zabovos ant sales. –
1896 V 14.
Koronacyja Cezcario[1105] Mikałojo II – Maskvoje. –
Visa Akademija ejo[1106] į Bažniczią Szv. Katarinos. –
Miszias laikio[1107] I. M. Kun. Rektorius Dwasiszkos Akademijos
Viskupas Symonas. – Oras labai gražus. – Szilta
dͤina – nů ryto jau yra szilimos 23°R. –
Miestas[1108] labai aptaisytas – visokeis raudonumais. –
Buvome bažnyczioje łabai ilgai iki 3 vałandos – .
Bažniczia buvo aptaisyta – palmos labai gražios buvo ant
altoriaus ir presbyterium. Zmonių buvo nełabai daug. –
Koras[1109] giedojo miszias gerai – Miszios kompositorio[1110] Vitta[1111]. –
Po Nabažeństwos[1112] Kunigui Viskupui Rektoriui atsiunte
isz Ministerijos „**Ordera** – pirmos klasos Szw. Onnos[1113], – //

111.[57v]
Kunigui Inspektoriui Kłopotauskiui atsiunte „orderą
„Władimiro“ treczios kliasos[1114], – Viskupams Metro-
politams Kazłauskiui ir Popieliui[1115] «bal» iszsiun-

[1105] <z> taisyta.
[1106] Pradėta rašyti *ei*, bet ištaisyta.
[1107] Ž. taisytas.
[1108] Taisyta iš *Miestai*.
[1109] <s> taisyta.
[1110] <s> taisyta.
[1111] Tiksliai nustatyti nepavyko, tačiau *Przegląd Katolicki* minėti kompozitoriaus kunigo Franciszko Witto kūriniai *Missa*. Žr. [W. Bugajczyk], „Śpiewy kościelne“, *PK* 11, (03 03[15]), 1894, 176.
[1112] Sic!
[1113] Formaliai apdovanojimai nebuvo susieti su rangais, tačiau ordinai buvo suteikiami atsižvelgiant į asmens užimamų pareigų vietą rangų lentelėje. PJ minimas Šv. Onos pirmojo laipsnio ordinas buvo aštuntas (iš septyniolikos) ordinų hierarchijoje. Minimas Šv. Vladimiro trečiosios klasės – vienuoliktas, Baltojo Erelio – penktas. Žr. Леонид Шепелёв, *Чиновный мир России XVIII–начало XX в.*, Санкт-Петербург: Искусство-СПБ, 1999, 346–347.
[1114] Turbūt taisyta iš *klasos;* <i> įterpta.
[1115] Žr. 479 išnašą.

te[1116] „Orderus[1117] „Baltojo Orło"– [(]Arelio). –
Vakarę buvo miestę[1118] iliuminacyja – ir muzikas
grajijo. – Pas mus buvo Bakalijos. –
Klerikų suvisu mažai tebuvo ant salios, nes
ant ritojaus yra paskyrtas egzaminas isz Patro-
liogyjos. –

[10] **NB.** Pagal atsiųstųjų telegramų į Petrapylį
ir pagal praneszimo laikraszczių – diͤnoje Koronacyjos
Maskvoje pražuvo daugiaus kaip 1200 (tuk-
stantis duszymtai[1119]) žmonių; – tiͤk yra nuspau-
stų suvisu, – o apiͤ tiͤk gal ronitų.
Katastrofa ta atsitika priͤ stałų – valgimų
kurius I. M. Karalius Mikalojas[1120] II patai-
syti įsake[1121].
1896 V 14 [.]
«Po» //

112.[58r]

[1] Po pietų – po koronacyjos jau[1122] – atvaževo I. M. Nun-
cius Popiežiaus Leono XIII – Agliardi – su
penkeis asistentais. – //

113[1123].[58v]

[1] 1896 V 25.
Atvaževo į Petrapylį Nuncius Agliardi. – I. M. [Kun.] Arcy
viskupas[1124] Kazłauskis su kunįgais isz Petrapilio
važevo Jo susitikti ant Vagzało. – Saka,
daug buvo kunįgų ant Vagzało. – Po atva-
ževimo ant stancyjos – del Nuncijaus
atidare[1125] pakajus Karaliszkus – pagal
įsakimo Kamer–hero – kurs kartu su

[1116] Ž. taisytas. Galbūt pradėta rašyti *iszsun*.

[1117] Ž. taisytas.

[1118] Turbūt <ę> taisyta.

[1119] Sic! Ž. taisytas.

[1120] Galbūt antroji <a> taisyta.

[1121] Įvykius Maskvoje, beje, sekmadienį, gegužės devynioliktosios rytą, kai spūstyje prie vaišių žuvo žmonės, aprašė Sankt Peterburgo spauda. Žr. [?], „Катастрофа на Ходынском поле", *ПГ* 137 (05 20), 1896, 2; [?], „К катастрофе на Ходынке", *ПГ* 140 (05 23), 1896, 2.

[1122] Ž. taisytas.

[1123] Taisyta iš skaitmens *112*.

[1124] <A> taisyta.

[1125] Turbūt taisyta iš *atidave*.

Nuncijų[1126] atvaževo isz Maskvos į Petra-pilį. – Įeją į Pakajus I. M. Kun. Arciviskupas Nuncyjui rekomendavojo visus savo Kunigus, kur$\overset{e}{\text{i}}$ łaukio ant vagzało. – Paskui I. M. Kun. Arcyviskupas nuvaževo su Nuncyju Aliardi[1127] į Hotelį = Europejiszką = nes ten Kun. Arcyviskupas Kozłauskis pasamde del Jo[1128] pakajus, – suderejo už keleną[1129] 80[1130] r. s. asztones deszimtis[1131] rublių. – //

114.[59r]

1896 V 26[.]

Buvo pėtus[1132] del Agliardio[1133] Seminaryjoje. – Ant tų pėtų buvo ir musų Inspektorius[1134] Kłopot. – Oras baise sziltas – 28°–30°R. –

1896 V 27.

Buvo egzaminas – isz Intradukcyjos. – Laukiame atvaževimo Nuncyjo – Agliardio – 1½ wałandos po pėtų. – I. M. [Kun.] Viskupas Symonas – Rektorius Akademijos – ne atvaževo – vizitavoja – Vitepsko gubernijoje[1135]. – Popietų[1136] ap$\overset{e}{\text{i}}$ 3 wałandą atvaževo I. M. Kun. Arcyviskupas Cezarejos – Nuncyjus Tevo Szvento Leono XIII, – v$\overset{e}{\text{i}}$noje Karetoje su I. M. Kun. Arcyviskupu Kazłauskiu. Kartu su Agliardi – atvaževo ir Jo asistentai: trįs[1137] kunigai: Monsigniore «de» Croy cubicularius Secretarius Sanctae Sedis[1138] (Kunigas Prał. «C» Kruai sekretorius «Tevo» Sůsto Apasztaliszko), «K» Monsig{n. –} Tarnassi (Kun. Prałatas Tarnassi) ir «K» Monsigniore //

[1126] Turbūt <j> taisyta.
[1127] Sic! Taisyta iš *Aliarg.*
[1128] Taisyta iš *jo.*
[1129] Kelena – tam tikras laiko tarpas. Žr. *LKŽ* 5, 507.
[1130] Taisyta iš skaitmens *800.*
[1131] Taisyta iš *szimtus.*
[1132] Turbūt <s> taisyta.
[1133] Pradėtas rašyti *Ali,* bet ištaisyta.
[1134] <k> taisyta.
[1135] Galbūt <n> taisyta iš <i>.
[1136] Sic!
[1137] Turbūt pradėta rašyti <T>.
[1138] Šventojo Sosto sekretorius (lot.).

115.[59v]

Bielmonto (Kun. Prał. Bielmonto). Du buvo svietiszkieji asistentais Nuncyjaus: Grafas Saluzzo ir grafas Karpegna. – Isz viso penki žmones «su» be Agliardio[1139]. – Visi aukszto ugio pilni – tvirti vyrai. – J. [M.] Kun. Nuncyjus Agliardi – łabai meiłus iszsižiuria. – Prijiͤmimas: 1° Priͤ durų didžiujų łaukio Kun[.] Kun.[1140] Professorai apsiredi su togomis[1141] (Kun. Maculevyczios nebuvo, nes yra už rubežios. –). – 2° Priͤ durų didžiosios sales – einanczios į Koplycžią – łauke visi klerikai su I. M. Kun. Kana{u-}nikų – Inspektoriu Kłapatauskiu (Rektoriaus [J. M.] Kun. Viskup. «C» Symono nebuvo)[1142]. – Kun. Inspektorius buvo apsiredęs su Kapą – viͤną tiktai turejo[1143] ant krutines križių[1144] Kanauniko[1145], – Pasisveikinęs ir prijemęs pagal Rituało Rimo I. M. Kun. Nuncyją – sakė prakalbą – lotiniszkai – //

116.[60r]*

labai dailei paraszytą; – **sake apiͤ džiaugsmą, kokią sutika[1146] ir akademija[1147] ir visi klerikai isz prižastes atvaževimo I. M. Kun. Nuncyjaus. – Toliaus sakė, jog cze yra Szkala pirmutine[1148] ir viͤna visos Ponystes arba Viͤszpatystes – jog cze susirenki yra klerikai «s» isz visų diecezyjų su didesmiomis[1149] dvasiszkomis «dove» dovenomis, – jog visi yra labai prisiriszę priͤ Tevo Szvento[1150] priͤ[1151] Sosto Apasztaliszko, – jog Visi džiauges pamatę pasiuntinę Sosto Apasztaliszko ir Tevo Szvento Leono XIII,[1152] – jog visi kitą**

[1139] Pradėta rašyti *Al*, bet ištaisyta.
[1140] Sic!
[1141] Turbūt pradėta rašyti <T>, bet ištaisyta.
[1142] Žr. 114.[59r] informaciją.
[1143] Turbūt pradėta rašyti <k>, bet ištaisyta.
[1144] <ų> taisyta.
[1145] Boleslovas Jeronimas Klopotovskis buvo Lucko-Žitomiro vysk. katedros kanauninkas, todėl dėvėjo šiai vysk. būdingas insignijas.
[1146] Taisyta iš *sutiką*.
[1147] Taisyta iš *akademiją*.
[1148] Taisyta iš *pirmutini*.
[1149] Sic!
[1150] Taisyta iš *Svento*; <z> įterpta.
[1151] <r> taisyta.
[1152] Taisyta iš *Leono XIII*.

ką jam t. y. Nuncyjui pasakyti negali
kaip tiktai dekavoti. – Sake apiͤ 10 minuczių. –
3° Po prakalbos I. M. Kun. Inspektoriaus gesminikai
ant Salios užgiedojo **„Ecce Sacerdos" magnus**[1153]"[1154]–
ant keturių balsų. – I. M. Kun. Nuncyjus ir
visa Asistencyją nuejo į Kopliczią ir ten dave
pałaiminimą. – //

117[.][60v]

paskui visi ejome ant Salios rekreacyjų be komžų[1155] –
ir ten, kadą atejo I. M. [Kun.] Nuncyjus su [J. M.] Kun.
Arcyviskupų ir kitais asistentais – Kun.
Senioras – Liausas[1156] isz Zemeiczių[1157] visku-
pystes pasake Prakalbą vardan visų
Akademikų = sake trumpai apiͤ 3 minu[-]
„tes = **„sake jog labai visi yra linksmi –**
„isz atvaževimo – nes visi yra cze susiren-
ki su gerą intencyją – visi yra prisiri-
„szę priͤ Sosto Apasztaliszko – visi praszo[1158]
„I. M. Kun. Nuncyjo kad pagrįžęs iszrei-
„ksztu Tevui[1159] **szventam**[1160] **musų gůdonę**
„ir papraszytu delmusų[1161] **pałaiminimą"**
Kun. Senioras labai dailei sake lotiniszkai –
prakalba jo patiko I. [M.] Kun. Nuncyjui – sake –
„optimum[1162] «ha» sermonem dixisti"– [„]unde
es tu?["][1163] – Isz važiojąs teipogi sake „opti-
mum[1164] sermonem dixisti["][1165]. – labai gerai
pasakei. – . //

118.[61r]

Isz salios – po atgiedoimų – „Iubilate"[1166] – „Ad multos an-
nos"[1167] etc. –

1153 <m> taisyta. Turbūt taisyta iš *„Ecce Sacerdos"*.
1154 Žr. 734 išnašą.
1155 Įterpta *be komžų*.
1156 Žr. 659 išnašą.
1157 Sic!
1158 <o> taisyta.
1159 <T> taisyta.
1160 Sic!
1161 Sic!
1162 Taisyta iš *optimam*.
1163 Pasakei labai gerą pamokslą, iš kur tu esi? (lot.).
1164 Taisyta iš *optimam*.
1165 Žr. 1163 išnašą.
1166 Džiaukitės (lot.). Galbūt minima *Jubilate Deo* Aiblingerio. Žr. X. A. Š. [?], „Ingres Jego Ekscellencyi Biskupa Antoniego Baranowskiego do katedry sejneńskiej", *PK* 3 (01 08[20]), 1898, 41.
1167 Žr. 781 išnašą.

par Biblioteką ejo[1168] visi į Viskupą Rektorį ir ten
valgio pietus – isz viso ant stalo buvo pritaisytų viͤtų
apiͤ 24. – Ejdami par Biblioteką Akademijos visi
= t. y. Nuncijus su savo Asistentais = pasirasze. –
savo vardą ir pavardę – su liomo iszkilmę = Bibliotekos
knįgoje. – Po pietų I. M. Kun. «V[1169]C» Arciviskupas Cezarejos
Nuncias[1170] – Agliardi[1171] – palikęs Refektoriui[1172] savo Asistentus ir Akademijos profesorius – «k*» viͤnas su Akademijos
Inspektoriu atejo į kopliczią ir pasake lotiniszkai
pamokslelę – tokios[1173] prasmes: „Isz[1174] prakalbų Kun. Inspektoriaus[1175]
ir viͤno isz jusų draugų pažinau, jog visi esate labai prisiriszi
priͤ Tevo Szvento ir Apasztaliszko sosto. Meilei manę priiemate – todel dekavoju jusų Inspektoriui ir jums. Negalejau
jums kelių žodžių pasakyti pirmiaus[1176] todel[1177] pasakysiu dabar – idan{t}
gerais butumete savo paszaukymę, – idant iszeitumete gerais kunigais
Rimo – katalikiszkos Bažniczios, idant butumete tikrais apasztalais. –
Visupirmu troksztu idant:
1° Viͤnybeje tvirtoje butumete su Sostu Apasztaliszku. Isz ten bega kunigui
tvyrtybe..... tikra dvasios szventos linksmybe. – Kuriͤ kunigai atsitrauke pražuvo{....}
2° idant «nabažen» tankei[1178] ir karsztai szauktumetes priͤ Szvencziau. Marijos Panos –
Ji yra palinksminimas vargůse. Asz senas, jus jauni. Daug macziau ir datyriaus. Kuriͤ Kunigai nesimelde priͤ Szv. M. Pannos – atstojo nů Diͤvo{...}
3° idant, nužemintos szirdes butumete priͤsz savo pardetinius parapijoje {kleb...} //

[1168] Galbūt <e> taisyta.
[1169] <V> taisyta.
[1170] Turbūt taisyta iš *Nuncius*.
[1171] Pradėta rašyti *Al*, bet ištaisyta.
[1172] Turbūt antroji <e> taisyta.
[1173] <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.
[1174] Taisyta iš *isz*.
[1175] <u> nebaigta rašyti.
[1176] Pradėta rašyti *piri*, bet ištaisyta.
[1177] <t> taisyta.
[1178] <n> taisyta.

119.[61v]

Sakau jums maž[1179] – nes laiko neturiu. Melsios už jus – idant
butumete linksmybe savo Viskupams. – – – – Viską pasakysiu
Tevui Szventam ir papraszysiu jum Palaiminimo įpatingo." –
Lotiniszkai toki yra prasme Jo[1180] pamokslo:
„Velim vobis verba facere.
Ex sermone vestri prorectoris cognovi vos esse omnes optime dispo-
sitos erga Suñum Pontificem; optimam esse vestram intentionem. Quae etiam
dixit unus ex alumnis; se esse alumnum ostendit – omnes vos esse
sincero corde ex variis dioecesibus hic congregatos – optime || dispositos erga
Suñum Pontificem Leonem XIII. Gaudio magno me affecistis. Non
potui tunc vobis verba facere, velim nunc.
Gratias ago et prorectori et vobis quia[1181] me laetum exce-
pistis. Volo vobis verba facere, ut confirmemini in adhaesione ad s. Se-
dem et in vestra intentione. Alii ex vobis in parochiis[1182] alii ex
Cathedris[1183] suscipient curam animarum. Haec futura. Multae
fortassis tribulationes vos expectant. Ut habeatis fortitudinem,
quaedam vobis dicam:
1º Ut foveatis unionem cum Sacra Sede. Exinde[1184] robur et for-
titudo – exinde[1185] fluit spiritus Sanctus. lli boni sacerdotes, qui
cum Petra conjuncti sunt.
2º Ut devotionem[1186] foveatis erga B. Virginem Mariam. Haec est so-
latio in tribulationibus. Jam senex sum, vos juvenes. Multa
itinera habui in Missionibus, multa sum expertus. Sacerdotes,
qui devotionem erga B. Virginem Mariam «h» non habuerunt, de-
fecerunt a sua vocatione, – paucis exceptis – mali facti sunt.
Devotionem erga B. Virginem non ttm[1187] in corde, verum et opere exer-

1179 <ž> taisyta.
1180 Turbūt taisyta iš *jo*.
1181 <q> taisyta.
1182 Taisyta iš *parochia*.
1183 Ž. taisytas.
1184 Taisyta iš *Ex inde*.
1185 <n> taisyta.
1186 Pirmoji <e> taisyta.
1187 Sic! Plg. tantum.

ceatis ut sabbatis aut Festis opera externa faciatis opportet.
3° Ut humiles sitis erga superiores vestros: in parochia parocho, in dioecesi Epo[1188], ut
maneatis in illa catena subjectionis, quae a DEo est. – Pauca vobis dico, na{m}
[30] tempus mihi non suppetit. Nomen vestrae Academiae notum est praeteriti temporis, et[1189] cur-
rentis (et futuri). Orabo pro vobis, ut sitis solamen episcopis, ut bene laboretis in cura animarum
ut gloria sitis Ecclesiae. Etiam cum post pauca tempora sistam coram Patre Pontifice, referam
ei vestros sermones, vestram adhaesionem ad s. Sedem, petam vobis specialem benedictionem.
Rogo ut etiam pro me oretis, si quando praesentia mea in conspectu vestro hortatu digna videatur[1190]. –["][1191] //

[1188] Sic! Plg. Episcopo.
[1189] Ž. įterptas.
[1190] Turbūt <t> taisyta.
[1191] Pažodinis vertimas: „Norėčiau jums tarti žodį. Iš jūsų prorektoriaus kalbos sužinojau, kad jūs visi esate labai atsidavę Šventajam Tėvui ir jūsų intencijos labai geros. Taip pat pasakė vienas iš auklėtinių, kad visi jūs čia, iš įvairių vyskupijų susirinkę, esate kuo palankiausiai nusiteikę Šventojo Tėvo Leono XIII atžvilgiu. Man suteikėte didelį džiaugsmą. Tuomet negalėjau jums tarti žodžio, norėčiau dabar. Dėkoju ir prorektoriui, ir jums, kadangi mane džiaugsmingai priėmėte. Noriu jums tarti žodį, kad sutvirtėtų jūsų prisirišimo prie Šventojo Sosto intencija. Vieni jūsų parapijose, kiti katedrose perims rūpestį sielovada. Tai bus ateityje. Galbūt jūsų laukia daug vargų. Kad būtumėte tvirti, kai ką jums noriu pasakyti: pirma, kad rūpintumėtės išlaikyti vienybę su Šventuoju Sostu. Iš čia – tvirtybė ir narsa. Iš čia teka Šventoji Dvasia. Geri kunigai yra tie, kurie yra susijungę su Uola. Antra, kad rūpintumėtės melstis Švč. Mergelei Marijai. Ji yra paguoda varguose. Esu jau senas, o jūs – jauni. Daug keliavau į misijas, daug patyriau. Kunigai, kurie neturėjo pamaldumo Švč. Mergelei Marijai, prarado savo pašaukimą, išskyrus nedaugelį, tapo blogais. Pamaldūs Švč. Mergelei Marijai būkite ne tik širdyje, bet ir darbuose. Reikia, kad šeštadieniais ir per šventes darytumėte ir darbus viešumoje [*opera externa*]. Trečia, kad būtumėte nuolankūs savo vyresniesiems. Parapijoje – klebonui, vyskupijoje – vyskupui. Kad išlaikytume paklusnumą, kuris yra iš Dievo. Trumpai kalbu, nes neturiu daug laiko. Jūsų akademijos vardas žinomas praeityje, dabar (ir ateityje). Melsiuos už jus, kad būtumėte vyskupo paguoda, kad gerai darbuotumėtės rūpindamiesi sielomis, kad būtumėte

120.[62r]
1896 V[1192] 31. Paskutine turejome egzamina
isz Theologijos Dogmatiszkos. – Sziltas oras labai 35°R.
1896 VI 2. Aktas – miszios – iszvažiojame[1193]. –
Važiůju isz Petrapylio į Makskva isz ten į
Kaukazą pas gimines[1194, 1195] – pasižiůreti, kaip
jiͤ gyvena? – ar yra gerais katalikais? – Noriu
jůs pastiprinti – jei Diͤvas padiͤs – kaip – galedama{s.}
„DEus in adiutorium meum[1196] intende."[1197] –
1896 VI 2.
Miszios – solemnis[1198] Missa[1199] – buvo[1200] 8 valandoje rito, – laikio
J. Mylesta Kun. Inspek. Akad. Klopotauskis. Ant Miszių
buvo visi profesorai – ir I. M. [Kun.] Viskupas – Rektorius Symonas. –
Po Miszių toj ant salios Aktas – skaite I. M. Kun. Inspektoriu{s.}
Ketvirto Kurso gavo laipsį[1201] mokso[1202] – Magistro visi[1203]. –
Treczio kurso teipogi visi gauvo[1204] laipsį[1205] Kandidato Szv. Teolog.
1896 VI 3[.]
Makskva. – atvaževau ritmetyje apiͤ 8 valanda. Visą kalį[1206]
važiodamas isz Petrapilo į Makskvą neko[1207] gero nemaczau. – //

Bažnyčios šlovė. Taip pat, kai netrukus atsidursiu Šventojo Tėvo akivaizdoje, pranešiu apie jūsų kalbas, apie jūsų prisirišimą prie Šventojo Sosto, paprašysiu jums ypatingo palaiminimo. Prašau, kad ir jūs už mane melstumėtės, jei mano buvimas čia pasirodys jums vertas palaikymo" (lot.).

1192 Taisyta iš skaitmens *VI*.

1193 Taisyta iš *iszvažojeme*; <i> įterpta.

1194 Turbūt ž. taisytas.

1195 Nustatyti nepavyko.

1196 Sic!

1197 Žr. 930 išnašą.

1198 Sic!

1199 Žr. 306 išnašą.

1200 <b> taisyta.

1201 Sic!

1202 Sic!

1203 PJ minėtieji Liausas (žr. 659 išnašą), Merkevičius (žr. 839 išnašą), Perkowskis (žr. 838 išnašą), Rinkevičius (žr. 1026 išnašą) ir Stakauskas (žr. 165 išnašą). Tą pačią dieną jie visi atliko *Professio Fidei Catholicae*. Žr. Professio Fidei Catholice [su šių kunigų parašais], 1896 06 02; RVIA: f. 826, ap. 3, b. 92, l. 467.

1204 Sic!

1205 Sic!

1206 Sic!

1207 Turbūt <k> taisyta.

121.[62v]

sodžei apdriski – be daržų ir laukų – miszkais – apaugi. –
Tveris – ant balių pastatytas – laukai aplink – .....
Isz Petrapilio iszvažioju 3½ valandos 1896 VI 2[.] – Už bileto III cl.
iki Kaukazkos[1208] Stancijos užmokejau 12 rub. 80 kap. –
1° Iki pirmosios stancyjos Obuchovos[1209]. – viͤtos ligios – pelkes – bales –
fabrikas[1210] – miszkas nedidelis – beržinelis – arba maiszytas –
Stancijos – Vagzalai – labai puikei[1211] parediti – puikiaus
nů Lenkyjos. –
2 ° Stancyja Volchów[1212] – ant kraszto upes – Volchovos[1213] – upe płati –
krasztai labai žemus – pavasario laikę turi buti ant daug
viorstų iszsipylia, viͤnog yra ant patiͤs kraszto mestelys
ir sodžei stovi. – Zmones gudai – visur gudiszkai szneka –
vyrai skaistus – moteris driutos – mergaites skaiszczios bet
nevisos. – Par upė – Volchovos didelis gelžinis tiłtas. –
Iauparvaževau[1214] 300 – verstų[1215] dar nekur nemacziau lauko su
javais aṗseto ir dirbamo. – Iki Tvero pelkes – bales – etc. –
Sodžei prastus – be daržų – trobų gerų etc. –
3° Tveris. miestas nemažas – daug labai cierkvių[1216]. – Nů Tverio
jau kitoniszka pozycyja[1217] – kałnota – gera žeme – jodžemis –, režei
siaurus – nelabai iszdirbti, – miszkų nedaug. –
4° Stacyja Klin[1218] – labai graži – nů tos stacyjos prasideda laukai[1219]
labai didelei – sodžei teipogi – bet labai aplaisti – be stogų – kartemis
pridengti – daug jau kalnų – kalnelių, – slenių slenelių[1220]– daug

[1208] Kavkazkaja (Kaukaska) stanica Kubanės sr., dab. mst. Krasnodaro krašte.
[1209] Obuchovo, Nikolajevo gel. stotis, Sankt Peterburgo gubernijoje.
[1210] Obuchovo plieno gamykla.
[1211] Taisyta iš *puiki*.
[1212] Volchovas, mst., Sankt Peterburgo gubernijoje.
[1213] U. Volchovo.
[1214] Pirmoji <v> taisyta.
[1215] Žr. 476 išnašą.
[1216] <e> taisyta.
[1217] Pirmoji <y> taisyta iš <i>.
[1218] Klinas, mst. Maskvos gubernijoje.
[1219] Pirmoji <a> taisyta.
[1220] Galbūt taisyta iš *sleneleis*.

pulkelių gyvulių – ant laukų rugei gerai žalioja. –
«5° *[1221]»
5° Makskva. – didelis Mestas. – isz pradžios daug mažų namelių –
miszkas gražesnes aplink, kaip apiͤ Petrapylę – stogai žalius –
ulliczios siauros – kreivos – namai apdulkeji – važiůju i „Kitai gorod“[1222]
Hotelis „Slavianskij Bazar“[1223] – ant ulliczios Nikolskos – dailus //

122.[63r]
ir didelei namai – gyventi[1224] labai brangei – (už visumažiausi pakajelę –
ant treczio gyvenimo – 1½ rublio – už ałaus butelį „Pilžeńskoje[1225] Pivo“–
užmokejau 60 grivinai ir[1226] teip[1227] toliaus). – – – Isz visos Makskvos[1228] patiko[1229]:
1° „Novyje Riady“ – kromai – labai dailei pastatiti[1230] – verta pa-
sižiureti – yra jiͤ „Kitaj gorodę“. – nů „Słavianskio Bazaro“
netoli –[1231] priͤsz Kremlę. –
2° Kremlis – viͤna puse ant gražios viͤtos stovę – matyti Upe
Makskva – ir visas mestas – stovi pastatytas ant kalno –
pats palocius nelabai didelis – stilis gražus[1232] –
Sales to palocio – karaliszko:
I° Gieorgiewska – labai didele – szvesi – ant antro gyve-
nimo – cze prijema sveczius – labiausei isz kareivių. –
II[°] Alexandrauske[1233] – teipogi didele – cze pietus valge lai-
kę koronacyjos[1234]. –

[1221] Galbūt pradėta rašyti <M>.

[1222] Miesto dalis prie kremliaus, XIX amžiaus pabaigoje buvo prekybos centras. Žr. *Москва Бѣлокаменная. Иллюстрированный путеводитель и справочникъ по Москвѣ и ее окрестностямъ съ планомъ г. Москвы*, Москва: Т-во Скороп. А. А. Левенсонъ, 1894, 2, 7–9.

[1223] Vadove po Maskvą viešbutis priskirtas prie geriausiųjų. Žr. *Москва* 1894, 17.

[1224] Taisyta iš *geventi.*

[1225] Taisyta iš *Pilžeńskoe.*

[1226] Turbūt <i> taisyta.

[1227] <e> taisyta.

[1228] Pradėta rašyti <m>.

[1229] <p> taisyta.

[1230] Trečioji <t> taisyta.

[1231] Taisyta iš *netoli.*

[1232] Taiyta iš *gražius.*

[1233] Trečioji <a> taisyta.

[1234] Pirmoji <o> taisyta.

24 PAV. Maskva. Šv. Petro ir Povilo bažnyčia. 90 × 139 mm. Atvirukas; KAKA: albumas 1 (kun. Juozapo Liasausko), l. 6r

III[°] Trono sale (tronowa) – didele – galę stovi tronas pastatyt{as. –}

IV[°] Migtines sales (sypialne) – nedideles – ir nelabai puikios – ant antro gyvenimo Karalys kelias su maszina – nejna par skadas. –

Visugražiausius pakajus ant žemes Palociui – łaikę koronacyjos turejo Cecorene – Motina dabartinio Karalio Mika-

lojo II – tosę pakajose yra lova baisei didele – nekur teip[1235] dideles lovos dar nemacziaus. – daug ant jos gale guleti!!! –
Visas kremlis užstatitas Cerkviemis – nedailios –
Cziudów – monastyr[1236] – kliosztaris yra biszki dailesnis. –
Daug yra Maskvoje Medžių – žmones prasti – apdriskę[1237] –
be jokio paredimo; – namai teipogi be plano – statyti – chlam. –
popų baisę daugybę. –
II Katalykų yra dvi bažnyczios – viͤna del Lenkų[1238], kita
del Prancuzų[1239]. – Viͤna netoli nů kitos. – Lenkų didesne. –
Klebonas – Otten[1240] – Kanaunikas ir Džiakonas – meilus žmogus – ; jo Kamendorei:
Ovald[1241] – , Iankauskis[1242] – ir Vasiliauskis[1243]. –
Prancužų[1244] Klebonas – Vivien[1245] – Kanaunikas, – kamendorius Lemonien[1246]. – //

123.[63v]
Iszvažioju[1247] isz Makskvos 1896 VI 4[.] vakaro laikę 11 valandoje –
važioju į Rostavą[1248] – Kaukazą. –

[1235] <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.

[1236] Čiudov monastyr, įkurtas XIV amžiuje, jam priklausė trys cerkvės. Vienuolyne vyko stačiatikų bž. susirinkimai (soborai), prie cerkvių palaidoti kunigaikščiai. Žr. *Москва* 1894, 99–100. Vienuolynas garsėjo savo biblioteka, jo pastatai neišlikę. Žr. А. И. Рогов, „Кремль“, *Советская историческая энциклопедия*, Москва: Советская энциклопедия, 1965, 58.

[1237] <k> taisyta.

[1238] Parapinė Šv. Petro ir Povilo bažnyčia.

[1239] Parapinė Šv. Liudviko bažnyčia.

[1240] Fridericas Ottenas, (apie 1843–?), 1861–1865 metais mokėsi SPDA, atsiųstas iš Mogiliavo arkivysk., teologijos magistras, administratorius ir dekanas, garbės kanauninkas. Žr. *DM* 1896, 208; *Academia* 1885, 59.

[1241] Steponas Ovaltas (apie 1834–?). Žr. *DM* 1896, 208.

[1242] Marcelinas Jankovskis (apie 1864–?). Žr. *DM* 1896, 208.

[1243] Antanas Vasilevskis (apie 1869–?). Žr. *DM* 1896, 208.

[1244] Sic!

[1245] Leonas Vivienas (apie 1835–?), garbės kanauninkas. Žr. *DM* 1896, 208.

[1246] Emilis Lemonier (apie 1843–?). Žr. *DM* 1896, 208; X. Augustyn Łozynski, Dwie wizyty Pasterskie; RVIA: f. 826, ap. 3, b. 41, l. 9.

[1247] Taisyta iš *Isz važioju*.

[1248] Rostovas prie Dono (Rostovas), mst. Dono sr., dab. Rostovo sritis.

Už Makskvos žeme gera – aplaista – meszla veža ant neartos – aplinkybes nełabai gražios. –
1° Riazanis[1249] – miestas nelabai dailus – žeme gera – rugei vidu-
tinei – letus lija – ant laukų yra «*» kalnelių ir slenelių, –
miszko nera. –
2° Stancyja Riask[1250] – didela, – laukai platus – žeme labai gera –
miszkų suvisu nera. –[1251]
3° Stancyja Kozlów[1252], – laukiu cze maszinos į Rostovą – ateis
už 12 valandų – oj kaipgi nusibos laukti. –
Mestas palaikys – yra kelios cerkvies – namai nedailus. –
ant uliczių szlapi – biaurų. – betik mestelis. –
Laukai «b» labai geri – rugei puikus, – miszkų nera. –
4° Woroniežas[1253] – miestas didelis – ant kraszto upes – ant kalnų –
laukai daug smelio turi – api^{e} mesta labai gražios
vi^{e}tos. –
Nů Woroniežo – jau prasideda Stepai – labai
dideli laukai – sodžei didelei – isz klinczių namai –
stagai isz sziaudų – stirtos dideles sziaudų arba szeno[1254] –
vi^{e}toje małkų. – miszko suvisu nera, – melniczios vejo – ant
6 sparnų arba ant daugiaus 8, 10–12, – prastai padirbtos, –
sziaudeis dengtos[1255]. –
5°[1256] Novoczerkaskas[1257] – nedailus mestas, – stanicos Kazakų[1258] –
iszsižiuria kaip[1259] didelei[1260] sodzei – prastai pastatytos isz
klinczų arba isz molio – arba isz medzių – mažos –
trobeles – be kuczių – kleczių ir t[.] t. – be jokių daržų. –
**Nů Voroniežo iki stancyjos Tichoreckos[1261] – labai yra daug
«žmo» vagių – labai reikia apsisaugoti, kad neapvogtu –**

[1249] Pradėta rašyti *Riazai.*

[1250] Riažskas, mst. Riazanės gubernijoje.

[1251] Taisyta iš *nera;*

[1252] Kozlovas, mst. Tambovo gubernijoje.

[1253] Voronežas, mst. ant dešiniojo Voronežo u. kranto.

[1254] Turbūt <o> taisyta.

[1255] Turbūt pradėta rašyti *di*, bet <i> ištaisyta į <e>.

[1256] Taisyta iš skaitmens 3.

[1257] Novočerkaskas, mst. Dono sr., dab. Rostovo sritis.

[1258] <ų> taisyta.

[1259] Turbūt pradėta rašyti *kaij.*

[1260] Taisyta iš *dideli.*

[1261] Tichorecko stanica Kubanės sr., dab. mst. Tichoreckas, Krasnodaro kraštas.

6°. Rostovas mestas ne mažas ant kraszto upes Dono – ir ma-
rių, – daug labai yra Żidų, – Anopus[1262] Dono – ant Kaukazo –
laukai labai geri – ir – vaisingi, bet maž yra gerai iszdirbtu – //

124.[64r]

gyventojei gudai – arba tatorei – tingi dirbti žemi – todel
visur traukias didelei stepai ir stepai – ant kurių
vaikszczioja daug karvių, avelių, – oszkų. –
7[1263][°]. Stancyja **Kaukazkoji** – „Romanowskij Podsiolok"[1264] –
cze
atvaževau 1896 VI 7[.], – buvau pas Żytkiavycze Iosapa –
maszinysta – buvau pas Jį kelias diͤnas – pažinau daugiaus cze
katalikų isz Liͤtuvos = p. Tomkevycze su paczią isz po Vil-
niaus –
Viͤta daili – mestelis stovi ant geros viͤtos – gagrait[1265] ant kraszto
upes – Kubanio[1266] – upe nelabai plati, bet straujei bega –
vando baltas – mauditęs negali – nes tankei[1267] drugis pri-
sikabina. –
Oras labai sziltas, nes szilimos yra 27°–30° R°. Viͤnog
gyventojei sako, kad dar neszylta – nes szemetai labai tan-
kei cze lija letas – viduryje vasaros preina, kaip jiͤ sako
iki 40[R°] o komet iki 45° R° – Man labai jau buvo sziltu. –
Laukai apiͤ Romanauskį Podsiolką labai vaisingi – žmo-
nių nedaug, – visi gangrait kazokai – žemes dirbti tin-
gi – namelei mažus – isz molio sudrebti[1268] ir pabalditi. –
Buvau iszejęs ant lauko[1269] – rugei labai gražus, – va-
sarojos biszkys buvo poseto[1270] – teipogi labai gražus. –
Żmonis sako, kad cze nikomet ne reikia vežti meszło
ant łauko – siek nors 30 metų ant viͤtos vis bus geras
urodžajis. – Ant Vagzało ir teip[1271] ant kiemų labai gerai
cze auga baltosios akacyjos. – Miszkų cze nera. –
1896 VI 12[.] Iszvažiojų isz Romanauskio Padsiolko – važiojų
jį Vladikaukaską[1272]. Nů stancyjos Kaukaskos arba geriaus nů

[1262] Taisyta iš *Ano pus.*
[1263] Taisyta iš skaitmens *6.*
[1264] Nustatyti nepavyko.
[1265] Sic!
[1266] U. Kubanė.
[1267] Turbūt <n> taisyta.
[1268] Turbūt <r> taisyta.
[1269] Turbūt pradėta rašyti *lal*, bet iš-taisyta.
[1270] Sic!
[1271] <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.
[1272] Vladikaukazas (Władikaukazas), mst. Tereko sr., dab. Šiaurės Osetija.

Bogoslauskios[1273] jau prasidedo Kaukazo Kalnai bet dar nedidelei isz pradžios. – Važiojant gali matiti daug oszkų – avių želskujų su dideliomis vodegomis. – Kalnai matas už «40» 45–50 viorstų. – //

125.[64v]

Miniralne wody[1274] – stancyja – mestelis nemažas – daug yra katalykų. – Priͤsz suvorauska[1275, 1276] stancyja pasirode Kalnas auksztas – „Zmieinis[1277] kalnas" „Zmieinaja gora"[1278] – Penki[1279] kalnai matas priͤsz „Piatihorska"[1280]. – Suvorowska stancyja – cze jau gerai matas kalnai Kaukazo. – Didelei stepai – žole didele, – žmonių maž te yra – darbininkas brangus – szeno pjovejui moka – 2 rub. arba 3 rub. ant diͤnos. – «Nedav» Važiojant į Władikaukazą – labai jau didelei laukai[1281] – iszdirbti – ari su jauczeis – važiojia su jauczeis – arba verbliugais – ari ne dailei. – Kalnai apiͤ laukus – labai auktus[1282] – kurių virszunes prapola debesysę. – Gyventojei Osetinai – Armėnis ir Kazokai su Tatoreis. – 1896 VI 12[.] esmi jau netoli Władikaukazo mesto – 4 valandos po pietų – Preina[1283] Armeninas su peiliukais vagonę IIje klasoje. – Nupirkau 5 peiliukus po 10 kap. už kiͤkviͤną. – Preina antras Armeninas – ir roda moteriszką josta padirbte[1284] isz galiono ir sidabrinių aptaisų[1285] – kurs gali daugiausei kasztoti rs. 3. – pakłausio kiek jis nori – atsake 35 rs. – daviau – pasiulijau 1r – neatideve. – Kaukazo Kałnai – iszviͤnos puses geležinkelio traukias

[1273] Bogoslavskaja, Vladikaukazo gel. stotis.

[1274] Mineraliniai Vandenys (Mineralni vandenei, Mineralne Wody, Miniralni vandanei), mst. Tereko sr., dab. Stavropolio kraštas.

[1275] Sic!

[1276] Suvorovo (Suvorowska) stanica Kubanės sr., dab. Stavropolio kraštas.

[1277] Taisyta iš *Zmieine*.

[1278] Zmieinaja gora, Vladikaukazo geležinkelio atšakos Mineraliniai Vandenys–Piatigorskas dešinėje, apie 5 varstai nuo Mineralinių Vandenų. Žr. Григорій Москвичъ, *Иллюстрированный практическій путеводитель по Кавказу*, Одесса: Л. Нитче, 1903, 48.

[1279] Taisyta iš *Pinki*.

[1280] Piatigorskas, mst. Tereko sr., dab. Stavropolio kraštas.

[1281] Antroji <a> taisyta.

[1282] Sic!

[1283] Turbūt <e> taisyta.

[1284] <p> taisyta.

[1285] Pradėta rašyti *aptaisi*.

ir isz antros puses – visuaukszcziausejįͤ – pagal gelezinkeli eina slene – didele – geros žemes, – gyventojei Osetinai seja prosąs – sauležoles – ir kukuruzas. – Kalnai[1286] apaugi medžeis – nedideleis ąžalais – slenes priauge dideles žoles – pylnos yra žedų[1287] – dailios labai . – – virszunes Kalnų nyksta[1288] debesysę – dailei labai iszsižiure[1289]. Priͤsz Kalna burelis Kazokų – daug cze matas slenyse yra sumestų kalnelių vadinamų kurhanų. – //

126.[65r]

Cze vel pulkai gyvulių ganąs – cze vel po Kałno kojų stovi sodžis. – Nů Stancyjos **Elchotów**[1290] įvažiojame į Kaukazo Kalnus. – Cze gyvena Armienei su Osetinais – , ant kiͤkviͤno žengsnio daug yra vaikų, kuriͤ regdami ir szaukdami nesza pardoti blidelius ogų: žemogių –[1291] saukia regdami: „Barin, Kupite, kupite." – Cze viͤnoje viͤtoje po kano[1292] – pasieta yra kvieczei – labai gražus – žole ant pievų su baltais dobylais. – Ant Vagzałų – ant geležinkelio stancyjų visur pyłnu Armenių – su **kailio kepuremis** – didelomis – ant krutines po szesis patronus isz viͤnos puses ir isz kitos puses, – pa jostę peilis. – Po kaires puses – važiojant į Władikaukazką[1293] – kalnai žemesni – o po desznes auksztesni[1294] – ir dailesni, – kaip lianszaftas. – Po desznes puses bega upe Terekas – ant jos krasztų[1295] daug auga zilvyczių ir karklių. – Nů geležinkelio kalnai keliąs[1296] ant 3–4 viorstų. – Didelei yra kalnůse plyszei – kaipo grovei – vando pola isz virszaus – straujei – todel vandů neskaistus. – Priͤ geležinkelio kalnas kelias kaip nukirstas – isz kairios[1297] puses. – Viͤtomis kałnai be medžių – pliki, – tiktai su žolę apaugi. –

[1286] Taisyta iš *Kalnas.*
[1287] <e> taisyta.
[1288] Pradėta rašyti *ni,* bet <i> ištaisyta į <y>.
[1289] Taisyta iš *iszsižiu-.*
1290 Elchotovas, mst. Tereko sr., dab. Stavropolio kraštas.
[1291] Taisyta iš *žemogių,*
[1292] Sic!
[1293] <V> taisyta.
[1294] Tais iš *auksztesne.*
[1295] <a> taisyta.
[1296] Turbūt taisyta iš *keląs;* <i> įterpta.
[1297] Taisyta iš *karios;* pirmoji <i> įterpta.

Krasztai – lankos – upes Tereko priaugi didelos žoles, –
viͤtomis Terekas yra labai płatus. –
Stancija Darg–Koch[1298] – «aplen» priͤsz stacya didele slene traukiąs
Ant tos stancijos didelei topolei, «ir» baltos akacijos dailei au-
ga. – Gyventojei[1299] Osietinai. – gerus turi laukus, piͤvas etc. –
Žeme łabai vaisinga – par visus cze metus ža-
lioja pievos ir medžei. – Retai tebuva žema. – //

127.[65v]

Gyvena cze Kazokai – Terskus, – ir Osetinai, –
Isz kaires puses traukias kałnai, vadinami „Ter-
skoj[1300] chrebet“[1301] – labai daiłus kalnai. –
Isz desznes puses tikrus kalnai Kaukazo traukiąs[1302].
„Besłan“[1303] stancyja – isz cze viͤnas kelys eina į Petro-
vską[1304] ant Kaspijos Marių, – antras eina į Władikaukazą.
1896 VI 12[1305][.]– 7[1306] valandoje vakaro esmi Władikaukazkę. –
Hotelis – Francuzkas[1307] – Pariskas[1308]. – Už numera
1½ rublio už parnakvonę su patalę 2½ rublio. –
1896 VĮ 13[.] Buvai[1309] Władikaukazkę Bažnyczioje Len-
kų. Cze yra dwi bažnyczios katalikų – viͤna Lenkams[1310]
kita Armenams Katalikams. – Lenkų Bažnyczia nauji – dai-
li – gražei užlaikyta. Klebonas Liͤtuvis isz Kurszenų
parapijos – Kauno Redybos – Szaulių pavietyje. – Ƶmogus matas
iszmintingas ir meiłus. – Cze atłaikiau Miszes[1311]. –
Cze vasaros laikę – iki Augusto kasdiͤną lija lietus. –
Miestas gražus. Klebonas vadinas Werpuciańskis[1312]. –

[1298] Darg-Kochas, mst. Tereko sr., dab. Šiaurės Osetija.

[1299] <y> taisyta.

[1300] Ž. taisytas.

[1301] Tereko kalnagūbris.

[1302] Taisyta iš *Kaukazo*. –

[1303] Beslanas, mst. Tereko sr., dab. Šiaurės Osetija.

[1304] Petrovskas (Petrauskas, Pietrauskas, Petrovskas), mst. Dagestano sr., dab. mst. Machačkala, Dagestano Respublika.

[1305] Skaitmuo *12* taisytas.

[1306] Galbūt taisyta.

[1307] Galbūt <F> taisyta.

[1308] Turbūt minimas Vladikaukazko viešbutis „Францыя“. Žr. Москвичъ 1903, 161.

[1309] Sic!

[1310] <e> taisyta.

[1311] PJ priklausiusioje *Directorium*, saugomoje KAKA, apie šią dieną įrašyta: „Odprawiłem Mszę św. we Władikaukazskiem kościele na intencyę tamtejszego [****]“. Žr. *DT* 1895, nenumeruotas l. tarp 42 ir 43 puslapio.

[1312] Daugiau nustatyti nepavyko.

1896 VI 13[.] – 10 valandoje pajamiau arklis ir važioju iki stancijos **Baltos**[1313] – pasižiureti kelio, vadinamo „*Vojenna Gruzinska doroha*"[1314]. – Cze už Władikaukazko pavaževęs 4 viorstus jau prasideda baisus – aukszti kalnai. – Wežejis ant porio[1315] arklių su karetų iki Baltos ir atgal pajeme 2 r. – Už 12 wiorstų. – //

128.[66r]

Viͤni kalnai jau cze prasideda . – Upe Terekas jau kroki begdama nů Kalnu. – Kalnai pagal kelę[1316] teip staczius – ir teip[1317] augsztus, kad galvą atmetęs žiuri ir virszunes nematai. – Viͤtom apaugi ąžalu, bet mažu suvisu. – Viͤni isz klintes – kiti isz raudono[1318] akmeni{o.} *Stancyja Balta*. Cze jau lietus nelija. Zmogus Bufeti – vardu Ionas apsake, jog jo tevas buvo katalikas – atsiųstas cze isz Lenkyjos – 1830 metuse. Motina jo buvo Gudo dukte todel ir jam dabar reikia buti gudu. – Łabai meiłus žmogus. Pagal jo rodo pajemiau arklis ir važevau į Kazbieko kalną. Lik tiktai užvaževau už Baltos toj oras kogražiausis buvo. – Už arklis iki Kazbieko ir atgal – užmokejau 5«*» r. 36 {kap.} Kinke – trejata arklių nes vis reikio važioti priͤsz kałnu. – Nů Baltos stancyjos iki *Larso*[1319] stancyjos – yra 17 viorstų – viͤn kalnai ir kalnai baisiausi – bet visgi netoke kaip už Larso iki Kazbieko[1320] stancyjos. Cze tejau baisei didelei – Su dinamenta iszplesztus[1321] kałnai –; isz viͤnos puses bega Terekas kaip pasiųtes kaukdamas – ir versdamas akmenis –, o isz antros vel puses baisus keliąs kalnai kaip debesis – ir niksta debesůse, – viͤtom sniegas guli ant kałnų, – Nů Władikaukazko iki Kazbieko augsztyn ir auksztyn važiojąs. – Kazbieko stancyja nů Władikaukasko aukszcziaus stovi ant 5670 sieksnių. –

[1313] Balta, mstl. Tereko sr. [?], dab. Šiaurės Osetija.

[1314] Gruzinų karo kelias, einantis Darjalo tarpekliu, Tereko, Aragvos upių slėniais, jungiantis Vladikaukazką su Tbilisiu (200 varstų, 208 km). Žr. Москвичъ 1903, 169.

[1315] Sic!

[1316] Galbūt <ę> taisyta.

[1317] <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.

[1318] Antroji <o> taisyta.

[1319] Larsas (Larson), mst. Tereko sr., dab. mst. Larsi, Gruzija.

[1320] Kazbekas, mst. Tbilisio gub., dab. Gruzija.

[1321] Ž. taisytas.

Už Stancyjos Larson[1322] – prasideda wadinama *„Dar-
jalskoji Uszczelje“*[1323]. – Visudidziausei kalnai ir
gražiausei – kokių ant savo gyvenimo gal jau neb-
matysiu. – Ir gražu ir baisu. –
Apiͤ Kazbieko Stancyja ant kalnų stovi sniegas, – //

129.[66v]
aiszkei – kaip žemų. Stancyja didele. Yra valgyti[1324] ir
gerti ant visų stancyjų. Pietus geri ir pigus. Vino didelis
kieliszkas grivinas. – Mestelis nedidelis. Gružinų[1325] lab{ai}
daug pribega ir kaiszioja Krisztalą pirkti = „Barin,
Barin, kupite, kupite, – na vam, na vam“. –
Toliaus iki Tiflizo[1326] negalejau važioti, nes labai
szaltu buvo. – Nu sniego parsigandau ir sustipau. –
Nupirkau Krisztalo. –
Kazbiekę mestelis arba sodzis, – koplitele[1327] pa-
statyta ant kapų – del Alexandro I Cecoriaus[1328].
Jsz Larso stancyjos isz važevęs – ant 7**os** viorsto
«yra» matiti sugruvęs pałocius Karalenes **Ta**-
maros[1329, 1330]. –
Ant antro gyvenimo Kazbieko Stancyjos yra
Pakajei Karaliszki – nelabai dailus. –
Netoli nů Kazbieko ant kalno yra Gudiszkas
kliosztoris[1331]. –
Isz Władikaukazko iki Kazbieko ir atgal kasztoja
dves važiojant 11 rublių. –

[1322] Sic!

[1323] Žr. 1314 išnašą.

[1324] Pradėta rašyti *vai.*

[1325] Sic!

[1326] Tbilisis, mst., gub. centras, dab. Gruzija.

[1327] XX amžiaus pradžios kelionių vadove po Kaukazą minima cerkvė, kurioje buvo užrašas „Al. I 1809“, galbūt ją mini ir PJ. Žr. Москвичъ 1903, 186.

[1328] Pradėta rašyti *Ces*, bet <s> ištaisyta į <c>.

[1329] Sic! Pabrauktas ne visas žodis.

[1330] XX amžiaus pradžios kelionių vadove po Kaukazą nedetalizuojant minimi XII–XIII amžiaus pilies griuvėsiai, bet Darjalo tarpeklyje, ant kairiojo Tereko upės kranto, buvo tvirtovė, statyta I amžiuje pr. Kr., vadinama Tamaros (valdė 1184–1213) tvirtove. Žr. Москвичъ 1903, 180; *Лермонтовская энциклопедия 1814–1841*, Москва: Большая российская энциклопедия, 1999, 127.

[1331] Galbūt tai kelionių vadove po Kaukazą minima apleista cerkvė. Žr. Москвичъ 1903, 190.

1896 VI 14[.] 6½ valandos ryto[1332] isz Važioju[1333] isz Władikaukazko į Petrauską ant kaspijos[1334] Marių. –
visur stepai – dagyleis užauge. Sodzei – stanicos – dideles aplaistos – be daržų ir gerų trobų. – sziaudinei[1335] stogai. –
Apiͤ Pietrauską skraidžioja melinos – ir – raudonos warnos, –
Laukai menki – linei ir kviecziukai auga – bet nelabai geri.
Zmones važineja ant jauczių ir bujvolų. –
Zole ant pievų nedidele. – Miszko mež teyra. –
Zmones negražus – jodi – barždos rudos – tatorei – //

130.[67r]

czerkesai – žydai – armenis – kazokai etc. ...
Apiͤ stancyja *„Sav–Iurt"*[1336] macziau kaip
Armeninas are užsikenkęs[1337] trįs jungus jauczių. –
Arkłas ant dviraczių padirbtas, – trįs žmonis eina
kartu – du priͤ jauczių viͤnas paskui arkło. –
Buivolų ragai eina kaip oszkų – užeina už ragų. –
Łabai stiprus – eina pakelę galvas – jodi. –
Terekas labai platus. –
Zmones tamsus – be iszlavinimo, – laukynei suvisu. –
Zeme menka apiͤ Kaspijos Maręs – zviras – upes žeme. –
vasaros łaikę sako kad labai tankei lija lietus. –
1896 VI 14[.] **Petrauskę esmi** – apiͤ 3 valanda po pietų. – Miestas ant kraszto marių nedidelis, – parkas viduryje[1338] –
nelabai didelis – daug akrintų[1339] apiͤ kraszto. – Namai
muro bet negražus. – Maudikles menkos. –
Vino butelis 30 kap. – arba 25 kap. – Nepatinka
1896 VI 14[.] – Apiͤ 6 vałandą vakarę isz važioju isz Petrausko[1340] – važioju[1341] į Stancyja Miniralni vandanei. –
1896 VI 15[.] Mineralne Wody – stancyja, – atvaževau ritu[1342] – apiͤ 5 vałanda, – cze buvau pas pažinstamus: Wróbliauskę[1343] maszinystą. – labai meilei prieme. –

[1332] Turbūt taisyta iš *ruto.*

[1333] Sic! Turbūt pradėta rašyti *Władikaukazko.*

[1334] Sic!

[1335] Taisyta iš *siaudinei;* <z> įterpta.

[1336] Chasavjurtas, mst. Tereko sr., dab. Dagestano Respublika.

[1337] Antroji <k> taisyta.

[1338] Turbūt <y> nebaigta rašyti, trūksta nuleistinės – brūkšnelio į apačią.

[1339] Akrantas (sl.) – laivas, garlaivis. Žr. *LKŽ* 1, 84.

[1340] Taisyta iš *Petrauskio.*

[1341] Galbūt taisyta iš *važiuju.*

[1342] <u> taisyta.

[1343] D... ...statyti nepavyko.

1896 VI 15[.] – «*2» 4oje po petų isz važioju į **Kisłowodzka.**[1344] – Atvaževau apiͤ 7 vałanda, – mestelis labai daiłus – aplink kalnai[1345] – oras labai sveikas – parkas gražus. – Namai ir vagzalai teipogi[1346] gražus. –
Parkę yra Verdenė – labai skanus – gardus teka vandů – //

131[1347].[67v]

trįs paneles stovi ir padůda suskleniczиomis[1348] vandenį tiͤms, kuriͤ noria – mȯketi nereikia. –
Vandů skanesnis yra nů selcersko vandenio. –
Isz Mineralnių wandenų – «u*» iki Kislowodzko užmokejau 1 r[.] 30 kap. Cze netoli yra kalnas Elbrusas.
1896 VI 16[.] – «B» Esmi Esentukůse[1349]. Miestas nemažas – bet daug prastesnis nů Kislowodzko. – Parkas gražus.. Cze atvažioje ligonis, kuriͤ ligas turia vidurų arba[1350] labai yra rebus, – kad sulestu. –
Daug yra driutu popu – jenorolų etc. –
1896 VI 16[.] *Piatihorskę*. Buvau Bažnyczioje Katalikų[1351]. Maži[1352] Bažnitele. Kun. Klebonas Szewczyńskis[1353] – senelis. – Miestas ṅemažas – gražus – parkas didebis[1354]. – Fontanų gražių yra. –
Į Kislavodzką atvažioją žmones lesus, idant driutesni paliktu – nů skanaus vandenio ir gero oro. –
Į Esentukus atvažioja žmones idant lesus paliktu – arba idant iszsigiditu isz ligų – vidurų – pylvo. –
Į Piatihorską atvažioja, idant iszsigiditu isz Reumatizmų. Cze vando seros.
Buvau ant *Maszuko*[1355] užlipęs – Lermonto[1356] ma-

[1344] Kislovodskas (Kislavodzkas, Kislowodzkas), mst. Tereko sr., dab. Stavropolio kraštas.
[1345] Taisyta iš *kalnas*.
[1346] <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.
[1347] Taisyta iš skaitmens *130*.
[1348] Sic!
[1349] Jesentukai, mst. Tereko sr., dab. Stavropolio kraštas.
[1350] <r> taisyta.
[1351] PJ priklausiusioje *Directorium*, saugomoje KAKA, apie šią dieną įrašyta: „Z Esentuków do Piatigorska przyjechałem[.] Odprawiłem Sum̃ – w Piatihorsku. – ". Žr. *DT* 1895, nenumeruotas l. tarp 42 ir 43 puslapio.
[1352] Taisyta iš *maža*.
[1353] Daugiau nustatyti nepavyko.
[1354] Sic! Turbūt norėta parašyti *didelis*.
[1355] Mašuko kalnas, viena iš penkių Beštau kalnų grandinės viršukalnių. Žr. Москвичъ 1903, 57–58.
[1356] Sic!

cziau sedine, – alteną[1357]. – Parskilusį kalną. –
Prołom[1358] – yra virszus kalno įkritęs – ir atsirado verde-
ne seros – reiki eiti trįs viorstus – arba 1 r[.] užmo-
keti te priveža pr$\overset{e}{\text{i}}$ Prołoma. – //

132.[68r]
Mestas ir aplenk gražus. – Wagonai ant to kelio
labai puikus. –
Kelis – tas – Kaukazo[1359] – praejusiůse metůse dave užda-
rbio czysto 5 milijonus. –
1896 VI 17[.] Esmi Romanowskiam Padsiolkę. – isz czenai
iszvažiůju i Radviliszkį – Kauno Rediboj[1360]. –
Užkelį isz Kaukazkos stancyjos «už» iki Radwiliszkio užmo-
kejau 12 r[.] 40 kap. – III Klasos[1361]. –
1896 VI 18[.] Taganrogas[1362]. – Mestelis židų – daug yra
medžių, –
isz toło labai dailei iszsižiuria. – Stepai ir łaukai
łabai didelei – ap$\overset{e}{\text{i}}$ Taganroga. – bet geriaus iszdir-
bti kaip ap$\overset{e}{\text{i}}$ Rostovą arba ant Kaukazo. –
Maszina prastai labai eina – liaizgyve[1363]. –
Ant łaukų kveczei. –
1896 VI 19[.] – Charkowas[1364] – didelis mestas – daug
medžių. –
1896[1365] VI 20[.] Bobrujskę[1366] – negražus mestas – židų
pyłnas. –

[1357] Lermontovo grota (altana), iš kurios atsiveria vaizdas į miestą ir Elbrusą. 1837–1841 metais Michailas Lermontovas du kartus buvo ištremtas į Kaukazą, dalyvavo karinėse operacijose. 1841 metais gyveno Piatigorske, ten buvo palaidotas, palaikai perkelti. Žr. Москвичъ 1903, 60; *Лермонтовская* 1999, 651–654.

[1358] Vadinamasis Prolomas – kraterio formos įgriuva kalne su nedideliu ež. dugne, viena iš Piatigorsko įžymybių, lankomų vietų. Žr. Москвичъ 1903, 109; *Лермонтовская* 1999, 459.

[1359] Kaukazo geležinkelis.

[1360] PJ priklausiusioje *Directorium*, saugomoje KAKA, apie šią dieną įrašyta: „Wyjeżdżam [*] 11tej w nocy z Kaukazku do Wilna – ". Žr. *DT* 1895, nenumeruotas l. tarp 42 ir 43 puslapio.

[1361] Pradėta rašyti <c>.

[1362] Taganrogas, mst. Dono sr., dab. Rostovo sritis.

[1363] Turbūt pradėta rašyti *le*, bet ištaisyta.

[1364] Charkovas (Charkavas), gub. mst., dab. Ukraina.

[1365] Skaitmuo *8* taisyta iš skaitmens 2.

[1366] Bobruiskas, mst. Minsko gub., dab. Baltarusija.

Minskas – prastas mestas. –
1896[1367] VI 21[.] Wilna – gražus «m» bet senas mestas – apleistas[1368]. –
Nů Wileikos[1369] iki Wilnios labai daiłus kałnai. –
Liubotin[1370] stancija[1371] didela bet nepatinka. – žeme gera. –
Homlis[1372] – ant balių – pastatitas – židų pylnas. –
1896 VI 21[.] Ostrej Pramy[1373] – priͤ abrozo Motinos
Szvencziausios atłaikiau miszias[1374]. – //

133.[68v]
18[96 VI] 22[1375] Pagrįžau į Smilgius ant Wakacyjų. –
Oras Liͤtuvoje labai sziltas. Liͤtos nebuvo iki – Augusto. – Iavai ant Laukų nelabai gere. –
1896 VI 27[.] Seseles[1376] szliubas Smilgiůse. Ir I. M. Kun[1377].
Klebono[1378] Imieninos[1379]. –
1896 VII 15[.] Buvau Radviliszkę – kelias diͤnas. –
1896 VII 20[.] Buvau Biržůse – pas tevelius. –
1896 VII 24[1380]. Smilgiůse iki pabaigos vakaciju 1896 VIII 29. –
«1896 VIII 27[.] iszvažioju į Petrapylę»
1896 VIII 27[.] Smilgių Bažnyczioje vakaro laikę apiͤ
«6»5½ szliubas dvarponio Kierbedžio su
Malinskaiczį[1381] – . Bažnyczia aptaisyta – berželeis

1367 Skaitmuo *8* taisytas iš skaitmens *2*.
1368 Ž. taisytas.
1369 Žr. 387 išnašą.
1370 Liubotinas, mst. Charkovo gub., dab. Ukraina.
1371 <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.
1372 Gomelis, mst. Mogiliavo gub., dab. Baltarusija.
1373 Sic! Turbūt norėta parašyti *Bramy*.
1374 PJ priklausiusioje *Directorium*, saugomoje KAKA, apie šią dieną įrašyta: „Odprawiłem Mszę w Ostrej Bramie –“. Žr. *DT* 1895, nenumeruotas l. tarp 42 ir 43 puslapio.
1375 Taisyta iš skaitmens *24*.
1376 Elžbieta Januševičiūtė. Taip pat žr. šiame leidinyje publikuojamo Vilmos Žaltauskaitės straipsnio 44 išnašą.
1377 <n> nebaigta rašyti.
1378 Vladislovas Talačka (Tałłaczko, Tolločko, apie 1830–1899 03 03), kilęs iš bajorų, 1857 08 25 įstojo į Vilniaus sem., 1862 01 10 perėjo į Ž(T) sem. ir ją baigė, 1862 03 29 įšventintas, 1880 04 13 paskirtas Šilelių parapinės bž. klebonu, nuo 1884 03 29 – Batakių dekanas, nuo 1895 [?] 22 – Smilgių parapinės bž. klebonas, 1897 01 28 – Šeduvos dekanas. Žr. [1898 metai] Telšių vysk. dvasininkų formuliarai; LVIA: f. 696, ap. 2, b. 877, l. 10–12; *DT* 1899, 309. Beje, Ievos Šenavičienės straipsnyje nurodoma, kad jis kilęs iš valstiečių. Žr. Šenavičienė 1999, 116.
1379 Vladislovo vardo diena švenčiama birželio 27 dieną.
1380 Taisyta iš skaitmens *28*.
1381 <į> taisyta.

25 PAV. Elžbieta Januševičiūtė. 58 × 91 mm fotografija, priklijuota ant 65 × 104 mm balto kartono kortelės. Kitoje pusėje Kurijos archyvo darbuotojo kun. Petro Veblaičio įrašas: „Sesuo Elzbieta Januševičiūtė – Biržiškis"; KAKA: albumas 7 (kun. Povilo Januševičiaus), l. 7r

kurnekur vainikais – kvietkais. – Veselnikų – labai daug. – Szliuba dave I. M. Kun. Klebonas Tallaczka[1382] – su pamokslelį. –
1896 VIII[1383] 29[.]
Iszvažioju į Petrapilę isz Smilgių. Oras gražus tiktai szaltu.
1896 VIII 30 Petrapilis. – Szalna labai didele. – Oras szvesus. – //

134.[69r]
[1] Akademijoje radau tiktai I. M. Kun. Kłopotauskį – Inspektorį. –

1382 Žr. 1378 išnašą.

1383 Skaitmuo *VIII* taisytas.

J. M. [Kun.] Viskupas Rektorius Symonas yra už Rubežios[1384], – buvo
Rymę. –
1896 IX 1[.]
Rekolekcyjas pradedame. – Szendiͤna laukia atvaževimo isz
užrubežios I. M. Kun. Visk. Rektoriaus Symona. –
1896 IX 2[.] Rekulekcyjos. – Avaževo[1385] I. [M. Kun.] Viskupas Symonas vakarop.
1896 IX 3. Ejome visi 8**je** valandoje rito – pasveikinti I. M. [Kun.] Viskupą
Rektorį Symoną. – Buvome jo pakajuje. Sake, kad buvęs pas
TEevo[1386] Szv. Leona XIII, kad Tevas Szventas kłausynejęs apiͤ akade-
mikus, ar yra prisiriszę priͤ Bažniczios, priͤ Tevo Szvento etc. –
Sake, kad Tevas Szventas Leonas lepęs palaiminti visus ir
Professorius ir klerikus Io Vardan. –
9teje valandoje rito buvo iszkilmingos Miszios – laike Kun. Inspek.
Kłapotauskis. Po Miszių I. M[1387]. Kun. Viskupas Symonas po-
atgėdojimo „Veni Creator"[1388] dave Tevo Szvento pałaiminimą. –
kopliczioje. – Paskui 11kiejo – valandoje susirinkame ant
didžiosios sales visi Professorai ir klerikai, atvaževo I. M. Kunigas //

135.[69v]

Arcyviskupas Kazłauskis su savo kapelionį Ostrauskiu[1389]
ir sekretoriu Prapulianiu[1390]. – Aktą – arba Prelekcyją[1391]
skaite Kun. Prof. Maculevycze, apiͤ skyrę tarp gero
ir pikto – „De discrimine inter bonum et malum"[1392]. –
Ant galo skaite apiͤ savo kelionę po Europą. –
sake kad visur žemai mokslas stovi – viͤnas

[1384] <e> taisyta.
[1385] Sic!
[1386] Sic!
[1387] Taisyta iš <K>.
[1388] Žr. 626 išnašą.
[1389] Pranciškus Ostrauskis (apie 1864–?), minėtas pareigas užėmė nuo 1894 [?] metų Žr. *DM* 1898, 294.
[1390] Kazimieras Prapuolenis (1858–1933), nuo 1889 metų buvo Mogiliavo arkivyskupo metropolito sekretorius. Rašyta, kad pasakė pirmą lietuvišką pamokslą Sankt Peterburgo katedroje. Žr. Crescendo [?], „Iš akių ir iš atminties", *Lietuvių Laikraštis* 43, 1905, 628.
[1391] Taisyta iš *Praelekcyją*.
[1392] Apie skirtumą tarp gėrio ir blogio (lot.).

26 PAV. Sėdi: kairėje Vladislovas Talačka, dešinėje Eligijus Dulevičius, stovintys kunigai neidentifikuoti. 99 × 144 mm fotografija, priklijuota ant 108 × 164 mm balto kartono kortelės;
KAKA: albumas 1 (kun. Juozapo Liasausko), l. 72r

tiktai[1393] Universitetas[1394] Friburgo[1395] jam labai patiko – jamę yra iszguldineti ležuvei lenkiszkas, lietuviszkas etc. – Kritikavojo Hurterį[1396], Veisą[1397] et[1398] kitus. –
[10] Po akto – J. M. Kun. Arcyviskupas po atgiedojimo „Veni «San»[1399] Creator“[1400] – dave palaiminimą ir pasake – pamokslelę – apiͤ ženklą ir tikslą apeigų ir ceremonijų[1401] – szios diͤnos. – Paskui pietus. –
NB. I. Milesta Kun. Viskupas Symonas pasake, kad Kun. Prof. Pranajtis ir kiti kunigai iszsi{ųstus} į Gudyją metůse 1894 ir 1895 pagrįžo į tevynę[1402] – į savo diecezijas. Kun. Pranaitis bus Akademijoje vel Professoriu. Kun. Barauskis teipogi //

136.[70r]

[1] bus Professoriumi Seminarijoje «K» Zemajczių. – Kun. Pranajtis buvo isziųstas į Tverį. – O Kun. Petras Barauskis į Ołoniecką. –
1896 IX 4. Buvo jau visos lekcyjos. Diͤve padek iszvargti ant treczio[1403] kurso ir prisiroszti laimingai priͤ egzȧminų *Kandidatiszkųjų*! –
1896 IX 8. Klerikai dvejų kursų – ketvirto ir treczio – szendiͤną sudeję
kiͤkviͤnas po rubį[1404] – nupirko par Kun. Prof. Gawrońskę – del Kunigo Prof. Pranaiczio už 40 rubių[1405] dovanelę[1406]:

[1393] Taisyta iš *tiktas*.
[1394] Turbūt <a> taisyta.
[1395] Fribourgo katalikiškasis universitetas atidarytas 1889 metais, 1890 metais jame įsteigtas Teologijos fakultetas.
[1396] Hugo Hurteris (1832–1914), jėzuitas, tuometinis Innsbrucko universiteto dogminės teologijos profesorius. Žr. X. C. S. [?], „Hurter Hugon“, *Podręczna encyklopedya kościelna* 15–16, Warszawa: Skład główny w księgarni Gebethnera i Wolffa, 1908, 401.
[1397] Turbūt minimas Albertas Weissas (1844–1925), dominikonas, tuometinis Fribourgo universiteto prof., apologetas. X. J. N. [?], „Weiss Albert Marya“, *Podręczna encyklopedya kościelna* XLI–XLII, Warszawa: Skład główny w księgarni Gebethnera i Wolffa, 1907, 192.
[1398] Ir (lot.).
[1399] Galbūt pradėta parašyti *Veni, San[cte Spiritus]*.
[1400] Žr. 626 išnašą.
[1401] Turbūt taisyta iš *ceremoniu*.
[1402] Žr. 109 išnašą.
[1403] Taisyta iš *trecsio*.
[1404] Sic!
[1405] Sic!
[1406] Taisyta iš *rubių:*

Kaliamorį[1407], romelius, pretaisus del pluksnų, szėrczikų – zibdarių, du liktorius etc. isz bronzo – pazalatito. Dailei iszrodo kaip atvažios pados jam Kun. Senioras Radziszewskis[1408] – sakys prakalbą, – giesminikai naują iszmoka[1409] giesmę – kurią iszmokę[1410] – dar geriaus užgiedosime priͤ pasveikinimo. – Visi Kun. Pranaiczio laukio, – labai Jį milejo. – Norejo du Kursai pataisyti pietus Kun. Pranaicziui bet I. M. Kunigas[1411] Inspektorius užgine, – nenorejo nei kłausyti apiͤ tą. – Łaukiame Kun. Pranaiczio. – //

137.[70v]

1896 IX 11[.]

Szendiͤną atvaževo I. [M] Kun. Profess. Pranajtis isz Tvero buvo iszsiųstas. Visi klerikai ejo po pietų 1½ vałan. pasisveikinti[1412]; – giesminikai atgiedojo ant kieturių bałsų pasveikinimą – „Wesel się, wesel się"[1413] – paskui Kun. Senioras – Radziszewskis pasake dailią pamokslelę – pasveikinimą. – I. M. Kun. Pranajtis[1414] labai dekavojo už teip iszkilmingą priiemimo ir apiͤ Jį[1415] atminimą. – Doveną padeve sudeta į viͤną skrinikę. – Romeliûse buvo Sz. Mariją paną. –

1896 IX 12[.]

Buvome pasivaikszczodami nueję į «Ias» Isaako soborą[1416]; – sienos isz marmoro – 36[1417] gatunkai – abrozai isz mozaikos po kelias deszimtis

[1407] Kaliamoris (lenk. kałamarz) – rašalinė. Žr. *LKŽ* 5, 135.

[1408] Egidijus Radziszewskis (Radziszauskis, 1871 03 20(04 04)–?), kilęs iš bajorų, į SPDA atsiųstas iš Vloclaveko vysk., mokėsi kursu aukščiau už PJ, išlaikomas valstybės. Žr. Duomenys apie akademijos auklėtinius 1896 metais; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 197; *Academia Caesarea Romano-Catholica Ecclesiastica Petropolitana anno academico 1896–1897*, Petropoli: Officina typographica J. A. Mansfeld, 1897, 9.

[1409] Taisyta iš *iszmoką*.

[1410] Taisyta iš *iszmoką*.

[1411] Turbūt pradėta rašyti *Kunin*, bet ištaisyta.

[1412] Ž. taisytas.

[1413] Linksminkis, linksminkis (lenk.).

[1414] Antroji <a> taisyta.

[1415] Taisyta iš *jį*.

[1416] Isakijaus soboras (Iakijos Cerkve) pradėtas statyti dar Petro I laikais, ne kartą rekonstruotas. PJ matė 1858 metais rekonstruotą soborą. Žr. *Путеводитель* 1903, 129–135.

[1417] Taisyta iš skaitmens 35.

27 PAV. Sankt Peterburgas. Isakijaus soboras. 136 × 88 mm. Atvirukas; KAKA: albumas 1 (kun. Juozapo Liasausko), l. 14r

tukstančzių kasztoja. – Filoriai isz malachito
kiͤkviͤnas po 48[1418] tukstanczius kasztoja, – kiti isz
lapisliazurio akmienio[1419] – priͤ Carskių[1420] durų – kasztoja[1421]
po 75 tukstanczius rublių. – Daug yra[1422] turtų. – //

138.[71r]

[1] Bet nedailei iszsiroda tas soboras, nors mi-
lionus kasztoja. –
Už carskių vartų yra ant stiklo – langę[1423] –
abrozas Prisikelimas IEzaus Kristo isz numiru-
sių – isz Walakų atvežtas – kasztoja 95000 rublių
Ten yra teipogi modelis sidabrinis[1424] – pazała-
titas – Isaakio, – sviaria[1425] 5½ pudų sidabro, –
Už darbą užmoketa yra 18000 rublių. –
Buvau užlipęs ant bonios – trepkų yra [10] 501. – labai ylgai
reikia lipti. –
1896 IX 14.
Apturejau gromatą isz Kauno redibos – nů Wiek-

[1418] Turbūt taisyta iš skaitmens *45*.
[1419] Taisyta iš *akmieno*; <i> įterpta.
[1420] Ž. taisytas.
[1421] <o> taisyta.
[1422] <y> taisyta.
[1423] <g> taisyta.
[1424] <a> taisyta.
[1425] Taisyta iš *svaria*; <i> įterpta.

sznių kamendoriaus Kun. Ig. Andraszuno[1426], –
raszo kad isz konsistoriaus apturejo praneszimą
jog I. M. Ciecorius Mikalojis II į nekius paverte [«]([»]
(unieważnił – zniósł[1427]) nusprendimą Murawjowo[1428] Vilniaus
Jieneralgubernatoriaus[1429], Kurs metůse «1846» 1864 – 10 dien. Liep.
iszdave nusprendimą, kad nevalni yra Katalikams nei statiti nei taisiti
savo Bažnyczių, kopliczių, Klebonijų ir t[.] t. – Dabar 1896 m. d. 10 Aug. //

139.[71v]

I. M. Cec. Mikalojus II daleide taisyti viską –
lepe tiktai praszyti daleidimo Viresnybes szeipjau –
norentems „naujas Bažnyczias ir kopliczias"[1430]. –
Del Lietuvos ir Zemaitijos didele mylesta –
nes gubernatorai, Assessoriai ir kiti labai
spaude Kunigus – ir nedaleisdavo suvisu
taisyti nei bažnyczių nei namų, – o jei da-
leisdavo, tai brangei jiͤms mokedavo[1431]. –
1896 IX 16[.]
Buvome visi isz Diecezijos Zemaiczių pas Kun. Prof. Pranaiti – důdonę[1432]
jam savo paroditi[1433] – Sake kad ministerium jam paskyre trįs
szimtus rublių – 300 r[.] – ant metų – iki galo amžiaus kaipo
mokitam žmogui pagalbos. –
1896 IX 17. Szendiͤna esmi labai užsimislijęs, nes nikomet –
arba łabai retai kada naktę sapnodavo – o jei ką sapnodavo
tai toj užmirszdavo atsikelęs. Totarpu kitoniszkai stojąs:
Jsz padelniko į «a*» utarniką t. y. isz $16^{\underline{kio}}$ į $17^{\underline{ki}}$ 1896 IX
sapnavau[1434] – teip, kad pasižadinęs negalejau jau užmikti iki kol
reikia keltęs;[1435] o par diͤną[1436] visa esmi užsimislijęs[1437]:

[1426] Ignotas Andrašiūnas (1873–?), 1891–1895 metais mokėsi Ž(T) seminarijoje. Žr. *DT* 1896, 266.
[1427] <ó> taisyta.
[1428] Pirmoji <w> taisyta.
[1429] Pradėta rašyti <G>.
[1430] Turbūt minimi Michailo Muravjovo 1864 07 14 aplinkraštis ir 1896 07 10 imperatoriaus suteiktas leidimas. Žr. Merkys 2000, 274–275.
[1431] <d> taisyta.
[1432] Sic!
[1433] Turbūt <t> taisyta.
[1434] <n> taisyta.
[1435] Taisyta iš *keltęs:*
[1436] Turbūt pradėta rašyti *de.*
[1437] Antroji <s> taisyta.

28, 29 PAV. Stanisłovas Stobnickis. 62 × 108 mm fotografija, priklijuota ant storo balto kartono tokio paties formato kortelės. Kitoje pusėje 1895 06 06 įrašyta dedikacija; KAKA: albumas 7 (kun. Povilo Januševičiaus), l. 7v

[20] sapnys[1438] buvo tokios[1439] prasmes:
Esmi namůse savo Teveliu – Biržůse – laukiu draugo Stobnickio[1440, 1441] – su
kuriůmi pasižinau ir gerai gyvenau Akademijoje Dvasiszkoje[1442] Petrapilę. –

1438 <y> taisyta.

1439 Turbūt taisyta iš *tokis*.

1440 Pradėta rašyti <s>.

1441 Stanislovas Stobnickis (1872 01 20–?), kilęs iš bajorų, į SPDA atsiųstas iš Lucko-Žitomiro vysk., mokėsi kursu aukščiau už PJ, už mokslą mokėjo pats. Turbūt lankėsi pas PJ 1895 metais per vasaros atostogas. Žr. *Academia* 1897, 9; Sąrašas SPDA auklėtinių, 1895 metais vykusių atostogų į Kauno guberniją; KAA: I-50, ap. 1, b. 23276, l. 9; Duomenys apie akademijos auklėtinius 1896 metais; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 197; *Academia* 1896, 8.

1442 Taisyta iš *Dvasiskoje*; <z> įterpta.

Atvažioja[1443] – matau – stovedamas ant kiemo – Kun. Stobnickis su savo Tevu – kurs //

140.[72r]

nemata – nes žabałas; – graitai į važiavo į kiemą. – Su viͤnu arklį –
prastose ratůse. – Asz graitai pagavau jį užrankos ir vedu į siekli-
czią. Matau daugybę į musų kiemą įvažiojanczių viͤnas už kita –
teip daug, kad ant kiemo nebuvo vietos. Arklis greitai nukinkidavo –
o ratus versdavo mano Brolis Iozapas[1444] ant daržo – Kasinkevyczenes[1445] –
Iokubonenes. – Įvedęs Kun. Stobnickį su Tevu Jo[1446] į seklyczią – kurioje
dabar gyvena mano brolis Ionas[1447, 1448] su Brolenį – matau, jog viskas isz-
neszta isz griczios – sołai tiktai apiͤ sienas palikti. Mes atsisiedome[1449] su
Kun. Stobnickiu kalbeti – o mano Tevas su Jo Tevu kalba. Bet sztai =
žiuriu, jog viduryje seklyczios stovi pastatitas katafelis ir calunas priͤsz
katafilę pakłotas. Sakau stobnickiui[1450], jog cze yra dabar koplyczia. –

[1443] Taisyta iš *Atvažioju*.

[1444] Juozapas Januševičius, jaunesnis PJ brolis.

[1445] Galbūt Marijona Kasinkevičienė. Kasinkevičiai – Januševičių kaimynai Biržų mieste. Juzefa Kasinkevičiūtė – PJ krikšto motina, Teodora Kasinkevičienė – PJ brolio Jurgio krikšto motina. Galbūt būta ir artimesnių giminystės ryšių. Žr. Panevėžio dekanato 1866 metų metrikų knyga; LVIA: f. 669, ap. 17, b. 2, l. 22; Panevėžio dekanato 1871 metų metrikų knyga; LVIA: f. 669, ap. 17, b. 11, l. 30; 1901 metų *Status annimarum*, Biržų krašto muziejus (toliau – BKM), be lapų numeracijos.

[1446] Skaitmenimis nurodyta, kad ž. *Tevu Jo* turi būti sukeisti vietomis. Virš ž. *Tevu* parašytas skaitmuo *2*, virš *Jo* – skaitmuo *1*.

[1447] Taisyta iš *su*.

[1448] Jonas Januševičius (1864–1919), vyriausias PJ brolis su žmona Leokadija, likę ūkininkauti tėvų žemėje. Žr. Januševičių šeima; BKM: ap. 934.

[1449] <o> taisyta.

[1450] Sic!

Bet sztai parsibudau. Pirmutine toj man pole misles apiͤ savo tevelius ar jiͤ neserga. – Parasziau gromatą priͤ brolio. –
1896 IX 22. Skaite szendiͤną laikę Sumos – viͤtoje pamoksło[1451] – encyklekią
Tevo Szvento Leono XIII – apiͤ Rožonczią[1452] – visus akvatina kalbeti Rožonczią – idant par užtarimą Motynos Szvencziau-[1453] visi Dissidentai pagrįžtu į Bažnyczią Katalikų. –
Łaikę sumos musų koplyczioje buvo I. M. Viskup[.] ir visi. –
Encyklekią iszdota yra 22 dienoje Septembris. –
1896 IX 23. Refektoriuje skaite laikę pietų Encyklekią Tevo Szvento apie Anglios susiviͤniimą[1454] ir ar yra tikras kunigystes sakramentas tarp Anglių – nes Edvardas VI – parmaine formą. – – – –
Tevas Szv. darodo, jog nera[1455]. – „Sacramentum invalidum Ordinis ap[1456] Anglos defectu formae["][1457]. –
1896 IX 26. Buvome Iakijos[1458] Cerkveje. – Buvau užlipęs ant bonios. –
Uz[1459] Carskųjų vartų yra altorius vadinamas – isz sidabro padirbtas paauksintas – padirbti lepe Mikalojus I – Užmok. viͤn už darbą 18000 rubl. – Sveria 5½ pudų. – Yra tenai ant stikło[1460] abrozas I. Krist. isz numirusių prisikel. – kasztoja 95 tukst. rublių. – //

141.[72v]

Piliorai ir sienos isz mramoro – 36 gatunkų. –
Maliakito – stułpas kasztoja 48 tukstanczių rublių –
Lapisliazurio 75 tukst. rublių. – uz stulpa –
Turtai turtų – bet menkai iszsižiuria. –

[1451] Galbūt taisyta iš *pamokslą*.
[1452] Galbūt minima enciklika *Fidentem piumque annum*, paskelbta 1896 09 20, nors popiežius Leonas XIII Rožiniui paskyrė ne vieną encikliką. Žr. Fremantl 1956, 302.
[1453] Sic! Ž. nebaigtas rašyti.
[1454] Galbūt minima enciklika *Ad Anglos*, paskelbta 1895 04 14. Žr. Kumor 2001, 262.
[1455] Galbūt minima popiežiaus bule *Apostolicae curae*, paskelbta 1890 09 13. Žr. Kumor 2001, 262.
[1456] Sic! Turbūt norėta parašyti *apud*.
[1457] Anglikonų [Bažnyčioje] kunigystės sakramentas, negaliojantis dėl formos trūkumų (lot.).
[1458] Sic!
[1459] Sic!
[1460] <k> taisyta.

1896 X 3[.] Buvome Artistiszkam Muzeji[1461] = ([„]Artystyczne Muzeum“.). – Labai dailus. –

Szendiną iszvaževo Jo[1462] Myl. Kun. Rektorius Visk. – Symonas į Tulą – konsekravoti Bažnyczios[1463] – kat. –

Szendiną vakarę – buvo balis – ant sales –

Buvo Inpektoris[1464] Kłap. – Pref. Kun. Macul. – Kun. Pranajtis. Bovijąs gražei. –

1896 X 9[.] I. M. [Kun.] Viskupas Rektorius pagrįžo isz Tulos. – ejome[1465] sveikinti – gedojame. Kun. Senioras – Radziszauskis – pasake kelius žodžius. – dailei. –

1896 X 13. Visi esame name. – Pradejo sakyti, kad Kun. Inp[1466]. Kłopotauskis, Kun. Rek. Zemajczių Sem. Cyrt.[1467] Ir Kun. Rekt. Zytom[1468]. sem. Niedziałkauskis – paliko vyskupais. –

1896 X 21[.] Vakarę sniegas pradiejo snigti – ir szalti pradejo. –

Apturejau žinias isz Kauno – kad Mitaujos Kapelionį Kun. Urbanavycze[1469] – atstate nů Gymnazyjos – delto kad vaikai nenorejo melstis gudiszkai – prisz gudų abroza[1470] – ant ko pasibaigs – nežinau – neraszio[1471].

[1461] Turbūt PJ lankėsi Imperatoriškojoje dailės akademijoje. Žr. 804 išnašą.

[1462] Turbūt taisyta iš *jo*.

[1463] Tulos katalikų bž. pradėta statyti 1894 metais, pašventinta 1896 metais vyskupo Symono. Žr. *DM* 1897, 230.

[1464] Sic!

[1465] Taisyta iš *eiome*.

[1466] Sic!

[1467] Žr. 1062 išnašą.

[1468] Sic!

[1469] Pranas Urbonavičius (1868–?), kilęs iš bajorų, Ž(T) sem. mokėsi kursu žemiau už PJ. Bendradarbiavo nelegalioje katalikiškoje spaudoje. Žr. Telšių Romos katalikų dvasinės seminarijos rektoriaus Jeronimo Račkausko raštas Vilniaus, Kauno ir Gardino generalgubernatoriui, 1886 07 07; LVIA: f. 378, ap. 1877 BS, b. 379, dalis 1, l. 433; Tumas 1925, 36–40.

[1470] Nelegalioje spaudoje rašyta, kad rugsėjo pabaigoje gimnazijos direktorius nurodė maldą prieš pamokas patiems mokiniams skaityti rusų kalba. Urbonavičius vyko pas švietimo apygardos globėją, bet nieko nepasiekė. Mokiniai atsisakė patys skaityti maldą. Iš gimnazijos buvo pašalintas Juozas Tūbelis. Direktoriui pagrasinus, „jog visus katalikus išgįs iš gymnazijos“, mokiniai patys ėmė ją palikti. Apkaltintas kapelionas atleistas spalio 4 dieną. Buvo suorganizuotas 81 moksleivio prašymas Švietimo ministerijai, „idant mums pavelyta butu melstiesi musų motynos kalboje“. Žr. Taratuta-Gintautų [Juozas Tumas nurodo, kad tokiu slapyvardžiu pasiraši-

Panvežyje[1472] gudai lepe vaikams katalykams buczioti Gudų križių po atłaikytos gymnazyjoje nabaženst{wos} 1896 X 26[.] Paskutine szemę menesyje buvo repetitia. – //

142.[73r]

1896 XI 1[.] Wisų szventų diͤna. – Visi buvome namę. – 1896 XI[.] 5 Szendiͤną iszejo Gudiszkamę laikrasztę «ar» – „Новое время“[1473] – N 7433 artikulas apiͤ pa-dejimą lenkų gudų viͤszpatysteje: – „Польскія Впечатленія“[1474]. – Łabai paraszyta yra dailei. – 1896 XI 6[.] Szendiͤną ekzekwijos buvo už Motyną Kun. Ma-culevyczios – Visi kunigai atlaikiame Miszias – ant jo intencyjos. – Kun. Maculevycze – petus[1475] užfundavojo – keturios buvo patrovos – ir alaus. – 1896 XI 17[.] Buvo balis. Pirmutinįs kursas – nor nedidelis[1476] yra szemetai – nes tiktai 9 – klerikai[1477] – viͤnog – pataise: buvo vino – veczerija davę – vino ůgų etc[.]– Vakaro laikę – apiͤ 8 – ant III kurso – gabinetůse susirenko: – I. [M. Kun.] Viskupas Symonas Rektorius, – Insp.

nėjo pats Urbonavičius. Žr. Tumas 1925, 38; „Concordia parvae res crescunt, discordia maximae dilabuntur“, *TS* 12, 1896, 6–10. Iš ministerijos gautas neigiamas atsakymas. Keletas vyresnių klasių moksleivių (Antanas Smetona, Petras Mironas, Jurgis Šlapelis ir kt.), atsisakiusių klausyti maldos rusų kalba, buvo pašalinti iš gimnazijos. Vėl organizuoti prašymai į ministeriją, taip pat imperatoriui ir imperatorienei. Žr. Taratuta Gintautis [Pranas Urbonavičius ?], „Concordia parvae res crescunt, discordia maximae dilabuntur“, *TS* 1, 1897, 7–10.

1471 Pradėta rašyti *ni*, bet <i> ištaisyta į <e>.

1472 Sic!

1473 *Новое Время* – laikraštis, leistas Sankt Peterburge 1868–1917 metais.

1474 Ruso ir lenko kataliko vienuolio, gyvenančio Romoje, pokalbis, kuriame pastarasis kritikuoja ginkluotą priešinimąsi Rusijos valdžiai ir Rusijos valdininkų elgesį. Žr. Old Gentlemen [?], „Польскія Впечатленія“, *Новое Время* 7433 (11 05), 1896, 2–3.

1475 Pradėta rašyti *pi*.

1476 Turbūt pradėta rašyti *nedil*, bet ištaisyta.

1477 1896–1897 mokslo metais SPDA pirmame kurse mokėsi: Julianas Chaleckis iš Vilniaus vysk., Boleslovas Pavlovskis (Pawłowskis) ir Pranciškus Strakšas iš Mogiliavo arkivysk., Ksaveras Klimaševskis iš Tiraspolio vysk., Vladisłovas Dvoželckis (Dworzecki), Stanislovas Šumanas iš Lucko-Žitomiro vysk., Benediktas Erbrederis, Kazimieras Macius ir Juozapas Skvireckas iš Ž(T) vyskupijos. Žr. *Academia* 1897, 7.

Kun. Kłopotauskis, Kun. Professorei etc. –
po veczerijos visi buvo ant sales – bovijąs iki
11½ vałandos. – Dailei. – «Dialogas dailus» Monologas buvo – ir gesmes. –
1896 XI 17. Apturejau laiszką. rasza kad vẽną Kuniga
[20] isz Zemeiczų[1478] diecezijos – Kun. Domarką[1479] – Raguvos[1480] kamendorį[1481] – gudai nuveže į Kliosztorį[1482] – į
Kretingą – o paskui žadejo iszsiųsti į gudyję[1483]. –
NB Macziau Knįgą = „Положеніе Литовскаго
Народа въ Россіи"[1484]. = labai dailei paraszyta. –
1896 XI 22[.] Szv. Cecylijos. Miszias ritu atlaike I. M. [Kun.] Vyskupas
giedojame Miszias = Piel[1485] = ant trijų balsų. –

[1478] Sic!

[1479] Kazimieras Domarkas (1864–1902), kilęs iš valstiečių, Ž(T) sem. PJ kurso draugas. Kaltintas Garšvių knygnešių draugijos byloje, teistas kartu su Kazimieru Ūdra ir kitais spaudos platintojais, 1896 10 14 imperatoriaus paliepimu 6 mėnesiams uždarytas į Kretingos vienuolyną, 1897 metais – 5 metams ištremtas į Pskovo gub., į Lietuvą sugrįžo 1902 metais. Nelegalioje spaudoje rašyta, kad 1895 06 13 pas sulaikytąjį Uzdrą [minėtąjį Ūdrą] buvo rastas laiškas kunigui Domarkui. Laiške „paminėta keleta kningelių ir Apžvalga". Prasidėjo tyrimas, kratos. Nuosprendis – „14 d. spalių 1896 metų augščiausei prisakyti teikes nuspręsti tą klausimą administrativišku keliu" – Domarką uždaryti 6 mėn. į vienuolyną, o paskui perduoti atvirai policijos priežiūrai 5 metams „aprinktoje sau vietoje, Išėmus šiaur – pietyn – vakarinį kraštą ir Lenkų karalystę. [...] Pildant šį parėdymą palicijantai 12 dieną lapkričio praėjusių metų išgabeno musų mylimą kunigelį į Kretingos klioštorių." Žr. Ramunelis [?], „Raguva (Kauno rėd.) Ciecoriaus sudas už lietuviškus raštus", *TS* 3, 1897, 28–30; [?], „Raguva", *ŽLA* 23 (12 01), 1895, 180; Antanas Tyla, *Garšvių knygnešių draugija*, Vilnius: Mintis, 1991, 62–63, 73, 79–80, 83; Vytautas Merkys, *Draudžiamosios lietuviškos spaudos kelias 1864–1904*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1994, 107.

[1480] <R> taisyta.

[1481] <n> taisyta.

[1482] Turbūt taisyta iš *Kliostorį*; <z> įterpta.

[1483] Sic! <y> taisyta.

[1484] [Antanas Tiškevičius], *Положеніе Литовскаго Народа въ Русскомъ государствѣ*, Соціологическій очеркъ Графа Леливы, Изданіе „Литовскаго Литературнаго Общества" въ Соединенныхъ Штатахъ Сѣверной Америки, состоящаго при „Союзѣ Американскихъ Литовцевъ". Печатано въ типографіи малорусской газеты «Свобода», въ городѣ Шамокинѣ, штата Пенсильваніи, 1896, 128 с.

[1485] Peteris Pielis (1835–1904), bažnytinės muzikos kompozitorius.

Miszios buvo skaitytines. – Ant pietų 4 – strovos vino buvo. – lekcyjos buvo. – //

143.[73v]

1896 XI 17[.] Szalczei prasidejo – tvirtai szuła. – 1896 XI 29. Apturejau łaiszką isz «Ka*u[1486]» Smilgių – Klebono[1487] – rasza, kad łabai szuła – kasdiͤną yra szalczio – iki 25°R. Laikraszczei gudų łabai polemizavoja – gina – buktai pusę – Katalykų. – Labiausei – „Петербурскія Вѣдомости"[1488] – laikrasztys. – 1896 XI 30. Apturejau laiszką isz Kauno – rasza viͤnas draugas – kad labai iszkilmingai – szemetai apvaiksziojo Katedroje[1489] – diͤną Szv. Cecilijos[1490]. – Gedorei – Kunigai – Katedros Vargamistrui[1491] – aukavo labai dalį[1492] Albomą su savo fotografiomis, – už prisiriszimą[1493] ir platimimo[1494] Bažnyczios kanto – ir už kompozycyję[1495] – miszių – in hon. S. Casi{miri[1496]. –} Rasze teipogi kad isz Mitaujos[1497] Gimnazijos[1498] – 10 vaikų iszvare – nedaleidžiant jems įstotį į kitą gimnaziją – o 20 vaikų – iszvare – kuriͤms daleista yra pastotį į kitą gimnazię. – Vaikai padeve skundimą pas Karalenę[1499] – kuri prijeme praszimą ir atideve Ministrui parveizdeti. – Antrą praszymą vaikai padevę Tevui Szventam – Popežiui Leonui. – Tevai iszvaritųjų[1500] vaikų atvaževo į Petrapilę.

[1486] <u> nebaigta rašyti. Galbūt pradėta rašyti *Kauno.*

[1487] Žr. 1378 išnašą.

[1488] Žr. 899 išnašą.

[1489] <r> taisyta.

[1490] Šv. Cecilijos – muzikos globėjos diena – švenčiama lapkričio 22 dieną.

[1491] Minimas Juozas Naujalis (1869–1934), nuo 1892 metų buvęs Šv. Petro ir Povilo bž. (vėliau katedros) vargonininku (1894 metų pirmojoje pusėje mokėsi Regensburge), įsteigęs Ž(T) sem. klierikų chorą. Žr. Ona Narbutienė, „Naujalis Juozas", *Muzikos enciklopedija J–N* 2, Vilnius: Lietuvos muzikos akademija, Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2003, 547–548.

[1492] Sic!

[1493] Turbūt <ą> taisyta.

[1494] Sic!

[1495] Turbūt <ę> taisyta.

[1496] Šv. Kazimiero garbei (lot.).

[1497] Ž. taisytas.

[1498] Žr. 1469, 1470 išnašas.

[1499] Turbūt <ę> taisyta.

[1500] <r> taisyta.

Ant ko pasibaigs – Dīͤvas žino. –
Buvome ant parodos[1501] abrozų Golandijos maliorių
Akademioj Moksło[1502]. – //

144.[74r]
Arklei, katįs, szunįs – labai dailei iszmalevotus, –
auksztesnios idejos – nera[1503]. –
1896 XII 2. Szendīͤna sukaka – 6 metai kaip esmi kunįgu. –
Pradejau jau 7 – in nomine Domini[1504]. –
1896 XII 7. Avaževo[1505] į Musų Akademyją[1506] Kun. **Staniu-
lis**[1507] – Pro-
fessorius Sejnų Seminarijos, – pasikłausyti musų
Almos iszguldinejimų. –
1896 XII 8. Ejome į Koplyczią ant 14 linijos[1508] – apłankyti
Szvencziausį Sakramenta[1509], – yra atpuskas Niekalto
prasidejimo[1510] Motynos[1511] Szvencziausios. – Ejome po pietų. –
Altoris labai dailei apteisytas, – daugybe žvakių dega. –
Oras neszaltas. –
1896 XII 16. Ant patroliogijos buvo atejęs ir sedejo I. M. Kun[1512].
Rek-
torius – Viskupas Symonas. – Paskui nuejo[1513] ant
Dogmos – ant pirmojo ir antrojo Kurso. –
Kunigas Staniulis – labai stebejos isz nekurių
iszguldinejimų[1514] – kaip sako draugai – łabiausei
isz Pastroraliszkos[1515] – Kun. Gavrońskio[1516], – sake
buktai, kad tokio iszguldinejimo visůse

[1501] Antroji <o> taisyta.
[1502] Tiksliau parodos nustatyti nepavyko.
[1503] Turbūt <n> taisyta.
[1504] Viešpaties vardan (lot.).
[1505] Sic!
[1506] Pradėta rašyti *Akademi*, bet <i> ištaisyta į <y>.
[1507] Antanas Staniulis (1857–1927), 1889–1892 metais studijavo Romoje, 1892–1904 metais dėstė Seinų sem. filosofiją, dogminę teologiją, lot., lenk. kalbas. Žr. Algimantas Katilius, „Į Vakarų Europos universitetus ne studijuoti, bet gydytis?", *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis* 16, Vilnius, 1999.
[1508] Žr. 247 išnašą.
[1509] Turbūt <k> taisyta.
[1510] <r> taisyta.
[1511] Turbūt pradėta rašyti *Mos*, bet <s> ištaisyta į <t>.
[1512] <u> nebaigta rašyti.
[1513] Pradėta rašyti *nuj*, bet <j> ištaisyta į <e>.
[1514] <d> taisyta iš <n>; <j> taisyta iš <i>.
[1515] Sic!
[1516] Sic!

Europoje nelabai rasti galema. – Apiͤ Musų Akademiję – buktai sakęs, – kad ne akademija bet Seminaria tiktai didesnioji – turi vadintęs. – 1896 XII 21. Paleide ant Szvenczių. važioti ant Szvencziu nevalnia – sedžiame visi Akademijoje. – Szendiͤną[1517] I. M. Kun. Iñspektorius[1518] Kłapotauskis – apgarsino, kad visi esame daleisti priͤ Egzaminų Kandidatiszkųjų[1519] – ant laipsio[1520]. – Isz[1521] Dogmos apgarsino, //

145.[74v]

ant kandidatiszkųjų[1522] Traktatus: de Revelatione, Traditione, Esclesia[1523], Romano Pontifice[1524]. – Isz Moraliszkos: De praeceptis, Peccatis et Virtutibus[1525]. – Isz Bažniczios Istorijos: 7 priora saecula. – etc[.]etc.[1526] – NB. Kun. Prof. Ciepliakas – Dogmos professorius, ant klausymo delko szemetai daug daugiaus[1527] isz Dogmos uždave: atsake, kad I. M. [Kun.] Viskupas Rektorius lepęs daugiaus užd̊uti – «de» **idant klerikai[1528] ne murmetu kad Kunn.[1529] Professorai prastai iszguldineja –ˋ ir kad nesakytu, kad lengvei yra aptureti laipsį[1530] Kandidatą – Szv.[1531] TEologijos[1532]. –** Įstebetinas[1533] daiktas[1534]ˊ/. – Ratyja – gera[1535] – kad Professorai prastai iszguldinejo, tai pakutavoti klerikai turi. – [ˊ/.] 1896 XII 24. *Kuczios.* Oras dailus. – Szaltis mažas 5°R. – pietus pradejame valgiti apiͤ 3 velanda[1536] po dvilekos – po szeipjau pietines valandos. – Buvo[1537] daugybe szveczių[1538]: I. M. Kunigas Ar-

[1517] Turbūt taisyta iš *Szendeną.*
[1518] Sic!
[1519] Antroji <d> taisyta.
[1520] Sic!
[1521] Galbūt <I> taisyta.
[1522] Pradėta rašyti *kandidas*, bet ištaisyta.
[1523] Sic!
[1524] Apie Apreiškimą, Tradiciją, Bažnyčią, Romos popiežių (lot.).
[1525] Apie [Dievo] įsakymus, nuodėmes ir dorybes (lot.).
[1526] Septyni pirmieji amžiai ir t. t. ir t. t. (lot.).
[1527] Galbūt taisyta iš *daugEus;* <i> įterpta.
[1528] Turbūt <i> taisyta.
[1529] Sic!
[1530] Sic!
[1531] Taisyta iš *Śv.*
[1532] Turbūt pradėta rašyti *Th*, bet ištaisyta.
[1533] Pradėta rašyti *Įstes*, bet ištaisyta.
[1534] <k> taisyta.
[1535] Galbūt pradėta rašyti <k>.
[1536] Sic!
[1537] <v> taisyta.
[1538] Sic!

civiskupas Kazłauskis – [J. M.] Kun. Viskupas – Re{kto-}
rius Akademijos Symonas, Kun. Kunigai Pro-
fessorai, Kunigai Pralatai Kolegijos etc[.]
Valgeme pietus iki 5os valandos. – Priͤsz
pradejimo pietų – Małdas[1539] atprovineję –
Kun. Viskupas Symonas dalijęs[1540] aplotkonus //

146.[75r]
Su Prałatais ir Klerykais – a paskui su tar-
nais[1541]. –
9½ – pusevdeszimtos[1542] klerikai važevo į Bažnyczią
Szventos Katerinos. –
1896 XII 25. Szventes – Kaledų. – Oras daiłus – szal-
ti pradejo. – Visi buvome namę[1543] –
«18» 1896 XII 31.
Szemetai nejome į bažnyczią[1544] Szv. Katerinos
ant Miszporų. – Ejo tiktai Kun. Inspekto-
rius[1545] ir asistencyja. –
Szendiͤną ejo priͤ [J. M.] Kun. Viskupo – Rektoriaus
pasveikinti. – Gesminikai atgedojo
isz „lutnios" – „Nowy Rok[1546]"[1547]. – Pasake [J. M.] Kun. Rek-
torius pamoksłelę. – Kun. Senioras[1548] neko ne-
sake. –
1897 I 1. In nomine Dñi[1549]. –
Visi esame namę. Kun. Inspektorius tiktai
su asistencyja ejo į Bažnyczia Szv. Katerinos. –
1897[1550] I[1551] 3 Szendiͤna Kun. Inspektoris skaite regułas. –
gire labai Akademiją. – Klerikai jokiąs. –
1897 I 6. Szendiͤną Sumą atlaike I. M. Kun. Viskupas Sy-
monas //

[1539] <ł> taisyta.
[1540] Ž. taisytas.
[1541] Galbūt <t> taisyta.
[1542] Pradėta rašyti *pusi*, bet <i> ištaisyta į <e>.
[1543] Taisyta iš *nameje*.
[1544] Pradėta rašyti *bažni*, bet <i> ištaisyta į <y>.
[1545] Galbūt pradėta rašyti *Inspet*, bet <t> ištaisyta į <k>.
[1546] Taisyta iš *rok*.
[1547] [Giesmė] Naujieji Metai (lenk.).
[1548] Žr. 149.[76v] e. 23, 24.
[1549] Žr. 1504 išnašą.
[1550] Taisyta iš skaitmens *96*.
[1551] Galbūt skaitmuo <I> taisytas.

147.[75v]

solemniter[1552]. – Po Miszių Iis pats ejo szventiti cėlias =
visupirmu ejo į Savo pakajus, paskui į Pakajus Kun.
Inspektorio – paskui Kunigų Professorių, klerikų etc.
Vakaro laikę klerikai boviąs ant salios,
buvo ateję [J. M.] Kun. Viskupas su Professorais, –
visos zabovos toj parsimainio – užgerę svei-
katą [J. M.] Kun. Viskupo – visi nutiło – gėsminikai
Kaledų gesmeles užgiedojo. – Paskui su daleidimu
I. M. [Kun.] Viskupo «dialiogas» monologas buvo, – kalbejo
Kun. Duble-
sevycze[1553] isz Plocko diecezijos[1554], – bet I. M. [Kun.] Viskupas
partrauke ir dave suprasti, kad iszeitu... –
Visi Klerikai už tat užsirustino – ni kalbejo
ni gedojo – nors [J. M. Kun.] Viskupas[1555] – Rektorius prasze....
iszeinant [J. M. Kun.] Viskupui teipogi visi tilejo – totarpu
seniaus[1556], giedodami isleizdavo[1557] [J. M. Kun.] Viskupą. –
Bet kaip iszejo I. M. [Kun.] Viskupas ir Kun. Pro-
fessorai – klerikai «ex» kaip isz mego kełos
ir pradejo bovitęs. – *
1897 I 7. Girdejau kad Graf. Szuvalovą[1558] atstate o //

148.[76r]

ant jo vietos Kunigaikszti Imieretinski[1559] paskyre
į Varszavą. – Petrovą[1560] Szuvalovo[1561] Padetoją (Pomocnik)
teipogi atstate. – Kuratorį[1562] Moksło Apuchtina[1563, 1564] atmaine
teipogi. Zodžiu sakant kaip matyti politika
meinas. –

[1552] Iškilmingai (lot.).

[1553] Feliksas Dublasiewiczius (1872 05 08(20)–?), kilęs iš valstiečių, į SPDA atsiųstas iš Plocko vysk., mokėsi kursu žemiau už PJ, išlaikomas valstybės. Duomenys apie akademijos auklėtinius 1896 metais; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 197; *Academia*, 1897, 7.

[1554] <d> taisyta.

[1555] Pradėta rašyti *vi*, bet <v> ištaisyta į <V>.

[1556] Ž. taisytas.

[1557] Pradėta rašyti *iszi*, bet ištaisyta.

[1558] Žr. 77 išnašą.

[1559] Aleksandras Imeretinskis (1837–1900), 1897 metų sausį paskirtas Varšuvos generalgubernatoriumi, pareigas ėjo iki mirties.

[1560] Nustatyti nepavyko.

[1561] Turbūt taisyta iš *Szuvalvo*; <o> įterpta.

[1562] Turbūt <u> taisyta.

[1563] Ž. įterptas.

[1564] Aleksandras Apuchtinas, Varšuvos švietimo apygardos globėjas 1879–1897 metais.

1897 I 8. Orżewskis[1565] Vilniaus Ianirołgubernatorius[1566] labai serga, – iszrugojimą gavo nů karaliaus, kad kabinąs, kur nerejkia: jis[1567] norejo Kauno Viskupą Palliulionį[1568] nukoroti[1569]. –

1897 I 18[1570]. Uniotai atvaževo su praszimais priͤ Karaliaus ir Ministrų, – kad daleistu jiͤms palykti[1571] – katalikais[1572]. –

1897 I 20[.] – Visus Varszavoje didziunus parmainę. – Paskyrimas Imieretinskio į Varszavą yra tikras. – Daug unitų pas jį buvo. –

1897 II 8. Tevo Szvento Leono XIII Szvente[1573]. – Visi esame Akademijoje, – nejome į Katedrą[1574], kaip visomet – kasmetais[1575] eidavome[1576]. – Miszias atlaike – J. M. Kun. Viskupas Symonas Rektorius Akademijos, – «ged» giedotines – su asistencyja, – giedojome miszias Koenenos[1577, 1578]. – //

1565 Žr. 712 išnašą.

1566 Ž. taisytas; antroji <u> nebaigta rašyti.

1567 Ž. taisytas.

1568 Ž. taisytas.

1569 Vyskupas Mečislovas Leonardas Paliulionis (žr. 601 išnašą) 1889 metais buvo valdžios nubaustas sumažinant jo atlyginimą nuo 8023 rublių iki 4011 rublių 50 kapeikų. Konfliktas kilo pasipriešinus valdžios pastangoms, kad liaudies mokyklose prieš pamokas malda už carą būtų skaitoma prieš stačiatikių ikonas, vyskupas kaltintas nelojalių valdžiai kunigų skyrimu tikybos mokytojais. 1895 [?] metais Paliulionis siekė panaikinti jam skirtą bausmę. Centrinė valdžia atkreipė dėmesį, kad veikdama nemokšiškai vietos valdžia užaštrino padėtį iki kraštutinumo. Vis dėlto Paliulionio prašymas jam panaikinti bausmę nebuvo patenkintas. Žr. Vidaus reikalų ministro pranešimas apie religinio pobūdžio neramumų Kauno gubernijoje paaštrėjimą, susijusį su generalgubernatoriaus Orževskio veikla (juodraštis), [1895?, be tikslios datos]; RVIA: f. 821, ap. 150, b. 887, l. 1–17; Vidaus reikalų ministro laiško vyskupui Mečislovui Leonardui Paliulioniui kopija; RVIA: f. 821, ap. 138, b. 42, l. 34.

1570 Taisyta iš skaitmens *19*.

1571 Turbūt pradėta rašyti *pali*, bet <i> ištaisyta į <y>.

1572 Daugiau nustatyti nepavyko.

1573 Žr. 132 išnašą.

1574 Žr. 128 išnašą.

1575 <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.

1576 Ž. taisytas.

1577 Pradėta rašyti <k>, bet ištaisyta; galbūt <s> įterpta.

1578 Johannesas Meinardus Coenenas (1824–1899), bažnytinės muzikos kompozitorius.

149.[76v]

Vakarę – buvo vaisza ant salios. – (bakalii – biba. –) Buvo visi professorai, – I. M. [Kun.] Viskupas, Inspektoris[1579] etc. –

Puse salios buvo užimta[1580] su paravanais[1581] – isz teatro paimptais. Rodita buvo (Iasełkos) – «*» valandą J[1582]. Kristaus užgimimo, – pemenelių matimai, – aniołų giedojimai[1583], – trijų karalių «ap» atejimas į Ierusolimą – priͤ Erodo, – atejimas jų t. y. trijų Karalių į Betleje{mą –} ir atidavimas Iszganytojui garbes. –

Jsz viso buvo keturios scenos:

1ª Pemenelei gulejo – szvesą iszvidį kłausinejo – susijudinę ir parsigandi, – beginejo. –

2ª Doveną atnesze Jszganytojui – ir praszimus. –

3ª Atejimas triju karalių į Ierusolimą – priͤ Erodo – (cze dekoracijos buvo parmainitos). –

4ª Atejimas trijų karalių į Betlejemą – ir aukavimas Aukso, Sidabro[1584] ir Mirros. –

Mes – gesminikai isz szales[1585] stovedami giedojome – pasikavoję –[1586] giedojomę atsakantęs kaledų gesmeles. –

Viskas iszejo labai dailei, – Visi po kiͤkviͤnos scenos poszkavo labai ir labai rankomis. –

Daug szemę dalykę darbavąs[1587] Kun. Radziszevskis[1588] Senioras Akademijos. –

NB Priͤsz pradejima parodos – atgiedojame ant keturių bałsų – „Oremus pro pontifice nostro Leone"= [„]Melskimos uz «Tev» Popiežį musų Leona". – O pabaigę scenas – atgiedojome vel „Tu es Petrus"=„**Tu esi ola**[1589]". – pasibaige – apiͤ 11 valandą naktiͤs – o praside{jo} apiͤ 7½ – pusev – asztuntos. – //

150.[77r]

1897 II 25. Užgavenes. Nů rito Kun. Prefektas – Maculevycze užprasze ant ponpuszkų – dave ir alaus[1590] – jůdo, –

1579 <n> taisyta.

1580 Pradėta rašyti *užimp*, bet ištaisyta.

1581 Žr. *LKŽ* 9, 407.

1582 Galbūt pradėta rašyti <E>, bet ištaisyta.

1583 Pradėta rašyti *giedoi*, bet ištaisyta.

1584 <b> taisyta.

1585 Ž. taisytas.

1586 Galbūt taisyta iš *pasikavojęs.*

1587 Turbūt <r> taisyta.

1588 Turbūt pradėta rašyti *Sen*, bet ištaisyta.

1589 Sic!

1590 <u> taisyta.

30 PAV. Kazimieras Šaulys. 100 × 137 mm fotografija, priklijuota ant 109 × 164 mm pilko kartono kortelės. Kitoje pusėje Kurijos archyvo darbuotojo kun. Petro Veblaičio įrašas: „Prel. Kazimieras Šaulys“; KAKA: albumas 2 (kun. Kazimiero Šaulio), l. 10r

Buvome 7 isz diecezijos[1591], – asztuntasis dieceza-
ninas – draugas nejo – nes sirgo – buvo szpito-
lęje[1592] – Kun. Erbrederis. –
Po petų ejome į Bažnyczią Szv. Katerinos – aplankyti
SS[1593] Sakramentą, nes buvo iszstatitas – isz prižastes atpu-

[1591] Tuo metu SPDA iš Ž(T) vysk. studijavo I kurse: Benediktas Erbrederis (1875 01 24–?), Kazimieras Macius (1875 06 10–?) ir Juozapas Skvireckas (1878 09 24–1959), II kurse: Julijonas Jasienskis (1874 08 19–?), Feliksas Paškanis (1869 03 26–?) ir Kazimieras Šaulys (1872 01 16–1964); III kurse: PJ, Antanas Alekna (1872 12 07–1930, žr. 1660 išnašą). Žr. *Academia* 1897, 6–8.

[1592] <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.

[1593] Galbūt pirmoji <S> taisyta.

sko 40 vałandų – (czterdziesto godzinne nabożeństwo[1594].)[1595]. – Vakarę buva vaisza (bakalije – biba)[1596] ant Salios – buvo I. [M. Kun.] Rektorius ir Jspektorius[1597] su Prefektu[1598] – asz nebuvau[1599], – buktai łabai jeszkojo manę – norejo užgiedoti lietuviszkai. – Buvau gabinetę, – ir skaicziau. –

1897 II 26. Pelanija, – Visi esame namę. –

1897 II 27. Szendiͤną iki petų buvo lekcijos; – po petų ejome pasivaikszcziodami ant[1600] parodos medžiokliszkos (mysliwską[1601]),– žalemę[1602] Mestelyje[1603] – (żelionyj gorodok)[1604]. – Łabai dailei paredita yra; – daug macziau meszkų, viłkų; muszketų; žverių etc[.] etc. – Szendiͤną vakarų pradedame – Rekolekcyjas asztones[1605] diͤnas – 8 diͤnas. – Meditacyjas skaitys Kun. Prof. Pranajtis, – o Konferencyjas sakys Kun. Inspektoris Kłopatauskis. –

NB. Priͤsz Užgavenes mire Kunigaikszczio Volkońskio pati[1606] – Kuri pažinęs tiͤsą[1607] tikejimo užrubežyje priemio Katalykų tikejimo. – //

151.[77v]

Nabaženstwa už jos duszia atsiłaikio Sz[.] Katerinos Bažnyczioje. – Labai ir mokita ir diͤvobaiminga buvo moteriszke. –

N.B.

1897 III 4. Szendiͤną pasiroszziau – priͤsz pietus – laikę meditacyjos – nů

1594 Sic! Turbūt antroji <o> taisyta.

1595 Keturiasdešimties valandų pamaldos (lenk.).

1596 Taisyta iš *vaisza – bakalije – biba –* .

1597 Sic!

1598 Jonas Mačiulis (Maironis) buvo prefektu 1896–1897 mokslo metais.

1599 <b> taisyta.

1600 Turbūt pradėta rašyti <u>.

1601 Sic!

1602 Turbūt <a> taisyta.

1603 <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.

1604 Turbūt minimas Solianoj gorodok. Žr. 275 išnašą.

1605 Galbūt pradėta rašyti *asztoni*, bet ištaisyta.

1606 Kunigaikštienė Elizavieta Volkonskaja (1838–1897). Žr. Сергей Белов, *Ф. М. Достоевский и его окружение*, Энциклопедический словарь 1, Санкт-Петербург: Алетейя, 2001, 157.

1607 <ą> taisyta.

31 PAV. Juozapas Stakauskas. 58 × 88 mm fotografija, priklijuota ant 62 × 103 mm balto kartono kortelės. Kitoje pusėje Kurijos archyvo darbuotojo kun. Petro Veblaičio įrašas: „Kun. Juoz. Stakauskas, vėliau kan. ir MIC.“; KAKA: albumas 3 (vyskupo Juozapo Skvirecko), l. 8r

10 – iki 11 valandos: – kasdiͤną skaityti
Gromatas Szv. Povilo Apasztoło –
Mano Patrono, – Kasdiͤną nors
[10] 10 eilalių – (versus) isz Gromatų Szv. Po-
vilo parskaityti – o jej komet par kokią[1608]
nors prižastį[1609] atsitiktu apleisti – tai
antrą[1610] diͤną skaitant dapylditi. –
D. in Adj. m. intende; B. V. Marija adjuva
me – S. Ioseph – S. Paule et Petre Apostoli[1611]

1608 Turbūt <ą> taisyta.
1609 Galbūt pradėta rašyti *prižai*, bet ištaisyta.
1610 Pradėta rašyti *ar*, bet ištaisyta.
1611 Ž. taisytas; <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.

intercedite[1612] pro me – S. Casimire ora pro me[1613]. –
NB. Tą pasiroszymą padarau kitai[1614] viͤnog – ne
po grieku ir jei viresnejei užgintu – arba jei man
butu pavoingu skaititi – parstosiu, – viͤnog noreczių //

152.[78r]
užłaikyti «pa» tą pasiroszymą «iki» ko ilgiausei. –
1897 III 19. Szvente[1615] – Jůzapo. – Lekcyjų nera. – Szendiͤną viͤno
draugo Kun. Aleksandro Giͤdrojcia[1616] yra primicija
Szventos Katerinos Bažnyczioje. –
1897 IV 11. Szendiͤną apturejau žinią, «kad» jog Kun. Tumasą[1617] iszve-
že į Kliosztarį – į Kretingą – ant dvejų metų, – o paskui
ketiną isz[1618] kretingos[1619], – į gudiją[1620] iszveszti[1621]. –
1897 IV 12. „Sabbatum Sanctum"[1622] Didžioji Subata. –
[J. M.] Kun. Viskupas Symonas iszszvente į kunigus pen-
kius Akademikus[1623]. – Po petų ejo apłankyti grabus. –
Kun. Inspektoris Kłapotauskis sake, kad ant viskupų
yra paskyrti ir randa Gudijos, jam[1624] sutiko ant

[1612] Ž. taisytas; pirmoji <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.

[1613] Išskleistas tekstas: D[eus] in Adj[utorium] m[eum] intende; B[eata] V[irgo]... (plg. Dieve, ateik man į pagalbą (PS 69[70]); Švč. Mergele Marija, padėk man, Šv. Juozapai, Šv. apaštalai Pauliau ir Petrai, užtarkite mane, Šv. Kazimierai, melsk už mane (lot.).

[1614] Sic!

[1615] Pradėta rašyti *Sze*, bet <e> ištaisyta į <v>.

[1616] Žr. 1028 išnašą.

[1617] Juozas Tumas (Vaižgantas, 1869–1933), 1888–1893 metais mokėsi Ž(T) sem., taigi galėjo būti pažįstamas su PJ, nors pats mokslą sem. dėl ligos vienus metus buvo nutraukęs. Vienas *Tėvynės Sargo* organizatorių, nelegalios spaudos platintojas ir jos bendradarbis. PJ informacija, esą Tumas buvo uždarytas Kretingos vienuolyne, nėra tiksli. Policijai įkliuvo jo brolis Jonas ir buvo ištremtas. Atliktos kratos ir kunigo Tumo namuose, tačiau jam byla nutraukta. Žr. Antanas Tyla, „Vaižganto ir jo brolio Jono Tumo 1896–1897 metais byla dėl draudžiamos literatūros platinimo", *Literatūra, Aukštųjų mokyklų mokslo darbai* 12 , sąs. 1, 1970, 27–46; Merkys^{b} 1994, 398.

[1618] Ž. taisytas.

[1619] Sic! Turbūt taisyta iš *kretingą*.

[1620] Sic!

[1621] Taisyta iš *gudiją*. –

[1622] Didysis Šeštadienis (lot.).

[1623] Pradėta rašyti <k>; antroji <k> taisyta iš <j>.

[1624] Sic! Turbūt norėta parašyti *jau*.

32 PAV. Julijonas Jasienskis. 100 × 135 mm fotografija, priklijuota ant 108 × 164 mm balto kartono kortelės. Kitoje pusėje Kurijos archyvo darbuotojo kun. Petro Veblaičio įrašas: „Kun. Julijonas Jasienskis, pseudonim[as] Uosis";
KAKA: albumas 3 (vyskupo Juozapo Skvirecko), l. 11v

paskyrimo Rimo: į Płocką Kun. Viskupas Symonas[1625] – Rektorius Akademijos; – į Vilną Kun. Kan. Zverevycze[1626] Rektorius vilniaus[1627] Seminarijos; – į Sejnus[1628] Kun. viskupas Baranauskis – Sufraganas dabartinis Kaunę,[1629] – į Petrapilį ant Sufragano Kun. Kan. Niedziałkauskis isz Zitomirijos. – etc. –
Oras gražus – saule szveczia – szalczio jau
[20] nero[1630] – szilimos yra apiͤ 20[°] R. diͤną. –
Medžei dar nezalioja. –
1897 IV 13. *Vielikos.* – Oras gražus. – Visi buvome ant Sumos Szventos Katerinos bažniczioje. – Biba. –
1897[1631] IV 14[.] Antra diena Vielykų[1632]. – Visi esame namę. –
1897[1633] IV 20. Visiͤms kandidatams – ant Viskupų prisake randas, kad kograicziausei savo poperius padůtu del prisiutimo[1634] į Rimą. – //

153.[78v]
[1] 1897 IV 24. I. M. Kunigas Arciviskupas Kozłauskis iszvaževo į užrubežią. – Serga. Akys skauda. – ketina buti Rimę. –
1897 IV 25. Pavasaris labai gražus. Medžei žalioja jau. – Isz Liͤtuvos rasze, kad visi

[1625] Paskirtas nebuvo, ištremtas į Odesą. Žr. 1794 išnašą, 163.[83v] informaciją.

[1626] Steponas Aleksandras Zveravičius (Zwierowicz, Zveraucze, Zverevycze, Zwierawiczius, 1842–1908), SPDA baigė 1871 metais, dėl 1902 metais vasarį duoto nurodymo, draudžiančio leisti vaikus į valdines mokyklas, ištremtas į Tverės guberniją. Nelegalioje spaudoje rašyta: „Nełaiminga Vilniaus vyskupystė vėl gauna siłpną Piemenį. Bepigu maskoliams ruskinti pakraszczius Lietuvos, kad nėra kam atsispirti. Kunigas Zwierowicz dievobaimingas doras vyras, bet ėsąs bejokios energijos, nuołaidus dėl szventos ramybės. [...] Tuotarpu paskyrimas kunigo Zwierowiczės į Vilniaus vyskupus tai lietuviams didelis pragaisztis, skriauda, nės jisai nemoka lietuviszkai, o pusė jo vyskupijos – lietuviai." [Juozas Tumas, ?], „Rektorius Vilniaus Dvasiszkos Seminarijos kunigo Steponas Zwierowicz", *TS* 1, 1898, 7–8.

[1627] Sic! Galbūt <l> taisyta.

[1628] Pradėta rašyti *Sei*, bet <i> ištaisyta į <j>.

[1629] Taisyta iš *Kaunę.*

[1630] Sic!

[1631] Taisyta iš skaitmens *98.*

[1632] Pradėta rašyti *Vieli*, bet <i> ištaisyta į <y>.

[1633] Taisyta iš skaitmens *98.*

[1634] Turbūt pradėta rašyti *prisiųs*, bet <s> ištaisyta į <t>.

33 PAV. Juozapas Skvireckas. 104 × 163 mm fotografija. Kitoje pusėje Kurijos archyvo darbuotojo kun. Petro Veblaičio įrašas: „Kun. Juoz. Skvireckas“, juodu rašalu užrašyti skaičiai: „79148“; KAKA: albumas 3 (vyskupo Juozapo Skvirecko), l. 6r

laukai labai dailei iszsirodo. – Daržai jau židžia. –

1897 V 3. Paskutinios[1635] lekcyjos szemetai. – Popetų palikome iszliosoti nů kłausimo lekcjų[1636]. – Paskutine lekcyja buvo Kun. Pranajczio – gesmes – **„kantus"** – pasake prakalba – apiͤ kantrybę[1637] – križius dvi puses turi – meilią ir nemeilę, – kas ieszko meilios randa niem{eilę– – – } – **Dailei pasake.** –

1897 V 5[.] Pirtis yra. – Akademijoje – kiͤkviͤna{s} padelnikas pirmasis – kiͤkviͤno menesio yra paskyrtas eiti pirtin[1638], – lekcjų[1639] nera iki petų. –

1897 V 6[.] Atvaževo Kun. Professoris «isz[1640]» Zitomiro[1641] Seminarijos Stawinskis[1642] «isz» ant egzamino – ant Magistro – .

18[97] V 7[.] Pirmas egzaminas del tracziojo ir Ketvirtojo Kurso isz egzegezos [J. M.] Kun. Viskupo Rektorio Symono. Egzaminai del trecziojo Kurso «trau» isz metinių dalykų traukęs iki 28to. – //

154.[79r]

Kunigas Stavinskis buvo egzaminavotas «an» del apturejimo Magistro łaipsnio isz

[1635] Pradėta rašyti *Paskutinie*, bet <e> ištaisyta į <o>.

[1636] Sic!

[1637] Pradėta rašyti *kantri*, bet <i> ištaisyta į <y>.

[1638] Ž. taisytas.

[1639] Sic!

[1640] <z> nebaigta rašyti.

[1641] Sic!

[1642] Kazimieras Stavinskis (Stawiński), Lucko-Žitomiro sem. dėstytojas, SPDA konferencijoje pripažintas pirmojo laipsnio teologijos magistru, 1898 metų pradžioje Vidaus reikalų ministerijos Kitatikių dvasinių reikalų departamento sutikimu skirtas dėstyti SPDA Pastoralinės teologijos katedroje, bibliotekininko pareigose pakeitė Gawrońskį, mirus Mileriui dėstė lotynų ir graikų kalbas. Prieš patvirtinant jį SPDA dėstytoju pasaulietinės valdžios įvertintas kaip gero elgesio ir moralės, kuklaus gyvenimo būdo žmogus. Žr. [1885–1906 metais] egzaminų moksliniams laipsniams įgyti knyga. 1896–1897 metų egzaminų įvertinimai; SP CVIA: f. 46, ap. 3, b. 252, l. 21–22; Pranešimas Vidaus reikalų ministerijos Kitatikių dvasinių reikalų departamentui, 1898 01 16; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 399, l. 193; Mogiliavo arkivyskupo metropolito raštas Vidaus reikalų ministrui, 1898 02 26; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 399, l. 195.

1° Homiletikos ir Pastoraliszkos Teologijos; – isz
2° Moraliszkos Teologijos ir Dogmatiszkos, – isz
3° Bažnitiszos[1643] Tiesos – ex Iure Canonico[1644]; – isz
4° Pilosopijos ex Philosophia[1645] – – – isz
5° Bažnyczios[1646] Istorijos ir Patrologijos – – isz
6° Egzegezos – «Izajos» (Ozijoszius) – – –

Egzaminavojo: gangreit[1647] isz visų: **Kun. Kłopotauskis** Inspektorius Akademijos – «Ku» isz diecezijos Zitomiro Kun. Retke isz Varszavos; – Kun. Cieplekas isz Kelczių; Kun. Drzewieckis isz Włocławko – Kun. Gawrońskis isz Kielczių; – Kun. Maculewycze isz Kauno; – Kun. Akko isz Mogilavo – [J. M.] Kun. Viskupas Rektorius Akademijos Symonas isz Zytomiro – (Visi Akademijos Professorai). – Nors atsakinejo labai viͤtomis menkai[1648], viͤnog gavo Magistro laipsnį – **„primi ordinis“**[1649]. – 1897 V 31[.] Turejome egzamina „in scriptis“[1650] – raszeme tematus ant *Kandidato* – bibliotekoje – tematus tokius turejome:

1° Asz rasziau[1651]: „Quale est discrimen quo ad absolutionem a casibus papalibus in casibus urgentioribus inter disciplinam Ecclesiae antiquam et praesentem post Concil[1652]. Trid. et maxime post responsum an. 1886 datum per S. Inquisitionis[1653] Congregationem [“][1654]. – //

[1643] Sic!
[1644] Iš kanonų teisės (lot.).
[1645] Iš filosofijos (lot.).
[1646] Pradėta rašyti *Bi*, bet ištaisyta.
[1647] Taisyta iš *gangrait*.
[1648] <k> taisyta.
[1649] Pirmojo laipsnio (lot.). Pagal žinių įvertinimą teologijos magistrams buvo pripažįstamas pirmasis arba antrasis laipsnis. Rangų lentelėje teologijos daktaro laipsnis prilygintas aštuntai klasei, magistro – devintai, kandidato – dešimtai klasei. Žr. Rusijos imperijos įstatymų sąvado, 1896 metų redakcijos 31 straipsnio nuorašas; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 380, l. 45.
[1650] Raštu (lot.).
[1651] Ž. taisytas.
[1652] Taisyta iš *Conc*.
[1653] Pirmoji <n> taisyta.
[1654] Pažodinis vertimas: „Koks yra skirtumas tarp senojo Bažnyčios mokymo ir dabartinio (po Tridento susirinkimo ir ypač po 1886 metų Šv. Inkvizicijos kongregacijos duoto atsakymo) apie atleidimą nuo popiežiui [rezervuotų] atvejų esant neatidėliotinam reikalui“ (lot.).

155.[79v]

2° Bemas[1655] Otto rasze: „De irregularitatibus"[1656]
3° Żylevycze[1657] Kaz. —[1658] „De Apostolicitate Eccl.["][1659]
4° Olechno[1660] Ant. — „De Infallibilitate Eccl.["][1661]
5° Liubianicas[1662, 1663] Kar. — „ „[1664] Miraculis «**[1665]» Chti.["][1666]
6° Sperskis[1667] Bol. — „Usura utrum hodie im̃utata est doctrina Ecclesiae hac in re["][1668]. –
7° Klimkevycze[1669] Fran. — „Consensu in Contractibus[1670][."][1671]
8° Wenclawas[1672] Mart. — „Discrimine inter codicem Napoleonis et Ius Rosicum",[1673]

[1655] Otto Bemas (Boehm, 1872 09 29–?), kilęs iš kolonistų, į SPDA atsiųstas iš Tiraspolio vysk., mokėsi išlaikomas valstybės. Žr. Duomenys apie akademijos auklėtinius 1896 metais; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 197; *Academia* 1897, 8.

[1656] Apie kliūtis [taip pat – išimtis] (lot.)

[1657] Žr. 173 išnašą.

[1658] Čia ir toliau nurodo ž. *rasze* pasikartojimą.

[1659] Apie Bažnyčios apaštališkumą (lot.).

[1660] Antanas Alekna (1872 12 07–1930), kilęs iš valstiečių, SPDA mokėsi išlaikomas valstybės (žr. 1591 išnašą); žr. Duomenys apie akademijos auklėtinius 1896 metais; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 197; *Academia* 1897, 8.

[1661] Apie Bažnyčios neklystamumą (lot.).

[1662] Turbūt taisyta iš *Liubianiec*.

[1663] Karolis Lubianiecas (Liubiańcas, 1866 01 07–1942), kilęs iš bajorų, į SPDA atsiųstas iš Vilniaus vysk., mokėsi išlaikomas valstybės. Žr. Duomenys apie akademijos auklėtinius 1896 metais; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 197; *Academia* 1897, 8.

[1664] Nurodo ž. *De* pasikartojimą.

[1665] Turbūt įterpta.

[1666] Apie Kristaus stebuklus (lot.).

[1667] Boleslovas Sperskis (1871 04 05–?), kilęs iš bajorų, į SPDA atsiųstas iš Vilniaus vysk., mokėsi išlaikomas valstybės. Žr. Duomenys apie akademijos auklėtinius 1896 metais; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 197; *Academia* 1897, 8.

[1668] Palūkanos. Ar šiandien yra pasikeitęs Bažnyčios mokymas šiuo klausimu (lot.).

[1669] Franciszkus Klimkiewiczius (1869 12 03–?), kilęs iš bajorų, į SPDA atsiųstas iš Plocko vysk., mokėsi išlaikomas valstybės. Žr. Duomenys apie akademijos auklėtinius 1896 metais; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 197; *Academia* 1897, 8.

[1670] <u> nebaigta rašyti.

[1671] Apie sutikimą kontraktuose (lot.).

[1672] Martynas Venclova (Wencławas, 1872 01 10–?), kilęs iš valstiečių, į SPDA atsiųstas iš Mogiliavo arkivysk., mokėsi išlaikomas valstybės. Žr. Duomenys apie akademijos auklėtinius 1896 metais; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 197; *Academia* 1897, 8.

[1673] Apie Napoleono kodekso ir Rusijos [?] teisės skirtumą (lot.).

9[1674] [°] Zamojskis[1675] —[1676] „Appellatione"[1677] –
10[°]. Demikis[1678] Iosap. — „Suspensione"[1679] –
11[°]. Raczkauskis[1680] Fort. „Haeresi Pelagianorum"[1681]. –
12[°]. Miecewicze[1682] Iozap. „Haeresi Arianorum["][1683] –
13[°]. Chrzanowski[1684] Edwar. „Quomodo impugnabant
ethnici Ecclesiam phi-
«14. Czyżewskis» losophi saec. IV et V["][1685]. –
14[°]. Czyżewskis[1686] Flor. [„]De litterarum SS. cultu-
ra secunda Ecclesiae
periodo a Const. Magno.["][1687] –
Visi paraszeme gerai. Asz parasziau //

156.[80r]
szeszis ant arkužo[1688] puslapis[1689]. –
Visi gavome laipsius[1690] – nes netiktai gerai
paraszeme, bet ir atsakiame. –

[1674] Skaitmuo *9* taisytas.

[1675] Wincenty Zamojskis (Zamoiskis, 1872 01 09(21)–?), kilęs iš miestiečių, į SPDA atsiųstas iš Kelcų vysk., mokėsi išlaikomas valstybės. Žr. Duomenys apie akademijos auklėtinius 1896 metais; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 197; *Academia* 1897, 8.

[1676] Turbūt nurodo ž. *De.* pasikartojimą.

[1677] Apie apeliaciją (lot.).

[1678] Juozapas Demikis (1876 08 16–?), kilęs iš valstiečių, į SPDA atsiųstas iš Mogiliavo arkivysk., mokėsi išlaikomas valstybės. Žr. Duomenys apie akademijos auklėtinius 1896 metais; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 197; *Academia* 1895, 8.

[1679] Apie suspensą (lot.).

[1680] Fortunatas Račkovskis (Raczkowski, 1867 01 03–?), kilęs iš valstiečių, į SPDA atsiųstas iš Lucko-Žitomiro vysk., mokėsi išlaikomas valstybės. Žr. Duomenys apie akademijos auklėtinius 1896 metais; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 197; *Academia* 1897, 8.

[1681] Apie Pelagijaus ereziją (lot.).

[1682] Juozapas Miecevičius (1873 08 20–?), kilęs iš valstiečių, į SPDA atsiųstas iš Mogiliavo arkivysk., mokėsi išlaikomas valstybės. Žr. Duomenys apie akademijos auklėtinius 1896 metais; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 197; *Academia* 1897, 8.

[1683] Apie arijonų ereziją (lot.).

[1684] Edwardas Chrzanowskis (1873 02 09(21)–?), kilęs iš miestiečių, į SPDA atsiųstas iš Sandomiro vysk., mokėsi išlaikomas valstybės. Žr. Duomenys apie akademijos auklėtinius 1896 metais; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 197; *Academia* 1897, 8.

[1685] Kaip pagonys filosofai puolė Bažnyčią IV ir V amžiais (lot.).

[1686] Žr. 1030 išnašą.

[1687] Apie Bažnyčios šventuosius raštus po Konstantino Didžiojo (lot.).

[1688] Arkužas – popieriaus lakštas, lapas. Žr. *LKŽ* 1, 308.

[1689] Sic!

[1690] Turbūt skaitmuo *11.*

1897 VI 11[1691][.] Aktas[1692] – Miszios buvo – Aktą
skaite Kun. Inspektorius Kłopotauskis. –
łabai gire darbus [J. M.] Kun. Viskupo Rektorio. –
Ketvertokai visi gavo laipsni. –
1897 VI 12. Visa Akademija – visi klerikai etc[.]
buvome ant nabaženstwos «Vir» D^{e}ivo
[10] Kuno – „Corporis Chti" Bažnyczioje ant
Viborgo puses[1693]. – I. M. Kun. Viskupas Rekto-
rius Symonas laike Sumą. –
NB. Po Miszių visi iszvaževome ant
Vakacijų 6**oje** valandoje – pa vakarę[1694]. –
1897 VI 13. Buvau Dinaburkę; – ant atpusko
Szv. Antano. – Bažnyczia muro – vidutine –
nei labai apłaista, nei pardaug isztaisyta. –
klebonija sena; – į Dinaburka atweže kamen-
dorius Ant. Masilionis[1695], – po pietų iszvaževau

[1691] *Przegląd Katolicki* rašyta, kad devintą ryto vyskupas Symonas laikė Šv. Mišias *pro gratiarum actione.* Vėliau salėje išklausyta paskaita apie praėjusius mokslo metus. Dalyvavo rektorius, inspektorius, profesoriai su togomis. Kun. inspektorius kanauninkas Klopotovskis lotyniškai aptarė praėjusius mokslo metus, pažymėjo, kad greitai jau rektorius paliks savo postą. Apibendrino dvylika jo vadovavimo metų, pažymėjo jo įvykdytų reformų svarbą. Visi su vyskupu ėjo į koplyčią sugiedoti *Te Deum laudamus.* Taip pat išvardija keturiolika alumnų, gavusių teologijos magistro laipsnį. Mini, kad laipsnis buvo suteiktas ir Lucko-Žitomiro sem. prof. Kazimierui Stavinskiui (Kazimierz Stawiński). Žr. X. X. X. [?], „Petersburg", *PK* 27 (06 26[07 08]), 1897, 427.

[1692] Žr. išnašą.

[1693] Turbūt minima Vyborgo katalikų kapinėse (atidarytos 1856 metais) buvusi Švenčiausiosios Mergelės Marijos Apsilankymo bž. (iš koplyčios į bž. perstatyta 1879 metais). Bž. kriptose buvo palaidoti Mogiliavo arkivysk. metropolitai Ignotas Holovinskis, Aleksandras Kazimieras Gintautas, kiti aukšti Bažnyčios hierarchai, didikų Potockių šeimos nariai, kapinėse – vysk. dvasininkai, vienuoliai. Beje, šiose kapinėse 1908 metais buvo palaidotas Kazimieras Jaunius. Kapinės visiškai sunaikintos XX amžius 5 dešimtmetyje. Žr. *Исторические кладбища Петербурга,* Санкт Петербург: Издательство Чернышева, 1993, 34; Pożarski 2002, 14–17.

[1694] Sic!

[1695] Antanas Masilionis (apie1874–?), baigė arkivyskupinę Romos katalikų dvasinę sem. Sankt Peterburge 1896 [?] metais, besimokydamas ir galėjo susipažinti su PJ. Po įšventinimo paskirtas Daugpilio bž. vikaru. Žr. *DM* 1894, 215.

isz Dinaburko; – miestas nemažas bet ne dailei pareditas – nepatiko man. – 1897 VI 13[.] Po pietų apiͤ 4ª valandą atvaževau į Grivą Zemaiczių diecezijos filiją – pas Kun. Kazimerą Petrejkį[1696] – savo draugą. – //

157.[80v]

Bažnyczia nauji, – isz oro puses dailei iszsižuria; – bet viduj yra apłaista – trįs altorei presbyterijui[1697]. – Ant miszparų (Dͤivo kuno) susk{am-}bino – su vͤinu mažu varpelių, – susirenko žmonelių – bet visi gangreit isz moteriszk{ų}[1698] ir mergaiczių. – Parnakvojęs[1699] iszvaževa{u[1700]. –} į Smilgius; – oras gražus. – 1897 VI 14. Smilgei. – atvaževau apiͤ ketvirtą valand{ą} po pietų. – Oras gražus. – Darželei labai[1701] gražei pataisyti[1702]. – «Nam[1703]» Klebonija ir kitos triobos nuteptos raudonai – dailei iszsirodo. –

[1696] Kazimieras Petreikis (1866 08 07–1925 11 09), kilęs iš valstiečių, 1884 metais išlaikė 4 klasių (vaistininko mokinio) egzaminus Šiaulių gimnazijoje (plačiau apie vadinamuosius vaistininko mokinio egzaminus žr. Vilma Žaltauskaitė, *Lietuvos krikščioniškosios demokratijos genezė. XIX a. pab.–XX a. pr. Sociopolitinis aspektas* (daktaro disertacija, mašinraštis), Vilnius, 2000, l. 54–55). 1885–1890 metais mokėsi Ž(T) sem., dėl prastos sveikatos trečiame kurse mokėsi dvejus metus. Taigi III ir IV kursuose buvo PJ kurso draugas. 1890 12 02 įšventintas kunigu (kaip ir PJ), 1890 12 03 paskirtas Raudondvario bž. vikaru, 1892 12 10 Linkuvos bž. vikaru (ten kurį laiką tarnavo su PJ). 1897 02 07–1902 Gryvos kuratas. Kaip pats rašė, Gryvoje rūpinosi sumažinti mišrių santuokų skaičių, siekė užtikrinti galimybę auginti vaikus katalikiškai, įrengė naujus vargonus, „iš šapus" – sutvarkė kleboniją. Žr. Telšių Romos katalikų dvasinės sem. rektoriaus Jeronimo Račkausko raštas Vilniaus, Kauno ir Gardino generalgubernatoriui, 1886 07 07; LVIA: f. 378, ap. 1877 BS, b. 379, dalis 1, l. 432; Asmeninė kunigo Kazimiero Petreikio byla; LVIA: f. 696, ap. 2, b. 493, l. 1–2, 13; Kunigo Kazimiero Petreikio formuliaras; LVIA: f. 696, ap. 2, b. 983, l. 252, 253.

[1697] Taisyta iš *presbyteriui.*

[1698] <k> taisyta.

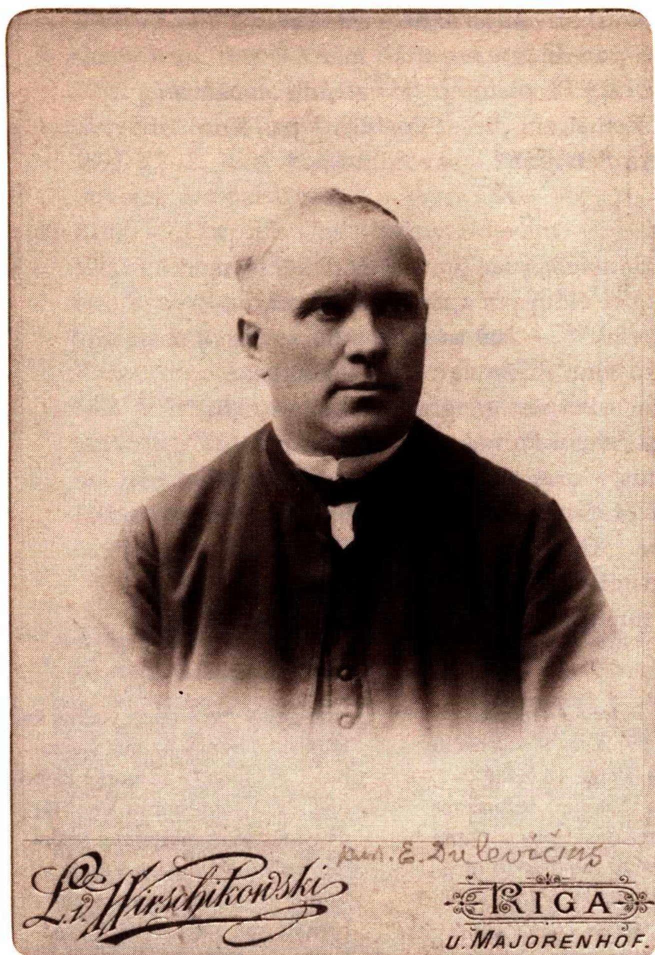
[1699] Ž. taisytas.

[1700] <u> taisyta.

[1701] Turbūt pradėta rašyti *ir*, bet ištaisyta.

[1702] Pirmoji <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.

[1703] <m> taisyta.

34 PAV. Eligijus Dulevičius. 104 × 139 mm fotografija, priklijuota ant 108 × 162 mm balto kartono kortelės;
KAKA: albumas 7 (kun. Povilo Januševičiaus), l. 11v

35 PAV. Eligijaus Dulevičiaus fotografijos kitoje pusėje užrašyta dedikacija, taip pat Kurijos archyvo darbuotojo kun. Petro Veblaičio įrašas: „Radviliškio klebonas. Šiaulių apskr.“;
KAKA: albumas 7 (kun. Povilo Januševičiaus), l. 11v

1897 VI 18[1704]. Iszvažioju[1705] isz Smilgių į Kauną pri^{e}[1706]
I. Milestos [Kun.] Viskupo. – Neradęs pagrižau
į Radviliszkę[1707], – parnakvojau – ir iszva-
ževau vakaro laikę į Smilgius. –
1897 VI 20. Jszvažioju[1708] isz Smilgių į Rozaliną[1709] ant
atpusko 40 vałandų; – «žmo» lietus –
1897 VI 22. Iszvažioju isz Rozalimo į Radviliszkį ir į
Zemaicziųs – į Sedžius – pri^{e} [J. M. Kun.]Viskupo; –
1897[1710] VI 23. Atvaževau į Wieksznius – buvau klebo-
nijoj – pri^{e} draugo Andraszuno[1711] Kunigo. –
Pasižinau Kun. Kanauniko Zaleskį[1712] etc. –
1897[1713] VI 23 Iszvaževau isz Viekszniųj[1714] į Tirkszlius ir Sedzius
lietus labai lija[1715] – suderejau keturius rublius. –
1897 VI 23. Buvau Tirkszliůse – pas draugą Kun. Narke-
vycze[1716], –
po pietų iszvaževau į – Sedžius. – //

158.[81r]

Pavakarę[1717] atvaževau – į Sedžius, – daug
jau rado kunigų – laukenczių I. M. Kun. Viskupo. –

[1704] Taisyta iš skaitmens *19*.
[1705] Taisyta iš *Iszvažioją*.
[1706] Taisyta iš *Kauną*. –
[1707] 1894 04 04 PJ buvo paskirtas Radviliškio par. bž. (Šeduvos dekanatas) vikaru ir ten tarnavo iki išvykimo į SPDA. Radviliškio bž. klebonu nuo 1874 metų buvo Eligijus Dulevičius (Dullewycze, apie 1844–?), kilęs iš bajorų, mokęsis Ž(T) sem., 1866 metais gavęs kunigo šventimus. Žr. 1894 01 11–04 25 perkeltų ir naujai paskirtų kunigų sąrašas; LVIA: f. 669, ap. 3, b. 2497, l. 16; Šenavičienė 1999, 74.
[1708] Taisyta iš *Jsz važioju*.
[1709] Sic!
[1710] Taisyta iš skaitmens *98*.
[1711] Žr. 1426 išnašą.
[1712] Juozapas Zaleskis (1838–?), kilęs iš bajorų, 1856–1860 metais mokėsi Ž(T) sem., nuo 1871 03 15 Viekšnių dekanas (klebonas nuo 1868 metų). 1884 02 14 – garbės kanauninkas. Žr. [1898 metai] Telšių vysk. dvasininkų formuliarai; LVIA: f. 696, ap. 2, b. 877, l. 1–3; Šenavičienė 1999, 123.
[1713] Taisyta iš skaitmens *98*.
[1714] <n> taisyta.
[1715] Taisyta iš *lija*.
[1716] Julijus Narkevičius (1865 12 03–?), kilęs iš bajorų. 1885–1890 metais mokėsi Ž(T) sem., taigi PJ kurso draugas, 1890–1891 – SPDA, mokslų nebaigė, 1892 metais įšventintas kunigu. 1892 12–1893 12 Raudondvario bž. vikaras ir liaudies mokyklos tikybos mokytojas, 1896 12–1900 07 Tirkšlių par. altaristas. Kunigo Julijaus Narkevičiaus formuliaras, 1910 12 22; LVIA: f. 696, ap. 2, b. 983, l. 54.
[1717] Taisyta iš *Pa vakarę*.

Kun. Palliulono. – «pa» Vakaro laikę atvazevo I. M. Kun. Viskupas palliulionis[1718]; – toj atvaževo Grafai Platerai. –
1897 VI 24[.] Szv. Ionas. – Sumą łaikę Kun. Tomasziauskis[1719] klebonas[1720] Kalvarijos; – I. M. Kun.Viskupas koncelebravojo. –
1897 VI 24. Prejęs prie I. M.[Kun.] Viskupo iszvaževau isz
[10] Sedų (Sedžių). – Bažnyczia[1721] didele – medinia – be jokios formos – isz oro puses joda – isz vidaus puses nutepta – bet nedailei – žemaitiszkai. –
Kun. Klebonas Tomaszewycze[1722] – Džiakonus – žmogus senas – bet sznekus etc. –
Kun. Kamendorius – Fr. Kudis[1723, 1724] – vaikszczioja susiraukęs etc. –

[1718] Sic!

[1719] Turbūt pradėta rašyti *Tamosze*, bet <e> ištaisyta į <i>.

[1720] Petras Juozapas Tomašauskis (1865 02 24–?), 1877–1881 metais mokėsi Liepojoje, Nikolajaus klasikinėje gimnazijoje, 1881–1885 – Ž(T) sem., 1885–1889 – SPDA, įgijo teologijos kandidato laipsnį, 1889 03 04 Sankt Peterburge įšventintas kunigu, 1889–1891 metais tarnavo Ilukštoje, buvo Kuršo gub. moterų gimnazijų ir kitų mergaičių mokyklų kapelionas, 1891 – Kauno Šv. Kryžiaus bž. vikaras, 1891–1894 – Kauno katedros vikaras ir mst. dviklasių mokyklų kapelionas, 1894–1903 – Kalvarijos (Žemaičių) klebonas. Žr. Kunigo Petro Tamašauskio asmeninė byla; LVIA: f. 696, ap. 2, b. 606, l. 1–2.

[1721] Turbūt <y> taisyta.

[1722] Jonas Tomaševičius (apie 1826–1918 08 07 Kėdainiuose), kilęs iš bajorų, 1848–1851 metais mokėsi Ž(T) sem., 1865 metais SPDA įgijo teologijos kandidato laipsnį. 1885 02 04 paskirtas Sedų par. bž. klebonu ir Alsėdžių dekanu. Žr. [1898 metai] Telšių vysk. dvasininkų formuliarai; LVIA: f. 696, ap. 2, b. 877, l. 6–8; Krakių dekano pranešimas apie kunigo Jono Tomaševskio mirtį; LVIA: f. 696, ap. 2, b. 605, l. 1. Beje, Ievos Šenavičienės straipsnyje nurodomas Jonas Tamoševičius, kuris sem. mokėsi 1851–1854; Šenavičienė 1999, 42, 117.

[1723] <d> taisyta.

[1724] Pranas (Pranciškus) Kudis (1868–?), kilęs iš valstiečių, 1882–1885 metais mokėsi Šiauliuose, 1885–1888 – Rygoje, 1888–1892 – Ž(T) seminarijoje. Taigi dvejus metus mokėsi su PJ. 1892 09 19 įšventintas kunigu. Nuo 1894 12 05 iki 1903 03 27 buvo Sedos par. bž. vikaras ir Sedos parapinės mokyklos tikybos mokytojas. Žr. 1893, 1894, 1900, 1909 metų Pranciškaus Kudžio formuliarai; LVIA: f. 696, ap. 2, b. 982, l. 349, 351–353.

Sedai mestelis nemažas – daug
matąs zidų – iszbrukavotas akme-
nimis. –
1897 VI 24. Esmu Tirkszliůse. Su kun. Narkevyczią
apžiurejome bažnyczia; – medinę –
isz oro puses joda; – isz vidaus nu-
tepta – margai; – nelabai dailę. –
1897 VI 24. Į Viekszniusi[1725] atvaževau[1726] – Parnakvojęs
iszvaževau į Papelenus. –
Viͤksznių Bažnyczia – graži; – zakristijoj
nero matos nijokio paretko, – viskas
suversta. – //

159.[81v]
1897 VI 25. Popelenůse. Bažnyczia nauji – muro –
bet menkai iszsižiuri – nes neturi nei{jokio}
paposzimo. –
Kun. Kleb. Iurskis[1727] – meilus žmogus, –
klebonija ir bažnyczia labai ant dai-
lios viͤtos – ant kraszto upes Ventos; –
Daili viͤťa – kapų – sodo etc. –
kapai ant kałno didelio = pylio = . –
1897[1728] VI 26. Atvaževau į Smilgius. – Oras gražus. –
Urodžajei visur gražus – labai visur
daug yra dobilų ir szeno. –
1897 VI 27. Varduves Kun. Tałłaczkos – Džiakono
Szaduvos. – Buvo Kun. Dullewycze[1729] Radvilisz{kio}
klebonas, Kun. Iuzofauvyczę[1730] Spirakių klebon.
etc. –
1897 VII 21. Jszvaževau isz[1731] Smilgių į Linkavą – ant
atpusko Szv. Marijos Pannos Szkaplernos[1732]. –
Zmonių nedaug – ant atpuskų buvo
pirmůse diͤnůse, – ant pabaigos dau-
giaus buvo; – kunigų nemaž[1733] buvo. –

[1725] Ž. taisytas.
[1726] Taisyta iš *atvaževau.*
[1727] Petras Jurskis (1863–?), 1886 metais baigė (Ž)T seminariją, paskirtas Papilėnų bž. vikaru. Žr. *DT* 1899, 305.
[1728] Taisyta iš skaitmens *98.*
[1729] Žr. 1707 išnašą.
[1730] Turbūt Antanas Juozapavičius (Iuzofauvyczę, apie 1840–?), 1883 metais gavęs kunigo šventimus. Žr. *DT* 1896, 285.
[1731] Taisyta iš *į.*
[1732] Žr. 606 išnašą.
[1733] Turbūt pradėta rašyti *neb*, bet <b> ištaisyta į <m>.

1897 VII 23. Pabaigoj' Sumos buvo gaisras (pazaras) sudege – Frejmano kloimas – daržine, – du arklei su pakinklais[1734] ir karvę. –
1897 VII 24. Jszvaževau isz Linkavos į Biržus par Pasvalę. – //

160.[82r]

1897 VII 25. Biržei. – Oras gražus, urodzajei[1735] dailus, – Bažnyczia daili, – Tevelei mano sveiki. –
1897 VII 31. Važiůju į Smilgius. – Atvaževau. – atvežiau naujeną: Io Mylesta Cecorius Mikałojus II užgine direktoriams ir kit^{e}ms mokslinyczių[1736] pardetin^{e}ms katalykus varyti į Cerkves – palepe teipogi melstęs pr^{e}isz mokslą[1737] tokioje kalboje, kokiamę[1738] kas yra tik{ejimę.}**[1739]**
1897 VIII 28. «Vi[1740]» Iszvažioju į Petrapilę – 8½ valandoj – nů rito. – Oras szaltas, – letas lija. –
1897 VIII 29. Petrapilys – Akademija. – Atmainos Akademijoj dideles: Kun. Viskupas[1741] Symonas jau ne Rektoriu[1742], – Rektoriu[1743] iki atvaževimo Kun. Nedzialkovskią[1744] yra paskirtas Kun. Inspektorius Klopotauskis – Jnspektoriu yra Kun. Ciepliakas – teipogi iki laiko; – Kun. Retke yra kapelioniu. –
1897 VIII 30[1745]. Senioriu Akademijos yra klerikas isz Kielczių Zamojskis, – Klebonu arba Zakastijoniu[1746] koplyczios yra Klerikas – diakonas Czyżewskis isz Zitomiro diecezijos, – Aptekoriu yra Klerikas – Subdiakonas Liubiańcas isz Vilno[1747]. – NB[1748]. Senioriu

[1734] Turbūt pradėta rašyti *pakl*, bet ištaisyta.
[1735] Turbūt pradėta rašyti *urodzae*, bet <e> ištaisyta į <j>.
[1736] <c> taisyta.
[1737] Taisyta iš *moklą;* <s> įterpta.
[1738] Taisyta iš *kokioj'*
[1739] 1897 06 25 imperatoriaus leidimas Liaudies švietimo ministerijai praneštas 1897 07 14; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 917, l. 12.
[1740] Turbūt išbraukta *Vi*.
[1741] Turbūt <a> taisyta.
[1742] Sic!
[1743] Ž. taisytas.
[1744] Galbūt <ą> taisyta.
[1745] Pradėtas rašyti skaitmuo 2, bet ištaisyta.
[1746] Sic!
[1747] Taisyta iš *Vilnos*.
[1748] Galbūt <N> taisyta.

Szemiatai turejo buti isz Lietuvos, nes pernei
buvo isz Lenkyjos, bet kitoniszkai stojąs – nes
Inspektoriu paliko «k» Ciepliakas – kurs yra isz
kelczių[1749]. – //

161.[82v]
1897 IX 1. Pradedami rekolekcyjas. Konferencyja
pasake Kun. Kapelionis – Retke; – pirmąji
karta girdejau jo konferencyja[1750]. –
Sake vidutiniszka. – apie svarbumą
iszganimo; – „Co pomoże człowiekowi choćby
cały świat pozyskał."[1751] – pradejo. –
1897 IX 2. Rekolekcyjos. –
1897 IX 3. Miszios iszkilmingos. – Laike[1752] I. M. Kun. «S»
Viskupas Symonas. – Visi professorai
buvo apsiredę togůse. –
Po miszių – buvo „Aktas" – skaite
Kun. Prof. Pranajtis – apiͤ savo kelio-
nis po Turkestaną – Azijoje. – I. M. Kun[1753]. Ar-
civiskupo nebuvo. – Palajmino kun. Visk[.] Sym.
1897 IX 4. Lekcyjos prasidejo. – Raszto Szv. neturejome. –
Kun. Viskupas Symonas – nepradejo iszguldineti.
neturesime Raszto Szvento iki atvaževimo
Kun. Niedzialkowskio – Kurs bus Rektoriu
Akademijos. –
1897 IX 4. Einame po petų pasivaikszczioti. –
Buvome ant salių. – Elagiͤrawskiją ostrowa[1754]. –
1897 IX 8. Szventė, – visi buvome namę. –
1897 IX 20[.] Traukiamę tematus ant Migistro[1755] Theolagijos[1756]
isz viso buvo musų 10: –
1°. Boemas[1757] Otto isztrauke „ex Iure Canonico – de codice
Isidoris["][1758]. – //

[1749] Sic!
[1750] <r> taisyta; antroji <e> taisyta.
[1751] Pažodinis vertimas: „Kas padėtų žmogui, nors [ir] visą pasaulį valdytų" (lenk.).
[1752] Taisyta iš *Laikio*.
[1753] <n> nebaigta rašyti.
[1754] Žr. 276 išnašą.
[1755] Sic!
[1756] Sic!
[1757] Galbūt pradėta rašyti *Be*, bet <e> ištaisyta į <o>.
[1758] Iš kanonų teisės – apie Izidoriaus kodeksą (lot.). Čia ir toliau disertacijų teologijos magistro laipsniui įgyti temos iš teologijos ir rusų kalbos taip pat nurodomos: Sąrašas Imperatoriškosios

162.[83r]

1897 IX 20. 2° [.] Klimkewycze – [„]de Revelatonis[1759] possibilitate ex Dogmatica theologia["][1760] –
3°[.] Żylewycze[1761] – [„]de Prophetis eorum lingua etc[.] – ex S.[1762] Scriptura["][1763]. –
4°[.] Raczkowskis – isz Moraliszkos Theol. – [„]de sanctificandis[1764] diebus sacris["][1765]. –
5°[.] Czyżewskis isz Iure Canonico „De Regimine Ecclesiae["][1766]. –
6°[.] Chrzanowskis – ex Morali Theologia – [„]de Origine testamentorum["][1767]. –
7°[.] Zamojskis – ex Historia Ecclesiastica – [„]de Silvestro II["][1768]. –
8°. Liubianiec – ex Theologia Dogmatica [– „]de Assumptione B. M. Virginis["][1769]. –
9°. Sperskis – [„]de Libris Machabaeorum ex S. Scriptura["][1770]. –
10°. Januszewicz – isztraukio isz Istorios Bažnycsios[1771] – [„]De Dante Alighierio["][1772]. –
Kiekv^{e}inas teipogi – antra tematą isztraukio isz Gudiszkos Literaturos. – Asz isztraukio: „О Повѣстяхъ Карамзина"[1773]. –

Romos katalikų dvasinės akademijos auklėtinių, teologijos kandidatų, kuriems akademijos konferencija 1898 06 06 pripažino teologijos magistro laipsnį; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 389, l. 73–74.

1759 Galbūt taisyta iš *Revelatione.*

1760 Apie Apreiškimo galimybę iš dogminės teologijos (lot.).

1761 Žr. 173 išnašą.

1762 Turbūt pradėta rašyti Sc, bet <c> nebaigta rašyti.

1763 Iš Šventojo Rašto – apie pranašus, jų kalbą ir t. t. (lot.).

1764 <f> taisyta.

1765 Apie šventų dienų šventimą (lot.).

1766 Iš kanonų teisės – apie Bažnyčios valdymą (lot.).

1767 Iš moralinės teologijos – apie [Senojo ir Naujojo] testamentų kilmę (lot.).

1768 Iš Bažnyčios istorijos – apie Silvestrą II (lot.).

1769 Iš dogminės teologijos – apie Švč. Mergelės Marijos ėmimą į dangų (lot.).

1770 Iš Šventojo Rašto – apie Makabėjų knygas (lot.).

1771 Galbūt ž. taisytas.

1772 Apie Dantę Aligherį (lot.).

1773 Apie Karamzino apysakas (rus.). Nikolajus Karamzinas (1766–1826), rusų rašytojas, publicistas, istorikas. Laikomas sentimentalizmo krypties rusų literatūroje pradininku.

1897 IX 20[.] Szendiͤną[1774] I. M. Kun. Viskupa[1775] Symonas Akademijos Koplyczioje iszvente į Kunigus «K» Diakona – Romualdą Petronį[1776]–[1777]

1897 X 15[.] Buvome nueję į Akademiją – Gražų paveiksłų[1778] – Akademiję Sztuk pięknych. –

1897 X 29. Kun. Kłapotauskis Jnspektoris Dvasiszkos Akademijos szendiͤną apturejo nů Ciecoriaus Mitrą ir pastorolą ir žedą kartu su praneszymą, jog yra paskyrtas į //

163.[83v]

Zytomirą «į» ant Sufragano Viskupo. –

1897 X 31. – Apgarsinimas buvo „Правительственномъ[1779] Вѣстн[1780].“[1781] nominacijų ant Viskupų: Kun.[1782] Niedziałkowskia[1783], Cyrtowto, Zwierawicziaus, Kun. Kłopotauskio. –

1897 XI 1[1784]. Kun. Viskupas Symonas buvusis Rektoriu[1785] Dvas[1786]. Akademijos[1787] buvo pas p. Masałovą[1788] Direktorių Departamento – kurs jam pasakė, jog reiks iszvažioti padel'niki t. j.[1789] diͤnoje Užduszių į Gudiją = dave jam iszsirenkti trįs viͤtas: Charkavą, Mikolajevą[1790] ir Odessą. I. M. [Kun.] Viskupas iszsirenko jav[1791] Odessą. –

[1774] <ą> taisyta.

[1775] Sic! Turbūt norėta parašyti *Viskupas.*

[1776] Romualdas Petronis (1874 08 03–?), į SPDA atsiųstas iš Mogiliavo arkivysk., mokėsi kursu žemiau už PJ. Žr. *Academia* 1897, 8.

[1777] Turbūt taisyta iš *Petronį*, –

[1778] Dailės akademija. Žr. 804 išnašą.

[1779] Antroji <т> taisyta is <t>.

[1780] Turbūt <т> taisyta.

[1781] Karolis Niedzialkovskis skirtas Mogiliavo arkivysk. vyskupu sufraganu, Gasparas Felicijonas Cirtautas – Ž(T) vyskupu sufraganu, Steponas Aleksandras Zveravičius – Vilniaus vyskupu, Boleslovas Jeronimas Klopotovskis – Lucko-Žitomiro vyskupu sufraganu. Be PJ minėtų, buvo 1897 10 23 įsakai dėl Antano Baranausko skyrimo Seinų vyskupu ir Kirilo Liubovidzkio skyrimo Lucko-Žitomiro vyskupu. Žr. „Именные высочайшие указы [...]“, *ПВ* 238, 1897.

[1782] Turbūt taisyta iš ***K.***

[1783] Pradėta rašyti *Niek*, bet <k> ištaisyta į <d>.

[1784] Taisyta iš skaitmens **3**.

[1785] Sic!

[1786] <v> taisyta.

[1787] Turbūt taisyta iš ***Ak.***

[1788] Žr. 303 išnašą.

[1789] Sic!

[1790] Nikolajevas, mst. Chersono gub., dab. Ukraina.

[1791] Sic! Plg. 164.[84r] e. 6; 165.[84v] e. 19.

36 PAV. Sėdi iš kairės į dešinę vyskupai: Antanas Baranauskas, Mečislovas Leonardas Paliulionis, Steponas Aleksandras Zveravičius. Stovi iš kairės į dešinę vyskupai sufraganai: Boleslovas Jeronimas Klopotovskis, Karolis Niedzialkovskis. 170 × 121 mm fotografija, priklijuota ant 318 × 229 mm rusvo, gėlėmis dekoruoto kartono kortelės; KAKA: 10 albumas, l. 20r

1897 XI 3. Szendiͤną vakarę atsisveikinime[1792] 6**je** valandoje su I. M. Kun. Viskupu Symonu – Rektoriu Dvasiszkos Akademijos; – lepe jam iszvažioti į Odessą. – I. M. [Kun.] Viskupas Atsisveikindame labai verke, – sakydamas, jog reikia iszvažioti „in exilium“[1793] – isz prižastes pyktų kunigų[1794]. –

[1792] Sic!

[1793] Į tremtį (lot.).

[1794] Vyskupas Symonas, pavadavęs metropolitą, išvykusį kovą į užsienį, į Minsko vysk. skiriamiems kunigams nurodė laikytis draudimo vartoti rusų kalbą papildomose katalikų pamaldose ir ėmėsi sankcijų prieš nepaklususius kunigus. Valdžia pradėjo tyrimą. Nelegalioje spaudoje rašyta, kad lapkričio 3 dieną buvo gautas nurodymas Symonui išvykti. Tą pačią dieną, 8 val., jis ir išvyko iš Varšuvos stoties. Žr. Vaiszgantas [Juozas Tumas], „Liudna istorija Rytų Lietuvos“, *TS* 12, 1897, 1–16; K. Strełankis [?], „Minsko vyskupystė“, *TS* 12, 1897, 8–9.

7½ [J. M.] Kun. Viskupas atejo apsiredęs į kopliczią su Akademijos kapelioniu Kun. Retke – ir visais klerikais, professoriais[1795] = atkalbejo „Itinerarium“[1796] Kun. Kapelionis Retke ir visi labai skaitidami maldas verke – lad' tik galejo skaititi ir atsakyti – [J. M.] Kun. Viskupą pałaidojo[1797] iki gelažinkelio: Kun[.] Kun.[1798] Profesorai. Pralatas Majauskis[1799] etc[.] visi vekdami[1800]....

1897 XI 4. Szendiną labai didelis vejas ir potvinis Petrapylę //

164.[84r]

uliczios užletos vandeniu[1801]. – «Vakaru Atvaževo Kun. Viskupas Sufraganas»

1897 XI 4[.] Szendiną[1802] atvaževo Kun. Viskupas Sufraganas Varszavos Kun. Ruszkevycze[1803] – ant konsekracijos. Apsigiveno Akademijoje – [J. M.] Kun[1804]. Symono pakajůse. –

1897 XI 7[.] Szendiną atvaževo į Petrapilę Zemaiczių[1805] viskupai: Kun. Palliulonas viskupas Zemaiczių ir Kun. Baranowskis Sufraganas viskup. Zemajczių, kurs yra paskyrtas ant viskupą[1806] į Sejnus. – Apsigiveno Kolegijoj'[1807, 1808]. –

1897 XI 9. *Pirmają*[1809] *Konsekracija*. Visi einame[1810] į Bažnyczią Szventos[1811] Katerinos.

9½ Atvaževo visi Viskupai: Kun. Palliulonas viskupas Zemaiczių; Kun. Baranauskis Viskupas Sufrag. Zemaiczių; Kun. Ruszkevycze Viskupas Sufraganas Warszavos; Arcyviskupas Kun. Kozłauskis atvaževo su

[1795] Ž. taisytas.
[1796] Kelionės malda iš brevijoriaus (lot.).
[1797] Sic!
[1798] Sic!
[1799] Žr. 800 išnašą.
[1800] Sic! Pradėta rašyti *vekg*, bet <g> ištaisyta į <d>.
[1801] Nelegalioje spaudoje rašyta: „4 d. łapkryczio mėn., ant rytojaus po iszsiuntimo V. Symono į Odessą, gamta kaip pasiuto. [...] Vanduo iszėjo isz kraszto, užlėjo miestą ir telkszojo lyg antrai adynai po dvyliktos“. K. S. [?], „Peterburgas“, *TS* 12, 1897, 26.
[1802] Turbūt <a> taisyta.
[1803] Žr. 484 išnašą.
[1804] <n> nebaigta rašyti.
[1805] <e> taisyta.
[1806] Turbūt <u> taisyta.
[1807] <o> taisyta; turbūt pirmoji <j> taisyta iš <i>.
[1808] Žr. 128 išnašą.
[1809] Turbūt <ą> taisyta.
[1810] <n> taisyta.
[1811] Galbūt <S> taisyta.

Kun. Kłopotauskiu. To paskutinio yra Szendiͤna Konsekracija. – Konsekratoriu[1812] yra Kun. Viskupas Zemajczių Palliulonas. – //

165.[84v]

Asistentais Viskupai[1813] Ruszkevyczius[1814] ir Baronauskis[1815]. – Pagrižame į Akademiją 2[1816]je. Daug[1817] buvo isz Departamento[1818] Urednikų. – Į Bažnyczę telaidę su biletais. – Kun. Visk. Baranauskis visupirmu prejo su arcyviskupu priͤ dižiojo Altoriaus – Kun. Kanaunikas Błaževycze[1819] – isz kolegijos: parskaite „Literas[1820] Apostolicas“[1821] – apiͤ paskyrimo į Seinus. – Paskui Kun. Baranoviskis[1822] atsistojęs priesz Arcyviskupą ant Gradusų prisegą parskaite Tevui Szventam o paskui nulipęs atskaite prisega Karaliui; – p. Mosolovas užpikęs[1823] iszejo, delko[1824] ne karaliui pirmiaus prisekio Viskupas Baranauskis; Kun. Kłopotauskis prisekio pirm Cecoriui[1825]. Karaliui. – Viskupas Zemaiczių Kun. Palliulionas[1826] Visiͤms labai patiko. – Iszsižiurejo labai gražei: viͤni Jo[1827] vaidę mate Szv. Atanaziją, antri Szv. Ionną Krizostamą. Pietus Klierikai[1828] turejome ant kieturių patrovų. – Kun. Visk. Kłopotauskis pietus suteisio konsekratorui Viskupui, Asistentams Viskupams ir kitiͤms Bibliotekai akademijos. – Iz[1829] viso buvo szesziosdeszimtis[1830] assabų = 60 = //

[1812] Taisyta iš *Konsekracij.*

[1813] Taisyta iš *Viskupas.*

[1814] Galbūt <R> taisyta.

[1815] *Tėvynės Sarge* nurodoma ta pati diena, bet Ruškevičius neminimas. K. S. [?], „Peterburgas“, *TS* 12, 1897, 26.

[1816] Taisyta iš skaitmens *1*.

[1817] Nuo šios eilutės PJ aprašo Antano Baranausko konsekraciją, įvykusią taip pat lapkričio 9 dieną.

[1818] Žr. 303 išnašą.

[1819] Vincentas Blaževičius (Wincenty Błażewicz) – kapitulos narys nuo Seinų vyskupijos.

[1820] Sic!

[1821] Apaštališkąjį laišką (lot.).

[1822] Turbūt pradėta rašyti *Baranovi*, bet ištaisyta.

[1823] Galbūt <ę> taisyta.

[1824] Galbūt taisyta iš *iszejo.* –

[1825] Ž. taisytas.

[1826] Pradėta rašyti *Palliui*, bet <i> ištaisyta į <l>.

[1827] <J> taisyta.

[1828] <l> taisyta.

[1829] <I> taisyta.

[1830] Turbūt pradėta rašyti *szesze*, bet <e> ištaisyta į <i>.

37 PAV. Boleslovas Jeronimas Klopotovskis. 101 × 143 mm fotografija, priklijuota ant 107 × 164 mm balto kartono kortelės; KAKA: albumas 5, l. 2r

38 PAV. Boleslovo Jeronimo Klopotovskio fotografijos kitoje pusėje dedikacija su autografu; KAKA: albumas 5, l. 2r

166.[85r]
Buvo Kolegios Prałatai, Kapitulos, visi professorai Akademijos ir Semi-
narios etc[1831]. – Klerikų ant tų pietų ne[1832] buvo, nes iszpriža-
stes isz viežimo [J. M.] Kun. Viskupo Symono nenorejo jiͤ butu del
viͤno nuliudimo...... – Viskupas Kłopotauskis uszprasze De-
partamento sanarius[1833]. Direktorius Mossolovas nebuvo ant
petų, nors ir buvo Kun. Klopotauskiui[1834] prižadejęs[1835], jo pagialbe-
jus Albedinskis[1836] buvo etc. – Girdejau jog buvo bilos: Kun. Visk.
Zemajczių Palliulionas pasake dailei łotiniszkai; Kun. Viskup. Sei-
nų Baranauskis pasake lietuviskai. Viskupai: Palliulionas,
Baranauskis[1837] ir Ruszkevycze visą laiką kaibejąs[1838] tarp savęs «lie»
lietuviszkai. – Vakarę buvo del klerikų „bakalijos" t. y. buvo
ant salios pritaisita: vino, reszuczių, cukiͤrkų etc. Klerikai
nejo; isz visos Akademijos nuejo tiktai ant salios apiͤ 12
dvileką klerikų. Kun. Viskupas Klopatauskis atajęs su Vi-
ceinspektoriu Ciepliaku ant salios ir pamatęs, kad kleri-
kai neatejo ant salios – ant jo bakalijų, labai nuliudo, –
Saka kad verkęs.... – Viͤnog klerikai negailejo – nes visi
gangrait jo nemilejo, – laukio iszvaževimo kograicziausei[1839]. –
1897 XI 10. – Kun. Proinspektoris[1840] norejo, kad klerikai eitu ir
parpraszytu Kun. Viskupą Klopotauskio, kad vakar neate-
jo ant salios, bet klerikai atsake staczei, jog neis, nes
faktus turia, buktai kun. Klapotauskis pirmiaus sakęs
kad ijs[1841] nereikalaujo meiles klerikų....
1897 XI 15. – Szendiͤną vakarę atvaževo į Akademija Kun. Nie-
działkauskis[1842] isz Zitomiro – Seminarios Rektorius; – yra paskir-

[1831] <c> taisyta.

[1832] Taisyta iš *ni*.

[1833] Antroji <a> taisyta.

[1834] <a> taisyta.

[1835] Turbūt <s> taisyta.

[1836] Žr. 905 išnašą.

[1837] Taisyta iš *Baranauskis,*

[1838] Sic!

[1839] Galbūt <k> taisyta.

[1840] Turbūt Jonas Mačiulis (Maironis).

[1841] Sic! <j> ir <i> sukeistos vietomis.

[1842] Antroji <a> taisyta; antroji <s> taisyta.

tas ant Rektoriaus Akademijos Dvasiszkos[1843]. – 1897 XI 16. – Szendiͤną buvomę sveikinti Kun. Niedzialkauskį. Kun. Senioras Zamoiskis biszkį prakalbejo[1844]; – o ans atsake, bet nekaipo Rektorius, bet kaip Sufraganas Mogiliavo[1845]. –
Atsakimas vidutiniszkas buvo. – Viskupas Niedzialkauskis klerikams patika, nes pasirode be puikybes – ir pasiputimo. –//

167.[85v]

1897 XI 19. *Szendiͤną buvo Akademijoj'*[1846] *Ių Mylestos Viskupai Zemaiczių: Kun. Palliulionas*[1847]*, Baranauskis ir Zveraucze*[1848]. – Kun. Senioras Zamojskis prakalbejo priͤ[1849] Viskupų[1850] – lenkiszkai. – Viskupas Palliulionas atsakęs „dziękuję"[1851] –[1852] lotiniszkai priͤ Akademikų pasake; pradejęs nů „Laudetur Iezus Christus"– „Tegul bus pagarbintas Iezus Kristus["]. – Dailei[1853] pasake. – Visiͤms patiko. Lenkai[1854] buszkį[1855] buvo suniuri, kodel nelenkiszkai. Bet Lietuvei ir Zemaiczęͤi[1856] ir visi kiti labai dziaugęs. – Visą vakarą Viskupai buvo pas Kun. Prof. Akademijos – Maculevycze. – Vakarę turejome pokylę, kun. Visk. Zverevycze dave 45 rublius – del kerikų. –
1897[1857] XI 23. Szendiͤną Konsekraciją Kun. Niedzialkauskio ant Viskupo[1858] Bažnyczioj' Sz. Katarinos[1859] Konsekratoriu Buvo Kun. Viskup. Palliulionas. Asistentais Viskupai Baranauskis ir Klopotauskis. – Miszias giedojeme =[1860] Akademija ir Seminarios[1861] Klerikai = Diebold'o[1862] –

[1843] SPDA rektoriumi Niedzialkovskis skirtas 1897 11 13. Žr. Mogiliavo arkivyskupo metropolito raštas Imperatoriškosios Romos katalikų dvasinės akademijos valdybai, 1897 11 24; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 226, l. 2.

[1844] <l> taisyta.

[1845] Žr. 1781 išnašą.

[1846] Pradėta rašyti *Akd*, bet <d> ištaisyta į <a>.

[1847] <u> taisyta.

[1848] Stepono Zveravičiaus konsekracija vyko lapkričio 16 dieną. Žr. K. S. [?], „Peterburgas", *TS* 12, 1897, 26.

[1849] Taisyta iš *prakalbejo –*

[1850] Taisyta iš *Viskupas*.

[1851] Ačiū (lenk.).

[1852] Turbūt taisyta iš *dziękuję...*

[1853] Taisyta iš *dalei*; <i> įterpta.

[1854] <a> taisyta.

[1855] Sic!

[1856] Sic!

[1857] Skaitmuo 7 taisytas.

[1858] Žr. 1781 išnašą.

[1859] Turbūt pradėta rašyti *Katai*, bet <i> ištaisyta į <r>.

[1860] Taisyta iš *giedojeme:*

[1861] Pradėta rašyti *Semir*, bet <r> ištaisyta į <n>.

[1862] Nustatyti nepavyko.

Pietus buvo Akademios Bibliotekoi. Klerikai nebuvo. –
1897 XI 24. Szendiną[1863] instaliacya Kun. Niedzialkauskio «į»
[20] ant Rektorio[1864] Dvasiszkos Akademijos. –
Ant to akto[1865] buvo: Akciviskupas[1866] Kozłauskis,
Viskupai: Palliulionas[1867], Boranauskis, Klopotauskis,
Cyrtovtas isz Kauno. – Viskas buvo ant didziosios
Salios. [J. M.] Kun. Niedzialkauskis prelekcię[1868] skaitę[1869]
api valandą. Paraszytą[1870] buvo vidutiniszkai – //

168.[86r]
[1] kalba lotiniszką – vidutiniszką buvo. – Klerikams pa-
tika. – Pasibaigus skaitimui – visi ejome į kopliczią
ir atgiedojeme Veni kreator[1871, 1872], – arcyviskupas dave pa-
łaiminimą ir visi ejome į Refektorį ant petų, –
Kun. Viskupas Cyrtowtas nebuvo. =
1897 XI 30. Konsekracija Kun. Cyrtowta ant Viskupo[1873]. Kon-
sekra-
torius ir Asistentai tie patįs buvo. – Akademijos klerikai[1874]
buvo ant konsekracijos. – Viskupas Cyrtowtas dave
del klerikų 50[1875] rublių. –

[1863] *Przegląd Katolicki* 12–15 numeriuose spausdino Niedzialkovskio kalbą, sakytą užimant SPDA rektoriaus pareigas. Kiekviename numeryje nurodyta, kad „wypowiedziana d. 9 Grudnia r. 1897 ". Žr. „Mowa [...]", *PK* 12–15, 1898. Ar pavadinime buvo nurodyta Julijaus kalendoriaus data? Jeigu taip, PJ „klysta" geromis dviem savaitėmis. Jeigu *PK* nurodė Grigaliaus kalendoriaus datą, tai Julijaus kalendoriuje ji būtų lapkričio 27. Tuomet PJ (o gal *PK*) suklysta tik keliomis dienomis. Žinant, kad rektoriumi Niedzialkovskis skirtas 1897 11 13 (beje, metropolito raštas datuotas lapkričio 24 diena) ir kad vėliau PJ aprašyta Cirtauto konsekracija tikrai buvo lapkričio 30 dieną, labiau artimesnė tiesai atrodo PJ nurodoma data. Ne taip tiksliai datuojant – rektoriaus Niedzialkovskio iškilminga kalba sakyta iki Cirtauto konsekracijos.

[1864] Turbūt taisyta iš *Rektorią*.

[1865] <k> taisyta.

[1866] Sic!

[1867] <u> taisyta.

[1868] Turbūt <ę> taisyta.

[1869] <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.

[1870] <ą> taisyta.

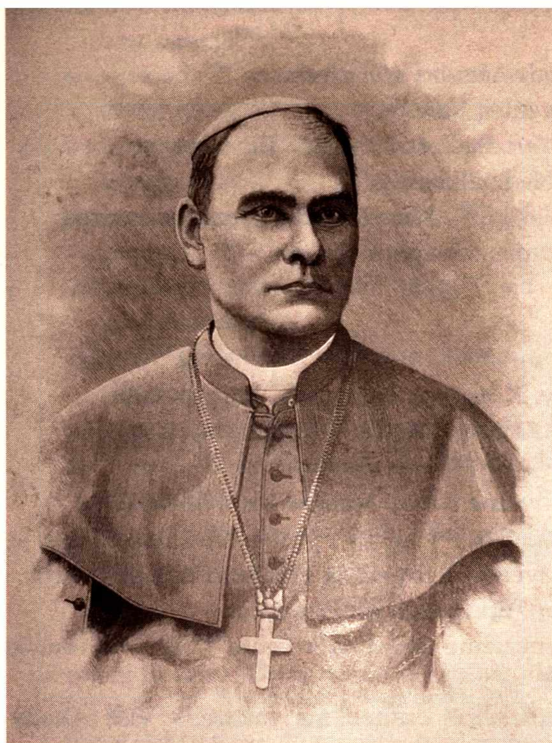
[1871] Sic! Antroji <r> nebaigta rašyti.

[1872] Žr. 626 išnašą.

[1873] Tokia data nurodyta ir *Tėvynės Sarge*, žr. 1062 išnašą.

[1874] <l> taisyta.

[1875] Skaitmuo 5 taisytas.

39 PAV. Gasparas Felicijonas Cirtautas. Iš litografijų rinkinio *Papież Leon XIII, Arcybiskupi i Biskupi Archidiecezyi Warszawskiej i Mohilewskiej*, wyd. W. Ciechomski, Warszawa: Druk P. Laskauera i W. Babickiego, 1901; LVIA: f. 694, ap. 1, b. 3938, l. 24 (lapo fragmentas).

[10] 1897 XII 9. – [J. M.] Kun. Viskupas Klopotauskis iszvaževo isz Aka-
demijos. Szaltai visi atsisveikino. Dovenų nedeve ni-
jokių, nes nemilejo[1876] jo suvisu. – Atsisveikindamas prasze
davenoti. – Važioja į Zitomirą. –
1897 XII 24. Kuczios. Oraz[1877] grazus. Ant[1878] petų, kur̃ᵉ prasidejo
apĩᵉ 3 valanda – buvo [J. M. Kun.] Arciviskupas, kolegija ir kapitula. –

[1876] <m> taisyta.
[1877] Sic!
[1878] Turbūt <t> taisyta.

Visi važiojame į Szv. Katerinos Bažnyczia [J. M. Kun.] Viskupas – Rek-
torius laikys 12**eje** Miszias = Pasterkę. = .
1897 XII 25. Szventes Kaledų. –
Vakarę buvo «**» bakalios ant salios. Buvo atejęs
ir [J. M. Kun.] Nedzialkauskis[1879]. –
1897 XII 31. – Ejo į Szv. Katerinos Bažnyczią asistencyą.
I. M. Kun. Viskupas Miszparus laikys. – //

169.[86v]
1898. – I 1
Visi ejome į Szv. Katerinos Bažnyczią. Miszias laike
kun. Prał. Prof. Akadem. Retke. – Vakarę buvo bakalijos = . –
1898 *[1880] 6. – Buvome namę. Miszias Kun. Retke laike. –
Vakarę buvo bakalijos. – Visi buvo prof. ir Viskupas ateję{s. –}
1898 II 17. Užgavenęs. – Szendiͤną atvaževo naujęs[1881] Prof.
į Akademiją Kun. Stavinskis isz Ƶitomiro. –
1898 II 19. Szvencziame szendiͤną szvente[1882] Tevo Szventojo Leono XIII[1883]. –
1898 II 21. Rekolekcijas pradedame vakarę. – Visa Akademija. –
1898 II 21. Szendiͤną vakarę I. M. Kun. Rektorius Viskupas sake „konferentią"– pradejo teip:
= Valanda 7½ = „Ducam eam in solitudinem et loquar ad eam"[1884].
„Te słowa pisarze ascetyczni zawsze stosują do tych, którzy rozpoczynają
cwiczenia duchowne. Chociaż P. Bóg zawsze przemawia do człowieka już przez
nauczycieli, przewodników, przez przykłady, przez bezpośrednie natchnienia szczegól-
niejszym sposobem na pustyni wszakże przemawia. Ludzie świeccy nie
mogą tego zrozumieć. Mówią że wszędzie jest Bóg. Wszędzie on przemawia.

[1879] Pradėta rašyti <n>, bet ištaisyta.
[1880] Mėnuo neįskaitomas, taisyta – turbūt I.
[1881] <ę> taisyta.
[1882] Turbūt <v> taisyta.
[1883] Žr. 132 išnašą.
[1884] Ir vesiu ją į tyrumą, ir kalbėsiu jos širdžiai (lot. Oz 2,14).

Czasy anachoretów już przeminęły. Niepotrzebne dla tego są[1885] zamknięcie[1886]
się. Prawdą[1887] jest że P. Bóg przemawia; ale szczególniej objawia on swą
wolę w czasie Rekolekcyi. Człowiek wśród gwaru żyje światowego. roz-
maite sposoby zajęć wstrzymuje[1888] głos boży, zaciera[1889] go w pamęci
człowieka. Wiemy, że od[1890] słąca[1891] «je» są gwiazdy większe. gdy atoli słońca
swieci[1892] gwiazd nie widzimy bo one są dalej od nas, promienie słońca
nie dopuszczają nam ich widziec. Wiemy równiez że chmóry[1893]
są[1894] małe w porównaniu do blasku słońca. Wszelako, gdy nadchodzą
słońca widziec nie możemy. Tak również się dzieje i z natchnie- //

170.[87r]
niami Bożemi. Gwar swiatowy. rozmaite zajęcia się doczesne wstrzymują
natchnienia Boże. Niemożemy[1895] zrozumieć. – Ztąd potrzebą jest konieczną[1896] odosobnić się skupić się, słuchać głosu Bożego. – Naturalnie
w czasie tych cwiczeń duchownych, na progu ktorych stoimy, Powie
wam Bag[1897] to, co[1898] już nieraz wam mówił. Powie wam, że jesteśmy
dla Boga stworzeni. Ze[1899] wszystko powinnismy Mu poświęcać. etc[.]
Otoż słuchając tego przemówienia powinnismy postanowienia nasze

[1885] <ą> taisyta.
[1886] Ž. taisytas.
[1887] Turbūt <ą> taisyta.
[1888] <t> taisyta.
[1889] Galbūt taisyta iš *zaciega*.
[1890] Ž. įterptas.
[1891] Sic!
[1892] Sic! Taisyta iš *svieci*.
[1893] Turbūt ž. taisytas.
[1894] Turbūt <ą> taisyta.
[1895] <N> taisyta.
[1896] Galbūt <a> taisyta.
[1897] Sic! Turbūt norėta parašyti *Bóg*.
[1898] Ž. įterptas.
[1899] Sic!

tkwiące wzmocnać[1900], zatarte wstrzeszyć[1901], zaniedbane lub nie uczynione[1902] uczynić. Rekolekcye te potrzebne są dla nas, bo dziś warunki w jakich zostajemy dużo wymaga od kapłana ducha. Zwłaszcza u nas to się daje odczyć[1903]. Inna sprawa za grannią[1904]. Tam więcej jest duchowieństwa[1905]. Prassa katolicka po większej części. Są Zakony, stowarzyszenia i t. d. Una[1906] tego wszystkiego niema. Kapłanów mało. Kapłan jest dziś światłością wśrod ciemności. etc. – – – – – To też zrozumienie jego posłanictwa jest ważne, konieczne dla niego. To zaś «rz» zrozumienie[1907], to poznanie się – nabędziemy w czasie cwiczeń. – Z dwuch więc stron potrzebne jest to[1908] cwiczenie dla nas i naszego posłanictwa.. – Chociaż dla świata zawsze trzeba opowiadać Iezusa, bo jak powiedział pewien[1909] francuski ksiądz Iezus Chtus dla świata jest zawsze rzeczą nową. To wszakże, powinnismy nie tylko poznać dobrze Iezusa Chrystusa ale i siebie. To własnie daje[1910] się tylko na uosobnieniu[1911]. S. Bernard = „O beata solitudo o sola beata"[1912]. – Z wieku XIII z czasów Św. Franciszka a Paulo – rekolekcye są wszędzie niezbędnie potrzebne. – W czasie nich potrzebna zastanawiać się nie tylko nad wielkim[1913] wadami ale i małymi, które pózniej wyrastają[1914] w wielkie. Dwa wam przy-

[1900] Sic! Turbūt norėta parašyti *wzmocnię*.

[1901] Sic! Turbūt norėta parašyti *wskrzeszyę*.

[1902] Ž. taisytas.

[1903] Sic! Turbūt norėta parašyti *odczuę*.

[1904] Sic! Turbūt norėta parašyti *granicą*.

[1905] Galbūt <o> įterpta.

[1906] Sic! Turbūt norėta parašyti *Unas*.

[1907] <m> nebaigta rašyti.

[1908] Ž. taisytas.

[1909] <n> nebaigta rašyti.

[1910] Turbūt pradėta rašyti <t>, bet ištaisyta.

[1911] Sic! Pradėta rašyti *us*, bet ištaisyta.

[1912] O palaimintoji vienatve, o vienintele palaimintoji (lot.).

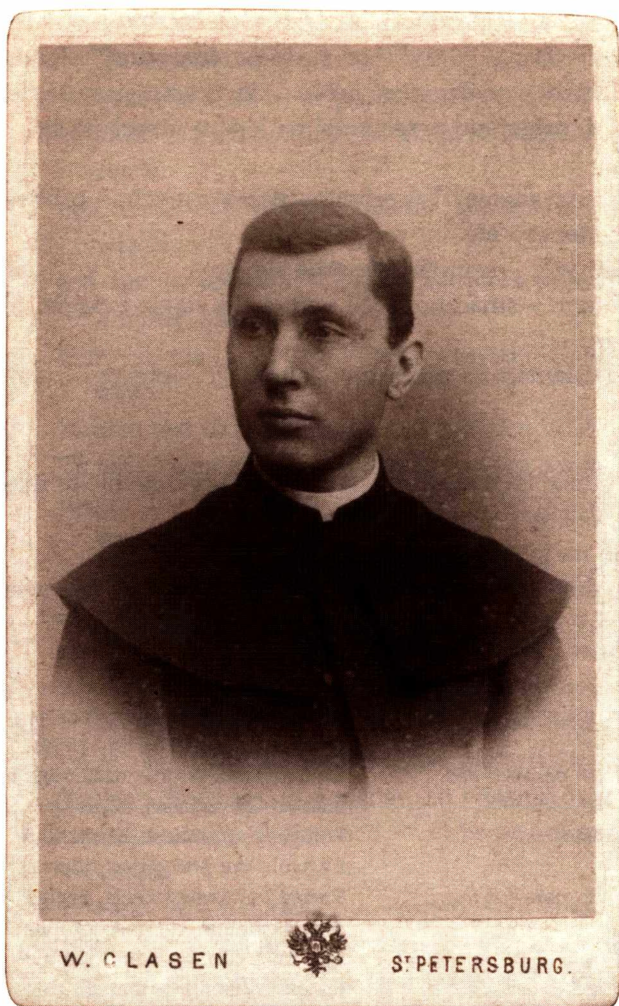
[1913] Sic! Turbūt norėta parašyti *wielikimi*.

[1914] Galbūt <r> taisyta.

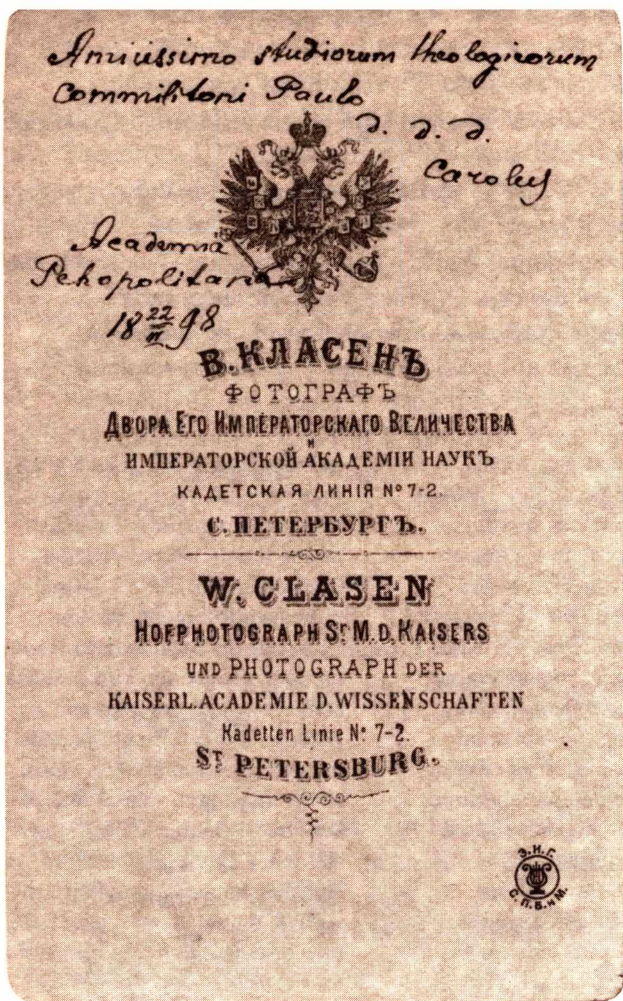
kłady przytoczę[1915], ktore trapią nasze społeczęstwo.
1^{szy} to miłość własna. Poczy[1916] on się w seminaryum[1917]. Ieden
[30] poczyna się różnić od drugiego już to że jest zdolniejszy, lepiej spiewa i t. d. następnie przechodzi na lepsze ubieranie się, – pozniej
stara się o pozyskanie[1918] względów przełożonych, – o błyskotki, beneficya etc.
gorszy wiernych, – samolubem staje się etc.
2^{gi} materyalizm – smaczno jeść i wypić. To ciągle i ciągle się zwiększa. –
ist[1919] obrzydliwości na miejscu swiętym[1920]; . «piękne»....... //

171.[87v]
[1] otoż[1921] w czasie tych cwiczeń starajcie się wykorzenić te małe wady, które w przyszłosci rujnują wszystko. – – –
starajcie się na ich miejsce posadzić płon[1922] dobry etc. ...
A teraz prosmy Ducha swiętego, aby zlać raczył na nas swe dary, abyśmy skutecznie te rekulexcye odprawili....... –[1923]

[1915] <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.
[1916] Sic! Turbūt norėta parašyti *poczyna*.
[1917] <m> nebaigta rašyti.
[1918] <k> taisyta.
[1919] Sic! Turbūt norėta parašyti *jest*.
[1920] Sic!
[1921] Sic!
[1922] Turbūt ž. taisytas.
[1923] Pažodinis vertimas: „Šiuos žodžius rašytojai asketai visada skiria pradedantiems dvasines pratybas. Nors Ponas Dievas visada kreipiasi į žmogų jau per mokytojus, vadovus, pavyzdžius, per tiesioginius įkvėpimus, tačiau išskirtinai kreipiasi jis vienatvėje. Pasauliečiai negali to suprasti. Kalba, kad visur yra Dievas. Visur Jis įsikūnijąs. Atsiskyrėlių laikai jau praėjo. [Todėl] nereikalingas tam užsidarymas. Tiesa, kad Ponas Dievas kreipiasi [į žmogų], bet ypatingai per rekolekcijas parodo Jis savo valią. Žmogus gyvena tarp pasaulio triukšmo. Įvairūs užsiėmimai sulaiko Dievo balsą, ištrina jį iš žmogaus atminties. Žinom, kad už saulę yra žvaigždės didesnės. Tačiau kai saulė šviečia, žvaigždžių nematom, nes jos yra toliau nuo mūsų, saulės spinduliai neleidžia mums jų pamatyti. Taip pat žinom, kad debesys yra maži lyginant su saulės švytėjimu. Tačiau kai jie užeina, saulės matyti nebegalim. Taip pat yra ir su Dievo įkvėpimais. Pasaulio triukšmas, įvairūs laikini užsiėmimai sustabdo Dievo įkvėpimus. Negalime [jų] suprasti. Todėl būtina atsiskirti, susikaupti, klausyti Dievo balso. Žinoma, per šias dvasines pratybas, kurias pradedame, pasakys jums Dievas tą, ką ne kartą jums jau sakė. Pasakys jums, kad Dievui esame sukurti, kad viską Jam

40 PAV. Karolis Lubianiecas. 56 × 90 mm fotografija, priklijuota ant 62 × 103 mm balto kartono kortelės;
KAKA: albumas 7 (kun. Povilo Januševičiaus), l. 8v

41 PAV. Karolio Lubianieco fotografijos kitoje pusėje 1898 03 22 įrašyta dedikacija;
KAKA: albumas 7 (kun. Povilo Januševičiaus), l. 8v

„Veni kreator[1924]“ [1925]. – = Poterei vakarine. –
Iaja dĩna. [1926] = 1898 II 22. Niedielia. – Ritmetę keliomes visi 5je. – «6» 5½
Prasidejo Poteraj ir meditatia apĩ tykslą žmogaus = „o końcu człowieka“[1927]. – Skaite ją klerikas Liubiancas isz Vilno diecezyjos – po kĩkvĩno
[10] punkto pałaukdamas biszkį – teip kad baigiantęs valandai, pasibaigio ir meditacyja. – pabaiga ritmetinių poterų. –
6½. Miszios – kunigai Akademikai iszejo su misziomis. –
9.eje – Skaitimas apĩ tyksło kunigo = „o końcu kapłana“[1928]. –

privalome aukoti etc. Todėl klausydami to įkvėpimo privalome savo dabartinius apsisprendimus sustiprinti, užmirštus atgaivinti, apleistus arba nepadarytus – įvykdyti. Šios rekolekcijos mums reikalingos, nes šiandieninės sąlygos, kuriose esame, daug iš kunigo reikalauja dvasios [stiprybės]. Juo labiau tai pas mus jaučiama. Kitas reikalas užsienyje. Ten daugiau dvasininkijos. Spauda daugiausia katalikiška. Yra vienuolių ordinų, draugijų ir t. t. Pas mus viso to nėra. Kunigų mažai. Kunigas šiandien yra šviesa tamsoje etc. Savo misijos supratimas yra svarbus ir būtinas. O tą supratimą, pažinimą įgysim per pratybas. Šios pratybos reikalingos mums ir mūsų pašaukimui. Nors pasauliui visada reikia skelbti Jėzų, nes, kaip pasakė vienas prancūzų kunigas, Jėzus Kristus pasauliui visada yra naujiena. Tačiau turime ne tik Jėzų Kristų gerai pažinti, bet ir save. Tai būtent pasiekiama tik vienatvėje. S. Bernard = „O beata solitudo o sola beata“. – Nuo XIII amžiaus, nuo Pranciškaus a Paulo laikų – rekolekcijos visur būtinai reikalingos. Per jas reikia apmąstyti ne tik didelius trūkumus, bet ir mažus, kurie vėliau tampa dideli. Du pavyzdžius jums pateiksiu, kurie kankina mūsų bendruomenę. Pirmas – egoizmas. Jis prasideda jau seminarijoje. Vienas nuo kito pradeda skirtis tuo, kad yra gabesnis, geriau gieda ir t. t. Paskui pereinama prie geresnio apdaro, vėliau stengiamasi įgyti vyresnybės palankumą – dėl blizgučių, beneficijų ir t. t. [Tuo] piktina tikinčiuosius, tampa savimyla ir t. t. Antras: materializmas: gardžiai pavalgyti ir išgerti. Tai nuolatos didėja. Tai šlykštybės šventoje vietoje. Per šias pratybas stenkitės išnaikinti tuos mažus trūkumus, kurie ateityje viską sugriaus. Stenkitės jų vietoje pasėti gerą sėklą etc. O dabar prašykime Šventosios Dvasios, kad suteiktų mums malonę, kad mes sėkmingai šias rekolekcijas atliktume“ (lenk.).

[1924] Sic!

[1925] Žr. 626 išnašą.

[1926] Taisyta, įterpta.

[1927] Apie žmogaus tikslą (lenk.). Taip pat žr. 934 išnašą.

9½. – łaikas liůsas – į gabinetus visi isz koplyczios iszejo. –
10.eje = Meditacya – teip pat gangreit valanda. – po meditacijos toj „immediate“[1929] ejo vinͤas isz klerikų skaititi ¼ valandos isz knigeles „Sekimas Iezaus Kristaus“– [„]O naśliadovaniu[1930] Iezusa Christusa“[1931]. – paskui visi sekdami Kun. Kapelionį Kun. Retkę skaiteme litaniją[1932] priͤ V. Iezaus = Vardo Iezaus. – po to į gabinetus iki petų. –
12. Petus. po petų adoracya – po jos liůsas laikas iki 3**os** vał. –
3 Skaitimas buvo apiͤ tykslą[1933] kunigo – tąsą skaitimo priͤsz pietus. – iki 3½.–
4je Meditatia apiͤ grieką[1934] Aniolų ir Pirmųjų Tevų. – iki 4¾. –
5¼ Konferencya. Sake (½) 20 minuczių Kun. Drzewieckis, profess. Pilosopjos[1935] – apiͤ
Abejojimą – „o obojętności“– philosopiszkai sake! – Kas[1936] tai yra „obojętność“? –
6**je** = Arbata arba Veczeria. – Su pienu valgome. –
7½ = Maldos vakarines. – „Tempus dormiendi“[1937]. –
1898 II 23. – Kelomes teippat kaip vakar. – 5**eje**. –
5½ Maldos ritmetines ir meditacyą apiͤ daugumą ir sunkumą griekų musų. – //

172.[88r]
6½ Miszios. Vinͤos tiktai. Kiti kunigai neleikio[1938]. –
9je = Skaitimas apiͤ sunkumą grieko kunigo szyrdyje. – iki 9½ =
10 = Meditacya. – apiͤ smertį =
10ů = Skaitimas isz Tamoszios a Kempis[1939] – 10 minuczių. –
11 = Litaniję[1940] priͤ Motynos Szvencziausios. –
12 = Pietus. –
3 = Skaitymas pusią valandos. –
4¾ – «5» – Meditatia apiͤ sudą[1941] po smiͤrtiͤs. –
5¼. Konferencya. Sake Retke[1942] – Kapelionis. Apiͤ Czyszczių. –

[1928] Apie kunigo tikslą (lenk.).
[1929] Tuojau (lot.).
[1930] <v> taisyta.
[1931] Turbūt minimas Tomo Kempiečio veikalas *Kristaus sekimas*.
[1932] Galbūt <a> taisyta.
[1933] Turbūt taisyta iš *tyklą*; <s> įterpta.
[1934] Taisyta iš *griekų*.
[1935] Sic!
[1936] <s> taisyta.
[1937] Miego laikas (lot.).
[1938] Sic!
[1939] Žr. 1931 išnašą.
[1940] Galbūt <ę> taisyta.
[1941] Turbūt <d> taisyta.
[1942] Turbūt pradėta rašyti <A>.

pradejo: „Visiͤms mums reiks pasiroditi priͤsz sostą Viͤszp.“
„Wszyscy[1943] staniemy przed sąd p. Boga. Iedni okryci trędem w grzechu,
inni swiatli w niewinności; jeszcze inni rdzą okryci. Ci pujdą[1944] do czyscu. –
Najprawdopodobniej że wszyscy pojdziejmy do czysca na krótszy
lub dłuższy czas. Bo jeżeli ludzie swięci ktorzy cuda tu czynili szli nasamprzod do czysca, to tem bardzej nam
pokutować tam się przyjdzie. – Coż to jest czysciec? Iest miejsce
kary i pokuty. Dusze tam cierpią dwojaką karę: ognia
i utraty Boga. – Utrata Boga jest największą[1945] karą. Bo dusza wyzwolona z więzów ciała chce wznięść się do P. Boga
i nie może. Wie że dla niej jest szczęście, ktorego otrzymać nie jest wstanie[1946]..... Karę ognia. Ogień ten sam[1947]
co i w piekle jak utrzymują Ojcowie[1948] Święci i Theologowie. – A może spytacie jakie tam są dusze?
Oto nieẉinne, dusze posłuszne. Ktore kochały P. Boga. –
Iak długo one w czyscu? oto Bardzo[1949] długa. Z kronik Zakonów. z objawien dowiedujemy się, że niektóre do[1950] sądnego dnia są osądzone. Ztą[1951] kościół nidgdy[1952] nie przestaje się modlić za nie. – Iakiż to stan
okrepny[1953] tych dusz. – Przykład zakonicy. – – – –
Wnioski z nauki 1° Iak święty jest Bóg. – Iak nieznosi
najmniejszej[1954] skazy[1955]. 2° Iak wielką jest ceną niebo; jak
gwałtem trzeba[1956] je zdobywać. – Iakiego[1957] potrzeba zaparcia się. – . –
2°[1958] Iak okropny jest grzech w oczach Boga...... 4° jak powińismy

[1943] Galbūt <W> taisyta.
[1944] Sic!
[1945] Galbūt <ą> taisyta.
[1946] Taisyta iš *wstane;* <i> įterpta.
[1947] <m> ńebaigta rašyti.
[1948] Galbūt ž. taisytas.
[1949] Sic!
[1950] Ž. taisytas.
[1951] Sic! Turbūt norėta parašyti *ztąd.*
[1952] Ž. taisytas.
[1953] Pradėta rašyti *okrept,* bet ištaisyta.
[1954] Antroji <n> nebaigta rašyti.
[1955] Galbūt <k> taisyta.
[1956] <b> taisyta.
[1957] Turbūt <g> taisyta.
[1958] Sic! Turbūt norėta parašyti skaitmenį 3.

go unikać. «*» 5° powinnismy jść[1959] drogą[1960] Chrystusa[1961]...["][1962] – .
Dajlei pasake. – //

173[1963].[88v]

[1] 1898 II 24. = Toks pat buo[1964] paredkas kaip vakar. – Litania Visų Szv. –
3je po pietų buvo konferencya. Sake Kun. Ciepliakas apie pataisimą gyvenimo. –
„Skutek dotychczasowego rozmyslania powinien[1965]
być poprawa życia. Na czem zależy poprawa życia jasnie nam
przedstawie Św. Piotr swoim upadkiem i poprawą. – Zaparł się
On swego mistrza ale, skorotylko Chtus pan wejrzaj na niego,
wnet zrozumiał swój błąd, wnet pokutować zaczął. Nie tracił
ani chwili. Zarzyjmy do Św. Ewangielii. Ona nam pokaży

1959 Taisyta iš *jes*.
1960 Galbūt <ą> taisyta.
1961 Taisyta iš *Chrystusą*.
1962 Pažodinis vertimas: „Visi stosime prieš Pono Dievo teismą. Vieni nuodėmės raupsais apėję, kiti šviesūs nekaltumu, dar kiti rūdimis padengti. Tie pateks į skaistyklą. Tikriausiai visi ilgesniam ar trumpesniam laikui eisime į skaistyklą. Nes jeigu šventi žmonės, kurie čia stebuklus darė, pirmieji ėjo į skaistyklą, tai mums juo labiau reikės ten atgailauti. Kas tai yra skaistykla? [Tai] bausmės ir atgailos vieta. Ten sielos kenčia dvejopą bausmę: ugnies ir Dievo praradimo. Dievo praradimas yra didžiausia bausmė. Nes siela, išsivadavusi iš kūno pančių, nori pakilti pas Dievą ir negali. Žino, kad tai yra jai laimė, kurios pasiekti nepajėgia... Baudžia ugnimi. Ugnis tokia pat kaip pragare – kaip teigia šventieji Tėvai ir teologai. Galite paklausti, kokios ten sielos? Tai nekaltos, paklusnios sielos, kurios Poną Dievą mylėjo. Kiek ilgai jos skaistykloje? Taigi labai ilgai. Iš vienuolių ordinų kronikų, iš apreiškimų sužinome, kad kai kurios sielos iki teismo dienos yra nuteistos. Todėl Bažnyčia niekada nesiliauja už jas melstis. Kokia gi siaubinga tų sielų būklė. Vienuolės pavyzdys ... Išvada iš mokymo: 1. Koks šventas yra Dievas. Kaip neapkenčia nė mažiausios ydos. 2. Kokia didelė vertybė yra dangus, kokia jėga jo reikia siekti. Kokio reikia atsidavimo. 3. Kokia bjauri Dievo akyse yra nuodėmė... 4. Kaip privalome jos vengti. 5. Privalome eiti Kristaus keliu" (lenk.).
1963 Skaitmuo *7* taisytas iš *8*.
1964 Sic!
1965 Antroji <n> nebaigta rašyti.

42 PAV. Povilo Januševičiaus tėvas Kazimieras ir broliai Jonas ir Jurgis [?]. 91 × 145 mm fotografija, priklijuota ant 105 × 163 mm balto kartono kortelės. Kitoje pusėje Kurijos archyvo darbuotojo kun. Petro Veblaičio įrašas: „Prel. P. Januševičiaus tėvas Kazimieras Januševičius ir broliai Jonas Januševičius ir Jurgis Januševičius (kunigas)";
KAKA: albumas 5, l. 8r

najwyrazniej, jaką była poprava życia Sw. Piotra. – etc. ...["][1966]
3¾ Pasibaigia konferencya. Atgiedoję „Przed Oczy Two[1967] panie[1968]"[1969]–
taisitęs pradejome prie spawiednies. = 5je. Spawiednė. –
1898 II 25. Meditacya „de regno Chti."[1970] – toliaus kaip varar[1971] ir u{žv.}
Meditacyos apiͤ I. Kristaus užgimimą ir gyvenimą.
5¼ po pietų buvo Konferencya. Sake Kun. Pranajtis = apiͤ darbavi-
«„Rozmysl»
masį kunigo – reikia eiti paskui kristų[1972]. –
Rozmyslalismy o królestwie chrystusowem. Widzieliśmy
jak wódz nasz narodził się, żył, ulegał ciągłym
przesladowaniam. Świat dziśiejszy mało zna Chtusa. –
Posyła[1973] on dzieci do miejsc zabronionych etc. – . – –
Księży nie nawidzi.... w wierze obojętni... –
Nam wypada budzić go z letargu[1974]......
«Dal» Dajlei pasake. –
NB[1975]= *1898 II 25.* = Szendiͤną łaikę[1976] rekolekcyjų atejo ant
mislios – kad brolys Jonas[1977, 1978] nupirktu namus
dėl vargdiͤnių – biednų – idant jiͤ dukoj' ten
gyvendami melstus priͤ Motinos Szvencziausios
Maryjos = Nietrukstanczios pagałbos = už //

[1966] Pažodinis vertimas: „Ikišiolinio apmąstymo rezultatu turi būti gyvenimo atitaisymas. Nuo ko priklauso gyvenimo atitaisymas, mums aiškiai parodo Šv. Petras savo nuopuoliu ir atitaisymu. – Išsižadėjo jis savo mokytojo, bet, kai tik Jėzus Kristus į jį pažvelgė, iš karto suprato savo paklydimą, iš karto pradėjo atgailauti. Neeikvojo nė akimirkos. Pasižiūrėkime į Šv. Evangeliją. Ji mums vaizdžiai parodo, koks buvo Šv. Petro gyvenimo atitaisymas" (lenk.).

[1967] Sic! Turbūt norėta parašyti *Twoje*.

[1968] Turbūt ž. taisytas.

[1969] Prieš Tavo akis Pone [Dieve] (lenk.).

[1970] Apie Kristaus karalystę (lot.).

[1971] Sic! Turbūt norėta parašyti *vakar*.

[1972] Sic!

[1973] Galbūt <o> taisyta.

[1974] Pažodinis vertimas: „Apmąstėme Kristaus Karalystę. Matėme, kaip mūsų vadovas [plg. 96.[50r] e. 6. – *V. Ž.*] gimė, gyveno, pasidavė nuolatiniams persekiojimams. Šiuolaikinis pasaulis mažai pažįsta Kristų. – Siunčia jis savo vaikus į uždraustas vietas etc. Kunigų nekenčia.... tikėjimui abejingi... – Mums tenka žadinti jį iš letargo" (lenk.).

[1975] Taisyta.

[1976] Pradėta rašyti <r>.

[1977] Ž. įterptas.

[1978] Žr. 1448 išnašą.

174.[1979][89r]

pagrįžimo Kalvinų ir liuterų. Biržůse Zemajczių Diecezijos buvo guszta – lizdas – Kalvinų – tebuvs[1980] ten[1981] pradžia maldos už anus griesznikus. – Motina mano ir Tevelys tebuna głobejais anų biednųjų – vargdienų, kurie kartu su manimi (dvasioje) melsys už pagrįžmo[1982] anųjų Eretikų priͤ Diͤvo, priͤ Motynos Szvencziausios – į Bažnyczią Katalykų. Po Rekolekcijų, jei Diͤvas padęs, raszysiu gromatą priͤ Brolio szamę dalykę, – tenuperką gritielytę del to tyksło. Nors neturiu pinigų, viͤnog viliůs, jog Viͤszpats Diͤvas ir Motyna Szvencziausia Netrukstanczios pagalbos palaimęs manę szamę darbę.

= O Maria padiek man.

1898 II 25[.] = O Matko Nieustającej pomocy wesprzyj mię radą, pomocą i opieką[1983] =

= O Mater continui auxilii adiuva me[1984]. =

Pradžioj' malda ta tebuna[1985] = Niedieliomis ir Szventomis diͤnomis te kalba arba galedami[1986] tegieda „R̀ožionczius dalę ir Litaniją priͤ Szvencziausios Pannos Marijos su antifoną „Po Tavo abginimą[1987]"[1988] ir maldełą „do Nieustającej Pomocy Matki Boskiej".[1989] = = .["]

1898 II 26. Paredimas visų diͤnos užsijemimų buvo toks pat kaip ir vakar –

5¼ Buvo konferencija. Sake Kun. Maculevycze apiͤ iszsižadejimą savęs = savo valios. – Pradejo tais[1990] žodžeis: „Consumatum est"[1991] = Iszsipylde[1992]. = „Dószliśmy do góry Kalvaryi[1993]. Skończyliśmy drugą //

[1979] Taisyta iš skaitmens *184*.

[1980] Sic!

[1981] <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.

[1982] Sic!

[1983] O nuolatinės pagalbos Motina, paremk mane patarimu, pagalba ir globa (lenk.).

[1984] O nuolatinės pagalbos Motina, padėk man (lot.).

[1985] <n> taisyta.

[1986] Galbūt <e> taisyta.

[1987] <m> nebaigta rašyti.

[1988] Plg. 109.[56v] e. 10: „Po Tavo apginimą".

[1989] Nuolatinės pagalbos Dievo Motinai (lenk.).

[1990] <t> taisyta.

[1991] Žr. 241 išnašą.

[1992] Pradėta rašyti <i>, bet ištaisyta.

[1993] Turbūt pradėta rašyti <k>, bet ištaisyta.

175[1994].[89v]

drogę „Illuminativąm[1995] viam"[1996]. Ale czy utrzymamy się
na tej[1997] drodze do końca? Jednej przeważnie trzeba rzeczy
żeby się utrzymać na tej drodze. a mianowicie potrzeba Za-
parcia się. –.... ["][1998] pasake vidutiniszkai. Paveiksleis
tiktai jůkina biszki.... –

1898 II 27. Diͤna paskutine Rekulekcijų. Iki petų toks pat
paredimas užsijemimų. – Meditatio „de Cho post resur̃ectio-
{nem.}[1999]

„Cztery rzeczy Chtus P. stracił. Pozbawili Go: 1° dób[2000]
„aż[2001] do ostatniej szaty = sukni. 2° stracił sławę, bo umarł
„wśród łotrów na krzyżu. 3° pozbawili go zrowia[2002], bo
[„]wśród bolów i męk zabili[2003] go. – 4° stracił życie, bo ukrzy-
„żowali go. – po wzmartwychwstaniu wszystko odzyskał.
„Dives Chtus[2004], jak mówi Św. Paweł, in om̃enibus[2005]"[2006]. –
My też[2007]
„jeżeli współcierpimy, będziemy wspólnie i uwielbieni. – . –
["][2008]

1898 II 27. Po pietų. 2eje. Konferencya. Sake I. M. Kun. Arcyvis-
kupas – Kazlowskis. – Sake pradedant nů žodžiu:
„Estote perfecti sicut Pater vester caelestis perfectus est."[2009]
apiͤ Tikejimą, Viltį ir Meilę; apiͤ keturias dorybes

[1994] Skaitmuo 7 taisytas.
[1995] Sic!
[1996] Apšvietimo kelią (lot.).
[1997] Galbūt taisyta.
[1998] Pažodinis vertimas: „Atėjome iki Kalvarijų. Baigėme antrąjį kelią *Illuminativąm viam*. Bet ar išsilaikysime šiame kelyje iki galo? Vieno labiausiai reikia dalyko, kad išsilaikytume šiame kelyje. O būtent reikia Atsidavimo" (lenk.).
[1999] Apie Kristų po Prisikėlimo (lot.).
[2000] Sic! Turbūt norėta parašyti *dóbr*.
[2001] Turbūt <ż> taisyta.
[2002] Sic! Turbūt norėta parašyti *zdrowia*. Ž. taisytas.
[2003] Ž. taisytas.
[2004] Bet Dievas, kurs yra turtingas gailestingumu (lot., plg. Ef 2, 4).
[2005] Sic! Turbūt norėta parašyti *in omnibus*.
[2006] Visuose (lot., plg. Ef 4, 6).
[2007] <ż> taisyta.
[2008] Pažodinis vertimas: „Keturis dalykus P. Kristus prarado. Atėmė iš Jo 1. Gėrybes iki paskutinio drabužio. 2. Prarado šlovę, nes mirė ant kryžiaus tarp galvažudžių [plg. Mt 27, 38]. 3. Atėmė iš Jo sveikatą, nes skausmuose ir kančiose jį nužudė. – 4. Prarado gyvybę, nes nukryžiavo Jį. – Po prisikėlimo viską atgavo. Kristus gailestingas, kaip sako Šv. Povilas *in om̃enibus* ... Mes taip pat, jei bendrai kentėsime, būsime bendrai ir pagarbinti" (lenk.).
[2009] Būkite tokie tobuli, kaip jūsų dangiškasis Tėvas yra tobulas (lot., plg. Mt 5, 48).

kardinaliszkas: Iszmintį, teisybę, usiturejimą, tvirtybę ir; «apiͤ»
apiͤ «sze» septines dovenas Dvasios szventos[2010] ir apiͤ myles-
tą[2011] V. Diͤv{o. –}
sake[2012] apiͤ valandą jei neilgiaus . – Paskui užgie-
dojo = Tavę Diͤvę garbiname = „Te DEum laudamus"[2013]
po atgiedojimo dave „Pałaiminimą" = Benedictionem[2014]. –
Teip užbaigiame Rekolekcyjas. –
1898 II 28. I. M. [Kun.] Viskupas Niedzialkauskis – Rektorius Aka-
demijos nuvaževo su daug Akademikais į Baž-
nyczią Prokatedraliszką[2015]: szvęs daug į kunigus, kitus
į diakonus o kitus į subdiakonus[2016]. –
Lekcijų szendieną nera. – atsilseti důda po Rekol{ekcyų[2017].} //

176.[90r]
1898 III 4. Instalacya Professoriaus Kun. Kazimero Staviń-
skio. Pirmaja[2018] prelekcya. Didžiojo Salioje visos
apejgos apsejo[2019]. Deszimtoje visi susirinkome ant Didžiosios
Ceceriszkos Salios. Katedra buvo pastatyta isz kertes
desznios nů uliczios, einant isz koplyczios. –
Ant tos pirmosios prelekcyjos buvo susirenki[2020]:
1° J. M. [Kun.] Arcyviskupas Kozlauskis, [J. M. K.] Viskupas Rektorius Niedzial-
kauskis, Kapitula: Kanaunikai: Majauskas[2021], Hertmanas[2022],
Kluczauskis[2023, 2024], viͤnas Kanaunikas isz Vilniaus – majausko[2025]
Brolys[2026]; – Visi professorai Akademijos, niekuriͤ propesso-

[2010] Turbūt ž. taisytas.
[2011] <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.
[2012] Pradėta rašyti *sap*, bet <p> ištaisyta į <k>.
[2013] Žr. 325 išnašą.
[2014] Pradėta rašyti <b>.
[2015] Žr. 128 išnašą.
[2016] <k> taisyta.
[2017] Turbūt pradėta rašyti *Rekolekci*, bet <i> ištaisyta į <y>.
[2018] <i> taisyta.
[2019] Ž. taisytas.
[2020] Galbūt <k> taisyta.
[2021] Žr. 800 išnašą.
[2022] Witoldas Erdmanas (apie 1841–?), 1862 metais teologijos magistro laipsniu baigė SPDA, atsiųstas iš Vilniaus vysk., arkivyskupinės Romos katalikų dvasinės sem. Sankt Peterburge rektorius nuo 1883 metų. Žr. *Academia* 1885, 42; *DM* 1894, 303.
[2023] <a> taisyta.
[2024] Žr. 225 išnašą.
[2025] Sic!
[2026] Konstantinas Majevskis (Majewskis, apie 1843–?), 1868 metais teologijos magistro laipsniu baigė SPDA, atsiųstas iš Vilniaus vyskupijos. 1898 metais buvo Šv. Stepono bž. kapelionas. Žr. *Academia* 1885, 55; *DV* 1897, 210.

rai[2027] isz Seminarijos. Departamento Direktorius
p. Mosolovas. –
2° Visi Akademikai – sedejo ant kreslų – nů kaply-
czios, apsigręži į biustą[2028] Tevo Szvento Grega-
liaus XVI[2029] – į uliczią. – Aristokracya: I. M. [Kun.]
Arcyviskupas, Viskupas, Kapitulos[2030] Kanaunikai – sedejo
nů uliczios apsigręžę į klerikus į koplyczią;
Kunigai professorai sedejo iszszales nů Bibli-
otekos, katedra nů Kanceliarios. –
[20] Visi apsiredi buvo szeipjau; – Naujasis pro-
fessoris buvo apsiredęs togoje[2031]. –
Prasidejo teip: Kadą įejo [J. M. Kun.] Arcyviskupas su p. Mo-
solo-
vu, – klerikai atgiedojo «viͤ» dvi sztrophas: „Veni Creator["][2032]
ir [„]Deo patri sit gloria."[2033]– paskui «*» I. M. [Kun.] Viskupas
Rektorius prakalbejo biszkį priͤ [J. M. Kun.] Arcyviskupo, pro-
fessorių, klerikų ir naujojo professoriaus[2034]. – Paskui
Naujasis professorius užlipęs ant Katdros[2035] ir pasvei-
kinęs visus //

177.[90v]
[1] paprastais[2036] žodžeis: Excellentissime[2037] ac Reverendissi-
me[2038] – Archipraesul,
Excellentissimes[2039] «Illustriss» Director, Rector Magnifice, Il-
lustrissimi

[2027] Sic!

[2028] <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.

[2029] Grigalius XVI (Bartolomeo Alberto Cappellari, 1765–1846), popiežius 1831–1846 metais. Minimas marmurinis popiežiaus biustas buvo paskirtas SPDA neva dar popiežiui gyvam esant, tačiau „w rzeczywistości, niezbyt autentycznym był ten dar papieski". Žr. Michał Godlewski, „Z dziejów Rzymsko-Katolickiej Akademii Petersburskiej", odbitka z *Miesięcznika Katechetycznego i Wychowawczego*, Warszawa, 1938, 7.

[2030] <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.

[2031] Galbūt taisyta iš *togoji*.

[2032] Žr. 626 išnašą.

[2033] Tebūnie pašlovintas Dievas Tėvas (lot.). Tiksliau nustatyti nepavyko.

[2034] Trečioji <s> taisyta.

[2035] Sic! Turbūt norėta parašyti *Katedros*.

[2036] Pirmoji <a> taisyta.

[2037] Taisyta iš *Excelentissime;* antroji <l> įterpta.

[2038] Žodžiai įterpti; <m> nebaigta rašyti.

[2039] Sic!

43 PAV. Dedikacijos lapas su autografais iš Kazimiero Šaulio albumo, 1898 04 04, 174 × 323 mm;
KAKA: albumas 2 (kun. Kazimiero Šaulio), viršelio kita pusė

praelati, Clarissimi professores, optimi Commilitones[2040]. – Praelekcya buvo apiͤ Iszkalbą = de Eloquentia Sacra – specimen[2041] ejis est Chtus Dnus[2042]. = Dailei ir paraszyta buvo ir pasake gerai. – paskui visi ejome ant petų. pietus buvo ant trijų patrovų. – Vakarę priͤ arbatos buvo vino ir piragelių. Paskui buvo zabovos ant Salios – vino, reszutų, ałos buvo, abalių, pomaranczų etc. – iki 10tos; – ant ritojos nebuvo lekcyjų iki petų. – Visi professorai etc[.] vakarę turejo vakarenę tada abalių Inspektoriaus Apartamentůse. – apiͤ 30 asabų... 1898 III 5. Buvome priͤsz pietus ant Parodos Akademijoj' «M» Maliorių[2043]. – Daiłus[2044] buvo abrozai Kontarbińskio[2045] – Naszle isz Naujo Testamento. – 1898 III 13[.] Diena[2046] szilta. temperatura pasikelo «iki» ant 19 laipsnių auksztyn – ritmetyj, buvo 6 laipsei[2047] szalczio, o vidudiͤnyj 13 laipsių szilimos. – Sniego viͤnog daug yra – maž te suszilde. – 1898 III 14[.] = Szendiͤna 6 R° szilimos. – Diena skaisti. – //

[2040] Pažodinis vertimas: „Jūsų Ekscelencija garbusis arkivyskupe, Jūsų Ekscelencijos, direktoriau, kilnusis rektoriau, šviesieji prelatai, garsieji profesoriai, geriausieji bendražygiai" (lot.).

[2041] Taisyta iš *speciemen;* <p> taisyta.

[2042] Apie šventąją iškalbą – jiems pavyzdys yra Viešpats Kristus (lot.).

[2043] Žr. 804 išnašą.

[2044] Taisyta iš *Dałus,* <i> įterpta.

[2045] Wilhelmas Kotarbińskis (1849–1921 ar 1922), jo kūrybos apogėjumi nurodomi 1898–1899 metai, būtent tada kritikoje ryškiai išsiskyrė dailininkų Kotarbińskio ir Henriko Siemiradzkio šalininkai. Galbūt minimas paveikslas „Našlės grašis". Žr. Janina Wiercińska, „Kotarbiński Wilhelm", *Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających (Zmarłych przed 1966 r.)* IV, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Łódź: Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akdemii Nauk, 1986, 177–178. Arba – „Našlės iš Naimo sūnaus prikėlimas", tačiau šis datuojamas 1879 metais. Tikėtina, kad buvo eksponuotas naujesnis darbas. Žr. Janina Wiercińska, „Kotarbiński Wilhelm", *PSB* XIV/3 zeszyt 62, Wrocław, Warszawa, Kraków: Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akdemii Nauk, 1969, 461.

[2046] Taisyta iš *Dziena.*

[2047] Sic!

178.[91r]

1898 III 26. Buvome ant parodos abrozų Akademijoje Mokslo[2048] – Labai gražus buvo abrozas Semiradzkio[2049] – smertis mu-czelnikes – ant jauczio pririsztos[2050] – Neronas stebęs etc. Saka, kad randas musų nupirkęs – jį už 50,000. – tukstanczių į muzejį Rusiszką[2051]. –

1898 III 29. Palmava (Verbų) Niedelią. – Gesmes nelabai gerai iszejo. – Oras szaltas. –

1898 IV 2. Visi buvome Katedroje[2052]. – Miszes laikio I. M. Kun. Viskup. Niedzialkauskis. – I. M. Kun. Arci-viskupas sedejo savo vi^{e}toje (spavedniczioje) ir žiurejo. – Alejus szvente [I. M.] Kun. V. Viskupas Niedział-kauskis. – Miszias giedojo klerikai. – Ant Vargonų labai dailei «giedojo» grajijo P. Surziń-kis[2053, 2054]. – Oroz[2055] skaistus. – Petus buvo 3**je** – svetimų nebuvo. –

1898 IV 4. Ejome aplankyti Grabus. Iszejome 1^{oje} valandoje – į Bažnyczią Maltanską. – Kitur nebejome ses[2056] nuvargi buvome. – 8**je** vakarę prasidejo pas mus – Koplyczioj Aka-demijos[2057] – Rezurekcya. – I. M. Kun. Viskupas laike ejo su pracecįją ir laike Iutrinę. –

1898 IV 5. – *Velikos.* – Oras szaltas. – Ejome į Bažnyczią Szv. Katerinos. – ant Sumos. Laike Miszias I. M. Kun. Visku-pas Niedzialkauskis. Dailei giedojo ir //

179.[91v]

grajijo Koras Szv. Katerinos = moteres[2058] ir vyrai. = Naujos duntuves – dumia su elektriką – labai

[2048] Turbūt minima Sankt Peterburgo dailininkų draugijos paroda. Henriko Siemiradzkio paveikslas „Krikščionė Dircėja Nerono cirke" kritikos pripažintas „parodos vinimi". Žr. Староверъ [?], „Выставки", *СПбВ* 58 (03 01), 1898.

[2049] Dailininkas Henrikas Siemiradzkis (1843–1902).

[2050] Antroji <r> taisyta.

[2051] Žr. 48 išnašą.

[2052] Žr. 128 išnašą.

[2053] Turbūt ž. taisytas.

[2054] Žr. 795 išnašą.

[2055] Sic!

[2056] Sic!

[2057] Galbūt ž. taisytas.

[2058] <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.

didelei, kardus[2059] ir balsus vargonai. –
1898 IV 6. Sniegas snigorojo. – Oras szaltas. – Visur
dar sniego yra ir ładas ant upių. –
1898 IV 9[2060]. Buvo Akademijoje petus iszkelmingi =
Buvo professorai, pralatai etc. – Nie su klerikais. –
1898 IV 10. Buvome Muzeję[2061] Rusiszkamę[2062] – ant
Uliczios „Inžinernos“. – Labai puikus namai pa-
locius. Cecorius Aleksandras III nupirka jį
nů Kunigaiksztenes Mikolajenes[2063] uz 3000000
rublių ir atideve ant Muzejaus. – O
Dabartinis Cecoris[2064] lepe už diką laistę į
Tą Muzejį visus – kasdiͤną – iki jo smer-
tes. – Abrozų szventųjų maž te yra. – Szeip jau
yra nemaž, – ant antrojo gyvenimo[2065] labjausei. –
1898 IV 11. Szendiͤną oras grazus – biszkę sziltesnis. –
1898 IV 12. Szendiͤną mire Dvasiszkos Akademijos – Professo-
rius Liucionas
Mülleras[2066] – liuterų[2067] tikejimo. – Musų akademijoj Lotiniszką
ir Graikiszką literaturą iszguldinejo par 24 metus. –
Akademija ant jo pagrabo nesiunte – nejokių – vai-
nikų: neks nevaževo. –
Prafessorius[2068] garsus buvo – daug iszdavė visokų
kliasiszkų veikalų = dailei žinojo lotiniszką kliasiszką –
kalbą – visomet kalbedavo[2069] lotiniszkai. – //

180.[92r]
1898 IV 19. Buvome Kadetų koplyczioj[2070], kurios[2071] klebonu
yra
Kun. Pranajtis – Professorius Dvasiszkos Akademijos. –
Buvome trįsięs[2072]: Kun. Raczkauskis[2073], «K» asz, ir kleriką[2074]

2059 <k> taisyta.
2060 Taisyta iš skaitmens *10*.
2061 Turbūt taisyta iš *Muzejį*.
2062 Žr. 48 išnašą.
2063 Jelena [Pavlovna] – didžiojo kunigaikščio Michailo žmona.
2064 Turbūt <s> taisyta.
2065 Pradėta rašyti *gi*, bet <i> ištaisyta į <y>.
2066 Žr. 119 išnašą.
2067 <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.
2068 Pradėta rašyti *Professi*, bet ištaisyta.
2069 <d> taisyta.
2070 Galbūt antrojo pažų korpuso koplyčioje, tačiau 1898 metais *Directorium* koplyčių sąraše ji neminima, kaip, beje, ir tokios Pranaičio pareigos.
2071 Galbūt ž. taisytas.
2072 Sic! Turbūt ž. taisytas.
2073 Žr. 1680 išnašą.
2074 Turbūt ž. taisytas.

Настоящая диссертация препровождается къ Гг. профессорамъ Императорской р. к. Духовной Академии для разсмотрения и обозначения на семъ-же времени прочтения и своего о ней мнения, Апреля 30 дня 1898 года.

Ректоръ Академии,
Епископъ Недзялковский (подписано).

Читали: 3 Мая проф. [illegible]

4 Мая Проф. Квятк[illegible]

14 Мая Ад. проф. Д. [illegible]

К. Л. Гавронск[illegible]

Ад. Проф. К. Ставинский.

(Все подписали).—

(Общее число 5.)

44 PAV. Povilo Januševičiaus disertacijos teologijos magistro laipsniui įgyti įvertinimas; KAKA: b. 393, l. 78v (lapo fragmentas)

isz Sandomiro dyecezijos[2075]. – – – Po sumos atvaževo
I. M. Kun. Viskupas Rektorius Niedzialkauskis –
bermavojo kadetus katalykus. –
Koplyczia labai daili. – Kavą[2076] gereme. – pas zakristijonu tos koplyczios. –
Oras – szyltas. –
1898 IV 20. – Ladai – lytes – ejo par Nievą. –
Oras «nel» nei szaltas nei sziltas buvo. –
1898 IV 26. – Szendiͤną I. M. Kun. Viskupas Niedzialkauskis važevo su viͤnu kleriku Klimkievycziu[2077]
į Maltanską Bažnyczią[2078] – biermavoti –
kadetus. –
1898 IV 30. Szendiͤną atidaviau disertacijas –
veikalus paraszytus ant magistro =
Isz Teologiszkų dalykų = apiͤ Dantą Florencijos poėtą –
1as punktas = Quae ad indolem atque in –
genium Dantis excolendum contulerint?[2079]
2as punktas = Utrum in omnibus operibus
doctrinam catholicam professus est
semper?[2080]
3as punktas = Quos[2081] errores de ordine politico –
sociali asserendo commiserit.?[2082] //

181.[92v]

Parasziau = ant = czysto = apie 20 arkužų = smulkei
raszytų. –
Isz Gudiszkos Literaturos parasziau = tokią
tematą[2083] = „Разобрать двѣ повѣсти
Корамзина: Бѣдная Лиза и Наталія[2084]
Баярская дочь имѣя ввиду сентиментальное направленіе, характеристику

[2075] Kartu su PJ iš Sandomiro vysk. mokėsi tik Edwardas Chrzanowskis (žr. 1684 išnašą).

[2076] Turbūt <a> taisyta.

[2077] Žr. 1669 išnašą.

[2078] Žr. 229 išnašą.

[2079] Kas prisidėjo ugdant Dantės talentą ir gabumus (lot.).

[2080] Ar visuose veikaluose visuomet skelbė katalikišką mokymą (lot.).

[2081] Taisyta iš *Quam*.

[2082] Kokias klaidas padarė dėstydamas teiginius apie politinę ir socialinę tvarką (lot.).

[2083] Turbūt <a> taisyta.

[2084] <i> taisyta.

лицъ, идѣю автора[2085] и пр."[2086]
Parasziau penkius arkužus. –
1898 IV 30. Szendiͤną pasibaigio lekcijos musų almoj{e.}
1898 V 2. = Szendiͤną pirmasis egzaminas isz
Liturgikos – Buvo biletai[2087] – traukiame –
jus. – Asistentai buvo: Ciepliakas – In-
spektorius[2088] ir Kun. Prof. Stavińskis. –
Egzaminas buvo ant visų IV kursų. –
1898 V 4. – Szendiͤną yra egzaminas isz hebraiszkos[2089]
gramatikos – ant I ir II kursų –
1898 V. 5[.] Szendiͤną egzaminas isz gudiszkos literaturos. –
Pasisiekio gerai. –
1898 V. 7. Szendiͤną egzaminas isz Egzegiezos = Szventrasz-
czio = nelabai gerai
pasisiekio. = yra pastatytų po = 3 = trįs. –
1898 V 9. Egzaminas = ketvirtas = isz Gudiszkos Istorijos. = .
Gerai pasisiekio //

182.[93r]
Naktis szaltos, diͤnos sziltos – skaısczıos. –
1898 V 10. Apturejau žinią, jog Trockis[2090] – jeneral-gubernato-
rįs I. Milstai[2091] [Kun.] Vyskupui Zemaiczių užgine laikę vizitos
primimti t. y. paszaukti tiktai szeszius 6 kunigus. –
I. Mylesta užprotestavojo – nepriejeme Ieneralgubrnatorio[2092]
Cirkuliaro[2093]. – Kas isz to bus? Nežynau. –
1898 V 23. Paskutinę egzaminą isz Dogmos iszdaviau[2094] –
isz metinių: – pabaigiau jau Dieͤvui dieku Aka-
demijos moksłus[2095]. – Paleka dar du egzaminai isz –
Dogmos ir Kanonų ant łaipsnio Magistro. –
Oras nei sziltas nei szaltas. –

[2085] <в> taisyta.
[2086] Pažodinis vertimas: „Išnagrinėti dvi Karamzino apysakas: 'Vargšė Liza' ir 'Natalija, bojarino dukra', atsižvelgiant į sentimentalią kryptį, asmenų charakteristikas, autoriaus idėją ir kt." (rus.).
[2087] <t> parašyta be skersinio brūkšnelio.
[2088] <I> taisyta.
[2089] Galbūt ž. taisytas.
[2090] Vitalijus Trockis (?–1901), Vilniaus, Kauno ir Gardino generalgubernatorius 1897–1901 metais.
[2091] Sic! Turbūt <l> taisyta.
[2092] Sic!
[2093] <u> taisyta.
[2094] Turbūt <u> taisyta.
[2095] Taisyta iš *moksłų*.

1898 V 28[2096]. Szendiͤną treczįs kursas rasza disertacyjas ant kandidatų.
1898 V 29. Szendiͤną iszdaviau «Da» egzaminą ant Magistro isz Theologios Dogmaticos III tomas Hurtero[2097]. – Pasisekio gerai. – .
1898 VI 3. Szendiͤną buvo paskutinis egzaminas isz Kanonų (de Matrimonio[2098] tomas) ant Magistro. –
[20] 1898 [VI] «8» Važioja ketvirtas kursas į Kronsztatą[2099]. //

[2096] Skaitmuo *28* taisytas.
[2097] Hugo Hurteris (1832–1914), teologas. Turbūt minimas jo veikalas *Theologiae dogmaticae compendium* 3 tomai, Innsbruck, 1876–1878.
[2098] Apie santuoką (lot.).
[2099] Tvirtovė. Dažnai, ypač baigus mokslo metus, SPDA studentų lankyta vieta.

Šaltiniai ir literatūra

Šaltiniai

Arkivyskupinės Romos katalikų dvasinės seminarijos Sankt Peterburge ataskaita, 1895; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 391, l. 209, 212.

Barauskis, Petras, 1895–1918: Asmeninė kunigo byla; LVIA: f. 696, ap. 2, b. 469, l. 43, 48, 51, 54, 56, 67, 68.

Butkevičius, Boleslovas, Tarnybos Imperatoriškojoje Romos katalikų dvasinėje akademijoje byla; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 37, l. 3.

Chižniakovas, Aleksandras, Tarnybos Imperatoriškojoje Romos katalikų dvasinėje akademijoje byla; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 337, l. 2, 31, 34.

Drzewieckis, Feliksas, Tarnybos Imperatoriškojoje Romos katalikų dvasinėje akademijoje byla; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 107, l. 53.

Duomenys apie akademijos auklėtinius, 1896; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 197.

Imperatoriškosios Romos katalikų dvasinės akademijos ataskaitos priedas, 1892; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 148.

Imperatoriškosios Romos katalikų dvasinės akademijos egzaminuojamųjų mokslo laipsniams įgyti įvertinimų knyga, [1885–1906]; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 955, l. 20–24.

Imperatoriškosios Romos katalikų dvasinės akademijos konferencijos posėdžio protokolas, 18 21; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. [illegible], l. 59–60.

Januševičių šeima; BKM: ap. 934.

Klionovskis, Pranciškus, 1895: Formuliaras; LVIA: f. 696, ap. 2, b. 982, l. 271.

Klopotovskis, Boleslovas Jeronimas, 1897: Formuliaras; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 135, l. 91–102.

Krakių dekano pranešimas apie kunigo Jono Tomaševskio mirtį; LVIA: f. 696, ap. 2, b. 605, l. 1.

Kudis, Pranciškus, 1893, 1894, 1900, 1909: Formuliarai; LVIA: f. 696, ap. 2, b. 982, l. 349, 351–353.

Liber in quo inscribuntur ea, quae in Academia contingunt [Akademijos įvykių knyga]; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 945, l. 209.

Łozynski, Augustyn, Dwie wizyty Pasterskie; RVIA: f. 826, ap. 3, b. 41, l. 9.

Menžinskis, Rudolfas, Tarnybos Imperatoriškojoje Romos katalikų dvasinėje akademijoje byla; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 209, l. 2, 20.

Milleris, Liucijonas, Tarnybos Imperatoriškojoje Romos katalikų dvasinėje akademijoje byla; SP RVIA: f. 46, ap. 1, b. 211, l. 18–20.

Narkevičius, Julijus, 1910 12 22: Formuliaras; LVIA: f. 696, ap. 2, b. 983, l. 54.

Nekrasovas, Nikolajus, Tarnybos Imperatoriškojoje Romos katalikų dvasinėje akademijoje byla; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 228, l. 4, 6.

Panevėžio dekanato metrikų knyga, 1866; LVIA: f. 669, ap. 17, b. 2.

Panevėžio dekanato metrikų knyga, 1871; LVIA: f. 669, ap. 17, b. 11.

Perkeltų ir naujai paskirtų kunigų sąrašas, 1894 01 11–04 25; LVIA: f. 669, ap. 3, b. 2497, l. 16.

Petreikis, Kazimieras, Asmeninė kunigo byla; LVIA: f. 696, ap. 2, b. 493, l. 1–2, 13.

Petreikis Kazimieras: Formuliaras; LVIA: f. 696, ap. 2, b. 983, l. 252, 253.

Pranaitis, Justinas Bonaventūra, Tarnybos Imperatoriškojoje Romos katalikų dvasinėje akademijoje byla; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 264, l. 33.

Pranešimas Vidaus reikalų ministerijos Kitatikių dvasinių reikalų departamentui, 1898 01 16; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 399, l. 193.

Professio Fidei Catholice, 1896 06 02; RVIA: f. 826, ap. 3, b. 92, l. 467.

Račkauskas, Jeronimas, Telšių Romos katalikų dvasinės seminarijos rektoriaus raštas Vilniaus, Kauno ir Gardino generalgubernatoriui, 1886 07 07; LVIA: f. 378, ap. 1877 B. S., b. 379, dalis 1, l. 429.

Rusijos imperijos įstatymų sąvado 1896 metų redakcijos 31 straipsnio nuorašas; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 380, l. 45.

Sankt Peterburgo imperatoriškojo istorijos-filologijos instituto raštas akademijos rektoriui, kuriame informuojama, kad Milleris 1894 06 01–1895 01 01 komandiruojamas į užsienį mokslo tikslais, 1894 05 16; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 211, l. 49.

Sąrašas Imperatoriškosios Romos katalikų dvasinės akademijos auklėtinių, teologijos kandidatų, kuriems akademijos konferencija 1898 06 06 pripažino teologijos magistro laipsnį; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 389, l. 73–74.

Sąrašas SPDA auklėtinių, 1895 metais vykusių atostogų į Kauno guberniją; KAA: I-50, ap. 1, b. 23276, l. 9.

Skvireckas, Juozapas, Atsakymai apie Žemaičių seminariją [apie 1938 metus]; KAKA: b. 291, be lapų numeracijos.

Status annimarum, 1901; BKM: be lapų numeracijos.

Susirašinėjimas dėl Kiprijono Belikovičiaus skyrimo Sankt Peterburgo Romos katalikų dvasinės akademijos ekonomu; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 12, l. 1, 31–32.

Tamašauskis, Petras, Kunigo asmeninė byla; LVIA: f. 696, ap. 2, b. 606, l. 1–2.

Telšių vyskupijos dvasininkų formuliarai, [1898]; LVIA: f. 696, ap. 2, b. 877, l. 10–12.

Trumpa ataskaita apie Imperatoriškosios Romos katalikų dvasinės akademijos valdymą, 1894; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 170.

Vidaus reikalų ministerijos Kitatikių dvasinių reikalų departamento raštas Telšių vyskupui [sąrašas Romos katalikų dvasi-

ninkų, kuriems 1894 11 30 aukščiausiuoju paliepimu visam laikui uždrausta dėstyti mokymo įstaigose], 1895 05 02; LVIA: f. 696, ap. 2, b. 469, l. 49.
Vidaus reikalų ministerijos Kitatikių dvasinių reikalų departamento raštas Telšių vyskupui, 1895 08 02; LVIA: f. 696, ap. 2, b. 469, l. 48.
Vidaus reikalų ministerijos Policijos departamento raštas Kitatikių dvasinių reikalų departamentui, 1897 07 24; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 399, l. 184.
Vidaus reikalų ministro laiško vyskupui Mečislovui Leonardui Paliulioniui kopija; RVIA: f. 821, ap. 138, b. 42, l. 34.
Vidaus reikalų ministro pranešimas apie religinio pobūdžio neramumų Kauńo gubernijoje paaštrėjimą, susijusį su generalgubernatoriaus Piotro Orževskio veikla (juodraštis), [1895 ?]; RVIA: f. 821, ap. 150, b. 887, l. 1–17.
[Visų Rusijos imperijos Romos katalikų Bažnyčių] metropolito Mogiliavo arkivyskupo raštas Imperatoriškosios Romos katalikų dvasinės akademijos valdybai, 1897 11 24; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 226, l. 2.
[Visų Rusijos imperijos Romos katalikų Bažnyčių] metropolito Mogiliavo arkivyskupo raštas rektoriui, 1896 09 04; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 264, l. 45.
[Visų Rusijos imperijos Romos katalikų Bažnyčių] metropolito Mogiliavo arkivyskupo raštas [Vidaus reikalų ministerijos] Kitatikių dvasinių reikalų departamentui, 1895 03 13; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 170.
[Visų Rusijos imperijos Romos katalikų Bažnyčių] metropolito Mogiliavo arkivyskupo raštas Vidaus reikalų ministrui, 1896 08 05; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 399, l. 180.
[Visų Rusijos imperijos Romos katalikų Bažnyčių] metropolito Mogiliavo arkivyskupo raštas Vidaus reikalų ministrui, 1898 02 26; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 399, l. 195.
[Visų Rusijos imperijos Romos katalikų Bažnyčių] metropolito Mogiliavo arkivyskupo raštas Vidaus reikalų ministrui, 1898 11 03; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 399, l. 197.
1894–1895 mokslo metų duomenys apie akademijos auklėtinius; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 177.
1894–1895 mokslo metų Imperatoriškosios Romos katalikų dvasinės akademijos ataskaita. [Visų Rusijos imperijos Romos katalikų Bažnyčių] metropolito Mogiliavo arkivyskupo raštas [Vidaus reikalų ministerijos] Kitatikių dvasinių reikalų departamentui, 1895 03 13; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 392, l. 170.
1896–1897 mokslo metų egzaminų įvertinimai. Imperatoriškosios Romos katalikų dvasinės akademijos egzaminų moksliniams laipsniams įgyti knyga, [1885–1906]; SP CVIA: f. 46, ap. 3, b. 252, l. 21–22.
1897 06 25 imperatoriaus leidimas Liaudies švietimo ministerijai praneštas 1897 07 14; SP CVIA: f. 46, ap. 1, b. 917, l. 12.

Academia Caesarea Romano-Catholica Ecclesiastica Petropolitana anno academico 1894–1895, Petropoli: Officina typographica S. M. Nikolaev, 1895.

Academia Caesarea Romano-Catholica Ecclesiastica Petropolitana anno academico 1895–1896, Petropoli: Officina typographica S. M. Nikolaev, 1896.

Academia Caesarea Romano-Catholica Ecclesiastica Petropolitana anno academico 1896–1897, Petropoli: Officina typographica J. A. Mansfeld, 1897.

Academia Caesarea Romano-Catholica Ecclesiastica Petropolitana anno domini MDCCCLXXXV, Petropoli: Officina Typhographica Frejman, 1885.

Aukupaitis, 1896: „Kaunas“, *TS* 2, 29.

Aukupaitis, L., 1896: „Šventos Kongregacijos Jnkvizicijos nutarimas“, *TS* 8, 1–7.

A. Ś., 1898: „Ingres Jego Ekscellencyi Biskupa Antoniego Baranowskiego do katedry sejneńskiej“, *PK* 3 (01 08[20]), 39–41.

Baisus, A., 1905: „Trumpa Biografija“, *Lietuvių Laikraštis* 44–45, 647.

[Bugajczyk, W.,] 1894: „Rocznik dla Organistów na rok zwyczajny 1894“, 8 (02 10[22]), 126–128.

[Bugajczyk, W.,] 1894: „Śpiewy kościelne“, *PK* 10 (02 24 [03 08]), 160.

[Bugajczyk, W.,] 1894: „Śpiewy kościelne“, *PK* 11 (03 03[15]), 176.

[Bugajczyk, W.,] 1894: „Śpiewy kościelne“, *PK* 12 (03 10[22]), 190–192.

[Bugajczyk, W.,] 1894: „Śpiewy kościelne“, *PK* 21 (05 12[24]), 335–336.

Brzóz, Hieronim, 1894: „Konsekracja kościoła ś. Aleksandra w Warszawe“, *PK* 32 (07 28[08 09]), 508.

Cresscendo [?], 1905: „Iš akių ir iš atminties“, *Lietuvių Laikraštis* 43, 628.

C. S., 1908: „Hurter Hugon“, *Podręczna encyklopedya kościelna* XV–XVI, Warszawa: Skład główny w księgarni Gebethnera i Wolffa, 401.

Directorium Divini Officii et Missarum pro Archidioecesi Mohiloviensi in Annum Domini 1894, С.-Петербургъ: Тип. С. Корнатовскаго, 1894.

Directorium Divini Officii et Missarum pro Archidioecesi Mohiloviensi in Annum Domini 1895, С.-Петербургъ: Тип. С. Корнатовскаго, 1895.

Directorium Divini Officii et Missarum pro Archidioecesi Mohiloviensi in Annum Domini 1896, С.-Петербургъ: Тип. С. Корнатовскаго, 1896.

Directorium Divini Officii et Missarum pro Archidioecesi Mohiloviensi in Annum Domini 1897, С.-Петербургъ: Тип. С. Корнатовскаго, 1897.

Directorium Divini Officii et Missarum pro Archidioecesi Mohiloviensi in Annum Domini 1898, С.-Петербургъ: Тип. С. Корнатовскаго, 1898.

Directorium Horarum Canonicarum et Missarum pro Dioecesi Telsensi in Annum Domini MDCCCXCV,

Vilnae: Typis Josephi Zawadzki, 1894.

Directorium Horarum Canonicarum et Missarum pro Dioecesi Telsensi in Annum Domini MDCCCXCVI, Vilnae: Typis Josephi Zawadzki, 1895.

Directorium Horarum Canonicarum et Missarum pro Dioecesi Telsensi in Annum Domini MDCCCXCVII, Vilnae: Typis Josephi Zawadzki, 1896.

Directorium Horarum Canonicarum et Missarum pro Dioecesi Telsensi in Annum Domini Communem MDCCCXCIX, Vilnae: Typis Josephi Zawadzki, 1899.

Directorium Horarum Canonicarum et Missarum pro Dioecesi Telsensi in Annum Domini Communem MCMII, Vilnaę: Typis Josephi Zawadzki, 1901.

Directorium Horarum Canonicarum et Missarum pro Dioecesi Telsensi in Annum Domini Communem MCMIII, Vilnae: Typis Josephi Zawadzki, 1902.

Directorium Horarum Canonicarum et Missarum pro Dioecesi Vilnensi in Annum Domini MDCCCXCVIII, Vilnae: Typis Josephi Zawadzki, 1897.

Dr. I. T., 1894: „Z Riazania" *PK* 25 (06 09[21]), 396–397.

„Installacye w kapitule metropolitalnej warszawskiej", *PK* 26 (06 18[30]), 1898, 415.

„Isz Lietuvos", *ŽLA* 16 (08 15), 1895, 126.

J. N., 1907: „Weiss Albert Marya", *Podręczna encyklopedya kościelna* XLI–XLII, Warszawa: Skład główny w księgarni Gebethnera i Wolffa, 192.

Jurininkas, 1895: „Kaunas", *ŽLA* 17 (09 01), 135.

K. S., 1897: „Peterburgas", *TS* 12, 26.

„Kaunas", *TS* 4, 1897, 20–21.

Kauniškis, 1896: „Iš Kauno", *TS* 6, 19–26.

K[ętrzyński], S., 1906: „Częstachowa", *Podręczna encyklopedia kościelna* 7–8, Warszawa: Skład główny w księgarni Gebethnera i Wolffa, 290–293.

Knapiński, W., 1894: „Agitacja polityczna duchowieństwa polskiego pod rządem rosyjskim", odbitka z *Dziennika Poznańskiego*, Poznań, 1894, 33–57.

„Kunigų isziuntimai", *ŽLA* 9 (05 01), 1895, 71–72.

M. J., 1895: „Isz Kretingos", *ŽLA* 15 (08 01), 119.

M. J., 1898: „Kościoł ś. Barbary w Częstochowie", *PK* 52, (10 17[29]), 825–826.

Old Gentlemen, 1896: „Польскія Впечатленія", *Новое Время* 7433 (11 05), 2–3.

Pątnik [?], 1898: „Z Częstochowy", *PK* 41 (10 01[13]), 651–652.

„Peterburgas", *ŽLA* 3 (02 01), 1895, 23.

„Powięcenie koron do obrazu", *PK* 20 (05 07[19]), 1898, 315.

„Raguva", *ŽLA* 23 (12 01), 1895, 180.

Ramunelis, 1897: „Raguva (Kauno rėd.) Ciecoriaus sudas už lietuviškus raštus", *TS* 3, 28–30.

„Rietavas", *TS* 5, 1897, 6–9.

„Ruch budowlany w Warszawie i na prowincji w r. 1893", *PK* 17 (04 14[26]), 1894, 263–266.

„Sanctissimi Domini Nostri Leonis Divina Providentia. Papae XIII Epistola Encyclica Ad Episcopos

Polonos“, *PK* 22 (03 19[31]), 1894, 337–349.
„Smilgei“, *ŽLA* 21 (11 01), 1895, 166.
Strelankis, K., 1896: „Petrapylis“, *TS* 12, 29–31.
Strełankis, K., 1897: „Minsko vyskupystė“, *TS* 12, 5–10.
[Tiškevičius, Antanas,] 1896: *Положенiе Литовскаго Народа въ Русскомъ государствѣ*, Соцiологическiй очеркъ Графа Леливы, Изданiе „Литовскаго Литературнаго Общества“ въ Соединенныхъ Штатахъ Сѣверной Америки, состоящаго при „Союзѣ Американскихъ Литовцевъ“. Печатано въ типографiи малорусской газеты «Свобода», въ городѣ Шамокинѣ, штата Пенсильванiи.
[Tumas, Juozas,] 1898: „Rektorius Dvasiszkos Žemaiczių Seminarijos kunigas Gasparas Cirtautas“, *TS* 1, 6–7.
[Tumas, Juozas,] 1898: „Rektorius Vilniaus Dvasiszkos Seminarijos kunigo Steponas Zwierowicz“, *TS* 1, 7–8.
[Tumas, Juozas,] 1898: „Vyskupas-Suffraganas Žemaiczių Vyskupystės, kun. Antanas Baranauckas“, *TS* 1, 1–6.
[Tumas, Juozas,] Vaiszgantas, 1897: „Liudna istorija Rytų Lietuvos“, *TS* 12, 1–16.
[Tumas, Juozas,] Vaišgantas, 1896: „Ant sargybos“, *TS* 10, 18–26.
[Urbonavičius, Pranas,] Taratuta Gintautis, 1897: „Concordia parvae res crescunt, discordia maximae dilabuntur“, *TS* 1, 7–10.
[Urbonavičius, Pranas,] Taratuta-Gintautų 1896: „Concordia parvae res crescunt, discordia maximae dilabuntur“, *TS* 12, 6–10.
Wł. L., 1898: „Akcya katolicka w Irlandyi“, *PK* 19 (04 30[05 12]), 290–292.
Wł. P., 1912: „Muzyka Kościełna w Polsce“, *Podręczna encyklopedia kościelna* XXVII–XXVIII, Warszawa: Skład główny w księgarni Gebethnera i Wolffa, Kraków: G. Gebethner i S-ka, 276.
X. X., 1897: „Petersburg“, *PK* 27 (06 26[07 08]), 427.
X. Y., 1894: „Z Petersburgu“, *PK* 51 (12 08[20]), 810–811.
„Z kościoła śś. Piotra i Pawła“, *PK* 35 (08 18[30]), 1894, 554–555.
„Z Peterburga“, *PK* 33 (08 04[16]), 1894, 524.
Адресная книга города Санктъ Петербурга 1896.
Весь Петербургъ 1896, Адресная и справочная книга, Издание А. С. Суворина, С.-Петербургъ, 1896.
Гинцбургъ, Илья, [1908]: „Антокольскiй Маркъ“, *Еврейская энциклопедiя* 2, С.-Петербургъ: Брокгаузъ-Ефронъ, 789, 793.
„Именные ВЫСОЧАЙШИЕ УКАЗЫ [...]“, *ПВ* 238, 1897.
„Антокольскiй Маркъ“, *Новый энциклопедическiй словарь* 3, С.-Петербургъ: Типографiя Акцiонернаго Общества Брокгаузъ-Ефронъ, [b. d.], 43.
Императорскiй Эрмитажъ. Каталогъ картинной галереи 1. *Италiанская и испанская живопись*, С.-Петербургъ: Типо-литографiя и фототипiя П. И. Бабкина, 1895.
Императорскiй Эрмитажъ. Каталогъ картинной галереи 2. *Нидерландская и нѣмецкая живопись*, С.-Петербургъ: Типо-литографiя и фототипiя П. И. Бабкина, 1895.

Императорскій Эрмитажъ. Каталогъ картинной галереи 3. *Английская, французская и русская живопись*, С.-Петербургъ: Типо-литографія и фототипія П. И. Бабкина, 1895.
„К катастрофе на Ходынке“, *ПГ* 140 (05 23), 1896, 2.
„Каменскій Федор“, *Новый энциклопедическій словарь* 20, Петроградъ: Типографія Акц. О-ва Издательское дѣло Брокгаузъ-Ефронъ, [b. d.], 43.
„Катастрофа на Ходынском поле“, *ПГ* 137, (05 20), 1896, 2.
„Миллеръ Лукіанъ Адамовичъ“, *Новый энциклопедическій словарь* 26, Петроградъ: Типографія Акц. О-ва Издательское дѣло Брокгаузъ-Ефронъ, [b. d.], 522.
Москва Бѣлокаменная. Иллюстрированный путеводитель и справочникъ по Москвѣ и ее окрестностямъ съ планомъ г. Москвы, Москва: Т-во Скороп. А. А. Левенсонъ, 1894.
Москвичъ, Григорій, 1903: *Иллюстрированный практическій путеводитель по Кавказу*, Одесса: Л. Нитче.
Новое Время 7407 (10 10[22]), 1896.
„О примененіи русской азбуки к литовской писменности“, *СПбВ* 63 (03 05[17]), 1896, 2.
ПВ 34 (02 14), 1895.
ПВ 35 (02 15), 1895.
ПВ 49 (03 03), 1895.
ПВ 95 (04 30), 1896.
ПГ 108 (04 21), 1896.
ПЛ 59 (03 02), 1895.
П[ѣтуховъ], М., 1893: „Гунке“, *Энциклопедическій словарь* 18, С.-Петербургъ: Типо-литографія И. А. Эфрона, 903.
„Передвижная выставка“, *ПЛ* 48 (02 19), 1895.
Петербургский Некрополь 2, С.-Петербургъ: Тип. Н. М. Стасюлевича, 1912.
„Прием депутацій“, *ПЛ* 15 (01 16), 1895.
Путеводитель по С.-Петербургу. Образовательныя экскурсіи, С.-Петербургъ: Изданіе С.-Петербургскаго Городскаго Общественнаго Управленія, 1903. Репринтное воспроизведение издания 1903 года, Ленинград: Ленинградская тип. Но 4, 1991.
С. В., 1902: „Ухтомскій кн. Эсперъ“, *Энциклопедическій словарь* 35, С.-Петербургъ: Типографія Акц. Общ. Брокгаузъ-Ефронъ, 102.
„Скорбный листокъ“, *ПЛ* 46 (02 17), 1895.
Староверъ, 1898: „Выставки“, *СПбВ* 58 (03 01).

Literatūra

Baranauskas, Antanas, 1994: *Rinktinė*, Vilnius: Baltos lankos.
Brizgys, Vincentas, 1949: Paskutiniųjų popiežių enciklikų ir p. Pijaus XII kalbų rinkinys svarbesniais žmonijos viešojo gyvenimo klausimais, Tübingen: Lux.
Būčys, Petras Pranciškus, 1966: *Atsiminimai* 1, Chicago: Lietuviškos knygos klubas.

Fremantl, Alex, 1956: *The Papal Encyclicals in their Historical Context*, New York: G. P. Putnam's Sons.

Godlewski, Michał, 1938: „Z dziejów Rzymsko-Katolickiej Akademii Petersburskiej", odbitka z *Miesięcznika Katechetycznego i Wychowawczego*, Warszawa, 3–17.

Hankowska, Romualda, 1997: *Kościół Świętej Katarzyny w Sankt-Petersburgu*, Warszawa: Retro-Art.

Kajackas, Algimantas, 1997: *Bažnyčia liturgijoje*, Kaunas: Lietuvos katechetikos centras.

Kalinowski, Lech, 2000: „Sokołowski Marian Seweryn Wilhelm", *PSB* XL/2, zeszyt 165, Warszawa, Kraków, 161–165.

Katilius, Algimantas, 1999: „Į Vakarų Europos universitetus ne studijuoti, bet gydytis?", *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis* 16, 143–196.

Katilius, Algimantas, 2002: „Kunigų ugdymo (edukacijos) pertvarkymas Lenkijos Karalystėje po 1863 m. sukilimo", *Lietuvių katalikų mokslų akademijos metraštis* 20, 155–170.

Kauno architektūra, Vilnius: Mokslas, 1991.

Kraushar, Aleksander, 1924: *Zamek Królewski w Warszawie*, Poznań, Warszawa, Wilno, Lublin: Nakład księgarni św. Wojciecha.

„Kriškijonas, Pranciškus Ksaveras", *LE* 13, Bostonas: Lietuvių enciklopedijos leidykla, 1957, 155.

Kumor, Bolesław, 2001: *Historia Kościoła* 7, Lublin: Redakcja wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.

Lexikon der Kunst 8, Herder: Freiburg, Basel, Wien, 1989.

Lietuvių kalbos žodynas 1, Vilnius: Mintis, 1968.

Lietuvių kalbos žodynas 5, Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1959.

Lietuvių kalbos žodynas 9, Vilnius: Mintis, 1973.

Lietuvos TSR bibliografija. Knygos lietuvių kalba 2 (1), 1862–1904, Vilnius: Mintis, 1985.

Matulis, Stepas, 1961: „Povilonis Antanas", *LE* 23, Bostonas: Lietuvių enciklopedijos leidykla, 378.

Merkys[a], Vytautas, 1994: *Knygnešių laikai 1864–1904*, Vilnius: Valstybinis leidybos centras.

Merkys[b], Vytautas, 1994: *Draudžiamosios lietuviškos spaudos kelias 1864–1904*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.

Merkys, Vytautas (parengė), 2000: „Romos katalikų ir jų dvasininkų teisių varžymai Rusijos imperijos Šiaurės Vakarų krašte 1864–1901 m.", *Lietuvių katalikų mokslų akademijos metraštis* 20, 246–322.

Motuzas, Alfonsas, 1993: „Apie Kražių skerdynių metu giedotas giesmes", *Kražiai*, Vilnius–Kaunas: XXI amžius, 399–416.

Narbutienė, Ona, 2003: „Naujalis Juozas", *Muzikos enciklopedija J–N* 2, Vilnius: Lietuvos muzikos akademija, Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 547–548.

Pocheć-Perkowska, Teresa, 1994: *Wilanów. Pałac*, Warszawa: Voyager.

Pocheć-Perkowska, Teresa, 1995: *Wilanów. Galeria Portretu Osobistości Polskich*, Warszawa: Voyager.

Pożarski, Krzysztof, 2000: *Historia Kościoła rzymskokatolickiego w Rosji i Polsce w dokumentach archiwów, bibliotek i muzeów Sankt Petersburga*, Sankt Petersburg–Warszawa: Стройиздат СПб.

Pożarski, Krzysztof, 2002: „Подземелье церкви", *Nasz Kraj/ НашКрай* 8, 17.

Ramonienė, Dalia, 1997: *Krikščioniškosios ikonografijos žodynas*, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla.

Rożej, Stefan, 1979: „Częstochowska Matka Boża. Twórczość poetycka", *Encyklopedia katolicka* 3, Lublin: Drukarnia „Pallottinum" (Poznań), 876.

Staliūnas, Darius, 1994: „Vilniaus vyskupo E. Ropo veiklos pėdsakais (1903–1907)", *LAIS* 7, 142–219.

Šenavičienė, Ieva, 1999: „Žemaičių diecezinės seminarijos klierikų kontingentas 1854–1865 m.", *Lietuvių katalikų mokslų akademijos metraštis* 15, 40–127.

Tatarkiewicz, Władysław, 1968: *Łazienki Warszawskie*, Warszawa: Wydawnictwo Arkady.

Tyla, Antanas, 1970: „Vaižganto ir jo brolio Jono Tumo 1896–1897 metais byla dėl draudžiamos literatūros platinimo", *Literatūra, Aukštųjų mokyklų mokslo darbai* 12, sąs. 1, 27–46.

Tyla, Antanas, 1991: *Garšvių knygnešių draugija*, Vilnius: Mintis.

Tumas, Juozas, 1925: *„Apžvalga" ir apžvalgininkai*, Kaunas [leidykla nenurodyta].

Vidmantas, Edvardas, 1994: „Religinis tautinis sąjūdis Žemaitijoje XIX a. pabaigoje", *LAIS* 7, 96–141.

Wasilewski, Jan, [1930]: *Arcybiskupi i administratorowie archidiecezji mohylowskiej*, Pińsk: Druk. Diecezjalna.

Wiercińska, Janina, 1969: „Kotarbiński Wilhelm", *PSB* XIV/3 zeszyt 62, Wrocław,

Warszawa, Kraków: Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akdemii Nauk, 461.

Wiercińska, Janina, 1986: „Kotarbiński Wilhelm", *Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających (Zmarłych przed 1966 r.)* 4, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Łódź: Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akdemii Nauk, 177–178.

Zaborskaitė, Vanda, 1987: *Maironis*, Vilnius: Vaga.

Žaltauskaitė, Vilma, 2000: *Lietuvos krikščioniškosios demokratijos genezė. XIX a. pab.–XX a. pr. Sociopolitinis aspektas* (daktaro disertacija, mašinraštis), Vilnius.

Žaltauskaitė, Vilma, 2003: „Rusijos ir Apaštalų Sosto santykių pokyčiai XIX a. pab. paskutiniaisiais dešimtmečiais", *Lietuvių katalikų mokslų akademijos metraštis* 23, 212–227.

Żongołłowicz, Bronisław, 1926: „Arcybiskup Jan Cieplak", odbitka z *Kwartalnika Teologicznego Wileńskiego* za rok 1925, Wilno: Druk Józefa Zawadzkiego, III–VIII.

Żongołłowicz, Bronisław, 2004: *Dzienniki 1930–1936*, opracowała Dorota Zamojska, Warszawa: Wydawnictwo Retro-Art. S. C.

Белов, Сергей, 2001: *Ф. М. Достоевский и его окружение*, Энциклопедический словарь 1, Санкт-Петербург: Алетейя.

Воронихина, Анна, 1983: *Виды залов Эрмитажа и Зимнего дворца в акварелях и рисунках художников середины XIX века*, Москва: Искусство.

Исторические кладбища Петербурга, Санкт Петербург: Издательство Чернышева, 1993.

Лермонтовская энциклопедия 1814–1841, Москва: Большая российская энциклопедия.

Пунин, Сергей, 1990: *Архитектура Петербурга середины XIX века*, Ленинград: Лениздат.

Рогов, А. И., 1965: „Кремль", *Советская историческая энциклопедия*, Москва: Советская энциклопедия, 58.

Федоренко, Валерий, 2000: *Императорский дом. Выдающиеся сановники. Энциклопедия биографий* 1–2, Красноярск: Бонус, Москва: Олма-пресс.

Шапиро, Юрий, 1989: *Эрмитаж. Путеводитель по выставкам и залам*, Искусство: Ленинградское отделение.

Шепелёв, Леонид, 1999: *Чиновный мир России XVIII–начало XX в.*, Санкт-Петербург: Искусство-СПБ.

Povilo Januševičiaus rankraštyje vartotų santrumpų sąrašas

Akad.,
akad.,
Akadem. – akademikas, Akademijos
Ap. – apaštalas
Apaszt.
[Sosto] – Apaštališkasis Sostas
apv. – apvaikščiotas, paminėtas
Arciv. – arkivyskupas
Bažn. – bažnyčia
but. – būtelis
domin. – dominikonas
fr. – frankai, frankų
graik. – graikų
grap. – grafas
gub. – gubernija
Homilet. – homiletika
I. Kr., I.
Krist.,
I. [Kristus] – Jėzus Kristus
I. [M.],
I. M.,
I. Mil.,
I. [Milesta],
I. [Mylesta],
Io M.,
J. M.,
Jo M.,
Jo Myl. – Jo Mylesta/Milesta
Insp.,
Inspek. – inspektorius
Kan.,
Kanaun. – kanauninkas
kap. – kapeikos
Kapel. – kapelionas
Kat., kat. – katalikų
Kleb.,
klebon. – klebonas
kler. – klerikas
kun.,
kunt. – kuntai
Kun.,
kun.,
kung.,
Kunįn. – kunigas
KKun.,
Kunn. – kunigai
Kunig. – kunigaikštis, kunigaikštienė
Liter.,
liter. – literatūra
m. – metai
Mot. – motina
N. B. – lot. *nota bene*, gerai įsidėmėk
P. – ponas; pan (lenk.)
parap. – parapija
pav. – pavietas
Prał. – prelatas
Prof.,
prof.,
profes.,
Profess.,
profess. – profesorius
r., rub.,
rubl. – rublis, rubliai
R. – temperatūros skalė pagal Réaumurą
redib. – rėdyba
Rek., Rekt. – rektorius

Sakram[.] – sakramentas
sem.,
semin. – seminarija
SS. – švenčiausiasis, švenčiausioji
stan. – stancija, stancyja, stotis
Sufrag. – sufraganas
Sz., Szv.,
Sw. – šventas

sz. atm. – šviesios atminties
tukst. – tūkstančiai
wał.,
wałan. – valanda
V., Visk.,
Vysk.,
Viskup.,
viskup. – vyskupas
V. [D$\overset{e}{i}$vas] – Viešpats Dievas
V. [IEzaus] – Viešpaties Jėzaus

vałan. – valanda
acc. – lot. *accusativus*, galininkas
act. – lot. *activum*, veikiamosios rūšies
adv. – lot. *adverbium*, prieveiksmis
ALt – *Archivum Lithuanicum*
ap. – apyrašas
arkivysk. – arkivyskupija
b. – byla
b. d. – be datos
BKM – Biržų krašto muziejus
bž. – bažnyčia
cond. – lot. *conditionalis*, tariamoji nuosaka
dat. – lot. *dativus*, naudininkas
DT – *Directorium Horarum Canonicarum et Missarum pro Dioecesi Telsensi in Annum Domini...*
DM – *Directorium Divini Officii et Missarum pro Archidioecesi Mohiloviensi in Annum Domini...*
DV – *Directorium Horarum Canonicarum et Missarum pro Dioecesi Vilnensi in Annum Domini...*
dab. – dabar, dabartinis(ė)
e. – eilutė
ež. – ežeras
f. – fondas
gel. – geležinkelis
gen. – lot. *genitivus*, kilmininkas
gub. – gubernija
instr. – lot. *instrumentalis*, įnagininkas
inv. – inventorinis
KAA – Kauno apskrities archyvas
KAKA – Kauno arkivyskupijos kurijos archyvas
kun. – kunigas
LAIS – *Lietuvių Atgimimo istorijos studijos*
LE – *Lietuvių enciklopedija*
LKŽ – *Lietuvių kalbos žodynas*
l. – lapas
lenk. – lenkų
LKA – *Lietuvių kalbos atlasas*
LK – *Lietuviškas Kalbomokslis*
LKK – Lietuvių kalbotyros klausimai
LLTIB RS – Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto bibliotekos Rankraščių skyrius
LMAB RS – Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos Rankraščių skyrius
LNB RS – Lietuvos nacionalinės Martyno

		Mažvydo bibliotekos Rankraščių skyrius
loc.	–	lot. *locativus*, vietininkas
lot.	–	lotynų
LVIA	–	Lietuvos valstybinis istorijos archyvas
m.	–	lot. *masculinum*, vyriškoji giminė
mst.	–	miestas
mstl.	–	miestelis
NLK	–	*Naujas Lituviškas Kalbómokslis*
nom.	–	lot. *nominativus*, vardininkas
p.	–	puslapis
par.	–	parapija
part.	–	lot. *participium*, dalyvis
PJ	–	Povilas Januševičius
PK	–	*Przegląd Katolicki*
pl.	–	lot. *pluralis*, daugiskaita
plg.	–	palyginkite
praes.	–	lot. *praesens*, esamasis laikas
praet.	–	lot. *praeteritum*, būtasis laikas
prof.	–	profesorius
PSB	–	*Polski Słownik Biograficzny*
r.	–	lot. *recto*, neverstas lapas (pirmoji lapo pusė)
Rec.	–	recenzija
rus.	–	rusų
RVIA	–	Rusijos valstybinis istorijos archyvas Sank Peterburge
sem.	–	seminarija
sg.	–	lot. *singularis*, vienaskaita
SLK	–	*Senasis Lietuviškas Kalbómokslys (Gramatika) su Lietuviškai-Rusiškai-Lenkišku tam tikru Žodynu*
SPDA	–	Sankt Peterburgo imperatoriškoji Romos katalikų dvasinė akademija
SP CVIA	–	Sankt Peterburgo centrinis valstybinis istorijos archyvas
SP–V	–	Sankt Peterburgo Varšuvos geležinkelis
sr.	–	sritis
ST	–	Senasis Testamentas
st.	–	stotis
Švč.	–	Švenčiausioji
šv.	–	šventas(is, oji)
TS	–	*Tėvynės Sargas*
u.	–	upė
vak. a.	–	vakarų aukštaičių
VUB RS	–	Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius
v.	–	lot. *verso*, verstas lapas (antroji lapo pusė)
vysk.	–	vyskupija
voc.	–	lot. *vocativus*, šauksmininkas
ž.	–	žodis
žemėl.	–	žemėlapis
Žr., žr.	–	žiūrėti
Ž(T) sem.	–	Žemaičių (Telšių) seminarija
ŽLA	–	*Žemaičių ir Lietuvos Apžvalga*
ПВ	–	*Правительственный Вѣстникъ*
ПЛ	–	*Петербургскій Листокъ*
ПГ	–	*Петербургская Газета*
СПбВ	–	*С.-Петербургскія Вѣдомости*

Į perrašą įterpti ženklai

- [ ] – įterpta publikuojant ar verčiant tekstą
- 1... – išnašų ženklai
- [?] – neidentifikuota
- «» – išbraukta Povilo Januševičiaus
- { } – eilutės pabaigoje suspausta, neaiškiai įskaitoma žodžio dalis

- // – rankraščio puslapio pabaiga
- * – neidentifikuotas rankraščio ženklas
- ˙/. , /:, :/, :/: – Povilo Januševičiaus vartotų skliaustų formos

Iliustracijų sąrašas

albumas 2 (kun. Kazimiero Šaulio), l. 2r • 91

16 PAV. Justinas Bonaventūra Pranaitis su toga, teologijos magistro kryžiumi. 98 × 137 mm fotografija, priklijuota ant 106 × 165 mm balto kartono kortelės su įrašyta dedikacija; KAKA: albumas 3 (vyskupo Juozapo Skvirecko), l. 6v • 110

17, 18 PAV. Bilieto į Lazenkų rūmus abi pusės. 114 × 156 mm; KAKA: b. 470, neįsegta, be lapų numeracijos • 123

19 PAV. Vyskupas Mečislovas Leonardas Paliulionis. 100 × 150 mm fotografija, priklijuota ant 108 × 162 mm juodo kartono kortelės; KAKA: albumas 2 (kun. Kazimiero Šaulio), l. 1v • 132

20 PAV. Žemaičių (Telšių) seminarijos aula. 173 × 125 mm fotografija, priklijuota ant 287 × 138 mm žalsvo gėlėmis dekoruoto kartono kortelės. Kurijos archyvo darbuotojo kun. Petro Veblaičio įrašas: „Žemaičių kunigų seminarijos aulė su Žemaičių Vyskupų galerija"; KAKA: albumas 10, fotografija neįsegta • 147

21 PAV. Povilas Januševičius. 100 × 147 mm fotografija, priklijuota ant 107 × 164 mm balto kartono kortelės. Kurijos archyvo darbuotojo kun. Petro Veblaičio įrašas mėlynu rašalu: „Kun. Povilas Januševičius 1896 m. II. 5"; KAKA: albumas 1 (kun. Juozapo Liasausko), l. 71v, tokia pat fotografija saugoma kun. Povilo Januševičiaus albume; KAKA: albumas 7 (neįsegta) • 161

22 PAV. Imperatoriškosios Romos katalikų dvasinės akademijos koplyčios rekonstrukcijos projekto pjūvis, XIX amžiaus pabaiga–XX amžiaus pradžia; RVIA: f. 821, ap. 125, b. 387, l. 18 • 163

23 PAV. Jonas Mačiulis (Maironis) su toga, teologijos mokslų daktaro kryžiumi, XX amžiaus pradžia. 105 × 163 mm fotografija ant pilko kartono kortelės; LLTIB RS: ap. 173, inv. nr. 6066 • 171

24 PAV. Maskva. Šv. Petro ir Povilo bažnyčia. 90 × 139 mm. Atvirukas; KAKA: albumas 1 (kun. Juozapo Liasausko), l. 6r • 192

25 PAV. Elžbieta Januševičiūtė. 58 × 91 mm fotografija, priklijuota ant 65 × 104 mm balto kartono kortelės. Kitoje pusėje Kurijos archyvo darbuotojo kun. Petro Veblaičio įrašas: „Sesuo Elzbieta Januševičiūtė – Biržiškis"; KAKA: albumas 7 (kun. Povilo Januševičiaus), l. 7r • 205

26 PAV. Sėdi: kairėje Vladislovas Talačka, dešinėje Eligijus Dulevičius, stovintys kunigai neidentifikuoti. 99 × 144 mm fotografija, priklijuota ant 108 × 164 mm balto kartono kortelės; KAKA: albumas 1 (kun. Juozapo Liasausko), l. 72r • 207

27 PAV. Sankt Peterburgas. Isakijaus soboras. 136 × 88 mm. Atvirukas; KAKA: albumas 1 (kun. Juozapo Liasausko), l. 14r • 210

28, 29 PAV. Stanislovas Stobnickis. 62 × 108 mm fotografija, priklijuota ant storo balto kartono tokio paties formato kortelės. Kitoje pusėje 1895 06 06 įrašyta dedikacija; KAKA: albumas 7 (kun. Povilo Januševičiaus), l. 7v, abi pusės • 212

30 PAV. Kazimieras Šaulys. 100 × 137 mm fotografija, priklijuota ant 109 × 164 mm pilko kartono kortelės. Kitoje pusėje Kurijos archyvo darbuotojo kun. Petro Veblaičio įrašas: „Prel. Kazimieras Šaulys"; KAKA: albumas 2 (kun. Kazimiero Šaulio), l. 10r • 225

31 PAV. Juozapas Stakauskas. 58 × 88 mm fotografija, priklijuota ant 62 × 103 mm balto kartono kortelės. Kitoje pusėje Kurijos archyvo darbuotojo kun. Petro Veblaičio įrašas: „Kun. Juoz. Stakauskas, vėliau kan. ir MIC."; KAKA: albumas 3 (vyskupo Juozapo Skvirecko), l. 8r • 227

32 PAV. Julijonas Jasienskis. 100 × 135 mm fotografija, priklijuota ant 108 × 164 mm balto kartono kortelės. Kitoje pusėje Kurijos archyvo

darbuotojo kun. Petro Veblaičio įrašas: „Kun. Julijonas Jasienskis, pseudonim[as] Uosis"; KAKA: albumas 3 (vyskupo Juozapo Skvirecko), l. 11v • 229

33 PAV. Juozapas Skvireckas. 104 × 163 mm fotografija. Kitoje pusėje Kurijos archyvo darbuotojo kun. Petro Veblaičio įrašas: „Kun. Juoz. Skvireckas", juodu rašalu užrašyti skaičiai: „79148"; KAKA: albumas 3 (vyskupo Juozapo Skvirecko), l. 6r • 231

34 PAV. Eligijus Dulevičius. 104 × 139 mm fotografija, priklijuota ant 108 × 162 mm balto kartono kortelės; KAKA: albumas 7 (kun. Povilo Januševičiaus), l. 11v • 238

35 PAV. Eligijus Dulevičius. Kita fotografijos pusė, dedikacija, taip pat Kurijos archyvo darbuotojo kun. Petro Veblaičio įrašas: „Radviliškio klebonas. Šiaulių apskr."; KAKA: albumas 7 (kun. Povilo Januševičiaus), l. 11v • 239

36 PAV. Sėdi iš kairės į dešinę vyskupai: Antanas Baranauskas, Mečislovas Leonardas Paliulionis, Steponas Aleksandras Zveravičius. Stovi iš kairės į dešinę vyskupai sufraganai: Boleslovas Jeronimas Klopotovskis, Karolis Niedzialkovskis. 170 × 121 mm fotografija, priklijuota ant 318 × 229 mm rusvo, gėlėmis dekoruoto kartono kortelės; KAKA: 10 albumas, l. 20r • 247

37 PAV. Boleslovas Jeronimas Klopotovskis. 101 × 143 mm fotografija, priklijuota ant 107 × 164 mm balto kartono kortelės; KAKA: albumas 5, l. 2r • 250

38 PAV. Boleslovas Jeronimas Klopotovskis. Kita fotografijospusė, dedikacija su autografu; KAKA: albumas 5, l. 2r • 251

39 PAV. Gasparas Felicijonas Cirtautas. Iš litografijų rinkinio *Papież Leon XIII, Arcybiskupi i Biskupi Archidiecezyi Warszawskiej i Mohilewskiej*, wyd. W. Ciechomski, Warszawa: Druk P. Laskauera i W. Babickiego, 1901; LVIA: f. 694, ap. 1, b. 3938, l. 24 (lapo fragmentas) • 255

40 PAV. Karolis Lubianiecas. 56 × 90 mm fotografija, priklijuota ant 62 × 103 mm balto kartono kortelės; KAKA: albumas 7 (kun. Povilo Januševičiaus), l. 8v • 260

41 PAV. Karolis Lubianiecas. Kita fotografijos pusė, 1898 03 22 įrašyta dedikacija; KAKA: albumas 7 (kun. Povilo Januševičiaus), l. 8v • 261

42 PAV. Povilo Januševičiaus tėvas Kazimieras ir broliai Jonas ir Jurgis [?]. 91 × 145 mm fotografija, priklijuota ant 105 × 163 mm balto kartono kortelės. Kitoje pusėje Kurijos archyvo darbuotojo kun. Petro Veblaičio įrašas: „Prel. P. Januševičiaus tėvas Kazimieras Januševičius ir broliai Jonas Januševičius ir Jurgis Januševičius (kunigas)"; KAKA: albumas 5, l. 8r • 266

43 PAV. Dedikacijos lapas su autografais iš Kazimiero Šaulio albumo, 1898 04 04, 174 × 323 mm; KAKA: albumas 2 (kun. Kazimiero Šaulio), viršelio kita pusė • 272

44 PAV. Povilo Januševičiaus disertacijos teologijos magistro laipsniui įgyti įvertinimas; KAKA: b. 393, l. 78v (lapo fragmentas) • 276

Asmenvardžių rodyklė

Vietovardžių rodyklė

Dažniausiai Povilo Januševičiaus rankraštyje minėtos Katalikų Bažnyčios institucijos išskirtos kursyvu.

Parengė *Vilma Žaltauskaitė*

Povilas Januševičius. Visokių atsitikimų sąrasza: 1895–1898

Dailininkas *Alfonsas Žvilius*
Redaktorė *Irena Stankevičienė*
Maketavo *Saulius Juozapaitis*

2004 12 15. Tiražas 600 egz.
Lietuvos istorijos institutas,
Kražių g. 5, LT-01108 Vilnius,
www.istorija.lt

Spaudė UAB „Petro ofsetas",
Žalgirio g. 90, LT-09303 Vilnius

Ja456 Povilas **Januševičius**: Visokių atsitikimų sąrasza: 1895–1898 / Lietuvos istorijos institutas ; sudarė Vilma Žaltauskaitė. – Vilnius : Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2004. – 314 p. – (Bibliotheca Archivi Lithuanici, ISSN 1648-3294; t. 5)

Santr. angl. – Bibliogr.: p. 280–289. – Asmenvardžių ir vietovardžių r-klės: p. 298–314.
ISBN 9986-780-66-7

Penktajame *Bibliotheca Archivi Lithuanici* tome spausdinamas kunigo Povilo Januševičiaus rankraštis *Visokių atsitikimų sąrasza. Nů metų 1895 iki [1898] m̃.* Tai – Januševičiaus studijų metų Sankt Peterburgo imperatoriškoje Romos katalikų dvasinėje akademijoje dienoraštis.

Skaitytojui pateikiami du Jurgitos Venckienės ir Vilmos Žaltauskaitės straipsniai, rankraščio paraidinis perrašas, kalbiniai bei istoriniai komentarai, fotografijos, pridedama elektroninė dokumento kopija.

UDK 947.45+808.82-5+888.2-94